

ПАЛИ ЗА СЛОБОДУ

БОРЦИ НОР-а И ЖРТВЕ ФАШИСТИЧКОГ ТЕРОРА
СТОЛАЧКОГ КРАЈА 1941-1945. ГОДИНЕ

ПАЛИ ЗА СЛОБОДУ

БОРЦИ НОР-а И ЖРТВЕ ФАШИСТИЧКОГ ТЕРОРА
СТОЛАЧКОГ КРАЈА 1941-1945. ГОДИНЕ

АУТОР

АНЂЕЛКО В. БЕЛОВИЋ

Столац у борби за слободу и социјализам

Издавач
ОПШТИНСКИ ОДБОР САВЕЗА БОРАЦА
НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ РАТА СТОЛАЦ

За издавача
Јово БЈЕЛИЦА
члан Републичког одбора
СУБНОР-а БиХ

Редакциони одбор
Анђелко БЕЛОВИЋ
Јово БЈЕЛИЦА
Марко БОШКОВИЋ
Мехмед ДИЗДАР (предсједник)

Душан ГРК
Рагиб ХРЉЕ
Данило КОМНЕНОВИЋ
Мирослав КУНДАЧИНА
Иво РАГУЖ
Мухамед ШАТОР
Мехо ЖУЈО

Одговорни уредник
Мехмед ДИЗДАР

Уредник
Мухамед ШАТОР

Рецензенти
Данило КОМНЕНОВИЋ
Мр Стјепан ИВАНКОВИЋ

Редактор и лектор
Мухамед ШАТОР

Технички уредник
Младен БЕРНАДИЋ

Коректори
Иво РАГУЖ
Мухамед ШАТОР

Графике
Бранко ШОТРА

Омот корице и
вињете:
Анте ИВАНКОВИЋ

Фотографије
Архив СУБНОР-а Столац

Штампа
ШРО »Раде Битанга« Мостар, 1989.

За штампању
Рудо БАНДИЋ

Тираж: 2000 примјерака

Издавање ове књиге помогли су: радне и друштвено-политичке организације и Скупштина општине Столац, те Републички одбор Савеза удружења бораца народноослободилачког рата Босне и Херцеговине.

Комисија Скупштине општине Столац за израду Единице »Столац у борби за слободу и социјализам«: Мехо Бећа, Анђелко Беловић, Јово Бјелица, Марко Бошковић, Мехмед Диздар, Илија Дука, Ђорђо Ђурица, Косто Ђурица, Марко Гадић, Душан Грк, Рагиб Хрле, Данило Комненовић, Мирослав Кундачина, Ранка Ликић, Ивица Марковић, Ристо Милић, Сава Милић, Вукашин-Бато Мијановић, Миленко Надаждић, Виде Папац, Никола Павић, Осман Пирија, Мирјана Писар, Суад Сефо, Сафет Шефкић, Бранко Шотра, Хасан Шуње, Мујо Туцаковић, Мирко Врећа и Мехо Жујо (предсједник).

ПРЕДГОВОР

»ПАЛИ ЗА СЛОБОДУ–Борци НОП-а и жртве фашистичког терора столачког краја 1941–1945« је књига која ће засигурно и с разлогом заузимати почасно мјесто у хиљадама кућа столачког, и не само столачког, краја. Она садржи преко 380 сажетих биографија погинулих бораца и основне податке за више од 1.200 жртава фашистичког терора.

Више од 380 људи овога краја је с пушком у руци пало за слободу, читава једна ратна бригада људи који су свјесно узидали себе у темеље ове земље. Има ту полетних осамнаестогодишњака, највише је оних у напону снаге, али има и педесетогодишњака. Разлике међу њима нису само генерацијске, има и социјалних, вјерских, националних и других, али, без обзира на све те разлике, има једна црвена нит која их све спаја и уједињује: то је свјесно опредјељеност за народноослободилачки покрет, то је борба за слободу.

Насупрот слугама и поданицима који страхују од слободе, јер слобода подразумева пуну одговорност за сопствене поступке, насупрот хизмећарима чија се животна филозофија може сажети у шест ријечи »ко ми ага–ја му слуша«, насупрот издајницима, испред нас маршира бригада људи високо дигнутог чела који су на темљу сопственог опредјељења изабрали пут КПЈ и друга ТИТА, пут борбе за слободу, тежак, дуготрајан, мукотрпан, крвав, али славан и једино достојан пут на коме је читава бригада ратника положила своје животе.

Њихова жртва је велика, достојна нашег дивљења и поштовања. То су зрели људи који не само да знају шта је живот, него га и воле свим својим бићем.

Народни хероји Саво Беловић и Данило Солдатић су људи у зрелим годинама. Борећи се од малих ногу не само за голу egzистенцију, него и за правду, истину, равноправност и људско достојанство које може да се развије и испољи само у слободи – они су упознали живот и људе у свим појавним облицима, и не само упознали: они су били дубоко убијеђени да живот може бити љепши а људи бољи, вјеровали су у побједу послјије које ће бити могућно успоставити праведније и хуманије односе међу људима. Исто се може рећи за Николу М. Абрамовића који је 1927. године постао члан КПЈ и провео најбољи дио живота на робији, гдје је и смрт дочекао, непоколебљиво остајући вјеран идеалима слободе, братства, једнакости. То важи и за Мустафу М. Голубића који ступа у редове КПЈ 1921. године и остаје јој вјеран све до 1941. године кад гине од руке Гестапоа као војник Партије. Винко Превишић, Хрват из Стоца, учесник у синдикалном покрету, члан КПЈ од 1941. године, организатор устанка и формирања Коњичког партизанског батаљона. Јуначки је завршио своје војевање у селу Грушћа, у борби против сарадника окупатора 1944. године. Абрамовић, Голубић, Марко и Мирко Милић форматом превазилазе столачке оквире, али они много значе за буђење свијести у овом крају. Захваљујући народним херојима Беловићу и Солдатићу, као и овим великанима и другим комунистима који су дјеловали на овом простору, сазријевала је

свијест и код сељака, радника, ђака, студената, занатлија; свијест о сопственој вриједности и достојанству, свијест о значају и цијени слободе, свијест о потреби међусобног зближавања, поштовања и разумијевања. Свјесна опредјељеност краси и благог старца Мухамеда М. Мехмедбашића-Благана који плени својом ширином и добротој, а само се јасноћом и чврстином опредјељења може објаснити свестрана агилност даровитог Хусеина М. Салчића.

Зрелост и чврстина опредјељења није одлика само људи у зрелим годинама. На часовнику револуције вријеме убрзано протиче, више се научи о животу за годину рата него за деценију мирнодопског живота. Деветнаестогодишња Анија Богдановић служи као примјер и узор својој мајци; двадесетогодишња Анија Ђурица је због своје свестране активности постала легенда за живота, а кад су је четници на крајње свиреп начин убили, цијели Дабар ју је оплакао. Осамнаестогодишња Фатима Ханић, четна болничарка, гине хитаоплакао. Осамнаестогодишња Бурђа Самарцић побјегла је испред јући у помоћ тешко рањеном другу. Бурђа Самарцић побјегла је испред мађарских фашиста из Бачке, борили се храбро скоро четири године, трусињски четници живој су јој на грудима изрезали петокраку звијезду, а затим је убили. Исту зрелост испољава и Славонске Пожеге и Нашица, гдје је и ји се истакао у борбама на Палуку, око Славонске Пожеге и Нашица, гдје је и погинуо. Било је међу њима ратара, радника, ђака, занатлија, трговаца, пјесника, интелектуалаца и сви су умрли јуначком смрћу и заслужили да им имена за вјечна времена остану урезана у историјске анале.

Други дио књиге садржи попис жртава фашистичког терора и цивилних жртава рата. Премда су наведени само најосновнији, готово телеграфски сажети, подаци, читалац не може а да не осјети сву трагику тих људи и тога времена.

Израњајући из мрака прошлости, постројени абecedним редом, испред нас дефилију дјеца, дјевојке, момци, жене, старице, старци, али и велики број људи у најбољим годинама. Прва се појављује Аница Абрамовић, кћи Алексе, рођена 1935. године у Мечи у сиромашној сељачкој породици. ученица: несигурним кораком мала Аница предводи колону. Убијена је 26. јуна 1941. године у мјесту рођења од стране усташа. Била је првачић. Није дочекала крај школске године да покаже родитељима ђачку књижицу. Како је учила мала Аница? Какав би био њен животни пут да јој усташки нож није пререзао животну нит?

Неколико страница даље, пред нас излази колона од шесторо дјеце: Бећа Адила, Ђамила, Дула, Фадила, близанци Халид и Хамид, све шесторо је изгинуло у једном дану. Не знамо јесу ли родитељи преживјели смрт своје дјеце или су и они истог дана заклани, нити, пак, знамо која је од те двије могућности трагичнија.

Нема времена да се опоравимо од жалости за том дјецом, већ је пред нама поносни старац Трипо Ђ. Биберић, рођен 1859. године: заједно са осталим члановима породице Биберић свиреп је заклан на Берковићима 25. јуна 1941. године. Сличну су судбину доживјели и његови вршњаци Виде М. Путица, рођен 1859. године у селу Прен, и Никола Н. Раич, рођен 1859. године у Црнићима.

Дјевојке у цвијету младости, момци у напону снаге, враголасти дјечаци, зрели људи, браћу жене, погрбљене старице, весела дјеца... Нијемо про-

лазе. Поклонимо се њиховим сјенима. Јер сви су они недужни насилно лишени јединог живота који су имали. А живот – што је мукотрпнији, све је дражи.

Вољели су они ову шкрту али питому земљу, ове вртаче, гајеве, њиве, воћњаке, винограде, ливаде и пашњаке; вољели су ове висове, градине, гомиле, мраморја, гробнице и развалине разбацане свуда око нас по овој древној земљи. Вољели су небо и сунце, мјесец и звијезде, облаке и кишу. Уживали су у напорном раду, радовали се кад година добро носи па макар се морало и из петних жила запињати док се љетина не сабере и унесе у кућу. А знали су – кад наиђе зла година – камен под појас припасати и притегнути га уз хрбат да болом утоле глад. Трпјели су оскудице, стиснутих су зуба подносили неправде, мрзили су...

Има ли, заиста, ишта моћније или слабије, има ли ишта противрјечније од човјека? Као смртно биће, човјек је »затворен у месо, заробљен у кости«, он је »сламка међу вихорове«, он је страдалник, градител, али и немилосрдни рушилац; од неба до земље – све је човјек. Покрећу га љубав и мржња, глад и оскудица, али и потреба његовог духа да се дигне изнад пукe физиологије и вине у просторе слободе, једнакости, братства... Али, одувијек је било и оних који нису стигли даље од мржње.

Мржња се, на жалост, не може прећуткивати ни заобилазити. Човјек је, сваки је од нас, подложен том разорном осјећању. Штавише, ако се паметно усмјери и рационално контролише, мржња може дати и позитивне резултате, али такве резултате може дати само обуздана, сублимирана мржња. Зар би се без њене помоћи човјек икад дигао из свог ропског положаја? Сирова, слијепа мржња је, међутим, увијек разорна, она уништава не само објект мржње него и онога ко мрзи. Због тога је неопходно увијек држати једно будно око на мржњи, обуздавати је. У »Писму из 1920«, Иво Андрић каже да би нашег човјека требало на сваком кораку, у свакој мисли и у сваком, чак и најузвишењем осјећању, упозоравати да се чува мржње, урођене, несвјесне, ендемске мржње. Андрић каже и због чега је то потребно: »Јер ова наша заостала, убога земља, у којој тескобно живе четири вере, треба четири пута више љубави, узајамног разумевања и толеранције него друге земље«.

Ова мисао нашег нобеловца ништа није изгубила од своје актуелности седамдесет година након свог настанка, а како ствари стоје, неће изгубити ни за слиједећих седамдесет. Због тога је ово Андрићево упозорење потребно стално имати на уму.

Ратни вихори, паљевине, разарања, покољи невиних само у прошлом рату десетковали су становништво овога краја. Хитлеров »нови поредак«, нацистичке доктрине о етнички чистом простору, о супериорности аријевске расе, о више вриједним и мање вриједним народима – које се на жалост и данас потежу – имале су своје присталице и међу сва три народа који живе на овом простору. Да није било оне ендемске мржње о којој Андрић говори, други свјетски рат не би однио толико невиних жртава. Безаконје, мржња, похлепа, крволочност и суровост потпуно су били помрачили разум тих изрода који су се неријетко наслађивали својим злочјелима. Само у столачком крају убијено је више од 230 дјеце између једне и десет година, преко 365 жена, више од 200 стараца и преко 420 људи у напону снаге.

Vjeronju da nijedna vlast ne ubija nevine, kao što i ne bi trebala, ljudi su se odazivali pozivima okupacionih vojnih i civilnih vlasti iz lojalnosti, iz solidarnosti sa susjedima, iz straha od represalija. Okupator je pozivaao, ali je gotovo po pravilu, domahi izrod vrshio zlochine. Protjeklo je dosta dragocjenog vremena prije nego su ljudi схватили да се не треба одазивати тим позивима, а још више док није сазрела свијест о потреби пружања оружаног отпора окупатору и његовим slugama. Спонтани народни гњев и отпор против геноцида требало је обуздати и осмислити, требало је убиједити угрожени народ да му не пријети опасност од других народа, од суседа, него од окупатора и домаћих издајника, усташа и четника. Требало се изборити да гњев и мржња уступе мјесто разуму и племенитим осјећањима, јер само разум и љубав могу да граде mostове повјерења и разумијевања међу narodима. Морало се дјеловати брзо, али и темељито, систематски, зналачки, одлучно: рарале су биле дубоке, болне, тешке. Задивљује спретност, енергија, знање, стрпљење и висока свијест малобројних комуниста који су на себе преузели овај деликатан и надасве тежки посао и – придобијајући сваки даном све више устаника за народноослободилачки покрет – углавном га успјешно обавили, уз надљудске жртве и напоре, као што и ова књига показује. Не само ријечју, комунисти су и с пушком у руци повели народ у обрачун са окупатором и домаћим издајцама. Раме уз раме са прекаљеним комунистима, несебирно су се борили и гинули младићи и дјевојке, хранители породица, мајке са нечијем су се борили и гинули младићи и дјевојке, хранители породица, мајке са неком дјецом, свјесно жртвујући своје животе за свјетлију будућност у којој ће люди живјети животом достојним човјека, будућност у којој ће бити могуће изградити праведније друштвено уређење, гдје ће сви люди бити једнаки пред законом, слободни, еманциповани. Ношени тим идеалима, гинули су на бојиштима широм Југославије. Многима се ни данас за гроб не зна. Њихова вјера у побједу правде, њихова љубав према домовини, њихова нада у бољи живот била је тако истинска и тако снажна да готово нису ни мислили на смрт. Гинули су са пјесмом на уснама, дубоко вјерујући да што дали живот за нешто велико, племенито, свето.

У В О Д

них традиција и порука за заједничко живљење у братству и јединству вишенационалног становништва у општини Столац и широј друштвено-политичкој заједници.

На приједлог аутора, Комисија за Едицију утврдила је пројектни задатак за књигу »ПАЛИ ЗА СЛОБОДУ«. Истичемо неке критерије за израду књиге, који су определили њен обим и садржај с тим да публикација обухвата:

- све погинуле борце НОР-а рођене на територији садашње општине Столац, без обзира гдје су живјели, у којим јединицама НОВ и ПОЈ су се борили и гдје су завршили свој живот,
- предратне чланове КПЈ и чланове СКОЈ-а, који су похапшени и стријељани од стране окупатора и њихових помагача у затворима или логорима непосредно прије почетка устанка или у даљем току НОР-а,
- борце који су послје завршетка рата погинули у борби против одметнутих остатака четничко-усташких банди,
- борце који су непосредно послје рата помрли од посљедица или болести задобијених у рату,
- борце из других крајева Југославије, који су погинули у току НОР-а на територији столачког краја,
- борце који су сахрањени у заједничку костурницу и чија су имена уклесана на Спомен-плочу погинулих бораца НОР-а у Стоцу,
- борце који су погинули у априлском рату 1941. године у борби против фашистичких агресора и
- све грађане, жртве фашистичког терора који су се априла 1941. године затекли на територији столачке општине и ту имали мјесто боравка, или су због прогона од стране окупатора и квислинга избјегли на територији садашње општине Столац.

Лица која су рођена на територији столачке општине, а одселила су се и стално живјела у другим мјестима Југославије и тамо страдала, унесена су (или ће бити унесена) у публикацију сличног садржаја, тамошње друштвено-политичке заједнице.

Текст за погинуле борце начелно обухвата најбитније биографске чињенице из живота и рада за НОП, учешћу у борбама против окупатора и домаћих издајника, мјесту и времену погибије.

Истакнутим револуционарима, чија је улога и утицај од ширег друштвеног значаја, дато је у књизи више простора.

Биографије народних хероја обухватају потпуније њихов живот и рад и допринос народноослободилачком рату и револуцији.

Прикупљене су расположиве фотографије погинулих бораца и уграђене у текст.

Текст за жртве фашистичког терора обухвата основне биограф-

ске податке, вријеме и мјесто страдања и извршиоца злочина. Жртве су побројане по абecedном реду.

У књизи су прво описани животи погинулих народних хероја, затим животи погинулих бораца по годинама ступања у НОВ и ПОЈ, односно опредељењу за НОП.

Водило се рачуна да код лица гдје се нису могли утврдити поуздани подаци о мјесту и времену погибије не уврштавају у књигу било какви сумњиви случајеви.

За извршиоце осветничког злочина над Муслиманима у Берковићима и околним селима августа 1941. године прихваћен је термин »српски шовинисти«. Историјски су неодржива нека тумачења да су тај масакр извршили четници. У то вријеме није било четника нити четничке организације на овом простору ни у ком облику. Термин »прочетнички елементи« је неодређен и ублажавајући за један такав масакр. И овдје је потврђено да је шовинизам малоумни вид испољавања националистичких страсти, у његовој бити је мржња према другим народима.

Књига »ПАЛИ ЗА СЛОБОДУ« састоји се из два дијела. Први дио подијељен је на осам поглавља у којима су описани животи погинулих бораца НОР-а по годинама ступања у НОВ и ПОЈ, од 1941. године до 1945, животи бораца из других крајева Југославије који су погинули на територији столачког краја, животи погинулих бораца из других крајева Југославије а сахрањени су у заједничку костурницу чија су имена уклесана на Спомен-плочу погинулих бораца НОР-а у Стоцу. У VIII поглављу описани су животи бораца погинулих у априлском рату 1941. године.

Други дио састоји се из два поглавља у којима су побројане жртве окупаторско-квислиншког терора и цивилне жртве рата на територији општине Столац за период 1941-1945. године.

У ову књигу унесени су и погинули борци Милавићке партизанске чете (једанаест погинулих бораца), зато што је ова чета 1941/42. године била у саставу Столачког НОП батаљона чији су борци погинули у борби против окупатора и на територији столачке општине.

У току рада на припреми књиге учињени су максимални напори да се истраживање и припрема текста одвија у границама датих критеријума и у складу са закључцима Комисије за Едицију. Полазећи од тога да се ради о великом броју погинулих бораца НОР-а и жртава фашистичког терора, преко 1627 погинулих и убијених, истраживање је организовано на широј основи. У том циљу израђени су одговарајући

улитници и прегледи који су попуњени расположивим подацима из евиденције Општинског одбора СУБНОР-а. Са таквом документацијом ишло се у све мјесне заједнице и мјесна удружења бораца НОР-а општине Столац. На скуповима у мјесним заједницама провјеравани су и прикупљени недостајући подаци. Прикупљени подаци су изучени и обрађени, а затим по други, а негдје и по трећи пут вршена је провјера по мјесним удружењима СУБНОР-а. На прикупљању и провјери података ангажовале су се и подружнице Социјалистичког савеза, организације СК у мјесним заједницама, ближа родбина и други познаваоци појединих догађаја. Истовремено је вршено истраживање у архивима у Мостару, Дубровнику, Сарајеву, Београду, Зрењанину, Бачком Жеднику, Тузли и другим. Консултована је и евиденција бораца у Мостару, Чапљини, Љубушком, Љубињу, Требињу, Билећи, Гацку, Невесињу, Коњицу, Рогатици, Сарајеву, Тузли, Титовој Митровици, Жеднику и још неким мјестима.

За прикупљање података о погинулим борцима консултован је највећи број преживјелих бораца и других познавалаца погинулих. О погинулим борцима посебно је организован разговор по мјесним заједницама и по селима на територији столачке општине, затим са борцима Сточанима у Стоцу, Мостару, Сарајеву, Београду, Равном Тополовцу, Гајдобри, Степановићеву, Жеднику и другим.

Архива херцеговачких и других народноослободилачких ударних бригада, која се налази у Војно-историјском институту у Београду, посебно монографија аутора Данила Комненовића и Мухарема Кресе: »29. ХЕРЦЕГОВАЧКА ДИВИЗИЈА«, која садржи обиље података и чињеница, оцјена и закључака, омогућили су да се уз темељито истраживање, приближно, утврди борбени пут за сваког погинулог борца.

Међутим, и поред свега наведеног има мањкавости и празнина у архивским документима бригада и других јединица у којима су се борили погинули борци. Најчешће недостају подаци о примјерима пожртвованости, храбрости, другарства и слично што је красило већину наших бораца.

Друг Јосип Броз Тито је својим наредбама налагао да се ажурно води евиденција о погинулим и да се о томе извјештава. Но, и поред тога у извјештајима штабова, батаљона и бригада врло штуро се говори о погинулим што је чинило велике тешкоће у утврђивању битних елемената о погинулим борцима. Ова празнина унеколико је попуњена сјећањима преживјелих сабораца и старјешина погинулих бораца у чему може бити и мањкавости.

На сједници Комисије за Едицију »Столац у борби за слободу и социјализам« маја и јуна 1987. године прихваћен је рукопис књиге »ПАЛИ ЗА СЛОБОДУ« и у вези с тим утврђени су одговарајући органи за даљи рад на рукопису књиге.

Књига »ПАЛИ ЗА СЛОБОДУ« садржи најбитније податке о погинулим борцима, њиховом учешћу у НОР-у у разним јединицама НОВ и ПОЈ и на многобројним ратним поприштима широм Југославије. Настојало се, у најкраћим цртама, приказати борбени пут сваког борца, истаћи њихов патриотизам и прегалаштво у борби за слободу, испољену храброст у борби у којој је неријетко појединац надвисио самог себе, о развијању свијести против братоубилаштва, другарству, заједничком раду на културном и војно-стручном уздицању и слично.

У тексту о жртвама фашистичког терора, поред биографских података, у облику фус-нота унијети су подаци, истражени у архивским документима Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача, који конкретно указују на жртве, вријеме, мјесто извршења злочина и на организаторе и извршиоце злочина. Фус-нотама је указано и на друге изворе који поближе освјетљавају околности под којима су злочини извршени.

Због јаке непријатељске пропаганде, заведености и неријетко тешких ситуација у току рата, један мањи број погинулих бораца НОР-а био је повремено, присилно, мобилисан у квислиншке јединице. Међутим, платформа НОП-а, руковођена политиком КПЈ, продирала је и унутар најелитнијих окупаторских и квислиншких јединица и утицала на свијест поштених и патриотски оријентисаних људи, који су напуштали непријатељске редове и укључивали се у НОВ и ПОЈ. Поучан је примјер продора столачке организације НОП-а међу дијелове окупаторског гарнизона у Стоцу, из којег је неколико група њемачких легионара организовано преведено у јединице НОВ и ПОЈ. На том задатку превођења наведених група на слободну територију, славно су се жртвовале сестре, столачке скојевке, Ифета и Мелка Басарић као и Салман Ибрахим. Због тих околности, посебно због тога што су се сви они, који су присилно били мобилисани, ипак определијели за НОП и за његове циљеве дали своје животе, свјесно је занемарена епизода привременог, најчешће присилног учешћа појединих бораца у квислиншким и окупаторским саставима.

*
*
*

Становништво столачког краја, као и другдје, суочило се половином 1941. године са свом свирепом фашистичких окупатора и домаћих издајника. Окупатор је успио да искористи вјерску заслијепљеност и међунационална трвења до тада и да уз издашну помоћ дијела реакционарног клера распири шовинистичку мржњу, да створи квислиншки режим у лицу НДХ и да преко њега и других домаћих сарадника и издајника заведе терор какав до тада у историји овог краја није забиљежен нити познат.

Јуна-јула 1941. године ухапшено је и убијено од усташа више стотина недужних Срба, што је учињено само зато што су припадали другој националности и вјери. Затим је августа 1941. и септембра 1942. године дошло до дивљања српских шовиниста и четника када је такође настрадало на стотине недужних Муслимана и Хрвата. То је био монструозни злочин-геноцид над невиним људима.

Устанак 1941. године и оружана борба против окупатора и домаћих издајника под руководством КПЈ битно су утјецали на смањење и обустављање даљег грозног самоубилаштва. Као чињеницу истичемо да је у првој ратној години насртајем шовинизма убијено двоструко више људи (862) од укупног броја погинулих бораца (384) за све четири године народноослободилачке борбе.

Платформом братства, јединства и равноправности људи на којој је КПЈ повела народе Југославије у устанак и ослободилачку борбу, такође, прекинуто је братоубилаштво и релативно брзо је премотан амбис између вјештачки закрвљених житеља овога краја највише узрокован међусобним покољима у току 1941/42. године.

Према евиденцији Општинског одбора СУБНОР-а Столац, борило се у НОР-у и револуцији преко 1960 бораца и на стотине организованих активиста НОП-а столачког краја, не обухватајући овдје учешће у НОР-у на стотине Сточана који су живјели у другим мјестима широм Југославије. Од наведеног броја у току 1941. године до 1945. погинула су 384 борца или 19,5 % од броја учесника у НОР-у. Столачки крај дао је 6 народних хероја, од којих су три погинула 1941/1942. године. »Партизанску споменицу 1941. године« добило је 69 бораца НОР-а. Међу погинулим борцима 69 је чланова КПЈ, 12 кандидата за чланове КПЈ и 96 чланова СКОЈ-а или 46,40% од броја погинулих. Од укупног броја погинулих 157 је бораца од 1941. године. Међу њима је 57 чланова КПЈ, 11 кандидата за чланове КПЈ и 44 члана СКОЈ-а или преко 70 % од погинулих бораца који су ступили у НОВ и ПОЈ 1941. године. Од укупног броја погинулих 86 је војних старјешина јединица и руководиоца друштвено-политичких организација.

Већина погинулих бораца били су млади људи, тек закорачили у живот. Међу погинулим у НОР-у Срба је 242, Муслимана 126 и Хрвата 16. Са 16 до 26 година живота погинуло је 190 бораца или 52 % од укупног броја погинулих. Погинуло је око 80 бораца у старијим и зрелим годинама живота. Међу погинулим најстарији је Андрија Драговић са 74 године, члан сеоског НОО на Хргуду од 1941. године, а најмлађи је Вуковић Вељко са 15 година из села Дабрица. Са 16 година живота погинули су: Кашиковић Душан, Ђоно Осман, Бошкаило Бећир, Џакула Мате, Голужа Бошко и Харачић Мустафа, као и знатно већи број седамнаестогодишњака.

Борци столачког краја борили су се и гинули у преко 50 народ-

ноослободилачких и пролетерских бригада, партизанских одреда и самосталних батаљона. Гинули су од Охрида у Македонији до Јесеница у Словенији. Све ово потврђује да су столачки борци били општејугословенски ратници и као такви дали су видан допринос борби за слободу, за стварање нове социјалистичке самоуправне Југославије.

На столачком простору борили су се и гинули, знани и незнани, храбри борци из других крајева Југославије. До сада је истраживањем утврђено, што сигурно није све, да је на територији столачке општине погинуло преко 30 бораца НОР-а из других крајева Југославије.

Жртве фашистичког терора из столачког краја страдале су на преко 65 стратишта и јама и 46 концентрационих логора и затвора.

Међу убијеним је: Срба 794, Муслимана 287 и Хрвата 169.

Од стране њемачког и италијанског окупатора убијено је 137 недужних људи, жена и дјеце, од усташа 717 лица, од четника и српских шовиниста 361 лице, од њемачких нациста и четника 16 лице, итд. Из наведених података види се да је 1078 лице убијено од стране домаћих издајника (усташа, четника и српских шовиниста) или 86,80% од укупног броја жртава фашистичког терора.

Међу жртвама фашистичког терора налази се 296-ро дјеце од 5 мјесеци до 16 година старости. Овај податак је запрепашћујући и он показује колико су фашистички окупатори успјели да искористе националну заслијепљеност, да перфидно развију шовинистичке страсти самоистребљења становништва овога краја.

Фрапантан је примјер дивљаштва припадника 7. њемачке СС »Принц Еуген« дивизије у селу Орашје 12. јула 1943. године, којом приликом су есесовци убили преко 60 невиних људи и село попалили. Нису поштедјели ни дјецу у колијевци као што су Палата Хамид и Шерифа Џокло. Тако су свирепо поступали окупатори и њихови помагачи у селима: Дабрици, Поткубашу, Сузини, Битуњи и Бјелојевићима.

Окупатори и њихова фашистичка идеологија, колаборација и издаја донијели су трагедију и потресне судбине у више стотина породица столачког краја. У многим од њих засвагда се угаasio живот.

У извршавању злочина сарадници окупатора, усташе и четници исказали су сву бестијалност изопачених људских бића, мучили су људе методама до тад непознатим, везанима пребијали су кости, сјекли поједине дијелове тијела, вадили очи, силовали дјевојке наочиглед мајки, бацали живе људе у јаме, палили живе жене и дјецу у кућама и слично. О свему овоме документовано се наводи у записницима и одлукама Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача у БиХ. Злочини извршени над невиним људима треба да буду опомена покољењима, да не дозволе да се то зло икад више понови.

О небројеним примјерима дивљаштва окупатора а посебно њихових помагача (четника и усташа) о чему се говори у предговору и

могла би се написати књига са више стотина страница, књига ужаса. По броју и масовности убијања недужних људи, жена и дјеце, по методу и примјени свирепости у извршавању злочина, ради се о ма-совном геноциду извршеном од стране окупатора и домаћих издајника.

Када читалац пажљиво прочита прву и другу књигу Сјећања бораца столачког краја и књигу »ПАЛИ ЗА СЛОБОДУ«, стећи ће увид о приближном броју организатора и извршилаца злочина над недужним људима овога краја. Забрињавајуће је сазнање о броју погинулих, са столачког простора, у саставу окупаторских и квислиншких јединица у борби против НОВ и ПОЈ, стрељаних на основу сарадње са окупатором, несталих и одбјеглих у завршним операцијама НОВЈ 1945. године.

Казивање о свијетлим ликовима бораца и њиховом борбеном путу представља убједљиво свједочанство о ратним голготатама и крвавим борбама за слободу, за братство и јединство, у којим је погинуло на стотине најбољих синова и кћери овог краја. Они су својом храброшћу и жртвовањем дали велики допринос да се циљеви НОП-а и револуције остваре. Занамијек су уградили себе у темеље слободе. Дали су све, свој живот и своју младост. Ово документовано свједочанство о великом броју погинулих трајно ће подсјећати младе нараштаје на свијетле ликове и херојске подвиге најбољих синова сва три народа овога краја и стално надахњивати нова покољења храбрим подвизима, слободарством и патриотизмом, братством и јединством, оданости свом народу и подстицати их да чувају свијетле тековине НОР-а и револуције и да штите слободу и независност социјалистичке самоуправне Југославије.

Жртвовање на стотине најбољих синова и кћери столачког краја за слободу, њихова херојска дјела и укупан број жртава свих народа овога краја, налажу да се трајно сачувају документа и сјећања на дивне и свијетле ликове погинулих бораца НОР-а и безумну свирепост окупатора и домаћих издајника над недужним људима, женама и дјецом. Нека бојишта и стратишта на овом нашем подручју буду стална упозоравајућа опомена која недвосмислено указује да братство и јединство, равноправност и повјерење међу људима треба да буду основ нашег садашњег и будућег живљења. Да се то не заборави, како се никад више не би поновила трагедија из 1941 – 1945. године.

Велика је цијена слободе, независности, братства и јединства за коју је погинуло и убијено преко 1627 бораца и жртава фашистичког терора са столачког подручја. Та цијена се не смије никад препустити забору.

*
*
*

У раду на припреми ове књиге учињени су максимални напори да се пронађу сви релевантни извори и документи, све до сјећања преживјелих бораца, других познавалаца и родбине погинулих и убијених и уграде у текст о погинулим борцима и жртвама фашистичког терора. За многим подацима требало је трагати дуго, због тога што се нису сачували ни основни документи. Често је био проблем утврдити мјесто и вријеме погибије, јер то није забиљежено када је требало и од онога ко је био дужан да то учини.

У току истраживања сусретали смо се са низ проблема. Посебно је чинило тешкоћу недостатак релевантних података и извора, њихова распрострањеност по архивима и установама широм Југославије. Многи матични уреди и у њима матичне књиге и домовници уништени су, или су, последице рата, због неодговарајућег односа и слабог чувања неупотребљиви.

Истраживањем потребних чињеница о жртвама фашистичког терора дошло се до сазнања о неким озбиљнијим слабостима у евиденцији и попису жртава фашистичког терора па и неодговарајућем односу према стратиштима-мјестима гдје су невини људи поубијани. Тако евиденција утврђена након завршетка рата, која се дијелом налази и у архиви СУБНОР-а Столац, има доста мањкавости. У неким селима попис жртава обављен је крајње површно, посебно у Бурмазима, Крушеву Берковићима и Љубљеници.

Нека стратишта гдје су недужни људи масовно убијени, примјер Црквине у Видову пољу, нису ничим ни до данас обиљежена, а посмртни остаци жртава пренесени су са мјеста масовног губилишта на друго мјесто.

Скоро све јаме, у које су бацани убијени или живи, невини, људи су забетониране а да се претходно није записнички утврдио и забиљежио број жртава које су ту бачене.

Евиденција погинулих бораца НОР-а у Општинском одбору СУБНОР-а Столац имала је мањкавости. Поред осталог, у евиденцији се није налазило око 40 погинулих бораца НОР-а рођених на територији општине Столац, који су се 1941. године затекли ван столачке територије, или су је у току рата напустили и ступили у јединице НОВ и ПОЈ у другим крајевима Југославије. За десетину погинулих није био раније ријешен статус борца (предратни и неки ратни чланови СКОЈ-а и органа народне власти). На истраживању и утврђивању потребних података за овако велики број бораца, који нису били у евиденцији СУБНОР-а Столац, уложени су велики напори. Требало је истражити архивска документа великог броја јединица НОВ и ПОЈ, пронаћи извјестан број преживјелих другова, родбину и друге познаваоце погинулих.

И у току истраживања, попису и провјери 1985/86. године било је

појединачних захтјева, вјероватно и због непознавања чињеница, да се појединци који су проглашени за ратне злочинце или су стрељани по основу одлука судова НОВ и ПОЈ, унесу у спискове ЖФТ.¹

Коришћењем архивске документације се поука да се то зло више никад не понови.

Ова књига се радила с великим закашњењем. Велики број актера и очевидаца догађаја одавно није међу живима што је знатно отежава ло утврђивање извјесних чињеница. У неким случајевима главни извори били су подаци добијени од породица или родбине погинулих. Нерирјетко, неки подаци били су опречни чак и на неким спомен-обиљежјама. Због свих тих околности могуће су извјесне мањкавости и грешке у књизи.

У току припрема рукописа за ову књигу објављено је неколико публикација као што су: »Сјећања бораца столачког краја«, I и II књига; Монографија XIII и XIV херцеговачке НОУ бригаде, Енвер Ђемаловић; »Мостарски батаљон«, Херцеговина у НОБ-у 2, итд.

Све наведене чињенице захтијевале су знатно више времена за истраживање и далеко већу опрезност у одређивању за поједина одрешања.

При утврђивању појединих чињеница и ставова у току рада на овој књизи не могу се заобићи појединачно испољене слабости, као што је субјективно и без аргумената оцјењивање неких ратних збивања и догађаја на столачком простору.

И поред великих тешкоћа у истраживању и утврђивању релевантних чињеница за погинуле борце било је задовољство, и послје много година, дружити се са стотинама свијетлих ликова, оданих патриота и слободара, етички чврстих личности и надамсе храбрим борцима НОР-а, рођених и стасалих на овом нашем љутом, али и питоми омењеном кршу.

Споменица погинулих бораца и ЖФТ демантоваће извјесне досадашње погрешне представе о значајним и трагичним збивањима на овом нашем простору и отклонит ће неке дилеме, једностраност и манипулацију о броју, мјесту и времену погинулих бораца и убијених неужних људи.

Све наведено увећало је тешкоће да се писаном ријечју исказа и нишенице и реконструише низ догађаја на животном и борбеном путу погинулих бораца, као и о мјесту и времену страдања великог броја

1) Arhiva Zemaljske komisije je za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača BiH u Sarajevu i drugu Utroslavsku u Beogradu pruža obilne podatke, činjenici i dokaza o zločinima i izvršiošima zločina od nedužnim ljudima. Interesantno je da ova arhivska dokumentacija do sada nije bila na odgovarajući način prisutna kod naših istraživača i udružene borca. Čak je ona bila pala u zaborav, a nije rijetka pojava da se ona građa odbacuje i proglašava nepouzdanom. Svim je sigurno, da ovu, kao i svaku drugu arhivsku građu treba kritički sagledati, jer u njoj ima kontradiktornosti i nepotpunosti, ali sve to ne opravdava ne dokumenta Zemaljske komisije BiH odbacuju, koja su utvrđivana komisijski i na ovom terenu kada je bilo dosta živih svjedoka, kada su sjećanja bila svježja i kad ih je bilo lako provjeriti.

недужних људи од злочиначких руку окупатора и његових помагача. То је увелико одредило домет и резултате аутора и других учесника у припреми и изради ове књиге.

Zbog svega izloženog smatraćemo uspjehom ako smo ovim otrgli od zaborava nemjerljiv doprinos više stotina pogинуlih boraца овога краја, ако се могу у основи сагледати, укупни напори и допринос становништва столачког краја у народноослободилачком рату и револуцији, борбени пут, патриотизам и жртвовање наших бораца за слободу, равноправност и праведније односе међу људима и свирепост окупатора и његових помагача усташа и четника над невиним људима и малољетном дјецом.

Ова књига је резултат ангажованог односа Комисије за Едицију »Столац у борби за слободу и социјализам«, Скупштине општине Столац, Општинског одбора СУБНОР-а и његових удружења и других друштвено-политичких организација општине Столац, аутора и уредника и на стотине преживјелих бораца НОР-а и других познавалаца погинулих бораца и жртава фашистичког терора.

Знатан broj preživjelih boraca NOR-a dao je svoj doprinos na prikupljanju i utvrđivanju podataka o životnom putu poginulih boraca NOR-a i žrtava fašističkog terora. Prostor mi ne dozvoljava da se ovim putem svima njima javno zahvalim na saradnji i pomoći da se ovo humanó djelo što uspješnije završi.

Захваљујем се Предсједништву Општинског одбора СУБНОР-а Столац и његовој стручној служби, као и мјесним удружењима СУБНОР-а на ангажовању, сарадњи и уложеном труду на прикупљању и провјери одговарајућих података за погинуле борце и жртве фашистичког терора.

Посебно се захваљујем Скупштини општине Столац и извршним органима друштвено-политичких организација општине, који су показали велико разумијевање и омогућили потребне услове за рад Комисије за Едицију, њених радних тијела, посебно аутору, на изради књиге »ПА-ЛИ ЗА СЛОБОДУ« и њеном објављивању.

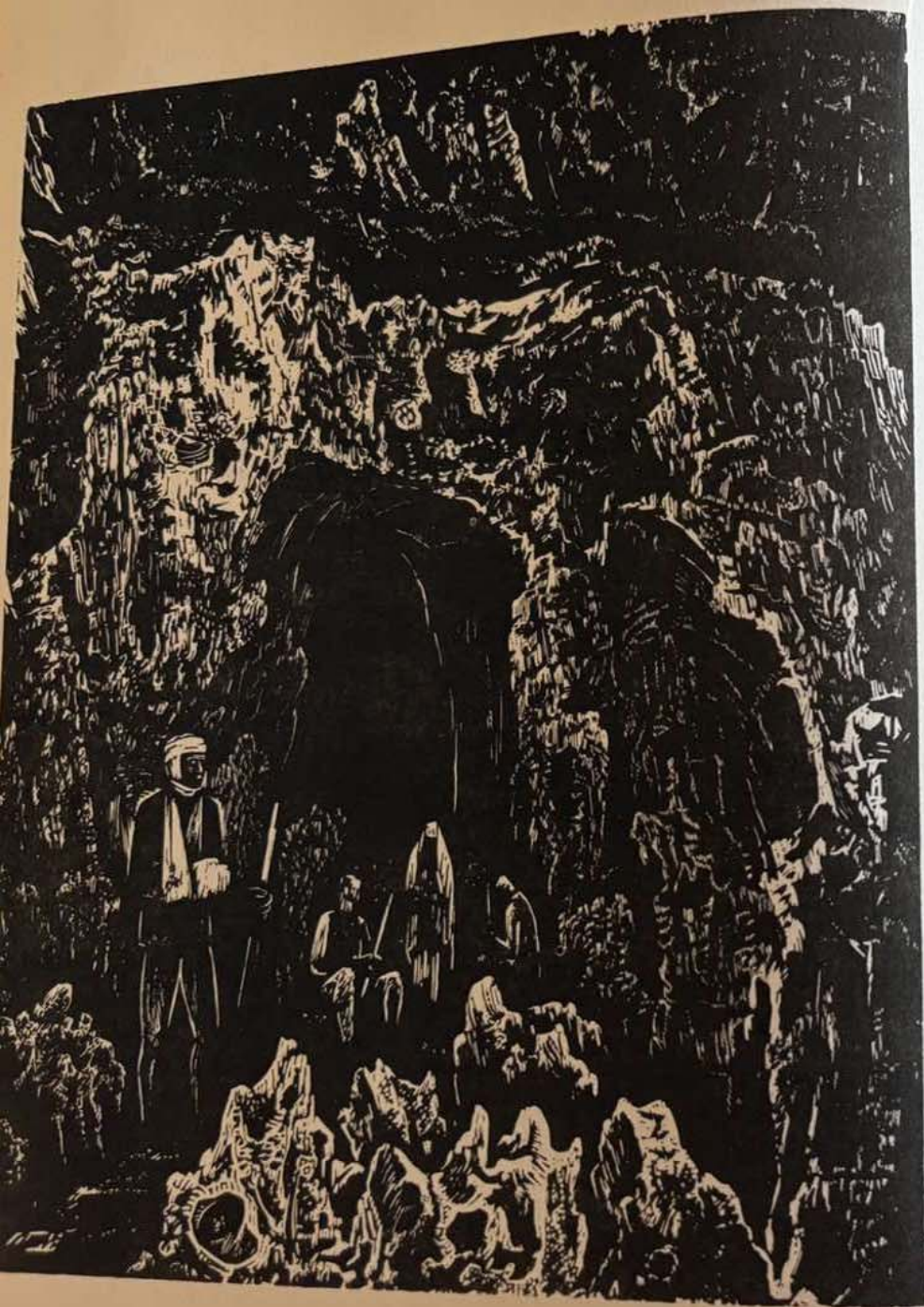
Анђелко В. Беловић

ПРВИ ДИО

ПОГИНУЛИ БОРЦИ НОР-а 1941 – 1945. ГОДИНЕ

I

НАРОДНИ ХЕРОЈИ

БЕЛОВИЋ В. САВО

У извјештају Коминтерни, 8. маја 1942. године, друг Тито је написао: »Наше херцеговачке партизанске јединице у јужној Далмацији врше снажан притисак на италијанске гарнизоне да би ослабиле притисак на нашим фронтovima. Оне уништавају жељезничку пругу Дубровник-Сарајево и налазе се три километра од Метковића. Ту је погинуо херојском смрћу командант Столачког батаљона друг Саво Беловић. Врховни штаб га је прогласио народним херојем...«*

Херојском смрћу Саве Беловића завршио се храбри и херојски пут овог Херцеговца, пониклог на врлетној планини Хргуд. Рођен 1904. године у задружној породици Ђурише Беловића

(отац Видак, мајка Милица), Саво Беловић је још као дјечак слушао приче о првом свјетском рату, у коме су се његова два стрица, после одбијања служења у аустро-угарској војсци, придружила српској војсци и преко Србије и Црне Горе стигла у Солун. Дјед Ђуриша је трагично завршио у аустро-угарском затвору... Ту слободарску традицију Саво Беловић ће поштовати цијелог живота и она ће му подарити одбацивање свега онога што није људско и хумано. Иако је растао у изразито сиромашној породици, виталношћу човјека са ових простора, Саво Беловић ће са свог Хргуда кренути пут бијела свијета и радити сваколике послове у печалби која га је водила од Стоца, Мостара, Метковића, Сплита и других крајева. Једно вријеме, непосредно пред рат, Саво Беловић врши аутобуски превоз на релацији Столац-Мостар полажући испит предузимача.

* Архив ЦК СКЈ, фонд ЦК КПУ-КИ, бр. 1942/96
Јосип Броз Тито: Сабрана дјела, том X, стр. 123 и 117-119.

Крећући се по разним мјестима, куда га је водила његова немирна природа, Саво Беловић ће доћи у контакт са напредним идејама револуционарног покрета и са идејама Комунистичке партије Југославије, чији ће непоколебљиви присталица постати. Отворен и бунтован, храбар и угледан, Саво ће отворено говорити да је присталица идеја КПЈ, да се бори за радничка права, да се треба супротстављати организацијама режима. Његови контакти са напредним људима, посебно са члановима КПЈ, Данилом Милићевићем, Миленком Шотром, Марком Мићићем, Трифком Ивељом и другим, пред избијање другог свјетског рата све су чешћи и за Саву све значајнији. Он израста у истинског тумача идеја КПЈ.

Послије капитулације Краљевине Југославије, зрело процјењујући ситуацију, Саво хита на свој Хргуд, гдје објашњава својим Хргудцима шта је фашизам и шта он доноси. Саво схвата шта значи политика усташке НДХ и отворено се супротставља прогону српског живља и осталих напредних људи. Озлојеђен злочинима над недужним људима и дивљањем злочинаца, Саво ће једног јунског дана кренути у Столац да лично протестује и да није било интервенција Суле Бузалька, Мунира Ризванбеговића и још неких, тај пут би се вјероватно трагично завршио. Убрзо, Саво ће почети да организује Хргудце, савјетује им да не предају оружје усташкој власти, а након вијести да је српски живаљ поубијан у селима Удрежње код Невесиња и Коритима код Гацка, у Љубињу, и другим мјестима, организује отпор усташком прогону истичући свијетле примјере својих земљака Радоја Драговића и Ђорђа Вулића, који су показали примјером како се треба борити против туђина.

Као израсли народни трибун, Саво настоји да оствари контакте са члановима КПЈ и 18. јуна 1941. године сусреће се на Хргуду са повјереником КПЈ за столачки срез, београдским студентом Марком Мићићем, рођеним на Поплату. Тај сусрет ће бити значајан за Саву Беловића, који ће преносити идеје КПЈ и разобличавати фашистичку агресију и циљеве окупације земље. Убрзо након тога, 27. јуна 1941, након што се дошло до сазнања да пријети непосредна опасност од усташа НДХ, Саво организује састанак Хргудца, па се закључује да је потребно организовати одбрану Хргуда и спријечити евентуални упад усташа у село. На том скупу Саво је изабран за руководиоца отпора а већ 28. јуна, првог наредног дана, одбијен је напад усташа на Хргуд, чиме је становништво Хргуда спасено од усташког покоља. Отпор устаника био је жесток а усташе су у паничном бјекству на бојишту оставили и своју заставу.

Послије овог успјеха Саво настоји да повеже отпор хргудских устаника са устаницима из Дабра и Невесиња, на Трусини, гдје од 29. јуна до 4. јула учествује у борбама против усташа, да би се након тога

вратио на Хргуд окупљајући борце који су били остали на Хргуду и оне више сукоба са усташама. Око десетог јула, у сарадњи са Душаном Муратовићем и Гојком Милићевићем, Саво Беловић организује одбијен усташа Шћепан Перић из Дабрице и том приликом је убијено устанике, па почетком августа устаници успјешно одбијају и се може видјети у извјештају оружника НДХ из станице у Тријебњу. Под руководством Саве Беловића устаничка чета већ током августа броји око 45 бораца.

Током августа 1941. године Саво Беловић контактира са члановима КПЈ Миленком Шотром и Гојком Мићићем, који му преносе задатке КПЈ у организовању општеномлазног устанка и борби против окупатора и његових слугу. Саво потом одржава збор са својим борцима, преноси им идеје о организованом устанку, о братству и јединству, о томе да се у акцијама које устаници воде не смију палити насеља и убијати недужни. Све ће то битно утицати на хргудске борце приликом напада на усташко-домобранско упориште на Берковићима, па Саво храбро води своје устанике и разбија усташке положаје источно од села Клечак, да би затим у сарадњи са осталим устаницима била заузета жандармеријска станица на Берковићима. На жалост, том приликом, поједини самозвани »устаници«, српски шовинисти, почели су освету над недужним муслиманским живљем, чему ће се Саво, као досљедан борац за братство и јединство, и као тумач политике КПЈ, по цијену смртне опасности отворено супротставити покушавајући да спаси групу муслиманских жена и дјеце од злочинаца какви су били Вјекко Ђурић, Лука Којовић, Владо Радан и њихови истомишљеници.

Прва ратничка искуства оставили су снажан дојам на овог јунака са Хргуда. Иако је својом одлучношћу и ауторитетом онемогућио било какав испад бораца своје устаничке чете приликом напада на Берковиће, Саво је, још под утиском борби, одржао збор устаничке чете и других Хргудца, па је немилосрдно осудио понашања и злочине српских шовиниста над недужним муслиманским живљем. Чврсто на линији КПЈ у борби за братство и јединство наших народа, Саво је поручио да са њим не може онај ко убија жене, дјецу и старце, ко пљачка и врши друге злочине.

Израстао у правог заштитника народа, вођен политиком КПЈ, Саво Беловић, још од раније у народу познат као храбар и разборит, постаје већ тих дана човјек-легенда. У познатој реокупацији Херцеговине, почетком септембра 1941. године, италијанске окупационе снаге покушавају да разбију устаничке јединице и служе се разноврсним средствима и методама. Уочавајући шта у народу значи Саво Беловић,

италијански командант гарнизона у Стоцу шаље му позив за састанак и нуди му преговоре, али Саво Беловић, непоколебљив истински родољуб, противник туђина, писмено шаље поруку: »Немамо ми шта разговарати. Италијанска окупациона војска треба да иде из наше земље, да плати оно што је опљачкала – тек онда можемо преговарати.«

У свим акцијама, Саво одржава везу са члановима КПЈ, па се током септембра 1941. године више пута сусреће са Миленком Шотром, Дукицом Граховцем, Данилом Милићевићем-Учом и другим, што му омогућава да устанике усмјерава на платформу ослободилачког рата. У томе ће Саво наилазити и на отпоре, али таква снажна личност није се поколебала, па захваљујући његовом ауторитету и утицају, половином октобра 1941. године на Хргуду се формира партизанска чета а борци једногласно за свог командира бирају Саву Беловића.

Ширећи идеју КПЈ о потреби устанка свих народа и потреби непосредног потврђивања идеје братства и јединства, истовремено са организовањем поменутих акција и припремањем партизанске чете на Хргуду, Саво Беловић успоставља контакте са Халилом Бешом на Баранима, а убрзо и са Адемом и Ахметом Черкезом из Тодоровића, да би потом упутно писмо сељацима на Ошањићима у којима их позива на сарадњу са НОП-ом. У другој половини октобра он већ одржава састанак са Бешама и Черкезима и упућује позив Хрватима и Муслиманима на заједничку борбу против окупатора. Амбис између Срба, Хрвата и Муслимана, створен покољима претходних мјесеци, на тај начин Саво Беловић међу првима премोшћује, тако да се узајамно неповјерење створено у периоду јуни-август 1941. године постепено потискује. Иако су разни српски шовинисти нападали такву племениту, хуману и на слободарским традицијама грађену активност Саве Беловића, он је у том периоду, када је било најтеже, проводећи политику Партије, градио мостове пријатељства и заједништва.

Таква мисија братства и јединства потврђена је најбоље крајем октобра 1941. године, када на Хргуд, код Саве Беловића, долази по задатку КПЈ и НОП-а Ибро Шатор, родом из Локава, у Дубравама. Саво свесрдно прихвата свог друга на истом задатку, а затим у договору са Ибром организује збор партизанске чете и свих Хргуђана, а Ибро Шатор окупљеним говори о општенородном устанку, о потреби заједничке борбе против окупатора и његових домаћих слугу, о потреби повезивања свих патриотски опредељених људи, јер је то пут који је трасирала КПЈ и јер је то једини начин да се сви народи Херцеговине и цијеле Југославије заштите од даљег братоубилачког истребљивања. Наравно да то није било лако провести, јер је већ ту било озбиљних пријетњи Ибри Шатору, па је Саво Беловић стао испред свога друга и окупљеним рекао да само преко њега мртвог могу остварити своје зле наміјере. Ова мисија братства и јединства и тумачења политике КПЈ и

НОП-а успјешно је завршена, а испољена храброст Ибре Шатора и Саве Беловића имала је веома повољан одјек у народу.

Саво Беловић је постао члан КПЈ 1941. године а његова кућа на Хргуду биће мјесто гдје ће се одржавати илегални партијски и други састанци. У његовој кући на Хргуду формирана је ћелија КПЈ и у даљем току устанка у овом крају Савина кућа ће бити увијек отворена организаторима устанка.

Снаге општенородног устанка све више нарастају, па се 25. децембра 1941. године формира Столачки НОП батаљон, а Саво Беловић је, као један од најизраслијих људи у устанку, изабран за команданта. Јануара 1942. године Саво Беловић ради на консолидовању батаљона, уз пуно ангажовање чланова КПЈ и партијских организација, чланова Штаба и осталих израслијих бораца, настојећи да разбије прве форме четничког организовања и разобличи издајничку улогу Вјеке Ђурића, самозваног четничког команданта. Већ крајем јануара са дијелом снага Столачког батаљона, у садејству са Првим ударним (херцеговачко-црногорским) батаљоном, Саво Беловић разбија четничке снаге на територији Стоца, па су том приликом похватане четничке коловође, што је имало веома велики значај, јер је четништву на територији Стоца задан одлучујући ударац. У тој акцији Саво испољава зрело процјењивање догађаја, висок степен хуманости и храбрости, по чему већ постоје чувен.

Убрзо након тог догађаја са Штабом Столачког батаљона Саво припрема ликвидацију посаде италијанске војске на врелу Брегаве, у селу До, гдје ће у фебруару 1942. године талијанска посада бити уништена и разбијена главнина италијанског гарнизона из Стоца који је кренуо на интервенцију и помоћ талијанској посади. Непријатељ је (у тој првој бици са окупатором у овом крају) имао веома велике губитке: било је око 80 убијених, рањених и заробљених талијанских војника и официра.

Извршавајући задатак Оперативног штаба НОП одреда за Херцеговину и јужну Далмацију, априла 1942. године, Саво Беловић руководи дијелом Батаљона и успјешно ликвидира упориште усташке милиције у селу Баране код Стоца. Као и у свим акцијама, сада већ као искусни војни руководилац и одлучни борац за идеје КПЈ, Саво Беловић становницима Барана говори о потреби учешћа Муслимана и Хрвата у борби против заједничког непријатеља, што ће имати значајан утицај за опредјељење за НОП Муслимана на Баранима, посебно у бројној породици Беша.

У извођењу операције партизанских снага лијевог обалом Брегаве ка доњем току Неретве, Штаб Јужнохерцеговачког НОП одреда је, крајем априла 1942. године, укључио и дио снага Столачког НОП батаљона са Савом Беловићем, јер се он већ до тада афирмисао као одлу-

чан поборник братства и јединства, јер је познавао добро територију и био познат у народу. И у тој акцији је Саво Беловић храбро кренуо у прву борбену линију, међу борце, са којима јуриша од Жегуље до села Дубоке у разбијању положаја усташке милиције и оружника НДХ стварајући простор за брз продор снага Одрета. На жалост, у том походу овај легендарни јунак са Хргуда је у једном јуришу на усташки шанац у селу Дубока код Дреновца, 29. априла 1942. године, смртно покошен.

Погибија Саве Беловића потресла је све борце, јер је из његове личности зрачио оптимизам и вјера у остварење идеала за које се боре. Штаб Одрета је оцијенио да је то ненадокнадив губитак у даљем ширењу НОП-а у хрватска и муслиманска села до Чапљине и Храсна.

Врховни штаб НОП и ПОЈ је Саву Беловића, због изузетне храбрости, умјешног командовања у борби против окупатора и његових слугу, због своје опредјељености за НОП и јуначких подвига, прогласио међу првима за народног хероја Југославије, маја 1942. године у Фочи.*

Народни херој Саво Беловић је био оличење слободара из ових крајева. Он је био отворен, непосредан, поштен, хуман и врло храбар човек. Са својих 36 година имао је велико животно искуство, изразит смисао за сарадњу и комуникацију са народом, јер је волио да слуша згоде и незгоде обичних људи. Својим радом и поштењем, својом жељом да помогне другима, прихватајући идеје напредног револуционарног покрета и КПЈ, својом фигуром и смиренешћу, Саво Беловић је улијевао повјерење. Он је вјеровао људима и људи су вјеровали њему. Његове процјене тадашње сложене ситуације биле су врло оригиналне и свестране а рјешење је тражио одлучно, храбро и хумано. Његова опредјељеност за братство и јединство, за равноправност, за бригу за сваког човека, доприносиће да ће већ за живота израсти у легенду, јер је он својом појавом плијенио људе и улијевао им повјерење.

Такав је био народни херој Саво Беловић. Његова храброст и јунаштво већ сада живе у усменом народном предању. О његовим подвизима испјеване су и бројне пјесме. Он је човек-легенда и јунак из народних прича. Такве људе је стварала наша НОБ...

*Врховни штаб је одлуку о проглашењу Саве Беловића за народног хероја објавио у Билтену ВШ НОВ и ПОЈ бр. 17-18-19 у августу 1942. године.

РАДОЈЕВИЋ Ј. МИЛАДИН

О народном хероју Миладину Радојевићу дуго се није у столачком крају ни знало. Вјероватно је то због тога што је Миладин још као дјечак са родитељима отишао у Сарајево, гдје се школовао и гдје се формирао као човек и револуционар. А рођен је у Стоцу – 1914. године, у породици Јове и Босилке Радојевић. У овом граду провео је ране дане дјетињства да би се након тога запутио стазама омладинског и радничког покрета.

У Сарајеву је похађао гимназију, потом техничку школу, а након тога ради као службеник у Банској управи у Сарајеву. Жељан знања, као човек широких видика, ванредно студира на Правном факултету проширујући своја знања.

За напредни омладински револуционарни покрет опредјелио се веома рано, још као ђак, а 1939. године већ је активно укључен у револуционарни раднички покрет и организовано дјелује у синдикалној организацији у Сарајеву. Миладин Радојевић је већ 1940. године постао члан КПЈ у средини која је имала истакнуте револуционаре и борце какав ће и он постати. У том периоду он сарађује са таквим револуционарима какви су били Рато Дугоњић и Васо Мискин, а заједно са Ратом Дугоњићем одржава партијске курсеве по партијским ћелијама.

Као одлучан борац, са стеченим драгоцјеним искуством у омладинском и радничком револуционарном покрету, Миладин Радојевић се одмах након окупације Југославије 1941. године укључује у организовање оружане борбе против окупатора. Зато га крајем јула 1941. године ПК КПЈ за Босну и Херцеговину упућује на Требевић, гдје ће Миладин окупљати опредјељене борце, спремне за устанак, формирати

чете и организовати оружане акције. Спровodeћи задатке Партије, Миладин успјешно обавља постављене му задатке и почетком августа формира прве чете и десетине с којима руши телефонске линије између Јахорине и Пала. У том периоду његова активност за НОП је драгоцјена, јер он већ у августу 1941. године формира Паљанску, Кијевску и Рогојску партизанску чету и припрема их за организовано извођење акција. Убрзо те чете се обједињавају у Требевићки НОП батаљон а за команданта бирају Миладина Радојевића, који ће свој батаљон смјело и неустрашиво водити у свим акцијама. 29. августа 1941. године Требевићки НОП батаљон успјешно напада непријатељски гарнизон у планинским објектима на Јахорини, а после тог успјеха у Требевићки НОП батаљон долазе нови борци. Акције Батаљона нејењавају и већ почетком септембра борци на чијем је челу Миладин Радојевић руше мост на ријеци Жељезници и ликвидирају жандармеријску станицу у селу Ледићи, да би убрзо након тога била нападнута домобранска сатнија у рејону Кијево и у борби потпуно разбијена уз запљенивање веће количине оружја и муниције.

Као ратник, у првим данима устанка Миладин Радојевић показује велики смисао за командовање и организовање акција. Спровodeћи задатке Партије и извршавајући наредбе руководиоца устанка у сарајевском крају, Миладин Радојевић крајем септембра 1941. године предводи Рогојску и Загорску партизанску чету и напада усташки гарнизон у Калиновику, који је био веома добро утврђен. У јуришима Миладин је у првим редовима, он води своје борце у напад. Међутим, у тој акцији дошло је до саботирања и издаје неких јединица које су биле под утицајем четничких елемената, па је Миладинова чета остала одсјечена и усамљена у нападу. Миладин и његови борци нашли су се у веома тешком положају. Уз то, Калиновичком гарнизону у помоћ пристижу и усташко-домобранска појачања из Борча и Невесиња. Храбар и одлучан, искусан ратник, Миладин не посустаје и подузима мјере да борце извуче из полуокружења. Као прави командант, он се креће у посљедњим заштитним дијеловима приликом извлачења да би својим присуством, храброшћу и искуством обезбједио што безбједније извлачење, уз што мање губитака. У врло тешкој ситуацији, без садејства јединица, уз сталне нападе усташа и домобрана, Миладин храбро тражи најбоља рјешења. У тим борбама Миладин је рањен, али не посустаје. Не помишљајући ни једног тренутка на предају, Миладин и даље, иако рањен, руководи јединицом и штити извлачење бораца. Његова храброст соколила је његове саборце који га не напуштају ни једног тренутка. У даљњим борбама Миладин је поновно рањен, на жалост овај пут смртно. Његови другови, одлучни и храбри, жалећи свог команданта, не напуштају га ни мртвог и настављају да се боре. Заједно са Миладином ту гине још девет његових сабораца-партизана.

Та четничка издаја и саботажа имале су трагичне посљедице за Загорску и Рогојску партизанску чету и за даљи ток и развој устанка у овом крају. Али, храброст Миладина Радојевића и његових партизана многи сазнали. Исказујући му поштовање, сељаци из села Шивоље појали их и сахранили у селу Шивоље.*

Миладин Радојевић је за своју изузетну храброст, умјешно командовање у борби против окупатора и његових слугу и одлучног одређивања за НОП проглашен за народног хероја Југославије 20. децембра 1951. године. На тај начин одато је истинско признање његовом храбром револуционарном одређивању, његовој оданости Партији и његовој јуначкој погони, чија трагичност у свој својој величини јесте једна од свијетлих страна каквих је много у историји НОБ.

Вјерујемо да је народу столачког краја упознавање са личношћу какав је био Миладин Радојевић, који је рођен у Стоцу, било потребно у гајењу успомена на свијетле ликове револуције и НОР-а. Народни херој Миладин Радојевић заслужује да се са његовим дјелом упознају и будуће генерације које расту на овим херцеговачким просторима.

*Зборник народних хероја Југославије, друго издање, 1975. године, књига друга, стр. 127, и треће издање, 1982. књига друга, стр. 146-147.

СОЛДАТИЋ П. ДАНИЛО

Радио-станица Слободна Југославија извјестила је да је 16. и 17. маја 1942. године извојевана величанствена пobjеда над Талијанима у долини Брегаве. Снаге Јужнохерцеговачког НОП одреда, посебно дијелови којим је командовао Данило Солдатић, у ноћи 16. маја успјеле су да вишеструко надмоћнијег непријатеља разбију и натjерају у панично повлачење, па је у овој борби погинуло преко 30 талијанских војника а знатно више је у паничном бјекству завршило у валовима набујале Брегаве. О том партизанском подвигу написане су многе странице* а та пobjеда, у периоду када снаге НОП-а нарастају, имала је изузетан значај, јер се вратила вjера да се може

успјешно борити против окупатора и са мањим снагама.

Прича о народном хероју Данилу Солдатићу, легендарном јунаку партизанских бојева, морала је почети управо тим догађајем у коме је он имао пресудну улогу. Он је у тој борби већ био, као и његов другар, народни херој Саво Беловић, ауторитативан и прекаљен партизански командир за ким су борци смјело ишли у јурише. Живио је само 29 година а о њему су се већ тада причале приче као о човјеку који не уступа испред било кога.

Животни пут Данила Солдатића био је сличан многим пониклим у овим предјелима. Рођен 1913. године, у предвечерје првог свјетског рата, о коме ће касније слушати многе приче, Данило Солдатић је рано дјетињство провео у родном Љутом Дола, да би затим завршио основну школу на Берковићима. Лијепо грађен, јаке физичке конституције, заволио је атлетику, па се као активан члан соколског друштва

бавио спортом. Послије одслужења војног рока, у коме је произведен у чин резервног водника, Данило је поднио захтјев за пријем у жандармерију, али је био одбијен. Тих година се упознаје и са Савом Беловићем и то другарство, потврђено и у току НОБ-е, биће веома значајно за обојицу. Као и Саво, и Данило обилази многа мјеста у Херцеговини, па стиче веома велики број познаника и пријатеља. Одлазећи у Невесиње, Мостар, Билећу, Дубровник, Метковић, Макарску, Сплит, Имотски и многа друга мјеста, бавећи се трговином стоке, Данило је упознавао људе и њихов живот, што му је помогло да брзо сагледа многе социјалне и друге неправде.

У Мостару ће Данило Солдатић сусрести своје познанике, чланове и симпатизере КПЈ, Николу Абрамовића, Бору Радана, Данила Милићевића, Марка Мићића и многе друге, па ће све то утицати на његово слободарско опредјелјење за политику КПЈ. У тим сусретима он ће спознати шта значи раднички револуционарни покрет, за што се бори Партија и какав је пут и опредјелјење пролетера. Није онда ни чудо што је Данило, затечен у резерви БВЈ у априлском рату 1941. године, осудио капитулантско држање владајућег режима а потом, покушавајући да обнови пријатељства у западној Херцеговини и Далмацији и не успијевајући у томе, пребацио се кришом преко Дубровника у Конавле, затим у Зупце и даље за Велимље и Вучји До у Црној Гори. Ту ће се сусрести са Милом Килибардом, Љубом Бјелицом из Врбице, Драгом Алексићем и другима, па ће ту и сазнати за позив ЦК КПЈ за оружани устанак. За њега, слободарски опредјелјеног, узраслог на традицији херцеговачких горштака који су увијек цијенили слободу више од свега, није било двојбе, па остаје међу црногорским устаницима око мјесеца и по дана. Ту ће он сазнати доста о црногорским устаницима и о прогласу ПК КПЈ за Црну Гору, али ће га потрести приче о усташким злочинима у његовој Херцеговини, посебно у столачком крају, па прикупља оружје и шаље га херцеговачким устаницима.

У Црној Гори Данило Солдатић није много могао да остане. Звала га је родна грудa, па крајем августа 1941. године он долази у родни Љути До, гдје ће затећи народ у збјеговима. Запрепашћен масакром невиних људи, али и искрено обрадован успјехом устаника, Данило се одмах повезује са истакнутијим устаницима и поново се налази са својим старим знанцем Савом Беловићем. Проводећи политику КПЈ, Данило окупља комшије и другове из Љутог Дола, Клечка и Поткома и супротставља се шовинистичким иступима према Муслиманима и Хрватима говорећи да народ није крив а да злочинце треба кажњавати.

Сусрет са Данилом Милићевићем, кога је одраније познавао, иначе чланом КПЈ, биће значајан за Данила Солдатића, па ће почети са спровођењем платформе општенородног устанка који води КПЈ. У

*Сјећања бораца столачког краја, књига I, стр. 315, 319 и 568, Губици нису провјерени у документима окупатора.

нояембру 1941. године Данило је постао члан КПЈ и од тог тренутка он још одлучније и храбрије одлази међу људе усмјеравајући их на путеве заједничке борбе против окупатора. Заједно са Божом Самарцићем припрема формирање партизанске чете, па одржава састанке у Љутом Дољу, Клечку и Поткому, гдје тумачи циљеве НОБ-е.

Крајем октобра 1941. године, после састанка са Душаном Грком и Јефтом Попадићем, одлучено је да се одмах формира партизанска чета, па ће Данило заједно са Божом Самарцићем почетком новембра 1941. године од одраслих мушкараца села Љути До и Клечак формирати партизанску чету, чији ће командир постати. У Љутом Дољу он консолидује чету, ради у партијској ћелији и припрема се за окршаје који ће ускоро услједити. Данило ће пресудно утјецати и на цијелу своју фамилију која ће од првих дана устанка безрезервно подржавати НОП.

Своје војничке дужности Данило је извршавао беспријекорно. Поред своје дужности једно вријеме ће бити и командир заштитне јединице новоформираног Столачког НОП батаљона, па ће се у даљим борбама посебно истаћи приликом разбијања четника на Берковићима. Данило Солдатић ће учествовати и у познатој борби против талијанских фашиста у Дољу, гдје ће се посебно истаћи својом умјешношћу и храброшћу, јер се веома успјешно пребацио непријатељу с бока и иза леђа, што ће онемогућити извлачење непријатеља преко ријеке Брегаве.

У априлу 1942. године Данило Солдатић предводи Комбиновану чету коју је формирао Столачки НОП батаљон као испомоћ 1. ударном батаљону на простору Гацко-Невесинје и са њом постиже значајне успјехе у борбама против четника и италијанског окупатора. Посебно значајан успјех постиже у борби против гатачких четника на Гату и у рејону села Михољаче, гдје је у право вријеме стигао и пружио драгоцјену помоћ 4. чети 1. ударног батаљона. На тим просторима Данило стиче драгоцјена ратничка искуства, па чету успјешно води у нападу на усташко упориште у Борчу, које је потпуно разбијено. После борби у сјеверној Херцеговини Данило се са четом враћа у састав Столачког НОП батаљона на Берковиће.

Послије доласка на Берковиће Данила Солдатића и његове борце чекао је нови задатак, па овај партизански командир предводи своје ударнике у продору Јужнохерцеговачког НОП одреда ка доњем току Неретве. Заједно са својим старим знанцем-побратимом Савом Беловићем јуриша са положаја на положај од Жегуље ка Бјелојевићима. Успутно њих двојица се присјећају својих знацаца у Бјелојевићима, Храсну и око Чапљине. Међутим, чекало их је разочарење, јер су већ у првим засецима хрватског живља затекли празне куће зато што су

усташка пропаганда и усташка злодјела учинили своје. Присуство Саве и Данила у првим борбеним редовима храбрило је борце који су са пјесмом и заносом освајали усташке положаје. Ипак, те борбе донијеле су и жртве, а вијест да је у селу Г. Дубока погинуо прослављени командант Саво Беловић дубоко је ражалостила све борце, а нарочито његовог побратима Данила Солдатића, који хита на мјесто погибије и тужна срца држи прву почасну стражу крај још тоглог тијела његовог драгог пријатеља.

Борбе су се наставиле. Данило Солдатић са својим борцима јуриша у правцу Бачника, Кошћеле и Пребиловаца, гдје се сусреће са пребиловачким борцима са којима ће кренути у одлучне окршаје против талијанских фашиста и усташа. Координирао је дијелом чете који је остао у Пребиловцима и дијелом пребиловачких бораца заједно са својим ранијим познаницима Манојлом и Вељком Булутом, Миланом Шарићем и другим.

Прву половину маја 1942. године Данило са својом четом проводи на положајима Гнијездац, Пребиловци, Клепси, Лозница, Раташница, Репашница, Ограђеница, Орлов кук и Велика гомила и ту се свакодневно воде окршаји са талијанским фашистима и усташама који из Чапљине настоје да одбаце партизанске снаге од комуникације. У свим тим акцијама Данило се потврђује као умјешан командир, храбар и одлучан, јер је са знатно мањим снагама непрекидно наносио велике губитке непријатељу. Данилови борци су, у садејству са пребиловачким борцима, озбиљно угрозили комуникацију у доњем току Неретве, па ће окупатори, живо заинтересовани за ову комуникацију, кренути јаким снагама ка Пребиловцима уводећи свјеже снаге уз јаку артиљеријску подршку као и подршку авијације.

Половином маја талијански окупатори су постигли извјесне успјехе и продрли и на положаје партизанских чета, али су и даље трпјели осјетне губитке. Међутим, партизанске снаге Јужнохерцеговачког НОП одреда, већ искусни борци, заједно са пребиловачким борцима, обухватом и убацивањем ударних група уз велику храброст и убитачну ватру бораца чете Данила Солдатића и Манојла Булута у ноћи 16. маја натјерали су непријатеља у панично бјекство. То је она сјајна пobjеда о којој је јављала Радио-Слободна Југославија. На жалост, у тој борби ноћу 17. маја погинуо је јуришајући на окупатора храбри ратник Данило Солдатић. Након погибије Саве Беловића партизанске снаге су изгубиле још једног сјајног борца и легендарног командира, чија су умјешност и храброст знатно допринијели побједи над талијанским фашистима у кањону Брегаве. У том продору Јужнохерцеговачког НОП одреда ка доњем току Неретве, за непун мјесец дана погинула су два побратима, два јунака, два стара другара, који су хитали у ове крајеве да буду тумачи НОП-а, братства и јединства.¹⁾

¹⁾ Извјештај Оперативног штаба НОП одреда за Херцеговину и јужну Далмацију, 22. маја 1942. године, том IV, књига 5, докуменат 33.

Већ у августу 1942. године, одлуком Врховног штаба НОП и ПОЈ, за исказано јунаштво и херојска дјела у борби против окупатора и његових слугу, Данило Солдатић је проглашен за народног хероја Југославије.*)

Тај јунак са херцеговачког крша био је изузетно цијењен међу борцима, због своје бриге за људе, због тога што се борио против неправде, због тога што је са борцима увијек био у првим редовима, због тога што је знао да осјети све људске проблеме и тешкоће. О његовим подвизима се још у рату надалеко чуло, а преко тих прича чуло се и о борби коју су успјешно водили херцеговачки партизани.

*) Билтен Врховног штаба НОВ и ПОЈ, јуни-јули-август 1942, број 17, 18, 19, Зборник докумената и података о НОР југословенских народа, том II, Војноисторијски институт, Зборник народних хероја Југославије, 1975. године, књига II, стр. 202.

II

БОРЦИ НОР-а 1941. ГОДИНЕ

АБРАМОВИЋ-БЈЕЛИЦА М. НИКОЛА

Прекаљени револуционар Никола Абрамовић, члан КПЈ још од 1926. године, читав свој живот посветио је борби за радничка права, за идеале револуционарног покрета и циљеве КПЈ. То је био пут многих бораца које је школовала КПЈ – животна судбина овог непоколебљивог пролетера испреплетена је са судбином оних војника Партије који су фанатично вјеровали у своје идеале.

Рођен је 1905. године у породици Мирка и Стане Абрамовић Бјелица у селу Меча, Берковићи. Био је радник. Врло рано је остао без оца, па са мај-

ком Станом, којој је био веома привржен, после завршетка основне школе живи у Мостару. Ту ће се Никола Абрамовић, живећи у тешким условима, сусрести са радничким организацијама и одредити за свој пут револуционара и бораца за идеје КПЈ. Завршио је трговачку школу, радио као трговачки помоћник, потом се запослио у Жељезничкој радионици у Мостару. Опредијељеност за раднички покрет већ је јасна још у трговачкој школи, јер ради у омладинској организацији постајући један од најактивнијих чланова. Та револуционарна дјелатност у Жељезничкој радионици постаће још конкретнија, па Никола ради у синдикалној организацији, бори се за радничка права, иступа на зборовима радника, учествује у протестима и демонстрацијама, постаје очврсли и прекаљени раднички борац.

Члан КПЈ постаје 1926. године и од тада он се још чвршће и одлучније бори против буржоаског експлоататорског режима, користећи многе прилике, на излету, у кафани, на улици, на часовима учења страних језика, за пропагирање комунистичких идеја и растурање комунистичке литературе. Никола је био прави масовик који је непрестано ширио круг својих познаника, па је са својим другом Радом Битангом своје партијске везе проширивао и у другим мјестима.

Као и други чланови Партије у том времену, изграђује себе, чита марксистичку литературу, похађа разноврсне курсеве, учи стране јези-

ке, похађа и курс есперанта, активно ради у друштву »Абрашевић«. Посједовао је богату марксистичку литературу, па израста у идеолошки образованог и оспособљеног борца, радника-комунисту чије знање постаје драгоцјено у борби за прогресивне идеје радничког покрета. Један је од организатора обиљежавања Првог маја и радничких штрајкова у Мостару. Таква његова активност није могла бити непримијењена од стране полиције, па је више пута хапшен, отпуштан с посматрања, прогањан, али је из затвора излазио још непоколебљивији и одлучнији. Годишњама су трајале те борбе са полицијом. Августа 1929. године је ухапшен. Суђено му је у групи Гојка Вуковића,¹⁾ пред Државним судом за заштиту државе. Осуђен је на двије године робије и пет година гubitка грађанске части. Робију издржава у Сремској Митровици, гдје се упознаје са великим бројем револуционара. Боравак у казнионици га је још више обогатио, јер је Никола, као и сви истински револуционари, на робији изучавао марксизам, раднички покрет и стицао нова знања.

Често је Никола долазио и у свој родни Дабар, поготово за вријеме ферија, да би пажњу посветио брату Алекси. Сваки свој долазак Никола је користио да окупи комшије и познанике и да им да информације у борби за радничка права. Његова ријеч је била слушана и била цијењена, јер је Никола био непосредан, комуникативан, идеолошки-политички образован, тако да је брзо освајао људе.

Послије доласка из митровачке казнионице, која га је прекалила као правог радничког борца, Никола Абрамовић је био и даље под сталном присмотром полиције, која га је и даље прогонила захтијевајући од њега да се јавља полицијским органима, јер је у Мостару наставао активност у радничком покрету. Поново је ухапшен крајем 1932. године у великој групи активиста Анђелка Гоатија²⁾, али није изведен пред суд. Све то Николи није сметало да буде непоколебљив и истрајан у извршавању задатака КПЈ.

У периоду када се КПЈ припремала за одлучне догађаје који су слиједили, у јеку активности на указивању на опасност од фашистичке агресије и раскринкавању фашистичке идеологије, Никола је поново, овај пут заиста трагично, ухапшен од стране полиције бановине Хрватске 1940. године са већом групом мостарских комуниста. Био је подвргнут полицијској тортури и шиканирању у злогласним казамати-ма Лепоглаве, одакле је у писмима мајци поручивао да не треба моли-ти власт да би изашао из те по злу познате тамнице, јер ће он изаћи заједно са својим друговима. Успостављањем НДХ у априлу 1941. године Николин положај се још више погоршао, јер усташе дивљачки прого-

¹⁾Гојко Вуковић је био у затвор као члан ЦК КПЈ, у који је изабран на IV конгресу КПЈ.

²⁾Анђелко Гоата је био члан Бироа ЦК СКОЈ-а 1925/26. године. Био је секретар Мјесног комитета КПЈ за Мос-тар 1932. године.

не прекаљене комунисте. Изнемогли и измрцварени Никола Абрамо-вић, чији је живот био у непрестаним борбама, у сталним сукобима са режимом, овај пут физички није издржао. Прекаљеног борца Партије Никола Абрамовића усташе су звјерски ликвидирале одмах након до-ласка на власт 1941. године...

БАЋЕВИЋ Ј. ГОЈКО

Животни пут Гојка Баћевића умногоме је сличан животним суд-бинама цијеле једне генерације која је 1941. године кренула у борбу против злочина и прогањања невиних људи. Рођен је 1915. године у по-родици Јефте Баћевића у селу Хатељи, Берковићи, земљорадник.

Веома млад се почео интересовати за збивања у друштву, па је пратио штампу, читао књиге које су му долазиле до руку, трагао за но-вим знањима. Са Алом Бурином из Стоца је одржавао контакте и он га је упознавао са збивањима, доносио му књиге и упознавао са борбом КПЈ.

Крајем јуна 1941. године Гојко Баћевић је избјегао усташки по-кољ над Србима у Берковићима, па се са осталим из свог села Хатељи склонио у збјег у источном дијелу Трусине планине. Један је од иници-јатора организовања Хатељске устаничке чете и међу првима из Хате-ља и других дабарских села 25. јуна учествује у борби против усташа на линији Превија-Ржаник, да би се заштитило становништво у збјегу. Храбар и предузимљив, у осмодневним борбама на положајима Ржа-ник, Стражевица, Зечак, Гојко се истакао као неустрашив борац. Одржавао је везу са устаницима из Невесиња и Добра и обавјештавао устанике о положајима храбрећи их и подстицајући их на борбу.

Један одлазак на задатак био је трагичан за Гојка Баћевића. При-ликом повратка од Луковца, необавијештен о повлачењу наших бора-ца са положаја Превија-Ржаник, упао је у усташку засједу, па су га 3. јула 1941. године усташе заробиле, а након тога одвеле на Берковиће, гдје су га на најсвирепији начин, ударцима сјекире, усмртили.¹⁾

БАСАРИЋ С. АХМЕД – ТЕНК

Задружна омладина Југославије (ЗОЈ-а) одиграла је у Стоцу у предатним годинама веома значајну улогу, јер је окупљала прогресивне омладине и била мјесто окупљања напредно оријентисаних младих људи. Своје револуционарно опредјељење у ЗОЈ-и ће гради-ти и млади Басарић Ахмед, звани »Тенк«.

¹⁾Сјећања бораца столачког краја, књига I, стр. 300-301.

Рођен је 1920. године у Стоцу, у породици Салке и Рашиде Басарић, столарски радник. У родном мјесту је завршио основну школу и столарски занат, а након тога је радио у Духанској станици у Стоцу.

Веома млад, пун заноса, опредјељује се за напредни омладински и раднички покрет, па међу првима 1939. године постаје члан ЗОЈ-е и активиста на окупљању радничке и ђачке омладине у ову организацију. У ЗОЈ-и је био руководио секције посебно се истичући у припреми и опремању Клуба ЗОЈ-е. Уз то, био је активни фудбалер ОШК-а. Члан СКОЈ-а постао је у прољеће 1940. године а као активиста потврђивао се у многобројним акцијама, протестима и демонстрацијама. Обрачунавао се са провокаторима који су, задужени од полиције, ометали и онемогућавали одржавање приредби ЗОЈ-е које су имале политички карактер.

Изузетно развијен и снажан младић, »Тенк« није презао од сукоба са органима режима и полицијом, гдје до изражаја долази његова храброст, одлучност и чврстина. Зато је и добио надимак »Тенк«, по чему је био познат у свом граду. Половином 1941. године Ахмед је прогањан и хапшен од стране усташа.

Са групом скојеваца из Стоца Ахмед Басарић се крајем 1941. године опредјељује за НОБ, па се пребације у Босанску крајину и почетком 1942. године ступа у Пролетерски батаљон Босанске крајине. Учествовао је у борбама против усташа, четника и њемачких окупатора на простору Козаре и Просаре исказујући своју пожртвованост и храброст као потврду своје јасне комунистичке опредјељености.

Приликом покушаја прелаза преко ријеке Саве у Славонији, у току јунских борби на обронцима Просаре, Ахмед Басарић-Тенк, увијек спреман на подвиге, јавио се међу десет добровољаца да преплива Саву и донесе чамце за прелаз свог батаљона.¹⁾ Иако је био искусан пливач, није успио прећи до друге обале. Сава га је заувјек однијела 14. јуна 1942. године. На таквим путевима до друге обале, за којом су чезнуле генерације младића, храбри и неустрашиви Ахмед Басарић-Тенк уградио је свој млади живот.

БЕЈАТ Ђ. МИЛАН

Село Поплат у току НОБ-е дало је читав низ храбрих и револуцијониста. Један од таквих је и партизански командир Милан Бејат. Рођен је 1912. године, у породици Ђуре и Маре Бејат, службеник, финанси. Основну школу је завршио у свом селу, четири разреда гимназије у Стоцу.

¹⁾ Пролетерски батаљон Босанске крајине, стр. 169.

Био је врло радан, чврстог карактера, одлучан присталица комунистичких идеја и револуционарног покрета, НОП-у без резерве одан. Посједовао је шире опште и војно образовање.

За вријеме масакра српског живља 1941. године у столачком крају, као и други Поплаћани, избјегао је у катун Радимље, Ситница, гдје остаје до септембра 1941. године, када се враћа из збјега на Поплат заједно са својим мјештанима. Након доласка на Поплат Милан Бејат се укључује у илегалну Поплатску партизанску чету, Ситничког НОП батаљона, па бива изабран за командира вода. Свесрдно се ангажује на својој партизанској дужности, окупља борце у чету, обучава их у руковању оружјем, учествује у обезбјеђењу свог Поплата и извршава друге задатке. Таквог командира су борци и остали мјештани цијенили и вољели.

Милан Бејат је трагично настрадао на Нову годину 1942. године. Одјелење усташких оружника из Стоца, предвођено водичем Андријом Марићем из Поплата, упало је у село, лишило слободе тројицу бораца чете и повело их у Столац. Дио Поплатске чете са командиром Стојаном Јокићем и Миланом Бејатом пошао је да ослободи ухапшене другове. Голоруки су ускочили међу усташке оружнике и ослободили своје другове. На жалост, код оgrade Висаковина, хрвући се са усташама погинуо је неустрашиви Милан Бејат.*)

БЕЛОВИЋ М. МИЛОРАД

Милорад Беловић је био каменорезац, прави мајстор за израду кућа и споменика. Један споменик, свијетао и вјечан, Милорад је изградио са својим саборцима и уградио своје кости у њега на легендарној Сутјесци.

Рођен је 1910. године у породици Милка Беловића, у селу Клељак, радник. Основну школу завршио на Берковићима, гдје је и живио до почетка рата.

Чим су усташе кренуле у своје злогласне потјере, Милорад Беловић се крајем јуна 1941. године прикључио устанцима на Трусини, па учествује у борбама на Зечку и Стражевици, а потом на Берковићима. Међу првима, октобра 1941. године, ступа у Љутодолску партизан-

*Сјећања бораца столачког краја, књига I, стр. 114-115.

ску чету. Почетком 1942. године биран је у НОО Љути До. Учествовао је у борбама против талијанског окупатора и четника на Трусини, гдје је показао примјерну храброст. За вријеме четничке страховладе, у току 1942/43. године, прогањан је од стране четника због своје одређености за НОП, али је остао непоколебљив и активно радио за НОП. Марта 1943. године отишао је у обновљени Столачки партизански батаљон, од кога је идућег мјесеца настао 6. батаљон 10. херцеговачке НОУ бригаде. Храбар и искусан, учествовао је у борбама у нападу на окупатора и четнике у рејонима Столац, Поплат, Битуња, Ранковци и Звијерина, гдје ће се истаћи у борбама против четника Билеће и Љубињске бригаде.

Као борац 6. батаљона у рејону Обло брдо учествовао је 9. априла у више узастопних борби, па је тешко рањен и пренијет у Централну болницу Главне операционе групе НОВ и ПОЈ. У легендарној бици на Сутјесци погинуо је као рањеник јуна 1943. године.

БЕХМЕН М. МУСТАФА – МУЈО

На спомен-плочи у Спомен-парку погинулих бораца НОР-а, на Врацама, у Сарајеву, уписано је име прекаљеног борца, члана КПЈ, истакнутог синдикалног руководиоца Мустафе-Мује Бехмена. Рођен је у Стоцу 1914. године у породици Мехмеда и Хајре Бехмен, радник. Школовао се у родном мјесту, гдје је завршио основну и занатску школу.

Животни путеви су га одвели у Сарајево, гдје се као напредни радник одређује за прогресивне идеје радничког покрета и укључује у рад синдикалних организација. Свој револуционарни бунт исказивао је у многим радничким акцијама, протестима и демонстрацијама које организује синдикална организација и КПЈ. Његова јасна комунистичка одређеност и одлучност у остваривању програма и циљева КПЈ, потврђена у многобројним илегалним акцијама у Сарајеву, резултирала је примањем у КПЈ 1941. године, непосредно пред рат. Мујо Бехмен је знао свој задатак и одмах се укључује у припреме КПЈ за оружану борбу, припрема борце за устанак и објашњава циљеве НОБ.

Послије илегалног рада у Сарајеву маја 1942. године одлази на слободну територију и ступа у 6. источнобосанску НОУ бригаду, у којој ће се истаћи у борбама против усташко-домобранских и четничких банди и њемачких фашиста на просторима Озрена, Олова, Сарајева, Модриче, Тузле... Био је политички делегат вода, а убрзо и политички комесар чете, па до изражаја долази његово искуство, стицано у иле-

галном раду. Скроман, друштвен, храбар, прави масовик, лако је успостављао контакте са борцима припремајући их за извођење борбених задатака а своје присуство на разним теренима користио је за пропагирање циљева НОП-а.

У јеку распламсавања НОР-а, половином октобра 1942. године, Мустафа-Мујо Бехмен погинуо је у борби против фашиста 718. њемачке пјешадијске дивизије у рејону Дворац код Шиди.¹

БИБЕРЦИЋ Ђ. НИКОЛА

Рођен је 1910. године у породици Ђетка и Божице Биберцић, у селу Кљенци, Берковићи, земљорадник. Као и многи, послје усташких звјерстава прикључује се устаницима, да би се убрзо послје тога одредио за општенародну ослободилачку борбу и половином септембра 1941. године ступио у Милавићку партизанску чету.

Међу првима је почетком фебруара 1942. године упућен у 1. ударни батаљон, у чијем ће саставу учествовати у вишемјесечним борбама против четника и талијанских окупатора у Невесињу и на простору Гацка. Као врло храбар борац, самоиницијативан и одлучан у извршавању свих задатака, Никола Биберцић је испољио високу свјест у борби, висок степен другарства у тешким окршајима, па је као такав марта 1942. године кандидован за члана КПЈ, што је примио са истинским одушевљењем.

Послије једномјесечних даноноћних борби у врло тешким зимским условима у невестињској и гатачкој површи, посебно се истакао приликом напада на усташка упоришта у Борчу. Храбро је погинуо у одлучном обрачуна и ликвидацији усташких утврђења на Борчу 15. априла 1942. године.²

БЈЕЛИЦА С. АНЂЕЛКО

Овај храбри горштак, чији је мукотрпни живот протекао у обезбјеђењу најнужнијих средстава за живот, у раду за другог и у ситној трговини, пркосно је, када су га талијански фашисти водили на стријељање, на питање како се зове одговорио да је он сердар. Рођен је 1910. у породици Саве Бјелице, у селу Меча, Берковићи, земљорадник.

До 1941. године његов живот је протекао у обављању земљорадничких послова, у надничарењу, у трговини стоком, а када је дошла

¹Руди Петовар: 6. пролетерска источнобосанска бригада, стр. 71-75 и 286.

²Сјећања бораца столачког краја, књига I, стр. 54.

усташка власт, прикључио се устаницима и почетком новембра 1941. определијели се за НОП ступајући у Мечанску партизанку чету Столачког НОП батаљона, чији ће борац бити све до маја 1942. године, до погибије. Учесник је познате акције у Долу у фебруару 1942. године и у борбама против усташа и талијанских окупатора на линији Жегуља-Битуња.

Као борац Комбиноване чете Батаљона учествује 23/24. маја 1942. године у борбама против Италијана и четника Невесињског и Босанско-загорског батаљона на правцу Ракова Нога-Трусина-Берковићи, где је показао велику храброст и упорност у одбрани положаја у рејону Студенац, Кошена греда-Криви До и Стражевица. На тим положајима Анђелко је, приликом брзог и изненадног продора јаким окупаторско-четничких снага преко Трусине у Дабар, заробљен 25. маја а сутрадан су га талијански освајачи и четници стријељали на Хргуду. Невесињски четници су пронијели причу о његовом храбром и пркосном држању на стријељању...

БЈЕЛИЦА С. ДАНИЛО

Животна прича Данила Бјелице умногоме је слична судбини многих бораца чију је младост прекинуо рат. Рођен је 1913. године у породици Спасоја и Петре Бјелица, у селу Кубаш, Заовишта, Берковићи, радник. Као и многи из ширег простора Дабра, у потрази за радом, након одслужења војске, одлази у друга мјеста и ради као физички радник у Стоцу, Мостару и Београду. Чести су били одласци Данилови у потрази за хљебом из својих Заовишта на Кубашу, али су они допринијели да Данило осјети сву тежину социјалних неправди.

Повратак из печалбарења након априлског рата 1941. године доносио је још већу неизвјесност и њему и његовим комшијама, па се Данило крајем јуна прикључио устаницима у борби против усташа. Октобра 1941. године определијели се за НОБ и ступио у Сузинску партизанску чету Столачког НОП батаљона, где испољава своју јасну одређеност за циљеве КПЈ, па је као истакнути борац почетком марта 1942. године примљен у КПЈ. Као добровољац, члан КПЈ, у марту 1942. године одлази у Ударну партизанску чету, која као 4. чета улази у састав 1. ударног батаљона.

Као храбар борац истакао се у борбама против четника у Братачу, Кифину Селу, у Наданићима, Браићевићима, Казанцима код Гацка, у борбама против талијанских окупатора и четника попа Перишића у рејону села Михољаче, а учествује и у борбама на разбијању усташког упоришта у Борчу. Послије тога одлази у 6. ударни батаљон

с којим учествује у борбама против усташке милиције и оружника НДХ на правцу Жегуља-Дубока-Пребиловци.

Након повлачења партизанских снага у Босну, Данило остаје у свом крају и илегално ради за НОБ да би у марту 1943. године био у строју обновљеног Столачког НОП батаљона, односно 6. батаљона 10. херцеговачке НОУ бригаде, па учествује у борбама против четника и окупатора на простору Стоца и Љубиња, у рејону Врањска и Звиздњем окршајима против четника Столачке, Љубињске и Билећке бригаде у рејону Звиздњерски кланац, Крстаче и Кукун. Иако се батаљон последице напорних вишедневних борби одмарао у рејону Крстаче, за Данила није било предаха, јер одлази у обезбјеђење за прикупљање хране. То је био последњи ратни задатак Данила Бјелице, јер је 9. априла 1943. године у рејону Крстаче, Билећа, смртно погођен у борби са четницима Билећке бригаде.

БЈЕЛИЦА М. КРСТО

Маја 1941. године Крсто Бјелица је од стране мађарских фашиста заједно са својом породицом протјеран из села Степановићево у Бачкој, где је градећи свој дом провео непуних двадесет година. Рођен је 1903. године у селу Меча, Берковићи, у породици Милутина и Златане Бјелица, земљорадник. Након протјеривања из Степановићева, где је био укључен у сва политичка збивања и стицао драгоцјена животна искуства, Крсто се вратио у родну Мечу.

У родном крају било је још горе: успостављала се усташка власт уз покоље и прогоне невиних људи, па се Крсто без двоумљења прикључује устаницима да би прихватио позив КПЈ за устанак. Крајем октобра 1941. године он је у саставу Мечанске партизанске чете с којом у саставу Столачког НОП батаљона учествује у познатој акцији у Долу фебруара 1942. године а потом и у борби са њемачким нацистима у Бадрљачама код Љубиња. Као истакнут борац фебруара 1942. године примљен је у КПЈ у селу Меча. Пред њим су били нови задаци, па у првој половини априла 1942. године одлази у Комбиновану ударну чету Столачког НОП батаљона, која је за испомоћ упућена 1. ударном батаљону, а Крсти је, као искусном борцу, повјерена улога комесара чете. Заједно са својим прослављеним командиром Данилом Солдачитем успјешно води чету из борбе у борбу, а посебно се истиче у борбама против четника у рејону Гацка и села Михољаче. У разбијању усташког упоришта у Борчу, служећи примјером, водио је борбе са бункера на бункер и у тим даноноћним јуришима јуначки је погинуо 17. априла 1942. године. Борци су с великим болом примили вијест о смрти свог омиљеног комесара.

БЈЕЛИЦА П. МАРКО

Марко Бјелица је храбро, јуришајући на њемачке положаје, 8. фебруара 1944. године, у једном хладном хргудском дану, у засеоку Харачи, завршио свој живот. А он га је исписивао часно и поштено, живећи скромно и повучено у селу Меча, Берковићи, храбро ратујући од јуна 1941. године све до кобног фебруарског дана када је са дијеловима партизанског батаљона »Саво Беловић« јуришао на положаје једног њемачког легионарског батаљона. Рођен је 1906, земљорадник.

Слободарски опредијељен, по угледу на своје најближе, већ крајем јуна 1941. године је међу устаницима, одазивајући се убрзо позиву КПЈ на устанак. Октобра 1941. године је у Мечанској партизанској чети, учествујући у свим борбама које ова чета води: у акцији у Долу, против усташа и италијанских окупатора у Битуњи и на Жегуљи.

Чврсто је остао на позицијама НОП-а у току 1942/43. године, за вријеме четничке страховладе, па је био прогоњен, али Марко се није поколебао. Јула 1943. је у партизанској групи на Хргуду а у септембру у 1. чети партизанског батаљона »Саво Беловић«. Истакао се у борбама против четника Столачке и Невесињске бригаде и колоне 7. СС »Принц Еуген« фолксдојчерске дивизије на Хргуду, Трусини и Влаховићима у току јесени и зиме 1943. године. У току 1943/44. године Марко је командир вода с којим испољава ратничку вјештину својим обилазним ударима у непријатељску позадину и непредвидивим и изненадним нападима на непријатељски распоред. Веома вјешто је ухватио, рвући се са њим, познатог непријатеља НОП-а и ратног злочинца, четничког обавјештајца Ђуру Андрића, кога је упутио, на суд, Штабу 12. НОУ херцеговачке бригаде.

Као храбар борац, неустрашив и смион, са ауторитетом међу борцима, кандидован је јула 1943. за члана КПЈ, да би почетком 1944. био примљен у Партију. Борци су га веома цијенили и за њим храбро јуришали као што је то било и оног трагичног фебруарског дана 1944. године у коме је Марко Бјелица часно завршио свој живот у борби против фашистичког окупатора.¹⁾

¹⁾ Њемачка фолксдојчерска 7. СС брдска дивизија »Принц Еуген« стигла је у Херцеговину, на територију Стола, 15. маја 1943. године да би преузела окупациону власт од дотадашњих италијанских савезника. Ова дивизија је била попуњена припадницима њемачке националне мањине у Југославији, Румунији и Мађарској. Индоктрина нацизмом, починила је нечувене злочине у истој офанзиви, а затим широм Херцеговине и свугдје гдје је стигла. Припадници те злогласне нацистичке јединице нису штеђели ни дјецу у колијевкама, што се показало и у Орашју, Дабрици и Битуњи, у столачком крају.

БЈЕЛИЦА Ђ. ПЕРО

Рођен је 1904. године у породици Ђура Бјелице, у селу Љути До, Берковићи, земљорадник. На посној херцеговачкој земљи тешко је живио, па је често морао одлазити на рад код другог.

Није дуго ратовао Перо Бјелица. Крајем 1941. године ступио је у Љутодолску партизанску чету Столачког НОП батаљона, а у фебруару је распоређен у Заштитни вод батаљона, да би крајем марта био упућен у Комбиновану ударну чету Столачког НОП батаљона, која је као испомоћ упућена Првом ударном батаљону на простор Невесиња и Гацка. Као борац Комбиноване чете учествује у борбама против четника у Невесињу и Гацку, као и у нападима на усташко упориште у Борчу. Посебно се истакао у борбама против четника у селу Бодежишта, око Гацка и на Чемерну. У том планинском предјелу, када је већ прољеће показивало своје прве најаве, 6. априла 1942. године, Перо Бјелица је послјије више узастопних окршаја са четницима попа Перишића у рејону Чемерна погинуо и тако завршио своје кратко војевање у коме је показао одлике храброг и одлучног борца.

БЈЕЛИЦА М. СТЕВАН

Многи његови саборци се сјећају партизанског командира Стевана Бјелице, који је имао надимак »Пурић«. Био је омиљен као борац и старјешина у батаљону »Саво Беловић«, а посебно су се памтиле његове духовите досјетке. Када га је један од бораца у бици на Сутјесци зовнуо надимком »Пурић«, Стеван је духовито одговорио: »Сви бисмо ми сада жељели да будемо »пурићи« али смо сви сада »зеленовићи«, јер је главна храна била зелен – трава и коријен.

Рођен је 1913. године у породици Мата Бјелице, у селу Љути До, Берковићи, земљорадник. Прерана очева смрт, као и сиромашно стање његове породице, утјецали су на Стевана, јер је брзо сазријевао у постојану личност, спремну да се суочи са свакаким тешкоћама.

Крајем јуна 1941. године Стеван је међу устаницима на Трусини и већ тада показује снажљивост и храброст. Октобра 1941. године је у строју Љутодолске партизанске чете, у којој се истиче извршавањем свих задатака. И послјије повлачења партизанских снага у Босну, током 1942/43. године, Стеван активно ради за НОП због чега га четници прогоне и кажњавају. Марта 1943. године је у обновљеном Столачком НОП батаљону, односно у 6. батаљону 10. херцеговачке НОУ бригаде, с којом ће проћи и пету непријатељску офанзиву на Сутјесци.

Погинуо је 24. јула 1944. године у јуришу на једну њемачку легионарску колону на правцу Оштра греда-Оштри врх – Стевановића торина, којом приликом су борци чете коју је водио Стеван из строја избацили око 45 војника и официра 369. њемачке легионарске дивизије.¹⁾

Рођен је 1904. године у породици Спасоја и Петре Бјелица у селу Заовишта, Кубаш, Берковићи, земљорадник. До почетка рата на сиромашном посједу бавио се земљорадњом.

Стријељан је од стране италијанских фашиста и четника Невесињског и Гатачког батаљона 26. маја 1942. године на Братуљевици, Кубаш, надомак својих родних Заовишта.”)

Марту 1944. године окупацију у Херцеговини преузима легионарска тзв. «вражија» (званично 369. хрватска припадника) дивизија. Око 80% састава 369. легионарске «вражије» дивизије чинили су мобилисани војници са аулудство у техничким дијеловима дивизије (артиљерија, инжењерија, веза и сл.). Усташке власти одабирале су и спале своју омладину на шестомесечну обуку у Аустрију да би након тога ти војници били ангажовани у борби против НОВ и ПОЈ на територији НДХ. Имали су униформу њемачких окупатора, говорили су њемачким језиком, били су поддржани стравом тој индоктринацији њемачких штабова. Припадници «вражије» дивизије једна од три такве формације којим је Павелићева усташка влада на најнепосреднији начин, укључујући их под команду Вермахта, дала подршку Хитлеру.

"Sjećanje boraca stolacnog kraja, kn. I, str. 253-254, kn. II, str. 315

Из бројне породице Бјелица, Томо Бјелица се међу првима одазвао позиву КПЈ на устанак, па је крајем септембра 1941. године ступио у Мечанску партизанску чету. До почетка рата живио је у селу Меча, гдје је рођен 1909. у породици Ђуре и Стане Бјелица. Земљорадник.

У току 1942/43. године остаје на терену и неуморно ради за НОП, због чега га четници прогоне, хапсе и саслушавају, али га то није спречавало да и даље раскринкава четништво. Крајем октобра учествује на партијској конференцији комуниста столачког среза у За-ноглини,¹⁾ Предоље. Послије тога слиједила је четничка хајка на акти-висте НОП-а, па се Томо привремено склања у село Дабрица, али су га четници открили и ноћу 10/11. новембра 1942. године опколили и ухва-тили. Томо се није предавао, бацио се на четничке злочинце Луку Ко-јевића и Славка Миливојевића Андријина, али је био савладан, потом мучен не одајући ништа.

Издржао је сва мучења часно и храбро. Четници су га убили на свиреп начин 11. новембра 1942. године.”)

⁷¹ "Конференција комуниста сталачког среза одржана је 26/27. октобра 1942. године, у кући Пера Окуке, у засеку Заноглина код Предела. На Конференцији је било присутно 29 чланова КПЈ и 3 кандидата. Рад Конференције обезбеђивало је седам чланова КПЈ, СКОЈ-а и кандидата, међу којима и цијела породица Пера Окуке чијих је шест чланова било међу припадницима НОП-а. Конференцију је припремао и њом руководио Гојко Чижих је шест чланова било међу припадницима НОП-а. Конференцију је припремао и њом руководио Гојко Чижих, члан Среског комитета КПЈ за Столац, уз непосредну сарадњу са Мирком Михајлем и Лазаром Домазетом. Конференција је успјешно завршила рад и усвојила неколико значајних закључака за даљи рад комунизмом. Конференција је успјешно завршила рад и усвојила неколико значајних закључака за даљи рад комунизмом. Конференција је успјешно завршила рад и усвојила неколико значајних закључака за даљи рад комунизмом. Након завршетка Конференције њени учесници су разасли у скоро сва села сталачког среза радио-јавити и два прогласа-летка, који су изазвали страховит немир и панику код четничких коловођа. Конференцијом у Заноглини, њеним закључцима и документима разобличена је четничка пропаганда о уништењу партизана. Лазо Домазет: »Састанак комуниста у Заноглини«, Сјећања бораца сталачког краја, књ. II, стр. 211.

⁷² Сјећања бораца сталачког краја, књ. II, стр. 186 и 339.

БОГДАНОВИЋ С. АНЂА

Послије усташког покоља Срба у Стоцу, Анђа Богдановић је са мајком, сестром и братом избјегла у збјег на Кубаш, потом у село Кљенци а затим на Берковиће. Иако је одрасла у граду, брзо се зближила са сеоском омладином у Дабру, јер је била скромна и непосредна. Рођена је у Стоцу 1923. године у породици Саве и Љубице Богдановић, ђак. У Стоцу је завршила основну и грађанску школу.

Као и многи напредни омладинци и омладинке, Анђа се укључила у рад столачке ЗОЈ-е, посебно у њеној кул-

турно-умјетничкој секцији. Одгајана у напредној радничкој породици, својом активношћу у ЗОЈ-и показала је своју јасну идејно-политичку одређеност која у потпуности долази до изражаја у раду након склањања на Берковиће, гдје се одмах активно укључује у акције НОП-а. Користећи своја искуства у раду са омладином у Стоцу, брзо је успоставила контакт са омладином Кљенака и Берковића и ангажује се на усмјеравању младих за НОБ.

У новембру 1941. године постаје члан СКОЈ-а, а фебруара 1942. године изабрана је за члана Општинског комитета СКОЈ-а за Берковиће да би у марту 1942. године, као зрела и јасно одређена омладинка, била примљена у КПЈ. Крајем 1941. године већ је била на Берковићима, укључена у актив СКОЈ-а у Хатељима. Све задатке обављала је са револуционарним заносом и била је покретач многих акција међу омладином.

Најтежи дани за Анђу су дошли након повлачења партизанских снага у Босну, почетком јуна 1942. год. Илегално радећи за НОП, наставила је да непоколебљиво вјерује у циљеве НОБ-а, али је четници уходе и прогоне не обзирајући се на то што су јој два члана породице страдала од усташа и што је и она једва измакла испред усташког ножа. На жалост, сада је чекао четнички нож, јер су крајем јула 1942. године четнички зликовци Милан, Љубо и Лука Којовић, и још неки, из засједе у Калинама у Дабарском пољу ухватили Анђу и њену мајку Љубицу. На најсвијепији начин су их мучили и мрцварили, иживљававши се својим животињским страстима, али од те двије храбре жене ништа нису могли сазнати. Измрцварене и осакаћене, одвели су их на

Берковиће и 1. августа убили у потоку Раданова гаја повише Берковића. Зликовци нису ни дозволили сахрану ове двије поносне жене.

Анђа и Љубица биле су прве жртве четничке страховладе на Берковићима. Сва свирепост коју су четници испољили требало је да заинаишао на општу осуду. Срески комитет Столац издао је поводом овог злочина проглас који је био излијељен на свим видљивим мјестима од Вријеке до Шћепан Крста¹⁾...

БОГДАНОВИЋ М. ЉУБИЦА

Мајка храбре скојевке Анђе Богдановић, Љубица, трагично је настрадала заједно са својом кћерком. Рођена је у Стоцу, 1905. године у породици Марка Таминцића, радница. У Стоцу је завршила основну и занатску школу, а затим радила као кројачица. Као радница одредијелила се за напредни раднички покрет.

Трагична је била судбина ове храбре жене. Након што су јој усташе у току јуна и јула 1941. године убиле супруга Саву и сина Васу, Љубица је успјела побјећи са двије кћери и сином у збјег на

Кубашу, да би затим отишла у Кљенке а потом на Берковиће. Заједно са својом кћерком Анђом несебично учествује у разним активностима НОП-а. Једна је од организатора припреме и организације АФЖ на Берковићима, па је фебруара 1942. године изабрана за члана одбора АФЖ за подручје Берковићи-Хатељи. Као одборник, активно ради са женама, организује њихово описмењавање, ангажује жене на обради имања и припрема одјећу за борбе, води бригу о збрињавању угрожених породица и покреће многе друге акције.

Када су се партизанске снаге повукле у Босну, Љубица се са породицом склонила у Кљенке, гдје наставља са илегалним радом за НОП. Али, четници јој нису дали мира. У већ описаном трагичном догађају у Калинама у Дабарском пољу, гдје су Љубицу и њену кћерку Анђу четници Милован, Љубо и Лука Којовић и још неки измасакрирали, мајка Љубица је голорука ишла на пушчане цијеве да би заштити-

¹⁾Сјећања бораца столачког краја, књига II, стр. 339.

тила своју деветнаестогодишњу кћерку, којој је већ једном била спасила живот склањајући је од усташких канџи. Сва њена храброст, пркосно држање пред четницима, којима говори да су издајници српског народа, није помогла.

Убијена је, као и њена кћерка Анђа, на веома свиреп начин у потоку код Раданова гаја ноћу 1. августа 1942. године.⁷⁾

БОДИРОГА Б. ЈОВО

У једном одлучном окршају са четницима, бодрећи своје борце у јуришу, на брду Косматуша код Давидовића, 20. априла 1943. године храбро је погинуо Јово Бодирога, замјеник политичког комесара чете 5. батаљона 10. херцеговачке НОУ бригаде. Рођен је 1915. године у породици Бошка и Цвијете Бодирога, на Поплату, земљорадник.

Септембра 1941. године Јово Бодирога се определијелио за НОП и међу првима ступио у илегалну Поплатску партизанску чету. Одлучан у извршавању задатака, ангажује се на омасовљењу чете и учествује у борбама које је његова чета водила априла и маја 1942. године. Као израслији борац, поборник братства и јединства, храбар и одважан, крајем 1942. године канџиран је за члана КПЈ.

Након повлачења партизанских снага у Босну, Јово Бодирога остаје у Херцеговини и илегално остварује задатке НОП-а и разобличује четништво. Ангажује се на збрињавању и обезбјеђењу илегалних радника, а фебруара 1942. године одлази у партизански батаљон »Искра« да би послужио петнаестодневног марша преко Храсна, доњег тока Неретве, Биокова, Ракитна, Дрежнице и Јабланице стигао у Острожац у строј 10. херцеговачке НОУ бригаде, гдје је распоређен у 5. батаљон. Обрадовао га је сусрет са својим ранијим командиром партизанске чете на Поплату, а садашњим командантом батаљона Данилом Комненовићем.

Члан КПЈ је постао новембра 1942. године.

⁷⁾Сјећања бораца столачког краја, књига II, стр. 339.

Од седмочлане породице Љубице Богдановић преживио је само њен син Бранко. Саву и Васу убије су усташе 1941. Љубицу и Анђу четници 1942. Загорка је 1944. нестала под неразјашњеним околностима, Богдан је 1943. године из Зетнице отишао у партизане, разболио се и умро непосредно након ослобођења.

Учествовао је у борбама код Острошца и Коњица, у бици на Неретви, у борбама против четника на Трешњевици, Бахтијевици, Пристолачки крај, у коме, на жалост, мора да води борбе у разбијању четника на Хргуду, да учествује у ослобођењу Љубиња и у нападу на гарнизон у Стоцу.

Јово Бодирога је био цијењен борац и постојан члан КПЈ. Као таквом, повјерена му је дужност замјеника политичког комесара чете у 5. батаљону, гдје он развија веома жив политички рад међу борцима у припремама за одлучно извршавање задатака. Тако је било и у борбама на разбијању четничких банди на простору Трусине и на његовом посљедњем задатку у јуришу на брду Косматуша код Давидовића.⁸⁾

БОЖОВИЋ Н. ЂОРЂЕ

Дуго је Ђорђе Божовић, као угледан домаћин, био сеоски кнез који је разборито и мудро живио на свом родном Поплату. Рођен је 1893. године у породици Николе Божовића, земљорадник.

Када је 1941. године дошло до усташког геноцида, за старог и искусног кнеза није било двојбе. Опредјељује се за НОБ и новембра 1941. године ступа у илегалну Поплатску партизанску чету, у којој ће, слободарски определијељен, извршавати све задатке. Међу првима је изабран у илегални сеоски НОО на Поплату, па ће активно радити на збрињавању угрожених породица и опремању бораца.

Као и Милан Бејат, и он се на Нову годину 1942. године, супроставио шесторици усташких оружника под вођством наредника Николе Сулића, који су упали у село Поплат и са собом повели тројицу поплатских партизана, припадника Поплатске партизанске чете. У тој борби, у којој су ухапшени другови спасени, 1. јануара 1942. године, поред водника Милана Бејата и командира Стојана Јокића, у рвању голоруких партизана су жандармима, код оgrade Висаковина на Поплату, смртно је погођен угледни кнез Поплата, Ђорђе Божовић.

БУЂЕН А. ДАНИЛО

Када је формирана Задружна омладина Југославије (ЗОЈ-а), у Стоцу је један од првих њених чланова био и Буђен Данило. Рођен је 1916. на Поплату, у породици Алексе и Милице Буђен, радник. Као столарски радник у Стоцу, веома друштвен и непосредан, укључује се

⁸⁾Сјећања бораца столачког краја, књига II, стр. 78, 253 и 519.

у акције напредног радничког покрета повезујући се са активистима КПЈ Марком Мухићем, Хусом Салчићем и Хасом Питићем. У ЗОЈ-и је био веома активан и с радошћу прилазећи њеним акцијама, нарочито приликом отварања клуба.

Средином 1940. године Данило је примљен у СКОЈ у коме ће његова активност бити веома запажена. Због учествовања у протестима и демонстрацијама прогањан је од стране полиције, а након успоставања усташке власти, послје првих јунских хапшења Срба и других напредних људи у Стоцу, склања се на Поплат. Ту ће Данило Буђен напредних људи у Стоцу, ступити у илегалну Поплатску партизанску чету и активно радити на окупљању нових бораца у чету. У првој половини 1942. године учествује у борбама против талијанских окупатора и усташа у рејону Жегуља и Битуња а затим и у продору партизанских снага ка доњем току Неретве. Његова активност не престаје ни 1942/43. године, када остаје чврсто на позицијама НОП-а.

Марта 1943. године прикључио се обновљеном Столачком НОП батаљону и учествује у борбама против четника и талијанских окупатора. У нападу на четничку посаду у школи на Поплату, 23. марта 1943. године тешко је рањен и убрзо подлегао ранама.^{*)}

БУРИЋ Ј. ШЕРИФ

Као неустрашивом и храбром илегалцу, прекаљеном борцу и комунисту, Мјесни комитет КПЈ за Мостар повјерио је Шерифу Бурићу одговорни задатак специјалног курира и пратиоца илегалних радника. Пролазио је на специјалним задацима врло вјешто поред окупаторско-четничких посада и гарнизона, одлазио из Мостара на Борачко језеро и Прењ, водио илегалне раднике преко својих родних Дубрава, гледао смрти у очи, али се никад није поколебао.

Поникао је у столачким Дубравама, у Прењу, гдје је 1921. године рођен у породици Јусуфа и Шахе Бурић, радник. Школовао се најприје на Црнићима, да би након тога отишао на изучавање електричарског заната у Мостар. Тај одлазак биће веома значајан за даљи живот Шерифа Бурића. Одгајан у патриотској и слободарској породици, веома друштвен и комуникативан, брзо је нашао другове међу напредно оријентисаним радницима у слободарском Мостару. Примљен је већ у 18. години 1940. године у СКОЈ, а члан КПЈ постао је 1941. године у Мостару.

Позив КПЈ на устанак као прекаљен борац и комуниста прихвата одмах у јулу 1941. године и окупља младе припремајући их за НОБ.

^{*)}Сјећања бораца столачког краја, књига II, стр. 69, 76 и 254.

Већ у току септембра и октобра 1941. године са осталим друговима изводи групу по групу мостарских омладинаца у Борачкојезерски партизански одред, у који ће октобра доћи и Шериф Бурић да би потом по Чичева стицаће прва ратничка искуства у борбама против талијанских окупатора, домобрана и четника. Истакао се и у спречавању четничког пуча у Коњичком партизанском батаљону.

Послије четврте непријатељске офанзиве, већ искусан и прекаљен борац, неустрашив у извршавању повјерених му задатака, Шериф Бурић је поново на старом задатку илегалца и пратиоца илегалних партијских радника. Почетком 1943. године извео је већу групу омладинаца преко Дубрава у Бјелојевиће, гдје се формира мањи партизански одред. За командира одреда постављен је Шериф Бурић и он са својим борцима успјешно изводи диверзије на жељезничку пругу између Д. Храсна и Хутова. Крајем јуна пребацио се у село Добрч, на падине Вележа.

Након реорганизације Одред јула 1943. године као посебно повјерљив и поуздан борац одређен је за курира Обласног комитета КПЈ за Херцеговину и пратиоца његових чланова, па често путује са слободне територије у Мостар и назад до Штаба 10. херцеговачке бригаде и Обласног комитета. Када је обновљен Мостарски батаљон, у октобру 1943. године у коњичком крају Шериф Бурић је као прекаљени комунист по задатку Партије постављен за замјеника политичког комесара чете.^{*)}

Овај искусни борац, који је прешао Херцеговину уздуж и попријекло на својим тешким задацима, трагично је настрадао 10. фебруара 1944. године у борби против четника Коњичке бригаде. Био је напросто пресјечен пушкомитраљеским рафалом. Четници су са њега и његовог саборца Салке Мркоњића скинули одјећу и обућу и искасапљене оставили у снијегу.^{**)} Тако се трагично завршио живот оданог члана Партије, вјештог курира и илегалца и неустрашивог борца.

ЋУПИНА В. АНЂЕЛКО

Са својих седамнаест година Анђелко Ћупина је новембра 1941. године ступио у Дабричку партизанску чету Столачког НОП батаљона. Скојевац је постао марта 1942. године. Родио се 1924. године у селу Дабрица, у породици Војина и Даринке Ћупине, земљорадник.

^{*)}29. ХНОУ дивизија, стр. 170.

^{**)}Енвер Ћемаловић: Мостарски батаљон, стр. 32, 246, 259, 282, 305 и 337. Спомена Мостараца 1941-1945. године, стр. 31.

И у отежаним условима, током 1942/43. године, илегално је радио за НОП, за вријеме четничке страховладе, па он и његова породица доживљају прогоне и малтретирања од стране четника. Септембра 1943. године отишао је у батаљон »Саво Беловић« а крајем те године одређен је за курира Обласног комитета КПЈ и Обласног НОО за Херцеговину. У октобру 1943. године постао је борац Заштитне чете Штаба Јужнохерцеговачког одреда, а половином 1944. године је, као искусан борац, упућен у Батаљон народне заштите 29. херцеговачке НОУ дивизије за политичког делегата вода. Одлучан, храбар и дисциплинован, са стеченим ратничким искуством, истакао се у борбама и чишћењу остатака непријатеља на слободној територији на простору Љубиња, Билеће и Гацка.

Храбро је погинуо 17/18. децембра 1944. године у обрачуну са четницима у долини Сутјеске код Врбнице.

ДОБРАНИЋ М. МАТО

Као борац Комбиноване чете, у јединици прослављеног партизанског командира Данила Солдатића, јуришајући на непријатељске бункере на Борчу 17. априла 1942. године, јуначки је погинуо храбри борац, члан КПЈ Мато Добранић. Родио се 1903. године у селу Меча, Берковићи, у породици Митра и Стане Добранић. Земљорадник.

Међу првима је крајем 1941. године на Трусини, са устаницима, спреман да се бори против усташких злочина. Октобра 1941. године је у строју Мечанске партизанске чете. Учесник је напада на талијанске окупаторске снаге у Долу, у борбама против усташа и окупатора у Битуњи и на Жегуљи. Истицао се својом храброшћу и одлучношћу, па је као такав примљен у КПЈ крајем 1941. године.

Априла 1942. године је упућен у Комбиновану ударну чету Батаљона, која је послана као помоћ Првом ударном батаљону на простору Гацка. Ту ће се Мато Добранић истаћи у борбама против четника Милорада Поповића и пола Перишића у рејону Гацка, Чемерна и Казанаца. Као члан КПЈ био је примјер младим борцима којима је помогао својим искуством и знањем. Није било тешкоћа пред којим је он узмицао.

Усташки рафали на Борчу прекинули су живот овог искусног борца и комунисте. То је био велики губитак, јер је Мато Добранић био омиљен међу борцима, код којих је уживао велико повјерење.

ДОБРАНИЋ Б. РАДОВАН

Из родне Мече, на Берковићима, гдје је рођен 1921. године у породици Благоја и Цвије Добранић, Радован је још као дијете са родитељима из Херцеговине одселио у Степановићеву у Бачкој, гдје је завршио основну и трговачку школу. И у Степановићеву је била активна ЗОЈ-а, која је дјеловала под непосредним утицајем КПЈ, па се Радован Добранић, васпитавао у слободарској породици, укључује у њен рад окупљајући напредне омладинце. Крајем 1940. године постао је члан СКОЈ-а. Иако се запослио у Новом Саду, Радован је одржавао непрекидну везу са организацијом у Степановићеву, па са Ристом Мишићем, Чедом Меданом и другим, под непосредним утицајем КПЈ, постиже велике успјехе у омасовљењу СКОЈ-а и повезивању са организацијом у Жеднику и другим мјестима.

На почетку рата протјеран је из Бачке у родни крај од стране мађарских фашиста, па Радован у Мечи развија живу активност. Непосредан, и за тадашње услове релативно добро образован, лако је успостављао контакте, посебно са младима, организујући на платформи КПЈ отпор окупатору и усташком терору. У септембру 1941. повезује се са комунистима Миленком Шотром и Данилом Милићевићем и одређује се за платформу КПЈ о устанку, па у Мечи заједно са Николом и Томом Бјелицом припрема формирање партизанске чете, чији ће борац постати међу првима, у октобру 1941. године. Одлучно је разобличавао шовинистичке појаве. Као активиста и већ искусан омладинац, са јасним погледима на потребу организованог устанка, крајем 1941. године примљен је у КПЈ да би се у том времену, као секретар СКОЈ-а, ангажовао на формирању СКОЈ-а у Мечи, Поткубашу и Љутом Долу. У фебруару 1942. Радован је секретар партијске ћелије и члан Општинског комитета СКОЈ-а тадашње општине Берковићи.

Као неуморни политички радник, у току 1942/43. године на Берковићима је илегалца који активно ради за НОП и поред четничких пријетњи и прогона. У марту 1943. је у обновљеном Столачком НОП батаљону, а затим у 6. батаљону 10. херцеговачке НОУ бригаде, па се истиче у борбама са окупатором и четницима на територији Стоца, Љубиња и Звијерине, потом Невесиња и Гацка. Као борац 10. херцеговачке НОУ бригаде учествовао је у бици на Сутјесци. У септембру 1943. године је у Влаховићком партизанском одреду а затим у партизанском батаљону »Саво Беловић«, гдје је политички комесар у другој чети. Истиче се у више борби, посебно против четника Љубињске, Столачке и Невесињске бригаде као и против њемачких фашиста.

Био је скроман, искрен и непосредан, стално међу борцима. Тако је било и у току седме непријатељске офанзиве, на положајима Кози-

ца, Крива лијеска, Маричин гај, у борбама трећег батаљона 13. херцеговачке бригаде против дијелова 369. легионарске њемачке дивизије, у затварању правца Маричин гај-Мједена глава, када је 16/17. јула 1944. године овај храбри борац и одани члан Партије јуначки погинуо у првој линији своје чете.⁷⁹

ДОБРАНИЋ В. ТРИФКО

Када је већ на прагу педесетих година Трифко Добранић октобра 1941. године ступио у Мечанску партизанску чету, опредељујући се за НОП, то је имало веома значајан одјек на мобилизацију младих у партизанске чете Столачког НОП батаљона. Трифко Добранић се родио 1896. године у селу Меча, Берковићи, у породици Василија и Цане Добранић, земљорадник.

Трифко Добранић се отворено супротстављао четничком терору у току 1942/43. године, па је прогањан и хапшен. Марта 1943. године отишао је у 6. батаљон 10. херцеговачке бригаде с којом је прошао славни пут у пету непријатељској офанзиви. Учествовао је и у борбама на простору Стоца и Љубиња, као и на Трусини, Сњежници, Невесињу и на простору Гацка. Учесник је славне битке на Сутјесци, гдје је храбро подносио све тешкоће у једномјесечним даноноћним борбама са њемачким фашистима.

Послије пете офанзиве упућен је на опоравак у Мечу, али су га четници, који су трагали за њим, крајем августа 1943. године ухапсили и обољелог и исцрпљеног мрцварили да би га крајем августа стријељали у селу Кукричје код Билеће. Храбро је пркосио слугама окупатора називајући их гадовима, изродима и издајцима свога народа.⁸⁰

ДРАГОВИЋ Р. АНДРИЈА

Трновит је био и тежак пут овог херцеговачког горштака. Од хргудског камењара откидао је парче по парче земље да би обезбиједио какав-такав живот својој бројној породици. На Хргуду, гдје се родио 1870. године, у породици Ристе и Саве, до почетка другог свјетског рата, Андрија је уживао углед поштеносца и вриједног домаћина.

Тешка искуства Андрија је стекао већ у првом свјетском рату, јер се његов брат Сава, отказујући послушност аустријском ћесару, прикључио српској војсци на Солуну а други брат Радоје, хргудски

⁷⁹ Дивизија, стр. 278-279.

⁸⁰ Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 267-268, књ. II, стр. 429.

⁸¹ Сјећања бораца столачког краја, књига, I, стр. 343-334

кнез, штитио је одбјегле Хргуђане, због чега је од стране окупационих власти стријељан у Стоцу. Тада је ухапшен и Андрија и осуђен на строги затвор. Све је то пресудно утицало на слободарско опредељење Андријино и његове цијеле фамилије која је била одана НОБ-у.

Већ у поодмаклим годинама, Андрија је један од иницијатора стварања отпора усташкој власти у јуну 1941. године, па је 27. јуна са Вуканом Беловићем храбро изашао пред усташе које је предводио Матиша Вујиновић и упозорио их да не помишљају да иду у походе Хргуду.⁸¹

Као поштовани и освједочени слободар, биран је у сеоски НОО на Хргуду, што ће бити веома значајно због његовог утицаја на остале Хргуђане. Био је познат по опредељењу за братство и јединство са Муслиманима и Хрватима, па је међу првим на Хргуду у свој дом примао другове Адема и Ахмета Черкеза, Омера Бешу и друге. У његовој кући су се згријали у зиму 1941. године и први партизани из Стоца Хусо Салчић и Ибро Чекро.

Андрија Драговић је био постојан и храбар човјек. Није презао од четничких пријетњи у току 1942/43. године, па су му четници на челу са Митром Шакотом, видећи какав утицај на кретања на Хргуду има Андрија, у септембру 1943. године, запалили кућу и уништили сву имовину. Све га то није поколебало. Међутим, маја 1944. године њемачки легионари предвођени хргудским четницима поново његову кућу претварају у згариште. Бјежећи од непријатељских куршума, гледајући са греда испод Мрча како му кућа гори, пркосно је дозивао четнике и окупаторе говорећи да им је дошао крај. Овог храброг хргудског старину том приликом смртно је погодио метак из злочиначке пушке.

Сахрањен је у љути херцеговачки крш 6. маја 1944. године.⁸²

ДРАГОВИЋ Р. ДУШАН

Душан Драговић је храбро ратовао готово пуне четири године. Поникао у слободарској породици Драговића, од оца Радоја, који је стријељан од стране аустро-угарских власти 1915. године, и мајке Састријељан од стране аустро-угарских власти 1915. године, и немије, Душан је од раног дјетињства понио осјећање праведности и немирења са свим што је нељудско. Рођен је на Хргуду 1907. године, земљорадник.

За Душана 1941. године није било дилеме, па се слободарски определијељен међу првима нашао међу устаничким групама и већ 28. ју-

⁸² Сјећања бораца столачког краја, књига I, стр. 325.

⁸³ Сјећања бораца столачког краја, књига, I, стр. 325 и 341.

на водио је борбе против усташа. У Хргудској партизанској чети је одмах након њеног формирања па ће учествовати у борби против талијанских окупатора у Долу и у априлу и мају 1942. године у демонстративним нападима на гарнизон Столац.

Априла 1942. године изабран је у сеоски НОО на Хргуду.

Чврсто је остао и 1942/43. године на позицијама НОП-а.

Децембра 1943. године кандидован је за члана КПЈ.

Као борац Хргудске партизанске чете јула 1943. године учествује у разбијању четника Чедо Муратовића на Хргуду, а после тога у саставу батаљона »Саво Беловић« учествује у борбама против четника Митра Шакоте и њемачких окупатора на Хргуду, у Дабру и на Трусици. Посебно се истакао 8. јануара 1944. године, када је са својим друговима пресрео њемачку окупаторску колону која се кретала ка Стоцу, па је убијено 9 непријатељских војника а заплијењен је велики ратни материјал.

Овај храбри борац направио је прави подвиг у мају 1944. године на јерујући са своја три друга њемачке фашисте на хргудске греде, па је том приликом погинуло 15 окупаторских војника. Није било окршаја на Хргуду на коме није учествовао и Душан Драговић. Дobar познавалац терена, самоиницијативан и сналажљив, често је задавао изненадне ударе непријатељу.

Као партизански борац батаљона »Саво Беловић« учествовао је у разбијању остатака четничких банди на слободној територији, па је у једној таквој борби против одметничке групе четничког злочинца Влада Радана 15. априла 1945. године у планини Сњежници смртно погинуо.⁷

Душан Драговић је наставио слободарску традицију своје породице дајући свој живот за слободу, храбро се борећи, не презајући ни једног тренутка од било ког непријатеља.

ДРАГОВИЋ Б. ИЛИЈА

У познатој хргудској породици Драговића Илија Драговић је уживао углед вриједног и у свему одмјереног домаћина. У току НОБ-е читава његова породица била је чврсто везана за НОП, а за само десет дана погинули су Илија и његов седамнаестогодишњи син Никола. Трагична је била судбина овог горштака, херцеговачког слободара, који је с муком и у тешким условима на сиромашној хргудској земљи подизао своју породицу.

Рођен је 1901. године на Хргуду, у породици Бошка и Цвијете Драговић, земљорадник. Одмах након успостављања усташке власти

Илија се крајем јуна 1941. године прикључио устаничкој групи на Хргуду, па ће учествовати у првим борбама против усташа на обронцима Хргуда. У октобру 1941. године је ступио у Хргудску партизанску чету с којом ће учествовати у познатој борби са талијанским окупаторима у Долу.

Априла 1942. године Илија је примљен за члана Актива комуниста на Хргуду.

Због илегалног рада за НОП у току 1942/43. године четници га прогоне и кажњавају. Из његове породице била су три члана СКОЈ-а.

Јула 1943. године ступио је у обновљену Хргудску партизанску чету, а септембра 1943. године у батаљон »Саво Беловић«. Већ у августу 1943. године учествује у борбама против четника на Хргуду, Дабру, а затим и у борбама са њемачким окупаторима на Хргуду. У борбама против четника Џангића и Банђура 19. децембра 1943. године погинуо му је седамнаестогодишњи син Никола. Тежак је то био ударац за Илију, али он није клонуо, него је похитао на положаје у рејон Осијека на Хргуду, гдје је и почео да ратује у јуну 1941. године. Ту је 28. децембра 1943. године, само девет дана након трагичне погибије његовог сина Николе, погинуо у окршају са њемачким окупаторима Илија Драговић заједно са својим другом Спасојем Мишићем.⁸

Ни после ових трагичних догађаја кућа Илије Драговића није била остављена на миру. Окупатори и четници у свом крвавом походу пале им кућу и уништавају цијелу имовину. Све то није могло спрјечити његову породицу да остане досљедна у свом вјеровању у идеале револуције.

ДРАГОВИЋ А. МАКСИМ

Овај стамени Херцеговац, рођен на Хргуду 1898. године у породици Андрије и Марије Драговића, своју револуционарну активност остваривао је далеко од завичаја – у Бачкој, у селу Жедник код Суботице, гдје се населио у потрази за бољим и љепшим животом. Самоук који је самостално научио да чита и пише, бавећи се најамничким радом, трагао је за праведнијим друштвом, па се врло рано укључио у добровољачку организацију и напредни покрет. Постао је члан прве скупштине задруге »Препород« у Жеднику а ту се активност одвијала под непосредним руководством КПЈ која је у Жеднику имала своје чврсто упориште.

Задруга »Препород« развила је у Жеднику велику активност, па полиција забрањује њену дјелатност. Организација КПЈ шаље делегацију која ће протестовати због тога код среског начелника у Суботици.

⁷Сјећања бораца столачког краја, књига I, стр. 325 и 341.

⁸29. ХНОУ дивизија, стр. 147, Сјећање бораца столачког краја, књига I, стр. 325 и 339

ци, а у тој делегацији је и Максим Драговић који одлучним иступањем брани и успијева да одбрани легитимност ове организације.

Максим је био и члан Одбора за одбрану који у Жеднику организује КПЈ приликом фашистичке агресије на нашу земљу априла 1941. године. Након окупације, међутим, мађарски фашисти хапсе Максима а затим га, заједно са породицом, протјерују из Бачке. Потом се Максим насељава у Руско Село, гдје наставља да организовано ради за НОП под непосредним руководством члана КПЈ Николе Кмезића. Обезбјеђивао је илегалце, ишао од базе до базе, преносио обавјештења и илегални материјал, организовао прикупљање материјалне помоћи за НОП. Приликом једне провале сарадника НОП-а Максим је заједно са другима ухапшен. Ту је Максим показао своју велику храброст и преузео сву одговорност на себе, због чега је полиција само њега задржала на саслушавању. Примјењујући најтеже облике мучења у полицији, познати фолксдојчер, агент Гестапоа, Шпилер подвргао га је стравичном мучењу у зрењанинском затвору, али од храброг Максима Драговића није могао ништа да сазна.

Након вишемјесечних мучења њемачки фашисти су га стријељали 2. јуна 1944. године у Зрењанину.*)

ДРАГОВИЋ И. НИКОЛА

Са само шеснаест година Никола Драговић је, заједно са својим оцем Илијом, кренуо у рат. Опредјељујући се за НОП, он је већ у октобру 1941. године партизан у Хргудској партизанској чети. Рођен је 1926. године (отац Илија, мајка Мара) на Хргуду, земљорадник.

У Хргудској партизанској чети овај шеснаестогодишњи омладинац, члан СКОЈ-а од априла 1942. године, примјерно је извршавао своје задатке, а као поуздан и одлучан одређен је за курира у батаљону »Саво Беловић«, па се вјешто пробија кроз непријатељске положаје на Хргуду, Трусини, Дабрици, Дабру и Влаховићима. Учествоје и у борбама против четника Столачке и Љубињске бригаде на Хргуду, Трусини и Дабру.

У децембру 1943. године, носећи обавјештења батаљонима 12. херцеговачке НОУ бригаде о борбама које води батаљон »Саво Беловић«, Никола је прошао многе замке од Мједене главе до Ђукове греде на Хргуду, али је на домаку јединица 12. бригаде у рејону Граца на Горњем Хргуду налетео на четничку засједу па је тешко рањен. Четнички кољачи Столачке и Љубињске бригаде су га просто ножем

сасјекли тог кобног 18. децембра 1943. године не обазирјући се што пред собом имају седамнаестогодишњака.)

ДУТИНА П. ТРИПО

Преко петнаест година Трипо Дутина је са ашовом и крампом одржавао путеве на цестама Берковићи-Трусина, Берковићи-Предоље и многим другим. Када је требало градити пут ка бољем и праведнијем друштву, Трипо Дутина с већ као зрео човјек одмах крајем јуна 1941. прикључио устаницима водећи борбу против усташа на Трусини и на Берковићима.

Родио се 1904. године у породици Пере Дутина у селу Љути До, Берковићи, радник-путар.

Био је борац Љутодолске партизанске чете од новембра 1941. године. Учествовао је у борби против усташа у Битуњи и на Жегуљи. Посебно се истакао у III непријатељској офанзиви у борбама против талијанских окупатора и четника Невесињског и Босанско-загорског батаљона на правцу Ракова Нога-Трусина.

Посебно се бринуо за младе борце. Бранио је сваку чуку не напуштајући је, бранећи непријатељу продор у родни Дабар. Тако је било и 25. маја 1942. године, када је у борби са четницима на Стражевици, изнад Берковића, смртно настрадао овај борац Столачког НОП батаљона.**)

ЂУРИЋ С. ГОЈКО

Из села Попрати, гдје је рођен 1912. године у породици Стојана и Маре Ђурић, Гојко Ђурић је, пошто је у Стоцу завршио основну школу и нижу гимназију, кренуо у Ниш у подофицерску школу коју ће успјешно завршити. Овај поуздани и одлучни борац Партије је, након што је најприје био распоређен у Шибеник, а потом у Сплит, читав свој живот посветио револуцији и идеалима своје Партије.

Врло темпераментан, комуникативан, слободаски опредијељен, лако је наилазио на симпатије код људи

*Књига »Жедничке искре«

**29. ХНОУ дивизија, страна 144, Сјећања бораца столачког краја, књига 1, стр. 341.
**3 Сјећања бораца столачког краја, књига 1, стр. 320 и 412-413.

ослањајући се на омладине у напредном радничком покрету. Тако је било и у Сплиту а и у походима завичају, у Столац, гдје ће се упознати са активистима КПЈ Миленком и Бранком Шотром.

У Сплиту је Гојко Ђурић 1937/38. године стално са напредним омладинцима, а након женидбе из напредне породице Орлић, Гојково револуционарно одређење налази потврду у многим акцијама. Убрзо ће он, 1940. године, бити кандидован за члана КПЈ, а као провјерен и поуздан примљен је 1941. године у КПЈ.

Након капитулације бивше Југославије Гојко је кренуо у Столац. Крајем априла ухапсили су га талијански окупатори и спроводи га у Требиње а затим у логор у Италију. Пошто је био са терена новостворене НДХ, Италијани га пуштају, па се Гојко јула 1941. године поново обрео у Сплиту, који убрзо напушта због опасности од хапшења. Септембра 1941. године он је у Мостару, а када је сазнао за јунски устанак и страдања српског живља у Херцеговини, пребацио се у Невесиње, да би се почетком октобра нашао на Берковићима, гдје је већ почела активност на спровођењу платформе КПЈ за општенародни устанак. Гојко се одмах укључио у припрему и организовање партизанских чета, а крајем октобра се прикључио Хргудској партизанској чети, гдје је заједно са Савом Беловићем, кога је од раније познавао. С Хргуда је успоставио везу са родбином у Попратима, па је сазнао за трагедију своје породице и остале родбине. Огорчен је због усташких злочина, али напомиње да се морају злочинци одвојити од народа. У новембру 1941. године отишао је на Берковиће и прикључио се Хатељској партизанској чети.

Када је формиран Столачки НОП батаљон 25. децембра 1941. године, Гојко Ђурић је изабран за замјеника команданта Столачког партизанског батаљона, па до изражаја долази његово војничко образовање али и искуство у револуционарном покрету у раду са људима. Гојко се ту потврђује као храбар и одлучан борац и старјешина, што ће бити видљиво и у разрачунавању са четницима у Дабру крајем јануара 1942. године.

Истовремено са тим борбама Гојко Ђурић је још једну бригу бринуо: супруга Винка морала је напустити Сплит због потјера за њеном браћом и старијом сестром – припадницима НОП-а. Она долази са једногодишњим сином на Берковиће, али ни ту неће имати мира након доласка четника. Пошто му је супруга била Хрватица, четници прогоне из Добра Гојка и његову породицу говорећи да им не требају »ушаше«, па је Винка као »ушашкиња« завршила у четничком затвору. Све је то оптерећивало Гојка, па је након пуштања из четничког затвора Винку смјестио код партизанских породица на Хргуд, а затим је илегалном везом пребацио у Мостар.¹

И поред свих недаћа, Гојко током 1942/43. године, пошто је остао

на терену, организовано илегално ради за НОП, супротстављајући се четницима, разобличујући њихову политику, због чега је од стране четника био ухапшен и спроведен у команду четничког одреда у Крч, село Кубатовина, на Берковићима. Замјерајући му прије свега што је »издао« краља и заклетву, што је пришао »комунистичким бандитима«, четници га малтретирају и туку у затвору, али је он то све храбро издржао. Због општег притиска и заузимања активиста Добра, Гојко је, заједно са другим затвореницима, пуштен из четничког затвора. Четничка малтретирања су га још више учврстила у вјери да је једини исправни пут – пут НОБ-е. Све отвореније наступа, па га у октобру четници Илије Илића у селу Пјешивац поново хапсе, намјеравајући да га предају окупаторима, Италијанима. Пошто је поново ослобођен, заузимањем активиста НОП-а, Гојко прелази у илегалност па од новембра 1942. године до фебруара 1943. илегално ради на подручју Добрава, Пребиловаца, Бјелојевића и Поплата.

У фебруару 1943. године, приликом формирања батаљона »Исkra«, Гојко ће бити изабран за командира чете, па ће са овом јединицом прећи Неретву код Метковића. Преко Подгоре, Биокова, Имотског, Ракитна и Дрежнице 1. марта 1943. године доћи ће у састав 10. херцеговачке НОУ бригаде, гдје ће бити распоређен у 5. батаљон, на дужност командира пратеће чете. Са 5. батаљоном је водио многе бојеве: учествовао је у бици на Неретви, у борби против четника на правцу Коњиц-Невесиње, у разбијању четника на лијевој обали Неретве, Бахтијевици, Пориму и Зимљу. Након ослобођења Невесиња 5. батаљон је кренуо у јужну Херцеговину, па ће се Гојко наћи поново међу Хргуданима после разбијања четника Столачке и Љубињске бригаде 23/24. марта. Са Хргуда Гојко Ђурић ће поручити четницима Митру Шакоти и Илији Илићу да ће туђина и издајнике гонити све до Берлина. У том периоду Гојко учествује у нападу на непријатељски гарнизон у Стоцу, затим у борби за ослобођење Љубиња. Успјешно је водио своју чету у бици на Сутјесци учествујући у вишедневним борбама на правцу Никшић-Комарница против дијелова злогласне њемачке 7. СС »Принц Еуген« дивизије, а затим и у борбама на јужним обронцима планине Маглић. У тим сударима са нацистима око Крвавих брда, почетком јуна 1943. године, успоравајући са својом четом продор непријатељу од Стабна према Вучеву, овај одлучни командир и ватрени борац за узвишене циљеве НОР-а и револуције, за братство и јединство, јуначки је погинуо 2. јуна 1943. године на Крвавим брдима на планини Маглић од хица фолксдојчерског снајпера.²

¹Књига »Сутјеска«, II, стр. 170 и 269.

²Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 45-46 и књ. II, стр. 512 и 517.

БУРИЋ С. МИЛЕНКО

Миленко Ђурић није дочекао двадесету годину. Није стигао да узме пушку у руку, за што се спремао као скојевац. Трагично је настрадао у Видову пољу код Стоца 28. јуна 1941. године, када су га усташе, заједно са другим напредним омладинцима, Србима, стријељале само неколико дана након напада нацистичке Њемачке на СССР.

Рођен је у Стоцу 1921. године у породици учитеља Спасоја и мајке Гоше. Ученик.

Након завршетка основне и грађанске школе у Стоцу, Миленка је његов отац, учо Спасоје, цијењен у цијелом столачком крају, послао у трговачку академију, у Сарајево, гдје се овај столачки омладинац сусреће са идејама напредног омладинског покрета. За вријеме зимских и љетњих ферија Миленко Ђурић је своју активност настављао у Стоцу, у ЗОЈ-и, гдје је стекао глас омладинца од повјерења. Члан СКОЈ-а постао је 1940. године а као скојевац радио је у Стоцу и Сарајеву, у активима СКОЈ-а.

Активно је учествовао у мартовским догађајима 1941. године, протествујући, као што је то чинио и у многим другим приликама, против режима у Стоцу и у Сарајеву, против потписивања Тројног пакта. На вријеме је уочио сву опасност од фашизма настојећи да у борби против фашизма да и свој прилог.

У Стоцу се затекао када је успостављена усташка власт. У својим злокобним налетима усташе су десетковале партијску и скојевску организацију у Стоцу. Тада је трагично настрадао и вриједни столачки скојевац Миленко Ђурић*).

БУРИЦА Ј. АНЂА

О трагичној судбини омладинке и скојевке Анђе Ђурице испјевана је и једна поема. Њен саборац Ђорђо Ђурица у »Појми о Анђи« овако пише:

»Пјевам твојим рукама, што их сломи у борби са мукама,
твојим црним крупним очима, што однесе слику црног злочина,
твојим дјевојачким грудима, што се храбро носише са звијерима
нељудима...«

Трагика ове младе жене потресла је приликом њене погибије цијели њен родни Дабар.

Родила се 1921. године у селу Хатељи, Берковићи, у породици Јове и Маре Ђурица, домаћица. Рано остајући без родитеља, сама је

*Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 69, 74 и 76.

научила да чита и пише. Живјела је до рата у породици свога стрица Риста. За њу у њеном селу кажу: »Њена пјесма селом је одзвањала, од пјесме се није одвајала, животу се страсно радовала.«

Као и цијела њена породица, Анђа се крајем 1941. године определила за НОП, укључујући се у рад у Хатељској партизанској чети. Члан СКОЈ-а је постала почетком 1942. године и од тада је увијек прва у акцијама, покретач и носилац активности омладинске организације у Хатељима.

За Анђу су тешки дани дошли у току 1942/43. године, поготово након одласка њеног брата Данила на илегални рад, јер је четници стално држе под присмотром. Иако је више пута хапшена од стране четника, њена опредељеност за циљеве НОП-а никад није долазила у питање. Анђа није знала шта је то страх.

Почетком 1944. године Анђа је изабрана за руководиоца омладине у Хатељима. Њена активност на окупљању омладине за НОП још више је засметала четницима који су Анђу у једном изненадном нападу на Хатеље 1944. године ухватили и повели са собом пут Влачуга на Дабарске греде. Ту су четници Љубо Којовић, Митар Кулушић и њихови сљедбеници показали сву своју свирепост. Мрцварећи је до изнемоглости, искасапили су је и унаказили, бојећи се и мртве Анђе. Њено мртво тијело су суновратили низ Дабарске греде...^{*)}

ЂУРИЦА Т. БОШКО

Необично је било ратно путовање овог Херцеговца. Пошто су га Нијемци маја 1943. године заробили, интерниран је у Грчку, у логор у Солуну, одакле је заједно са другим родољубима уз помоћ покрета отпора у Грчкој и организације НОП-а побјегао и прикључио се грчким јединицама у борби против фашиста у пограничном предјелу западно од Вардара. У новембру 1943. године пребацио се у Југославију, прикључујући се македонским партизанима на простору Пелистера, Исток планине, околине Охрида и другим мјестима. У једном окршају са бугарским фашистима код Охрида 1944. године храбро је погинуо.^{**)}

Рођен је 1910. у селу Сузина, Берковићи, земљорадник. Као и цијела његова породица, одмах се октобра 1941. године определио за НОП и ступио у Сузинску партизанску чету. Учесник је многих бојева: борбе са Италијанима у Долу, борби са четницима у Дабру, против усташке милиције и окупатора у Битуњи и Жегуљи. Примјерну храброст је показао и у продору Јужнохерцеговачког НОП одреда на правцу Жегуља-Дубока-Пребиловци-доњи ток Неретве.

^{*)}Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 307, 467 и 480, књ. II, стр. 494.

^{**)}Изјава преживјелог бораца из логора и борби код Охрида, Гаврила Ђурице.

За члана КПЈ кандидован је априла 1942. године. За вријеме четничке владавине остао је чврсто на позицијама НОП-а и поред прогона њега и његове породице.

Погинуо је далеко од завичаја, код Охрида, борећи се са македонским партизанима за исте циљеве који су га у октобру 1941. године одвели у строј Сузинске партизанске чете...

ЂУРИЦА Д. БОЖО

Божо Ђурица је имао само седамнаест година када је ратни вихор дошао у његов родни Дабар, у селу Сузина, гдје је рођен 1924. године у породици Душана и Стоје Ђурице. Земљорадник.

Борац је Сузинске партизанске чете од октобра 1941. године, па учествује у борбама против усташа и талијанских окупатора у продору Јужнохерцеговачког НОП одреда на правцу Жегуља-Бјелојевићи-до-њи ток Неретве. Члан СКОЈ-а постао је фебруара 1942. Истакао се у борбама против окупатора и четника у трећој непријатељској офанзиви маја 1942. године.

Као и за многе друге борце, и за Божу је био трагичан период четничке владавине у току 1942/43. године. Чврсто остајући на позицијама НОП-а, радећи активно и непоколебљиво за идеје НОБ-е, Божо је крајем августа 1943. године у нападу четника Столачке и Билећке бригаде на Сузину заробљен. У четничком затвору, у Кубатовини, Љутом Долу, Давидовићима и на Дивину био је подвргнут мукама, али је ту тортуру стоички поднио. Мрцварења и ударци четничких вођа нису могли да униште идеале овог постојаног скојевца.

Четници су га после вишесдневних мрцварења стријелићали 5. септембра 1943. године у селу Кукричје, Билећа, не обазирјући се на то што имају пред собом голобрадог младића, који их је својим јунаштвом и вјером у идеале револуције побиједио.*)

ЂУРИЦА А. ДАНИЛО-БРКУШИЋ

Рођен је 1907. године у селу Хатељи, Берковићи, земљорадник. Као и многи, и Данило се крајем јуна 1941. године прикључио устаницима. Крајем новембра 1941. године је у Хатељској партизанској чети у којој ће остати до јуна 1942. године. После повлачења партизанских снага у Босну, јула 1942. године Данило је остао у Хатељима, гдје ће под непосредним утицајем Данила Ђурице-Лугоње, ис-

кусног илегалног радника, непрекидно радити за НОП одржавајући везу са активистима НОП-а. У његовој кући се од четничких потјера једно вријеме и скривао Данило Ђурица-Лугоња, што ће бити значајно за његову јасну опредељеност за НОП.

Четници Илије Илића и Ђорђа Пејовића су га због његовог рада за НОП ухапсили, саслушавали и малтретирали. Остао је постојан и ништа није хтио да призна, нити било ког да ода. Због четничке тортуре се разболио и крајем 1942. године умро у Хатељима.

ЂУРИЦА Т. ДАНИЛО

Из бројне породице Ђурица, која је била чврсто упориште НОП-а Данило Т. Ђурица је као двадесетогодишњак ступио у Сузинску партизанску чету. Родио се 1921. године у Сузини, у породици Трипе и Цвијете Ђурица, земљорадник.

Као борац Комбиноване чете Столачког НОП батаљона учесник је борби против четника Билећког »ћоравог« баталјона на простору Плана и Меке Груде. Учествовао је у борбама Јужнохерцеговачког НОП одреда против усташке милиције и оружника на правцу Жегуља-Пребиловци. Врло храбар, самоиницијативан и одлучан, извршавао је смионо све задатке, па је због тога и примљен у СКОЈ априла 1942. године.

Трагично је настрадао у току треће непријатељске офанзиве. У борби против талијанских окупатора и четника Невесињског и Гатачког батаљона на правцу Сузина-Кубаш Данило је заробљен и стријелићан од стране окупатора и четника у рејону Братуљевица на Кубашу.

ЂУРИЦА М. ЧЕДО

Када је капитулирала бивша Југославија, Чедо Ђурица је као војник са оружјем и опремом стигао у Дабрицу, гдје је и рођен 1919. године у породици Митра и Фимије Ђурица. Земљорадник.

Осуђујући капитулантско држање владајућих кругова при напавци фашиста на Југославију, Чедо се већ крајем јуна 1941. године прикључио међу устаницима, а у октобру 1941. године је ступио у Дабричку партизанску чету, у којој ће обучавати младе борце у војним вјештинама. Већ у фебруару 1942. године примљен је у СКОЈ, да би се потом јуна у 4. ударну чету, коју је Столачки НОП батаљон упутио у савезу са Првог ударног батаљона. Након борби против четника у Брату-

*Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 343.

*Сјећања бораца столачког краја, књига II, стр. 317-319.

Борба у борби приликом разбијања усташког упоришта у Борчу, Чедо је отишао у 6. ударни батаљон Јужнохерцеговачког одреда па је учесник борби на правцу Жегуља-Бјелојевићи-доњи ток Неретве.

Послије четничке владавине 1942/43. године, остајући чврсто на позицијама НОП-а, Чедо је међу првима отишао у батаљон »Саво Бедовић« с којим ће учествовати у борбама против дијелова 7. њемачке СС »Принц Еуген« дивизије на подручју Љубиња, Дабра, Хргуда и Трусине.

Био је постојан и храбар борац који је друге храбрио приликом поласка у борбу. Тако је било и 7. децембра 1943. године, када је го-нећи разбијене четнике кроз село Потком ка Берковићима смртно по-кошен непријатељским рафалом.^{*)}

ЂУРИЦА С. ЂОРЂО

Бранећи избјегло становништво, које се склањало од италијан-ских окупатора и четника, Ђорђо Ђурица је задњи остао на положајима на Заграду, Заовишту и Братуљевици 26. маја 1942. године. Ђорђо је штитио своје село, своје комшије, своју породицу и тек рођену кћерку у наручју мајке у Просином долу. На тим положајима остао је заувјек погођен непријатељским метком спречавајући продор снагама окупа-тора и четницима Невесињског и Гатачког батаљона на правцу родног му села Сузине и Кубаша.

Рођен је 1914. године у породици Саве и Јоке Ђурица, био је зем-љорадник.

Волио је шалу а људи су вољели његову духовитост. Зато су се и обрадовали када се Ђорђо крајем јуна 1941. прикључио устаницима и међу првим постао борац Сузинске партизанске чете. Био је искусан војник који је знао успоставити лијене односе међу људима. Упамћен је као храбар борац нарочито у борбама Јужнохерцеговачког НОП одреда у рејону Жегуља-доњи ток Неретве. Ратовао је против тали-јанских фашиста и четника који су надирали од Невесиња преко Тру-сине у Дабар.

Своју храброст најбоље је показао 26. маја 1942. године када је остао да се бори до последњег метка против много надмоћнијег непри-јатеља у рејону Братуљевица, на Кубашу, гдје је и погинуо.^{**)}

^{*)}Сјећања бораца столачког краја, књига II, стр. 431.

^{**)}Сјећања бораца столачког краја, књига II, стр. 317-319.

ЂУРИЦА Л. ГОЈКО – ЂАЛЕ

Мукотрпно је, и поред великог труда и рада, Гојко Ђурица-Ђале живио до почетка рата у селу Хатељи, гдје је рођен 1912. године у по-родици Лазара Ђурице. Бавио се земљорадњом, надничио код другог а осјећајући сву тегобу живота на сиромашној херцеговачкој земљи.

Крајем јуна је са устаницима у борбама на Стражевици и Труси-ни, новембра 1941. године је у строју Хатељске партизанске чете с ко-јом учествује у свим борбама које је ова чета водила. Супротстављао се четницима и у периоду 1942/43. године а марта 1943. године одлази у обновљени Столачки НОП батаљон, а затим у 5. батаљон 10. херцего-вачке НОУ бригаде с којим учествује у борбама против четника на простору Трусине.

Учесник је славне битке на Сутјесци као борац 5. батаљона на правцу Никшић-Комарница и на простору Брљево-Крвава брда-Коњс-ка Ластва-Вучево.

Погинуо је у борби против њемачких фашиста у одбрани правца ка Вучеву 7. јуна 1943. године.^{*)}

ЂУРИЦА П. ЛАЗАР

Борба против италијанског окупатора и четника на Братуљеви-ци, на Кубашу, 26. маја 1942. године кобна је била за неколико бораца из партизанске породице Ђурица. У тој борби погинуо је храбро бра-нећи положаје у рејону Заград и Заовиште и Лазар Ђурица.

Био је земљорадник. Одрастао је у Сузини, гдје је рођен 1915. у породици Панте и Милице Ђурица.

Почетак устаничких борби крајем јуна 1941. године одвео је и Лазара међу устанике. У октобру 1941. године ступа у Сузинску пар-тизанску чету и учествује у свим борбама у току 1941/42. године које води његова чета. Истакао се у борби против снага италијанског оку-патора у Долу у фебруару 1942. године. Борио се и против четника Би-лећког »ћоравог« батаљона на простору Мека Груда-Плана.

Одлучан, храбар и постојан борац остао је све до погибије траги-чног 26. маја 1942. године у Братуљевици, на Кубашу, Берковићи.^{**)}

^{*)}29. ХНОУ дивизија, стр. 58.

^{**)}Сјећања бораца столачког краја, књига II, стр. 317-319.

За члана КПЈ кандидован је у фебруару а члан КПЈ постаје у априлу 1942. године.

Због своје опредјељености за НОП четници су га током 1942/43. године прогањали и малтретирали, али он остаје досљедан циљевима НОП-а и опредјељењу за Партију. Иако је био нарушеног здравља, у марту 1943. године отишао је у 6. батаљон 10. херцеговачке НОУ бригаде, па је учесник борби против четника на простору Љубиња, Невесиња и Гацка.

Као борац 6. батаљона учествовао је и у бици на Сутјесци па ће се истаћи у борбама у долини Комарнице, на правцу Пивска Жупа, Мраштиње и Зеленогора. Августа 1943. године у борби са четницима у Сузину Ристо је заробљен а четници га, измученог и исцрпљеног последице пете офанзиве, подвргавају мучењима по затворима од Кубатовине до Дивина.

Четници су га стријељали као припадника НОП-а 5. септембра 1943. године у селу Кукричу код Билеће.

Тако се завршио живот овог популарног предсједника НОО и храброг борца рођеног 1900. године у породици Шћепана Ђурице у селу Сузина на Берковићима.⁷⁾

ЂУРИЦА Ј. САВА

У борбама са четницима и италијанским окупаторима заробљен је 26. маја 1942. године и Сава Ђурица. Веома вриједан и изузетно снажан, савладао је два италијанска војника и покушао да побјегне, али је убрзо у рејону Братуљевица на Кубашу ухваћен и убијен. Талијански фашисти су том приликом били веома свирепи. Да би заплашили становништво, фашисти су одсјекли главу Сави, набили је на бајонет на пушци и бацили је пред Савиног ојађеног оца Јову. Село Сузина се претварало у згариште, било је погинулих и рањених бораца. Стари Јово је био потресен и ојађен, али је смогао снаге да изусте: »Каква страва, Сави је одсјечена глава!«⁸⁾

Сава Ђурица је рођен 1902. године у породици Јове и Цвијете Ђурица, у Сузини, Берковићи, земљорадник. Отац је петоро дјеце.

У устаничким догађајима крајем јуна 1941. године Сава је учесник, а борац је Сузинске партизанске чете од оснивања у октобру 1941. године. Веома дисциплинован, храбар и одлучан, веома одан НОП-у, својим примјером веома је позитивно утицао на друге борце, па је као такав кандидован марта 1942. године за члана КПЈ.

⁷⁾Сјећања бораца столачког краја, књ. II стр. 317-319.

⁸⁾Сјећања бораца столачког краја, књига II, стр. 317-319.

До погибије 26. маја 1942. године храбро се борио против италијанских фашиста и четника Невесињског и Гатачког батаљона који су продирали на правцу Трусина-Кубаш-Волујак.

ЂУРИЦА М. ТРИПО

Један од носилаца многих акција међу омладином на почетку рата у селу Хатељи био је Трипо Ђурица, кога је рат затекао у његовом селу када је имао двадесет година. Рођен је 1921. године у породици Михе и Илинке Ђурица, земљорадник.

У јуну 1941. године је са устаницима, новембра 1941. године је у Хатељској партизанској чети, гдје испољава чврстину и одлучност у борби против окупатора и његових слугу. Као истакнути омладинац примљен је у СКОЈ крајем фебруара 1942. године. Крајем маја 1942. године је у Комбинованој чети Столачког НОП батаљона с којим учествује у борби против четника Невесињског и Босанско-загорског батаљона на правцу Ракова Нога-Трусина.

Када су се партизанске снаге нагло пребациле у Босну, јуна 1942. године, остао је у Хатељима, гдје ће наставити илегално да ради за НОП. Крајем фебруара 1943. године четници су га присилно повели са собом, али је Трипо са групом симпатизера и припадника НОП-а организовао бјекство. Међутим, почетком марта 1943. године Трипо је поново ухваћен, а четничка команда га је одмах послала на »специјални задатак«, па је ликвидирао по кратком поступку.⁹⁾

ЂУРИЦА П. ВАСО

Породица Панте и Милице Ђурица у току НОБ-е дала је три сина у борби за слободу, братство и јединство. Један од њих је Васо Ђурица, рођен 1918. године у Сузини, Берковићи. Земљорадник.

Октобра 1941. године са својом браћом, рођацима и комшијама Васо Ђурица је ступио у Сузинску партизанску чету с којом је учествовао у свим борбама које је ова чета водила. У познатој борби у Долу, фебруара 1942. године, рањен је, али је брзо залијечио ране и вратио се међу борце.

Члан СКОЈ-а постао је у априлу 1942. године а крајем тог мјесеца је као борац Комбиноване чете Столачког НОП батаљона учествовао у продору Јужнохерцеговачког НОП одреда на правцу Жегуља-доњи ток Неретве. Крајем маја те године учествовао је и у борбама про-

⁹⁾Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 307.

Закључак Предсједништва Општинског одбора СУБНОР-а Столац, од 3. септембра 1987. године, број 01-201.

тив талијанских фашиста и четника код Заграда, Заовишта и Дрвенице, а потом и у разбијању четника у рејону Берковићи. Посебно се истакао у разбијању четника Столачке бригаде у Сузини у августу 1943. године.

Изненадним упадом четника Столачке и Билећке бригаде крајем августа 1943. године у дабарска села Васо Ђурица је заробљен и спроведен у затвор на Дивин а потом на Плану. Храбро је издржао четничку тортуру пркосећи, па су га четници стријелили 5. септембра 1943. године у селу Кукриче код Билеће.*)

ЂУРИЦА П. ВОЈИСЛАВ

Кратко је ратовао овај осамнаестогодишњак из породице Панте и Милице Ђурице. У Сузини, гдје је рођен 1923. године, заједно са својом браћом, у октобру 1941. године ступио је у Сузинску партизанску чету. Веома млад се нашао међу старијим и искуснијим, али се управо својом младости и одлучношћу наметнуо као храбар и постојан борац због чега је већ фебруара 1942. године примљен у СКОЈ.

Почетком марта 1942. године као борац Комбиноване чете Столачког НОП батаљона учествује у разбијању четничког »ћоравог«¹ Билећког батаљона на простору Плана, Лађовића и Меке Груде. Као борац Комбиноване чете учествовао је и у борбама са четницима попу Перичића у рејону Гата а затим и у борбама у селу Михољаче, против четника и талијанских фашиста. У борбама на разбијању усташког упоришта у Борчу, у рејону Мједеник, Лончари, Војислав је рањен, пребачен у болницу, али се брзо опоравио и стигао у своју Сузинску партизанску чету. У току треће непријатељске офанзиве већ је у првим редовима храбро се борио против талијанских фашиста и четника на правцу Трусуна-Сузина-Влаховићи. Иако је у тим борбама рањен 25. маја, он се не повлачи, већ остаје на положајима да би помогао друговима у борби против бројно надмоћнијег непријатеља.

Италијански фашисти и четници су га рањеног 26. маја 1942. године заробили и стријелили у Братуљевици, на Кубашу.**)

ЏОМБЕТА Д. СЛАВКО

Велики број младића прикључио се јединицама НОП-а одмах на почетку устанка. Један од таквих је и осамнаестогодишњи Славко Џомбета, који је, на жалост, кратко ратовао и погинуо а да није имао

деветнаест година. Родио се 1923. године у селу Потком, у породици Драшка и Јоке Џомбета, земљорадник.

Новембра 1941. године ступа у Љутодолску партизанску чету. Као истакнут борац, постаје члан СКОЈ-а марта 1942. године, када одлази у ударну 4. чету Првог ударног батаљона с којим учествује у многим борбама: против четника код Братача, Кифина Села, Бодежишта, Брајићевића, против талијанских окупатора и четника попу Перичића у селу Михољаче, у разбијању усташа у Борчу, у ликвидацији јаког усташког упоришта у мјесту Шиповице, у Борчу. Крајем априла 1942. године постављен је за командира одјељења у четвртој чети, а након повратка са Борча поново је у 6. ударном батаљону. Слиједе нове борбе а Славко се истиче у борбама против усташке милиције и оружника на Жегуљи, Дубокој, Бурмазима, против талијанског окупатора и усташа у Д. Храсну. Када се већ увелико прославља побједа и успјешан завршетак напада Јужнохерцеговачког НОП одреда у походу ка доњем току Неретве, стигла је вијест да је Славко Џомбета рањен 2/3. маја борећи се против окупатора и усташа на жандармеријској станици Храсно. Тешко рањеног су га његови другови пребацили у болницу. Након повлачења партизанских снага у Босну, 10. јуна 1942. године тешке ране није могао да преболи па је подлегао овај храбри младић.*)

ГОЛУБИЋ М. МУСТАФА

О Мустафи Голубићу, револуционару, »младобосанцу«, добровољцу у балканским ратовима и првом свјетском рату, члану КПЈ од 1921. године, спретном обавјештајцу, човјеку фанатично оданом идеји комунизма и интернационализма написане су многе странице, али о његовој целокупној револуционарној дјелатности још увијек се много не зна. Ако се вриједност једног обавјештајца мјери тиме колико се зна за његову активност, онда Мустафа Голубић спада у оне врхунске, што је одиста и био. Занесен револуционарним идејама овог вијека, бескрајно одан својој мисији у међународном радничком покрету, као обавјештајца, извршавајући задатке Коминтерне, жарио је и

*Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 343-344

**Сјећања бораца столачког краја, књига II, стр. 317-319

*Сјећања бораца столачког краја, књига I, стр. 422, књ. II, стр. 478

падио Европом и цијелим свијетом све до почетка рата. Сви они који су о њему писали, а то су махом били људи који су му били блиски, као што су Родољуб Чолаковић, др Мони Леви, Иво Вејвода, Милена Шотра, др Љубомир Живковић и многи други, људи врхунски интелектуалци и револуционари, истичу снагу његове личности и о њему говоре са примјетним симпатијама. Осим онога што је написано, много је остало у причама, у усменим препричавањима, нагађањима, претпоставкама запретеним још увијек у архивима који нису отворени...

Рођен је 1891 (према неким и 1889) у Стоцу у породици Мухамеда и Нуре Голубић. У Стоцу је као одличан ученик завршио основну школу, па је добио стипендију и наставио школовање у Сарајеву, гдје ће започети прави бурни живот револуционара. Послије Сарајева ће неговога немирна природа одвешће га у Београд, гдје ће студирати најприје технику а потом и право. Већ у Сарајеву, слободарски одређен, Мустафа се прикључује генерацији »младобосанаца« у борби против угњетачке политике Аустро-Угарске сматрајући да је индивидуални терор начин праве борбе. У »Младој Босни« он се дружи са Владимиром Гађиновихем, Богданом Жерајићем и осталим, снивајући о том да се убије Фрањо Фердинанд и значајни представници аустро-угарске власти.

У балканским ратовима је већ добровољац 1912. године придружујући се комитама у одреду Војислава Танкосића. Другујући још од Београда са члановима организације »Уједињење или смрт«, познате под називом »Црна рука«, посебно са вођом ове организације Драгутином Димитријевићем Аписом, Мустафа је ношен идејом о ослобођењу од Аустро-Угарске и стварању државе југословенских народа. Крајем 1914. године он је у Русији, 1915. повлачи се са српском војском на Крф, 1916. године је у Швајцарској, потом у Француској, гдје је ухапшен и спроведен у Солун да свједочи против Аписа у познатом процесу, што је Мустафа одлучно одбио. Након пуштања из затвора отишао је на Крф а одатле у Француску, одакле се 1918. године вратио у Београд. У Београду ће бити непожељан, поготово за регента Александра, па ће бити протјеран у Столац да би крајем 1920. године емигрирао у Беч. Од тада Мустафа Голубић више никада није боравио у родном граду...

У Бечу Мустафа је убрзо постао члан Клуба студената-маркиста, организације која је, у ствари, све више постајала мјесто окупљања свих југословенских комуниста и симпатизера. Разочаран прогоном од стране великоспрске буржоазије, револтиран режираним солунским процесом, злоупотребама ослободилачке борбе српског народа, Мустафа ће се ослобађати романтичарских заблуда и у комунизму видјети идеју која води истинској слободи. То је период правог сазријевања и предавања револуционарној борби подстакнутом и идејама окто-

барске револуције. Он своју енергију усмјерава против владајућег режима у Југославији и прихвата напредни социјалистички раднички покрет да би већ 1921. године постао члан Комунистичке партије Југославије. Од тада он учествује у многим радничким акцијама и скуповима, покреће листове, држи говоре, храбро износи и бране идеје своје Партије. У току 1923. године ЦК КПЈ га је послао на илегални рад у Загреб, али пошто је будно мотрен од бечке полиције, и других полиција у многим градовима, пријетила му је опасност од хапшења, па се по налогу Партије поново враћа у Беч. У Бечу Мустафа пише за многе листове па покреће лист »Срп и чекић«, који ће постати, одлуком III конгреса КПЈ, званично партијско гласило. У Бечу је један од уредника листа »Балканска федерација«, па у свом чланку објављеном 1924. године »Тајне београдске камариле« објашњава узроке политичке кризе у Југославији и види једини излаз у рушењу монархије. У Бечу је написао и брошуру »Лењин о војним питањима« намијењену војном инструктору КПЈ. И у фази фракцијских борби у КПЈ остао је досљедан и принципјелан комунист који није дозволио да буде увучен у фракцијске борбе. Бечка партијска ћелија изабрала га је за делегата на III конгресу КПЈ, на коме ће Мустафа говорити о кризи у Југославији и раскринкавању њене тамне политике.

Мустафа 1927. године учествује у познатом радничком »јулском устанку«, због чега је осуђен на вишемјесечни затвор. Након изласка из затвора руководство КПЈ га шаље у Москву, на рад у Коминтерну. Од те 1927. године па све до мистериозног пада Гестапоу у руке 1941. године о Мустафи и његовом раду мало се поуздано зна. Познато је да је завршио курсеве обавјештајца и да је радио у Четвртој (обавјештајном) одјељењу Црвене армије и на задацима у Коминтерни, што се тада у КПЈ сматрало врхунском интернационалистичком обавезом.

Као обавјештајац Мустафа Голубић је извршавао најповјерљивије задатке. О том периоду његовог живота када је већ био сасвим прекаљен револуционар и врстан обавјештајац, мало је поузданих и провјерених података. Зна се да је бијелим свијетом путовао уздуж и попријеко: од Париза, Прага, Москве, Токија, Њујорка, до Канаде. Кине и Хонгконга извршавајући своје тешке обавјештајне задатке, сматрајући то својом интернационалистичком и комунистичком обавезом фанатично предан идеји и мисији комунизма као свјетског процеса. Познавао је многе свјетске језике, кретао се у елитним свјетским друштвима, одседао у најлуксузнијим хотелима, камуфлирао се као просјак, трговац, шеик, дипломата, увијек под другим именом и увијек увјерљиво да му полиције нису могле стати у крај. Његово име спомиње се и приликом ликвидације Троцког, извршавања атентата по великим европским градовима, организовању киднаповања и извршавању многих других задатака, што је Мустафа сматрао својим доприносом у

борби за нови и праведнији поредак у свијету. За њега је та преданост идеји комунизма била смисао живљења и основни животни задатак.

У том тако тврдом и идеји фанатично преданом човјеку ипак је куцало веома осјећајно срце. Родољуб Чолаковић који је добро познавао Мустафу и с којим се дружио у Москви за Мустафу Голубића каже: »У том старом илегалцу и завјеренику, кога су немилосрдно шибили сви вјетрови живота, било је меко људско срце и узалуд је он покушавао да то прикрије вербалном оштрином, понекад и суропашћу; у контакту са блиским људима то је избијало спонтано као из дјетата.«¹⁾ Иако је био далеко од завичаја, отискујући се 1920. године његовим немирним путевима и авантурама, не враћајући се више никад у столачке сокаке, Мустафа Голубић никад није заборављао завичај у родни Столац. Он га је носио у себи читав живот а помисао на Брегаву и Столац доносила му је спокојство, поготово што је бивао старији. И пред други свјетски рат, долазећи у Сарајево, долазио је у близину Стоца, вјероватно враћајући се негдје далеко запретежном завичајном миру. У својим причама о Мустафи Голубићу, Мујки, како су га блиски пријатељи називали, Родољуб Чолаковић открива тај дио загоњетне личности свог пријатеља: »Уморни од августовске припеке, сјели смо на клупу и једно вријеме ћутали посматрајући дјецу која су се недалеко од нас играла на пијеску. Мустафа је пажљиво пратио дјечију игру и одједном почео да говори о дјетињству, о Стоцу и Брегави, њеној бистрој води и безбрижним данима које је проводио лети у завичају. У гласу му је прозвучала нота сјете и чежње за нечим недостижним.«²⁾

Вјероватно је Мустафа Голубић био обрадован када је добио задатак да иде у домовину да би организовао обавјештајни центар у Београду за Црвену армију, за њено IV одјељење. Из Француске, гдје га је затекао почетак другог свјетског рата, враћа се у Москву, одакле у јулу 1940. године стиже у Београд. У својој земљи, извршавајући своје повјерљиве задатке, дружећи се само са провјереним и малобројним пријатељима, Мустафа ће се кретати и до Сарајева, долазити и у Херцеговину, али ће се само издалека распитивати за мајку која је тада борава у Чапљини и неће долазити у Столац.

Ухапшен је 7. јуна 1941. године од стране фашистичке полиције а Гестапо ће га подврћи најтежим мукама. Од Мустафе, међутим, Гестапо није сазнао ништа. Чак нису знали ни Мустафино право име. Он је упорно понављао да се зове Лука Самарцић иако су из Берлина били дошли учени људи који су од Мустафе тражили да им исприча детаље још из периода »Младе Босне«.

¹⁾Родољуб Чолаковић: Књижевне о једном покољенику, књ. II, стр. 112.
²⁾Исто, књига II, стр. 352.

Стријељан је у Београду, поломљених костију, измучен до бесвијести. Званично је саопштено да је стријељан неколико дана послје напада Њемачке на СССР са групом родољуба...

Тако је завршио овај мајстор конспирације, сјајни обавјештајац, сањар о љепшем и праведнијем свијету, изузетни интелектуалац који је бескрајно био одан идеји комунизма. Он ће и на саслушању у београдској полицији једноставно рећи: »Ступио сам у Комунистичку партију из убјеђења, нећу моје убјеђење да мијењам и умријећу за ту идеју«. Иако је своје задатке обављао широм Европе и цијелог свијета, далеко од домовине и завичаја, Мустафа као интернационалиста није заборављао домовину и завичај, потврђујући да се налази у служби комунизма као вјерни члан Комунистичке партије Југославије. Он је својим радом и личним примјером показивао како Комунистичка партија Југославије схвата интернационализам извршавајући често веома грубо своје задатке по строгим законима конспирације. Он је морао бити такав, јер је све што је радио схватао као свој сопствени допринос остваривању комунистичке идеје о праведнијем друштвеном поретку.

Дјелујући у грубој политичкој стварности, у којој је радничка класа са доста жртава ступала на сцену, често вртећи се у сопственом кругу, Мустафа Голубић је неминовно морао да буде дио такве стварности. Досљедан својој конспирацији и њеним законима, Мустафа није остављао никаквих трагова о себи. Али, и оно што се зна о њему довољно је да се сврста у ред великана Комунистичке партије Југославије и њених народа.³⁾

ГОЛУБИЋ А. ОМЕР

Омер Голубић је из оне генерације мостарских скојеваца који су правом досљедношћу револуционара извршавали све своје задатке. Рођен је 1921. године у селу Прењ, Столац, у породици Ахмета и Хајре Голубић, ђак. Школовао се у Мостару, гдје је завршио грађанску и учитељску школу. У Мостару ће се Омер сусрести са идејама напредног омладинског и радничког покрета, са идејама КПЈ, па ће убрзо у Учитељској школи постати један од најизраслијих активиста руководећи марксистичким кружоком. Члан СКОЈ-а, постаје

³⁾Осим поменутих аутора, о Мустафи Голубићу су писали и други: Сеад Трхуљ је написао књигу и драму о њему, Нико Михаљевић, Миломир Марић и многи други.

1939. године, почетком 1940. је члан Комитета СКОЈ-а у Учитељској школи, а у редовима КПЈ је од 1941. године.

Позив КПЈ на устанак Омер је одушевљено прихватио, па обилази мјеста око Чапљине и Стоца, повезујући се са скојевцима и припремајући се за одлазак у партизанске јединице. Ухапшен је у августу 1941. године са групом скојеваца од стране усташке полиције и спроведен је у Мостар, али је због недостатка доказа пуштен па је наставио да ради за НОП у мостарској организацији.

У партизанским јединицама 1941/42. године је на партијском задатку на терену Острошца, гдје остаје до половине 1942. године. У другој половини 1942. године одлази у 3. (Мостарски) батаљон 10. херцеговачке НОУ бригаде, па учествује у борбама око Прозора, Купреца, Горњег Вакуфа и других мјеста. Учесник је битке за рањенике на Неретви, истиче се у борби против четника на правцу Коњиц-Невесиње, затим око Гацка, да би се потом борио у петој непријатељској офанзиви, посебно у одбрани правца Гацко-Пивски манастир у борби са злогласном 7. СС »Принц Еуген« дивизијом. У даноноћним борбама око Леденика и Трешњевика против снага њемачких фашиста храбро јуриша, а учествује и у одлучном окршају на ријеци Пиви и Комарници. Храбро се борио против нациста и у рејону Ковачи, Међеђа и Коранско и у јуришу на Пријевор.

Храбри скојевац, досједни комуниста и смиони партизански борац Омер Голубић храбро је погинуо у бици на Сутјесци, на положајима између Кошура и Крекова, 13. јуна 1943. године.⁷⁾

ГОРДИЋ Т. МИЛАН

Због слабог имовног стања, посне херцеговачке земље, у потрази за бољим животом, Милан Гордић је последије одслужења војног рока отишао у Косовску Митровицу, гдје се запослио као рудар у руднику »Трепча«. У руднику ће Милан по први пут сазнати за синдикални покрет коме ће се придружити учествујући у штрајку рудара »Трепча«. Када је капитулирала стара Југославија, Милан је отпуштен с посла, па се вратио у завичај, у Херцеговину.

Рођен је 1909. године у породици Трифка и Јоке Гордић у селу Дабри-

⁷⁾ Мостарски батаљон, стр. 209, 223, 268. Сјећања бораца столачког краја, књига I, стр. 137-148, Просвјетни рад-

ца, Столац. Након повратка из Трепче, крајем јуна 1941. године придружио се устаницима и међу првим приступа Дабричкој устаничкој чети, у којој својим искуством позитивно утиче на остале борце. Учествовао је у борби на Трусини и Дабрици. Обезбјеђивао је положаје на југозападним дијеловима Снежнице, па је штитећи становништво Дабрице у збјегу 26. августа 1941. године, страдао од елементарних непогода.

ГОРДИЋ В. МИЛОШ

Истакнутог скојеваца и храброг борца Милоша Гордића свирепом су ликвидирали четници Невесињске бригаде. Живио је само 23 године. Родио се у Дабрици, Столац, земљорадник. Отац Вукан и мајка Вида, угледни домаћини, обрадовали су се 1921. године када им се родио син коме су дали име Милош.

Са двадесет година Милош је ступио у Дабричку партизанску чету. У СКОЈ је примљен марта 1942. године. Вјеран НОП-у остаје и за вријеме четничке владавине, а јула 1943. године учествује у обнављању омладинске организације у Дабрици, да би већ у септембру отишао у батаљон »Саво Беловић«, одакле ће бити упућен у 12. херцеговачку бригаду. Учесник је многих борби: против четника и њемачких нациста код Љубиња, у Звијерини, на Бијелој Рудини, Трусини, Хргуду...

У једној борби са четницима и њемачким легионарима у Невесињу, код мјеста Некудина, 15/16. јула 1944. године заробљен је и одведен у четнички затвор у Расаднику код Невесиња. Четници су га тукли и мрцварили и тих дана убили у његовој 23. години.

ГОРДИЋ Н. ПЕРО

Перо Гордић се родио на почетку првог свјетског рата а погинуо је као и многи његови вршњаци у току другог свјетског рата. Родио се 1914. године у породици Николе Гордића у селу Дабрица, Столац, земљорадник.

Међу устаницима је крајем 1941. године, па сарађује са Савом Беловићем на окупљању устаника за борбу против окупатора и усташа. У новембру 1941. године ступио је у Дабричку партизанску чету, а марта 1942. године добровољац је у Ударној чети која је као четврта чета упућена у Први ударни батаљон. Учествовао је у бо-

рби против четника код Братача и Бодезишта, против усташа на Бо-
рчу, против усташке милиције на правцу Жегуља-Бјелојевићи у апри-
лу 1942. године. Ту се нашао са својим старим пријатељем Савом Бело-
вићем, с којим заједно учествује у нападима на положаје усташке мили-
ције и оружника од Жегуље ка Бјелојевићима. Разбијајући усташке
положаје и шанчеве у селу Дубока, Перо Гордић је погинуо крај свога
друга Саве Беловића 29. априла 1942. године покошен од стране
ушташа Грге Вујиновића.

ГОРДИЋ Б. НОВИЦА

Рођен је 1908. године у породици Бошка и Јованке Гордић, у селу Дабрица, Столац, земљорадник. До почетка рата Новица је живио радећи код другог. Самостално је научио да чита и пише.

Прикључио се устаницима у борби против устаša у Дабрици и на Трусини крајем јуна 1941. године, а у јулу и августу 1941. године налази се у саставу Дабричке устаничке чете на Сњијежници. Као борац ове чете обезбјеђивао је село, бранио положаје на југозападним падинама Сњијежнице, па је с пушком у руци страдао од елементарних непогода и удара грома као и његов рођак Милан 26. августа 1941. године.

ГРБО П. ЧЕДО

Цијела породица Чедо Грбе била је привржена и одана НОП-у, а Чедо је већ од првих дана устанка један од организатора устаничких чета на Берковићима. Рођен је 1923. године, у породици Паје и Маре Грбо, у селу Кубаш, Берковићи, ђак. Основну школу завршио је на Берковићима, грађанску школу у Стоцу а трговачку академију у Сарајеву. У току школовања стиче прва сазнања о револуционарном омладинском покрету, па се укључује у рад омладинских организација у Стоцу и Сарајеву.

Послије априлског рата Чедо се вратио у Кубаш и као образован омладинац, комуникативан и са искуством у омладинском раду указује на опасност од фашизма. У јуну 1941. осамнаестогодишњи Чедо је са устаницима, а у октобру ступа у Сузинску партизанску чету, гдје показује своје организаторске способ-

ности. Као истакнути омладински активиста примљен је у СКОЈ у децембру 1941. године, па се истиче у организовању актива СКОЈ-а у Сузабавног живота, већ потврђен у раду у школским активностима, у потпуности долази до изражаја међу борцима.

Januara 1942. godine primljen je u KPP i izabran za predsjednika omladinske organizacije, a u februaru iste godine izabran je za člana Opštinskog komiteta SKOJ-a za Berkoviće. Dao je veliki doprinos u radu omladinske organizacije na teritoriji opštine, a potvrdio se kao hrabar i odlučan boraц.

У току 1942/43. године чврсто је на позицијама НОП-а и поред четничких пријетњи и прогона. Марта 1943. године је ступио у обновљени Столачки НОП батаљон, а затим у 6. батаљон 10. херцеговачке НОУ бригаде, гдје ће постати комесар пратеће чете. Чедо је био храбар борац у борбама против талијанских окупатора и четника у гарнизону Столац, у борбама за ослобођење Љубиња, у разбијању четника на Жрвњу, Доловима и Звијерини. Тешко је рањен 8. априла 1943. године у Звијеринском кланцу у борби против четника, па је упућен у болницу Главне оперативне групе Врховног штаба.

Погинуо је јуна 1943. у бици на Стујесци.⁷⁾

ГРАХОВАЦ П. ЛУКА

Лука Граховац је још као дечак остао без оца који је погинуо у првом свјетском рату. Растао је са своје петоро браће у селу Поткому, Берковићи. Земљорадник. Отац Перо и мајка Сава Граховац су тешко живјели на шкртој херцеговачкој земљи, а такав живот чекао је и Луку и његову браћу.

Рођен је 1914. године. Са својим вршњацима и осталим комшијама је крајем новембра 1941. ступио у Љутодолску партизанску чету, с којом учествује у борби у Долу, у фебруару 1942. године. Марта мјесеца те године је у Комбинованој чети Столачког НОП батаљона, с којим учествује у разбијању четника и њиховог »ћоравог« батаљона у Лађевићима, Мека Груда. Као примјеран борац упућен је у Ударну чету у састав Првог ударног батаљона, па се истиче у борбама с четницима код Братача и Бодежишта, на простору Гацка, на Гату и у селу Михољаче. Након завршетка борби на Борчу, у којима је учествовао, Лука се поново враћа у Столачки батаљон, а у мају 1942. године је у Комбинованој чети у борбама на правцу Ракова Нога-Трусина против четника Невесињског и Босанско-загорског батаљона и талијанских

⁵Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 143 и 145.

фашиста. Посебно се истакао у борби за спречавање непријатеља у продору ка Берковићима.
Заробљен је 25. маја 1942. године од стране талијанских окупатора и четника који су га стријелили на Хргуду већ сутрадан. *)

ХАНИЋ Х. ФАТИМА

Храбра партизанска болничарка, која је прошла многе борбе и јуначки ратовала у многим судбоносним биткама, па и оним најславнијим на Неретви и Сутјесци, кренула је у одбрану домовине, одазивајући се позиву КПЈ на устанак, у својој седамнаестој години. Родила се 1924. године у Црнићима, Столац, у породици Хусе и Хатице Ханић, радница. Послије завршетка основне школе одлази у Мостар, гдје стиче квалификацију кројачког радника. Одлазак у Мостар Фатими ће отворити нове видике, па се она придружује акцијама

мостарске омладине и већ половином 1941. године је члан СКОЈ-а.

Из круга мостарске напредне омладине, која се масовно определила за НОП, Фатима се као и остали скојевци, припремала за одлазак у партизане и у другој половини 1941. године врши припреме међу младим за одлазак у оружану борбу. Почетком 1942. године је у Коњичком батаљону**) једна од првих болничарки а августа 1942. године је у строју прослављене 10. херцеговачке бригаде, с којом ће поћи на чувени ратнички пут преко борби код Дувна, Купреса, Бугојна, Прозора, Травника, Жепча да би учествовала у чувеној бици за рањенике на Неретви, а потом и у бици на Сутјесци. Ту је Фатима испољила најљепше људске особине: била је болничарка која никада није остављала своје другове, ни у најтежим натчовјечанским напорима приликом преласка Неретве, ни у окружењу Сутјеске. Била је борац кога су сви цијенили и вољели.

Послије исцрпљујућих борби на Сутјесци Фатима одлази у 10. батаљон 10. херцеговачке бригаде, а када је формирана III НОУ бригада (12. херцеговачка), распоређена је у 1. батаљон. Ту су је опет чекале

*) Сјећање бораца столачког краја, књига II, стр. 316-319.
**) Мостарски батаљон, стр. 343.

тешке борбе од Влаховића, Љубиња, Стоца, Плана, Меке Груде, Корита и Пилатоваца све до Звијерине, Дабра и Хргуда.

Крајем децембра 1943. године налазила се на домак својих Дубрав. С Хргуда је посматрала дубравску површ, причала борцима о дубравским смоквама и лозовачи, размишљала о томе да свога команданта бригаде Данила Комненовића замоли да је пусти да скокне до својих најближих. На жалост, за Фатиму није било смираја. Изненада су напали четници Столачке и Љубињске бригаде, дошло је до борбе у току ноћи и дана 17/18. децембра, па је рањено неколико другова. У тим борбама Фатима брине о рањеним борцима, хита преко хргудског камењара од једног до другог, храбри их као и увијек. У једном тренутку када је похитала, као што је то често чинила, да помогне рањеним, у овом случају командир Милутину Јелачићу, смртно је покошена непријатељским рафалом 18. децембра 1943. године. *) Није дочекала да још једном види своје Дубраве. Имала је само деветнаест година...

ХУСКОВИЋ И. МУСТАФА – КАРО

Многи младићи из столачког краја одлазили су на даље школовање у Мостар, гдје су се укључивали у напредни омладински и раднички покрет. Све су то славна имена наше револуције: Никола Абрамовић, Шериф Бурић, Данило Милићевић, Фатима Ханић... Један од таквих стамених војника револуције је и познати мостарски илегалца Мустафа Хусковић-Каро, рођен 1913. године у селу Ротимља код Стоца, у породици Ибре Хусковића. Послије завршетка основне школе у Тријебњу, завршио је кројачки занат у Мостару, гдје одушевљено прихватио прогресивне идеје радничког покрета, борећи се за њих у радничким организацијама и у радничким акцијама. Као израстао раднички борац, у Мостару је обављао многобројне илегалне задатке, а приликом посјета родној Ротимљи шири комунистичке идеје, па ће Ротимља у току НОБ-е бити познато упориште КПЈ и НОП-а.

Члан КПЈ постао је 1938. године као истакнути раднички активиста. Секретар Мјесног комитета СКОЈ-а постао је 1940. године, када је изабран и у Мјесни комитет КПЈ за Мостар. Од раније познат по својим учешћима у протестима и демонстрацијама против владајућег режима, Мустафа Хусковић је већ у јулу 1941. године прихватио позив Партије на оружани устанак. Обласни комитет КПЈ за Херцеговину шаље га у источну Херцеговину ради организовања оружаног устанка. Пропагирајући и усмјеравајући на платформу општеномодног устанка. Пропагирајући идеју братства и јединства, објашњавајући циљеве и платформу КПЈ,

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 154.

Мустафа Хусковић је наишао на отпор окорјелих шовиниста и противника НОП-а у појединим селима око Невесиња, али он није одустао од идеја своје Партије нити се вратио са задатка. Остаје досљедан тумач идеја своје Партије, борац за братство и јединство, вјерујући да је једини пут праве борбе у окриљу КПЈ, у заједничкој организованој борби против окупатора и његових домаћих слугу.

Његов партијски задатак у Невесињу трагично се завршио. Муштафу Хусковића су мучки убили српски шовинисти из редова невестињских устаника у Бишини око 1. августа 1941. године. Невесињско устаничко руководство одредило је петочлану пратњу која је добила задатак да Мустафу безбједно спроводе од Лукавца до испред Моста-ра. Пратња је починила грозан злочин за који су њена три члана ка-жњена смрћу.^{*)}

ИВКОВИЋ Т. АЛЕКСА

борби из непосредне близине смртно је покошен.**)

У првој борби са окупатором у столачком крају, у фебруару 1942. године у кањону Брегаве, у Долу, у борби са талијанским фашистима, храбро је погинуо Алекса Ивковић. Рођен је 1909. године у породици Тодора и Анице Ивковић, у селу Кљенци, Берковићи. Земљорадник.

Кратко је ратовао Алекса Ивковић. Крајем 1941. године ступио је у Милавићку партизанску чету, гдје је испољио особине вриједног и дисциплинованог борца. У поменутој борби у Долу одлучно и смјело је јуришао на талијанске фашисте и у

^{*)} Споменница погинулих бораца Мостара, стр. 52 и свједочење Душана Брстине, генерал-мајора у пензији, у Београду октобра 1988. године.

^{**)} Сјећања бораца столачког краја, кн. 1, стр. 56-57.

ЈЕЛАЧИЋ Ђ. МИЛУТИН

Прослављени партизански командир Милутин Јелачић у свом ратном путу прешао је многе борбе, а погинуо је на домак своје родне Дабрице, у борби са четницима на Хргуду. Родио се 1920. године од мајке Ђурђе Јелачић у Дабрици, радник. Завршио је пољопривредну школу и као пољопривредни техничар радио је у Духанској станици у Стоцу, па на Домановићима, одакле је премјештен у Шестаковац код Сплита. Још као ђак испољио је интересовање за омладински и раднички покрет, контактирајући са радницима у Стоцу, са Хусом Салчићем и другим, и на Бивољу Брду.

У Сплиту се Милутин укључио у рад напредне омладине, па је примљен у СКОЈ у другој половини 1940. године. Када је капитулирала стара Југославија, Милутин је остао без посла, па се након успостављања усташке власти вратио у Дабрицу, гдје ће се сусрести са својим старим другом Ристом Михаићем, напредним омладинцем који се у Дабрицу вратио из Степановићева. Њих двојица ће бити прави тумачи политичке ситуације, утичући на то да се Дабричани не одазивају усташкој власти.

Већ у јуну 1941. године, налазећи се са устаницима, он врши припреме за формирање устаничке чете са својим вршњацима Ристом Михаићем и Данилом Буквићем и старим угледним домаћинима Војином Ђупином, Пантом Гордићем и другима. У августу 1941. године успоставио је везу са устаницима Невесиња, Дабра и Хргуда и окупља омладинце на платформу СКОЈ-а. Заједно са Ристом Михаићем, Стојаном Гордићем и Војином Ђупином, уз помоћ Данила Милићевића и Ратка Бајића, Милутин формира у новембру 1941. године Дабричку партизанску чету, у којој ће бити изабран за политичког комесара.

Члан КПЈ постао је децембра 1941. године. Као политички комесар и члан КПЈ постиже значајне успјехе у раду. Маја 1942. године изабран је за секретара Батаљонског бироа КПЈ у Столачком батаљону, а нешто раније, у марту, учествовао је у раду Среске партијске конференције на Берковићима.

Када су се партизанске снаге повукле у Босну јуна 1942. године, Милутин Јелачић је упућен на терен Дабрице са задатком да консоли-

дује партијску ћелију и организацију СКОЈ-а. У таквим илегалним условима окупља већину Дабричана и онемогућава доминацију четника у том крају. У јеку четничке владавине, октобра 1942. године присуствује конференцији комуниста у Заноглини, у Преодољу, па је изабран за политичког комесара Столачког НОП батаљона у илегалности.

Марта 1943. године Милутин је у Столачком батаљону комесар 2. чете, односно у 6. батаљону 10. херцеговачке бригаде, с којим ће учествовати у борбама против четника и италијанских окупатора на простору Стоца и Љубиња, против четника од Звијерине преко Трусице, Глога до Гацка, испољавајући све своје организаторске и друге способности.

Учесник је славне битке на Сутјесци. Храбро је ратовао у даноћним борбама против дијелова 7. СС «Принц Еуген» дивизије, у долини Комарнице, на правцу Пивска Жупа-Мратиње, око Крушчице, Вољујака и на многим другим просторима Зеленгоре. Када је формирана Трећа група батаљона (12. херцеговачке НОУ бригаде), Милутин је одређен у 1. батаљону за командира чете, с којом ће водити низ борби на простору Херцеговине и Црне Горе. Посебно се истакао у борбама са њемачким окупаторима и четницима на простору Мишина градина, Рогови, Срђевићи, Градина, Кобиља глава, Степен и Пржине као и у борбама у Доловима, Звијерини и на Хргуду.

Цијелу 1943. годину Милутин Јелачић је провео у многим борбама. Пред крај те године, у децембру, нашао се на домак завичаја, на Хргуду, гдје води борбе са четницима Љубињске и Столачке бригаде на камењару Ђукове греде. У тим окршајима са четницима Милића Цангића, Милутин је 18. децембра на Хргуду рањен, а седам дана касније од посљедица рањавања умро је у болници на Влаховићима, у 23. години, када је већ био прекаљени борац и искусни командир.

ЈОКИЋ Р. СТОЈАН

У свом животу Стојан Јокић је видео много свијета, путовао и у Америку, ратовао у првом свјетском рату, живио у Бачкој, али се увијек враћао свом завичају, Херцеговини, и свом родном Поплату. Родио се 1886. године, у породици Ристе и Петре Јокић, земљорадник. Млад се отиснуо у печалбу, далеко од родног краја, у Америку, гдје је радио тешке послове у челичанама пуних осам година. На Поплат се вратио управо пред почетак првог свјетског рата, 1914. године.

Вихор првог свјетског рата није га мимоишао. Мобилисан је од стране аустро-угарских власти и упућен на руски фронт, па је Стојан искористио прву прилику и прешао на страну Руса, у добровољачку дивизију, с којом учествује у борбама у Добруци. Ту је сазнао за страда-

ња српског народа и извлачење српске војске у Грчкој, па се међу првима јавио за одлазак на Солунски фронт, гдје ће дати свој допринос у борби. Након завршетка првог свјетског рата Стојан се вратио на Поплат, да би затим, као добровољац са Солунског фронта, добио земљу у селу Степановићеву, у Бачкој. Ту ће Стојан са породицом остати пуних осамнаест година, живећи тихо и мирно, стичући глас вриједног и угледног домаћина.

Послије капитулације старе Југославије стари солунац и патриота, осуђујући срамно капитулантско држање владајућих кругова у априлском рату, говорећи да је то издаја солунских идеја и завјета хлада палих бораца од Кајмакчалана до Триглава, морао је по налогу Хортијевих мађарских фашиста у року од 24 сата напустити Степановићеву и запутити се у свој стари завичај, на Поплату, иако је у Степановићеву оставио све оно што је стварао непуних двадесет година. На Поплату није било мира, успостављена је усташка власт, дошло је до покоља невиних људи. Послије усташког масакра седам Поплаћана, међу којима је био и његов син Дејан, ојањен и потресен, стари ратник заговара отпор усташама и окупатору, па се са већином Поплаћана повлачи у збјег у катуне Радимље.

Половином септембра 1941. године стари слободар Стојан Јокић ступа у илегалну Поплатску партизанску чету, па га у октобру као старог ратника са Солуна његови Поплаћени бирају за командира своје чете. Захваљујући, поред осталог, његовом угледу и ангажовању, у чети ће се наћи већина Поплаћана.

Стојан Јокић је трагично настрадао у освит нове 1942. године. Пошто су усташе ухапсиле тројицу Поплаћана, бораца партизанске чете, са тројицом бораца пошао је да ослободи од усташких оружника своје другове, па је голорук скочио на усташе. У тој борби је јуначки погинуо стари ратник, командир Поплатске партизанске чете. Тројица другова су ослобођена, а Стојан је личним примјером показао да се треба борити против зла каквог је доносио рат.¹⁾

Трећи повратак завичају за старог борца са Солуна, на жалост, био је трагичан. Његова храброст и трагична смрт је показала да је слободарска традиција и немирење са ненародним режимима у мутним временима била једини свијетли пут којим је требало кренути.

ЈОВИЧЕВИЋ С. ШЋЕПО

Двадесетогодишњи Шћепо Јовичевић међу првима је настрадао у свирепим усташким походима у јуну 1941. године. Рођен је 1921. године у породици Саве и Тодоре Јовичевић у Стоцу, радник. Завршио је

¹⁾Сјећања бораца столачког краја, стр. 111-114.

основну школу у Стоцу, затим и грађанску, да би потом радио као трговачки помоћник у радњи свога оца. Веома млад се укључио у омладински покрет и у ЗОЈ-у, гдје ће заједно са столачким омладинцима развити широку активност.

У СКОЈ је примљен 1940. године и неуморно је ширио комунистичке идеје. Укључио се и у рад синдикалне организације, па учествовао је у демонстрацијама против режима. Протестује и у мартовским догађајима 1941. залажући се за отпор против фашизма, због чега ће доћи у сукоб са полицијом.

Јунски догађаји 1941. године били су трагични и за Шћепу и за остале Србе у Стоцу. Одмах након упада фашистичке Њемачке на СССР усташе су похапсиле већи број напредних омладинаца, међу којима је био и Шћепу који је отворено иступао против усташког режима. У затвору је мучен и малтретиран од стране усташких злочинаца, али Шћепу је био прави скојевац, постојан и достојанствен, и никог није одао.

Усташе су га испребијаног стријељали 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца.*)

КАДРИБЕГОВИЋ А. СМАИЛ

Цијела породица Смаила Кадрибеговића била је уз напредни раднички покрет. У таквој средини растао је Смаил који се родио 1919. године у Стоцу у породици Ахмеда и Адиле Кадрибеговић. Био је радник. Завршио је основну и занатску школу у Стоцу, а затим похађао Жељезничку школу у Сарајеву, гдје ће се као столарски радник укључити се у синдикални покрет прихватајући идеје напредног радничког покрета.

Смаил је, као и његова породица, осудио усташки покољ српског живота у Стоцу, па долази у сукоб са усташким властима. У другој половини 1941. године напустио је Столац и отишао у Сарајево, одакле ће крајем септембра посредством Раде Хамовића отићи у партизане, у Романијски НОП одред (Чичин одред). Као борац тог одреда учествовао је у борбама против њемачких фаши-

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 69 и 74, Одлука Земаљске комисије о проглашењу Рагуж Н. Станка за ратног злочинца, бр. 1557 од 10. априла 1947. године, прилог II, страна 1.

ста и усташа, а потом против четника на просторима Романије, Хан-Пијеска и Рогатице. Био је храбар борац, непосредан, потврђен у ширењу братства и јединства у Одреду.

Погинуо је 25. марта 1942. године у току друге непријатељске офанзиве, у борби против окупатора и његових слугу, у рејону Рогатице.**)

КАШИКОВИЋ Т. БОРА

Кашиковић Бора била је достојна свог имена: храбро се борила раме уз раме са осталим борцима за слободу у многим бојевима. Рођена је 1921. године у породици Попадић Трифка и Стоје, у селу Милавићи, Билећа, домаћица.

Као двадесетогодишња омладинка у лето 1941. године у ситничком збјеку се прикључила устаницима, а у септембру је борац Милавићке партизанске чете која је у децембру ушла у састав Столачког НОП батаљона. Новембра 1941. године постала је члан СКОЈ-а.

Због њеног рада за НОП, након одступања партизанских снага у јуну 1942. године, Бору Кашиковић четници прогоне и спремају се да је ликвидирају, али је одлучном акцијом спасава група активиста. Марта 1943. године, заједно са оцем и још три члана породице, ступила је у Десету херцеговачку бригаду, па ће као борац 2. чете 2. батаљона преживјети све страхоте битке на Сутјесци. Септембра 1943. године постала је члан КПЈ, а крајем 1943. године је распоређена у 11. херцеговачку бригаду. Почетком 1944. године лијечила је рањенике у помоћној болници у Риоцима, а у априлу је постављена за референта санитета 2. батаљона 11. херцеговачке бригаде.

Била је дјевојка изузетне лепоте, омиљена у свим селима Дабарског поља.

Погинула је 15. маја 1944. године спасавајући тешко рањеног команданта батаљона Сава Обрадовића на Степену код Гацка, гдје је покошена рафалом из четничког пушкомитраљеза.**)

КАШИКОВИЋ Ђ. МИЛИЦА

Иако није ишла у школу, Милица Кашиковић је прихватала све што је било напредно и праведно. По природи бунтовна, неуморна и одважна, окупацију је доживјела као личну трагедију, па је народни

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 140, Споменница погинулих бораца бр. 158085/50, изјава Милана Милићевића.

**) Билећа у НОР-у и револуцији, стр. 302.

отпор због усташких звјерстава прихватила као једини прави одговор. Рођена је 1897. године у селу Милавићи, Билећа, у породици Кашиковић Ђуре и Савице, домаћица.

Када је формирана Милавићка партизанска чета, Милица је захтијевала да буде њен активни борац. У новембру 1941. године је постала члан одбора АФЖ-а, па се истакла као неуморни активиста. И за вријеме четничке доминације у току 1942/43. године, илегално радећи за НОП, Милица је показала изузетну вјештину и храброст приликом преношења поште, провођења илегалних партијских радника и на другим опасним задацима.

Заједно са својим братом Трифком марта 1943. године је ступила у 10. херцеговачку бригаду, па се као борац 3. чете 2. батаљона неустрашиво борила у тешким борбама на Сутјесци. Послије натчовјечанских напора, са старијим борцима и братом Трифком послана је на опоравак, али су за њихов повратак сазнале четничке банде. Предвођени познатим кољачем Мирком Ковачевићем, четници су Милицу и њеног брата Трифка ухватили, злостављали и мучили, а након тога стријељали пред њиховом кућом 28. августа 1943. године.*)

КАШИКОВИЋ Ђ. ТРИФКО

Један од свијетлих ликова НОР-а и револуције је и Трифко Кашиковић, који је у педесет петој години живота као отац осморо дјеце ступио у партизанску чету. Родио се 1886. године у селу Милавићи, Билећа, у породици Кашиковић Ђуре и Савице, земљорадник.

Од првих дана ослободилачке борбе ватрено је заступао идеје КПЈ о ослобођењу земље и стварању новог и праведнијег поретка. У свом крају уживао је велики углед, јер је био оштроуман, рјечит, ведре природе, пун искуства. Био је један од ријетких, који је крајем XIX вијека завршио основну школу. У првом свјетском рату био је у заробљеништву у Италији, гдје је научио талијански језик, па ће повремено у току рата бити и преводилац.

У његовој кући 14. септембра 1941. године формирана је Милавићка партизанска чета, а у октобру и прва партијска ћелија. Ту је почетком 1942. године било и средиште Окружног комитета КПЈ за источну Херцеговину. У његовој кући од јуна 1942. године до прољећа 1943, када бјесни терор окупатора и четника, одржавају се илегални састанци припадника НОП-а. Илегалци су се у његовој кући осјећали сигурним.

Са четири члана своје породице у марту 1943. године Трифко је ступио у 2. батаљон 10. херцеговачке бригаде. Учесник је битке на Сутјесци, па је као старији борац упућен на опоравак. Као и његову сестру Милицу, Трифка су четници 28. августа 1943. године ухватили, свирепо мучили и стријељали на прагу родног дома.

Кућа Трифка Кашиковића, народног трибуна, партизанског борца, правога патриоте из ових крајева, данас је обиљежена пригодном спомен-плочом.*)

КОЈО З. БРАНКО

Један од ријетких Срба који су преживјели усташки покољ у јуну и јулу 1941. године био је Бранко Којо. У тим годинама већ је искусан човек кога су животни путеви у потрази за бољим животом водили до Белгије и Белгијског Конга. Рођен је у Стоцу 1901. године, у породици Захарија и Ђурђе Којо, радник. Растући у правој радничкој породици, у Стоцу је завршио основну и грађанску школу, да би се из Стоца, након служења војске, отиснуо пут бијела свијета, у Белгију, гдје изучава машински занат. У тим немирним временима Бранко је, радећи у Белгији а потом и у Белгијском Конгу, стицао драгоцјена животна искуства и упознавао се са радничким покретом, што ће му користити и приликом доласка у завичај, 1938. године.

Рат га је затекао у Стоцу, а Бранко се, пошто је преживио трагичне јунске догађаје, опредјељује за НОП и почетком новембра 1941. године ступа у Столачки НОП батаљон, чији борац остаје до јуна 1942. године. Након повлачења партизанских снага у Босну, због четничког терора и прогона, илегално се пребацио у Дубровник, а затим у Боку Которску, гдје је наставио активни рад за НОП.

Половином 1943. године ступио је у редове Друге далматинске пролетерске НОУ бригаде с којом учествује у многим борбама против њемачких фашиста и четника на простору Зубаца, Бијеле горе, Клобука, Скорча горе и Вилуса. У бригади се показао као чврст и одлучан борац, поборник братства и јединства, потврђујући се као искрен и постојан друг.

Погинуо је у борби против њемачких нациста и четника Требињске бригаде код Граба, Требиње, августа 1944. године као борац 2. далматинске пролетерске НОУ бригаде.**)

*) Билећа у НОР-у и револуцији, стр. 300.

**) Требињци пали у борби за слободу, стр. 201.

*) Билећа у НОР-у и револуцији, стр. 302.

КОЛАК Т. ДУШАН

Борци из столачког краја борили су се у многим јединицама НОР-а широм домовине. Храбро су се борили и гинули на свим југословенским просторима вођени идејама КПЈ. Душан Колак ратовао је у Срему, борио се у војвођанским бригадама, а погинуо на Мајевици. Рођен је 1920. године у породици Тодора Колака у Берковићима, земљорадник. Из родних Берковића још као дијете са родитељима је отишао у село Степановићево, у Бачкој, гдје ће завршити основну школу и гдје ће стицати прва животна искуства. Показујући вели-

ко интересовање за збивања у друштву, Душан се укључује у дјелатност ЗОЈ-е у Степановићеву, гдје ради на окупљању омладине и организацији разноврсних спортских и културних активности.

У СКОЈ је примљен 1941. године. Његови другови у Степановићеву су напредни младићи поријеклом из његовог завичаја: Ристо Мишић, Радован Добранић, Чедо Медан и други. Као скојевац извршавао је веома успјешно све задатке и био иницијатор многих акција у којима су скојевци ширили идеје омладинског покрета.

Маја 1941. године мађарски фашисти су протјерали његову породицу из Бачке, па се породица његовог оца насељава привремено у Срему. Ту ће се крајем 1941. године Душан придружити сремским диверзантским групама, да би ускоро отишао у партизански одред. Када је формирана 8. војвођанска бригада, Душан постаје њен борац а као скромног и храброг бирају га за политичког делегата вода. Као предатни скојевац, са смислом за рад са омладином и у НОП-у, Душан ће бити 1943. године примљен у КПЈ, па ће ускоро бити постављен за заменика политичког комесара чете. Свој задатак Душан је извршавао веома запажено учествујући у борбама у Срему а потом након преласка преко ријеке Саве и на Мајевици.

Храбро се борећи против њемачких фашиста, погинуо је 25. фебруара 1944. године код Челића, на Мајевици.*)

*) Архив 36. војвођанске НОУ дивизије, број 740.

КОЈОВИЋ Н. КОСТО

Са само шеснаест година Косто Којовић је ступио у новембру 1941. године у Хатељску партизанску чету одређујући се за НОП и борбу против окупатора и његових слугу. Родио се 1925. године у породици Николе и Ђурђе Којовић у селу Хатељи, Берковићи, земљорадник. Већ у првим усташким налетима 1941. године убијена му је мајка.

Био је храбар, темпераментан и отресит младић. У СКОЈ је примљен 1942. године, у јануару. Маја 1942. године као борац Комбиноване чете бори се против талијанских фашиста и четника на правцу Трусина-Берковићи. Чврсто је на позицијама НОП-а и у току четничке тираније. Септембра 1943. године је у строју Батаљона »Саво Беловић«, односно 3. батаљона 13. бригаде (херцеговачке НОУ бригаде). Косто Којовић је био веома храбар борац који се истицао у многим борбама. Упамћене су његове бомбашке акције у којима је често учествовао. Ратовао је против њемачких фашиста и четника на Снјежници и Трусини, приликом ослобођења Требиња, Завале и Хутова, а као командир одјељења у 2. чети успјешно је водио своје борце у јуришима на њемачке положаје у Врањевићима, Каменој, Рабини и Бакрачуши.

Погинуо је 13/14. фебруара 1945. године, у двадесетој години, у одлучним борбама за ослобођење Мостара.*)

КОМНЕНОВИЋ Т. МИТАР

Као и цијела његова породица, Митар Комненовић се определио за НОП и у септембру 1941. године ступио у илегалну Поплатску партизанску чету. Био је угледан домаћин, па је својим искуством, ауторитетом и активностима знатно допринио да Поплатска партизанска чета буде бројнија. Родио се 1905. године у селу Поплат, Столац, у породици Трипе и Савице Комненовић, земљорадник.

У првој половини 1942. године изабран је за члана илегалног сеоског НОО на Поплату, па се ангажује на ширењу циљева НОП-а и мобилиза-

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 464.

цији бораца за НОБ. У току 1942. године због таквог опредјељења прогањана је од стране четника цијела његова породица, а њемачки фашисти приликом хапшења и малтретирања не поштеђују ни стару мајку Савицу. Кућа им је спаљена, имовина уништена. Сестра Стоја, удата Андрић, у априлу 1942. године убијена је од стране усташа у селу Прењ. Све то Митар стоички подноси и отворено се супротставља окупатору и четницима и јавно их осуђује. Два његова брата Данило и Јово били су на руководећим положајима у НОВ и ПОЈ.

Митрова јасна опредјељеност за НОП и његова активност на збрињавању и обезбјеђивању илегалних радника, лијечењу рањених бораца и отворено помагање НОР-а много је сметало четничким вођама, који га прогоне и пријете му. Митар и даље остаје чврст и непоколебљив.

У једном налету четничких зликоваца Митра Шакоте 1. септембра 1944. године Митар Комненовић је ухваћен и стријељан на очиглед своје породице од стране злочинца Душана Рупара, из села Потком, командири чете четничке Столачке бригаде.*)

КУНДАЧИНА М. АРСЕН

Из породице Милана и Маре Кундачина, из села Хатеља на Берковићима, два младића су положили живот у борби за узвишене циљеве НОР-а и револуције. Млађи син Арсен, рођен 1924. године, са седамнаест година је кренуо у рат, да брани своју земљу, па је у новембру 1941. године борац Хатељске партизанске чете. У СКОЈ је примљен у фебруару 1942. године и по угледу на старијег брата Божу развија живу активност у пропагирању циљева НОР-а.

Био је прави акцијаш и самоиницијативан борац. Маја 1942. године борио се са Комбинованом четом против италијанских фашиста и четника на правцу Трусина-Берковићи. Иако је био потресен погибијом старијег брата Боже, који му је био узор, испољавао је велику храброст и спремност за дисциплиновано извршавање задатака.

За вријеме четничке тираније чврсто је остао на позицијама НОР-а и илегално радио за покрет. Септембра 1943. године отишао је у батаљон «Саво Беловић», па ће учествовати у борбама са њемачким фашистима и четницима на Хргуду, Трусини, Дабру и на простору Љубиња. Истакао се у борбама са њемачким есесовцима и четницима на Хргуду у зиму 1943/44. године.

Храбро је погинуо на Хргуду 6. маја 1944. године као борац батаљона «Саво Беловић» у одлучној борби са њемачким фашистима и четницима Столачке бригаде.**)

*) Сјећања бораца столачког краја, књига II, стр. 258.
**) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 307.

КУНДАЧИНА М. БОЖО – КАРО

Био је невелика раста, широких рамена, снажних груди и мишића, прави атлета. Његовој физичкој снази одговарала је и снага његове личности: био је отворен, непосредан, темпераментан. Бавио се атлетиком, гимнастиком и трчањем, наступао на соколским слетовима, освајао прва мјеста.

Растао је у патриотски опредјељеној породици Милана и Маре Кундачина. Родио се 1921. године у селу Хатељи, био је земљорадник.

Један је од устаника из јуна 1941. године. Прихватајући позив КПЈ за општенародни устанак, у другој половини 1941. године Божо ступа у Хатељску партизанску чету међу првима, па бива изабран за замјеника политичког комесара чете. Смјело је наступао и у борбама и у тумачењима циљева НОР-а. Био је једноставан човјек који је лако освајао људе. Међу првима је постао члан СКОЈ-а почетком 1942. године.

У јануару 1942. године Божо се ангажовао у разбијању четништва у Дабру, а у фебруару 1942. године храбро је кренуо предводећи борце у нападу на талијанску колону у кањону Брегаве, у Долу. У тој познатој борби Божо је неустрашиво скочио на непријатељски камион и уништио посаду и митраљез који је сијао смрт у редовима батаљона. Из другог возила је смртно погођен у том дану у коме су партизански борци извојевали велику побједу против окупатора.*). Храброст Боже Кундачине на далеко се прочула... Међу борцима Столачког НОР батаљона и батаљона «Саво Беловић» његов примјер је често истицан.

КУНДАЧИНА С. ГОЈКО

Гојко Кундачина у свом селу Хатељи на Берковићима је био познат као вриједан и добар домаћин који је био тих и ненаметљив. У Хатељима, гдје је рођен 1912. године, у породици Спасоја Кундачине, живио је обављајући земљорадничке послове интересујући се за сва друштвена збивања.

Био је са устаницима крајем јуна 1941. године. Новембра 1941. је у Хатељској партизанској чети у којој се ангажује на окупљању бораца у партизанске редове. Као замјеник командири партизанске чете половином априла 1942. године кренуо је у обрачун са талијанским фашистима и усташком милицијом у рејону Битуња-Жегуља, успјешно водећи своје борце. Убрзо су непријатељу из столачког гарнизона дошле у помоћ јаче талијанске снаге, па се развила огорчена борба на

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 56-57, 305, 307, 467, 473 и 474.

линии Вратло, Варда, Горња Битуња и Хумац. У тим борбама Гојко испољава велику храброст. Одбијајући више узастопних јуриша непријатеља, Гојко Кундачина је послје вишечасовних борби на правцу Хумац-Трештеница јуначки погинуо.

КУНДАЧИНА Ј. МАРКО

Рођен је 1924. године у породици Јована Кундачине у селу Хатељи, Берковићи, земљорадник.

Животна и ратна прича овог младића умногоме је слична многим партизанским биографијама. Са само седамнаест година кренуо је у рат и ступио у Хатељску партизанску чету. У фебруару 1942. постао је борац 3. чете 2. батаљона и креће на славни борбени пут ове Бригаде, учествујући у многим борбама 1943/44. године од гатачке површи, Невесиња, Билеће, Звијерине до Љубиња и других ратних попришта ове Бригаде.

Био је храбар борац и примјеран скојевац. Носио је пушкомитраљез у многим борбама и никада није устукнуо. Био је храбри бомбаш који је јуришао на бункере...

Погинуо је у борби против дијелова 369. њемачке легионарске дивизије и четника крајем јула 1944. године код Фатнице, Билећа.

КУЉИЋ Д. СЛАВКО

Погинуо је далеко од завичаја у данима када је до коначне слободе остало веома мало. На специјалном задатку, у вожњи, код Петроварадина, као борац заштитне јединице Треће армије, Славко Куљић је трагично погинуо у 24. години...

Родио се 1921. године у породици Душана Куљића, у селу Трусуна, Берковићи, земљорадник. Херцеговина није стварала услове за лакши живот, па је Славко још као дјечак одселио у Карађорђево, у Банату, гдје ће завршити основну школу и до рата бавити се земљорадњом. Ту ће Славко стицати прва знања о омладинском покрету, коме ће се свим срцем придружити и постати члан СКОЈ-а 1941. године а нешто касније и секретар актива у Карађорђеву.

Већ јула 1941. године ради на припреми и организовању првих група НОП-а, па је од стране фолксдојчера и Гестапоа ухапшен и спроведен у затвор у Зрењанин, гдје је мучен и мрцварен, да би потом

био пребачен у затворенички логор у Чоки. Све те муке Славко је храбро издржао као прави скојевац не одајући никога. Није се поколебао ни за двије године тамновања у логору, из кога је успио побјећи у првој половини 1944. године, када се прикључио илегалном партизанском одреду, да би након тога отишао у Војвођанску бригаду. Послије ослобођења Новог Сада распоређен је у приштапску-заштитну јединицу Треће армије НОВЈ.

Погинуо је 23. марта 1945. године код Петроварадина.

ЛАЗОВИЋ И. ЛУКА

До почетка рата Лука Лазовић је живио мирно у свом селу Меча, гдје је рођен 1912. године у породици Илије Лазовића. Био је земљорадник.

Октобра 1941. године борац је Мечанске партизанске чете. У априлу 1942. године је распоређен у Заштитни вод Столачког НОП батаљона и обезбјеђује штаб и заробљенички логор на Берковићима,*). На почетку III непријатељске офанзиве је у Комбинованој чети Батаљона. У мају 1942. године бори се против талијанских фашиста и четника код Студенца, Кошене греде и Кривог дола одолијевајући узастопним јуришима непријатеља. На тим положајима 25. маја 1942. године Лука Лазовић је храбро погинуо код Стражевице, Трусуна.**)

ЛУЧИЋ Ј. МИЛАН

Био је чврсто и складно, горштачки развијен. Упамћен је као чврст и постојан младић. Рођен је 1915. године у породици Јове Лучића, у селу Хатељи, Берковићи, земљорадник. Иако је рано остао без оца, храбро је корачао кроз живот.

У јуну 1941. Милан је са устаницима на Трусуни, новембра 1941. године је у строју Хатељске партизанске чете с којом ће учествовати у борби против талијанског окупатора у Долу, потом против четника и окупатора на Трусуни за вријеме треће непријатељске офанзиве. Био је храбар борац који је својим примјером позитивно утицао на остале

*) Заробљенички логор у коме су били смјештени окупаторски војници на Берковићима (у историјама Основне школе) образован је 14. фебруара 1942. године од 78 заробљених талијанских војника у борби у Долу код Стоца 13. фебруара 1942. године. Ту су 11. марта 1942. године допремљена и 52 нацистичка есесовца који су заробљени у Бадрљачама код Жегуље 10. марта. Командант логора био је Никола Бјелица, командант Команде мјеста. Вјероватно је ово један од првих заробљеничких логора са толиким бројем заробљеника на слободној територији у Југославији.

Илија Лука: »Први Општински НО одбор Берковићи«, Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 375-377.

**) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 318-319.

борце, па је као такав марта 1942. године постао и члан КПЈ. На позицијама НОП-а је и у току 1942/43. године и илегално ради за покрет, због чега га четници настоје ликвидирати, па је Милан напустио Берковиће и отишао у 2. далматинску НОУ бригаду, половином марта 1943. године.

Са Далматинцима ће Милан ратовати против херцеговачких и црногорских четника на простору Гацка и Никшића. Маја 1943. године код Гацка, у борби против четника, као борац 2. далматинске бригаде храбро је погинуо.*)

МАРИЋ П. ДРАГОМИР – ДРАГАН

Када су усташе дошле на власт у Столац, међу првима су ухапсиле омладинског активисту, познатог руководиоца у ЗОЈ-и, скојевца Драгана Марића, пропагатора комунистичких идеја. Био је учитељ. Рођен је 1915. године у породици Пере и Госпаве Марић. Живео је и растао у Стоцу, гдје је завршио основну и грађанску школу. Учитељску школу завршио је у Мостару.

Веома млад је постао омладински руководилац. Од првих дана формирања ЗОЈ-е у њеним је редовима као организатор и руководилац драмске секције. Међу првима је 1940. године примљен у СКОЈ, па је убрзо постао секретар једног од актива у Стоцу. Сарађује са студентом Марком Мићићем, свраћа у бријачку радњу Хасе Петића, упознаје се са борбом КПЈ за радничка права. Драган израста у истакнутог активисту, борца против режима, па долази у сударе са жандармима и полицијом, поготово приликом организовања демонстрација и протеста због социјалних неправди. Више пута је 1940. и 1941. године затваран, саслушаван у полицији и малтретиран. Био је чврст и непоколебљив пред полицијом.

Није успио побјећи испред усташа. Послије мучења и тортуре у усташком логору, у који је доведен већ 22. јуна, звјерски је убијен и бачен у јаму Ржани до код села Котези, Љубиње.**)

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 307.

**) Одлука Земалске комисије о проглашењу Станка Н. Рагуца за ратног злочинца, број 1557/47, прилог I, стр. I, Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 125 и књ. II, стр. 69, 76 и 380.

МЕДАН Ј. ЧЕДО

У селу Степановићеву, у Бачкој, било је више породица које су се доселиле из Херцеговине, из столачког краја. Ту је стасала и генерација младих рођених у Херцеговини који су се махом опредјељивали за напредни омладински покрет. Један од њих је и Чедо Медан, рођен 1920. године у селу Дабрица, Столац, у породици Јове Медана. Као дијете отишао је у Степановићево, гдје се бавио земљорадњом растући у угледној и слободарској породици.

Веома рано је постао члан ЗОЈ-е, која ради под непосредним утицајем КПЈ, и постаје активан у више њених секција. Члан СКОЈ-а постао је 1941. године. Далеко од завичаја Чедо израста у право омладинског активисту.

Његов рад прекинут је у мају 1941. године, када мађарски фашисти прогоне његову породицу из Бачке, па се Чедо враћа у Дабрицу. Међутим, ни у старом завичају није било мира, усташе су дошле на власт, за многе су дошле невоље. Чедо Медан се повезује тих дана са напредним омладинцима Милутином Јелачићем, Ристом Мићићем и другима, припремајући се за дане који су долазили све трагичнији. Али, Чедо Медан је 26. јуна 1941. године међу првим ухапшен и спроведен у сабирни логор на Маслинама, да би заједно са осталим био подвргнут мрцварењу и тортури.

Усташе су га у ноћи 27/28. јуни 1941. године убили и бацили у јаму Кукауша код Маслина.*)

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 604.

МЕДАН М. СЛАВКО

Животна судбина Славка Медана умногоме је слична судбина Чедо Медана. Рођен је 1921. године у породици Максима Медана у Дабрици, Столац, земљорадник. Као дијете са родитељима је отишао у Степановићево, гдје је завршио основну школу и гдје се определио за напредни омладински покрет. Био је члан ЗОЈ-е а почетком 1941. године примљен је у СКОЈ.

Протјеран је заједно са породицом маја 1941. године од стране мађарских фашиста из Бачке, одакле долази у родну Дабрицу. Као и Чедо

Медан, у Дабрици се повезује са напредним омладинцима. Ухапшен је изненада 26. јуна 1941. године од стране усташа, одведен је са групом ухапшених у правцу села Локве и успут убијен од стране усташа.*)

МЕДАН Ђ. СПАСОЈЕ

Био је одважан и скроман, дружељубив и напредан омладинац. Рођен је 1921. године у породици Ђоке Медана у селу Пољице, Столац, земљорадник.

У јуну 1941. године прикључио се Влаховићкој устаничкој чети а крајем 1941. године је у Ситничком батаљону као борац Влаховићке партизанске чете. Заједно са својим братом Гојком, одважним борцем, бори се против талијанских окупатора и усташа на Жегуљи и учествује у нападу на гарнизон Љубиње.

У децембру 1941. године и у јануару 1942. учествује у засједама на комуникацији Жегуља-Љубиње. У једној таквој акцији 6. јануара 1942. године, после бацања бомби на оружнике, Спасоје је тешко рањен, па су га усташки оружници рањеног одвели у Столац. Саслушаван је рањен и првог наредног дана, не обзирајући се што пред собом имају двадесетогодишњег рањеног младића, италијански фашисти и усташе су га убили у Стоцу.

*) Одлука Земаљске комисије о проглашењу Станка Н. Рагуца за ратног злочинца, бр. 1557 од 10. IV 1947. године, прилог II, стр. 1.

МЕХМЕДБАШИЋ М. ДЕРВО

Овај столачки младић, напредни предатни омладинац, активиста ЗОЈ-е и скојевац, погинуо је далеко од завичаја, на Шишкој коси код Скрада, Делнице, као борац 13. приморске-горанске бригаде, у лето 1944. године у 22. години... Родио се у Стоцу 1922. године у породици Мухамеда и Заде Мехмедбашаић. У родном граду је завршио основну и грађанску школу. За њега ће одређење за омладински напредни покрет бити животни циљ и његов смисао. Формирао је своје погледе на свијет радећи у бријачкој радњи познатог столачког комунисте Хасе Питића, у чијој радњи је било стјечиште напредно оријентисаних столачких младића.

Дерво Мехмедбашаић се веома млад укључио у активности ЗОЈ-е, гдје проширује своја знања о комунистичким идејама и омладинском покрету, да би ускоро, августа 1940. године, постао члан СКОЈ-а. Своје скојевско и напредно одређење потврђује у протестима и демонстрацијама против режима, на многобројним омладинским скуповима, на разним акцијама његове организације. Полиција га хапси више пута 1940. и 1941. године, али је Дерво неустрашив. Отворено осуђује формирање усташке НДХ и злочине над српским живљем.

Његово одређење за НОП било је јасно у другој половини 1941. године, па ради на консолидовању организације СКОЈ-а после усташких хапшења и убистава. Крајем 1942. године изабран је за члана Мјесног комитета СКОЈ-а у Стоцу. У јануару 1943. године је ухапшен од стране италијанских окупационих власти, па је после дугог саслушавања и тортуре у затвору упућен у концентрациони логор Мамула, а затим у Visco di Udine у Италији. Храбро је поднио полицијску тортуру и никог није одао. После капитулације фашистичке Италије – септембра 1943. године побјегао је у Југославију и прикључио се Шерцеровој НОУ бригади, а након тога одлази у 13. приморско-горанску бригаду. После тешког логорског живота, исцрпљен, тешко се опорављао, али је издржао све напоре. У бригади је показао примјерну храброст, па је као прекаљен борац постао члан КПЈ крајем 1943. године.

МЕХМЕДБАШИЋ М. МЕХМЕД – БОБАК

чијем окриљу ће формирати свој однос према svijetu. Nesebično je ZOJ-и poklonio muzičke instrumente i razvijao svoju aktivnost beskompromisnog omladinskog borca, zbog čega će biti i hapšen od organa režima.

^{*)} Sjeћања borača stolackog kraja, kn. II, str. 69, 379-380 i 388 i Svetozar Tintor: 13. primorsko-goranska diviziija, Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, 1968, str. 250.

Погинуо је децембра 1942. године*) у борбама код Горњег Вакуфа управо у покрету ка родној Херцеговини, своме Стоцу и својим родитељима, који су са зебњом чекали свог сина јединца.

МЕХМЕДБАШИЋ М. МУХАМЕД – БЛАГАН

Мухамед Мехмедбашић, у Стоцу познат по надимку Благан, припада старијој генерацији столачких револуционара, чији је животни сан био ослобођење од туђина и побједа радничке класе у борби за праведније односе међу људима. Овај познати столачки родољуб има веома занимљиву животну биографију: родио се 1886. године у породици Мехмеда и Нуре Мехмедбашић, основну школу завршио у Стоцу, бавио се столарским пословима, био економ, радио и многе друге послове.

*) 10. хецеговачка НОУ пролетерска бригада, стр. 8, 1962.

тат на престољасљедника Александра, па је осуђен на 15 година робије. Амнестиран је након што је делегација Сточана 1919. године ишла код краља Петра...

То је било доба октобарске револуције, вријеме Обзнане и Закона о заштити државе, атентата Алије Алијагића. Благан се тих дана нашао у Београду, па је на Теразијама критиковао владу и Обзнану, због чега је ухапшен и прогнан у Столац. Од тада ће Мухамед Мехмедбашић највише времена провести у Стоцу. Једно вријеме је био економ у Духанској станици, али је отпуштен због свог рада у радничком покрету. У Стоцу је уживао углед као борац за братство и јединство свих народа и као човјек који је тражио разумијевање и узајамно поштовање. На обласним парламентарним изборима 1927. године био је кандидован у столачком изборном срезу на челу листе Републиканског радничко-сељачког савеза (легална листа илегалне КПЈ). На истој листи у Мостару био је кандидован Гојко Вуковић, а у Загребу Иван Крндељ.

Послије отпуштања са посла у Стоцу отишао је на Бутмир код Сарајева, гдје ће се повезати са активистима који се боре за радничка права. Стари револуционар, иако је био у годинама, већ 1941. године определио се за НОП. Усташе су га одмах избациле из стана, изгубио је посао, да би убрзо био и ухапшен. У затвору је доживио тешка мучења од усташа, а након мрцварења и мучења, рањеног и болесног, пустили су га из затвора.

Сарађивао је са партизанима, одржавао партијске састанке, прикупљао оружје и на друге начине помагао НОП. Усташка полиција и Гестапо нису му дали мира. Измучен и исцрпљен затворским малтретирањима од посљедица тортуре умро је 29. маја 1943. године.*)

То је у најкраћем животна прича овог старог револуционара, који је до краја остао вјеран својим младићким идеалима. Читав свој живот просањао је као романтичарски идеалиста који је најприје у омладинском покрету »Младе Босне« видео снагу која ће преокренути свијет, да би потом изгарао у жељи да буде борац у балканским ратовима и првом свјетском рату, вјерујући попут Мустафе Голубића да идеја о ослобођењу од туђина и о остварењу власти радничке класе мора једном бити остварена. Тој идеји остао је вјеран до краја живота видећи у НОБ-и пут у стварању лепшег и праведнијег свијета...

МИХИЋ ВАСЕ БРАНКО

Заједно са напредним дабричким омладинцима деветнаестогодишњи Бранко Милић је кренуо у борбу против туђинске власти и окупације.

*) Сјећања бораца столачког краја, књига II
Др Хајрудин Ђурић: »Животни пут Мухамеда Мехмедбашића«

тора. Новембра 1941. године међу првима ступа у строј Дабричке партизанске чете остајући до краја живота вјеран НОП-у. Родио се 1922. године у Дабрици, у породици Васе и Цвијете Милић, земљорадник. Цијела његова породица била је опредељена за НОП.

Члан СКОЈ-а постао је 1942. године.

Није се поколебао ни у бурном времену 1942/43. године чврсто остајући на страни НОП-а, супротстављајући се четништву.

Септембра 1943. године ступио је у батаљон »Саво Беловић«, па ће кренути у борбе против њемачких фашиста и четника на Трусини, Хргуду, Дабру, Љубињу и многим другим мјестима.

Као храбар борац примљен је у КПЈ децембра 1943.

Половином 1944. године изабран је за политичког делегата вода.

Рањен је у јулу 1944. године приликом ликвидације четничког упоришта у селу Потком, у једној пећини, али је брзо залијечио ране и вратио се међу борце с којима ће наставити свој ратни пут учествујући у борбама за ослобођење Требиња, Завале и Храсна. У другој половини 1944. године постављен је за политичког комесара чете у трећем батаљону 13. херцеговачке НОУ бригаде.

Током новембра 1944. године Бранко са својим борцима води многе борбе по чукама од Невесиња до Губавице, на Вилењаци, Мукињачи, Жуљима, Ђиљом брду и Осоју. У једном противнападу дијелова 369. њемачке легионарске дивизије и 9. домобранског посадног здруга на правцу Жуља-Камена смртно је погођен 19. децембра 1944. године.*)

МИХИЋ ВЛАДИМИРА БРАНКО

Био је одважан и снажан младић. Причало се да његов отац за дан може отићи с Берковића у Мостар, оковати мотику, поново се вратити на имање и ускопати колико и комшија. У тој шали било је и доста истине, јер је и за Бранка рад био основа живљења. Родио се 1919. године у селу Потком, на Берковићима, у породици Владимира и Маре Милић, земљорадник.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 404, XIII херцеговачка НОУ бригада, стр. 200-203.

На почетку рата дошао је из војске у своје село носећи са собом оружје и војничку опрему. У Љутодолској партизанској чети је у новембру 1941. године и одмах је показао своју храброст. Децембра 1941. године у кањону Сухавића пресрео је талијанску патролу и ликвидирао једног талијанског мотоциклисту. Учествовао је и у познатој борби у Доли против талијанских окупаторских војника.

Члан СКОЈ-а постао је марта 1942. године, када је постављен и за командира вода.

Дао је свој допринос и у борби против четника Билећког »хоравог« баталјона код Лађевића на Мекој Груды и у борбама са талијанским фашистима и четницима на правцу Ракова Нога-Трусина.

Неустрашиви партизански командир Бранко В. Мухић погинуо је код жандармеријске станице на Трусини у покушају да са положаја извуче свога друга, рањеног борца Јову Самарцића 25. маја 1942. године,*) исказујући сву своју храброст и врлине правог партизанског борца.

МИХИЋ М. ЈОВО

Рођен је 1911. године у селу Потком у породици Максима и Госпаве, земљорадник. У многим борбама партизански борци препознавали су рафал свог пушкомитраљесца Јове Мухића, чије је »брно« упућивано тамо гдје је било најтеже. У рат је кренуо у јуну 1941. године не мирећи се са усташким злочинцима, а у новембру 1941. године је борац Љутодолске партизанске чете. Једно вријеме је био и у Заштитном воду батаљина, а марта 1942. године је у Комбинованој чети са којом води борбе против четничког Билећког »хоравог« баталјона. У априлу је у Комбинованој ударној чети у испомоћи Првом ударном батаљону на простору Борча и Гацка. Као пушкомитраљезац учествује и у разбијању усташког упоришта у Борчу.

Учествовао је и у многим другим борбама. Послије Борча опет је у Комбинованој чети и бори се против талијанских фашиста и четника на Трусини бранећи положаје од Ракове Ноге до Стражевице. Иако је тукла артиљерија, наилазили тенкови, четници надирали с бока и с

*) Сјећање бораца столачког краја, књ. II, стр. 316-317 и 362.

леђа, Јово није одступио са положаја. Заробили су га четници и талијански фашисти 25. маја и стријељали сутрадан, 26. маја 1942. године на Хргуду.*)

МИХИЋ Н. МАРКО-ТРИФКОВИЋ

Познати револуционар, партијски активиста на Поплату, Стоцу, Врбасу и Новом Саду, храбри војник Партије Марко Мухић свирепио је убијен у судбоносним данима 1941. године, када је својим искуством, способностима и ауторитетом који је стекао својим прегалачким радом могао много да уради. Његов животни пут био је пут истинског револуционара и по схватањима и по опредељењима, јер је у идеалима своје Партије видео смисао живљења.

Родио се 1917. године на Поплату, у породици Николе и Саре Мухић, студент. Растао је у слободарској породици на Поплату, гдје је провео дјетињство и завршио основну школу. Послије је Марко кренуо најприје у Столац на даље школовање, затим у Врбас да би коначно матурирао у Новом Саду, потврђујући се као изузетно марљив и интелегентан ђак.

Веомо рано, у ђачким данима у Врбасу и Новом Саду, прихвата револуционарне идеје његове генерације, па се дружи са комунистичким активистима у Новом Саду, Суботици и Жеднику, стичући прва политичка знања и искуства. Ту постаје члан СКОЈ-а и активно дјелује у омладинској организацији Новог Сада, Степановићева и Жедника.

На његово револуционарно зрење пресудно ће утицати одлазак на даље школовање на Правни факултет у Београду, гдје ће се Марко укључити у редове напредног студентског покрета.

То је била 1937. година, доба консолидовања Партије, вријеме врућих студентских демонстрација у Београду, период у коме је и Марко Мухић обогаћивао своја револуционарна знања, која ће преносити приликом сваког доласка у родни крај и одласка у Нови Сад или Степановићево.

Члан КПЈ постао је почетком 1939. године, а већ у другој половини 1939. године ПК КПЈ за БиХ га одређује за повјереника Партије за

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 318-319.

столачки срез, па Марко убрзо постаје члан Обласног комитета СКОЈ-а за Херцеговину. У Стоцу се налази са комунистичким активистима Хасом Питићем, Алом Бурином, Мирком Михаићем, Миленком Шотром, с којима се договара о партијским активностима. Крајем 1939. године образује прву партијску ћелију на Поплату, а почетком 1940. године и партијску ћелију у Стоцу. Крајем 1939. године већ је била активирана Задружна омладина Југославије (ЗОЈ-а) из које ће се регрутовати најбољи омладинци и омладинке, па ће се уз Маркову помоћ 1940/41. године у Стоцу формирати организација СКОЈ-а, која ће окупити велики број омладине на платформи КПЈ. Са столачком омладином Марко Михаић организује протесте против режима, онемогућава предизборне зборове режимских партија, директно ради у масама стварајући широку базу Партији, која ће окупљати све више напредних људи. Марко Михаић је обилазио многа столачка села окупљајући око себе напредну омладину и поштене људе, стварајући упоришта партијским активистима, ширећи и растурајући партијску штампу: «Пролетер», «Срп и чекић», доносећи са собом књиге класика марксизма.

Оштру борбу је тих дана 1940/41. године водио Марко Михаић против политике буржоаских грађанских партија, раскринкавајући борбу буржоазије око превласти. Неуморан је био у ширењу свијести о вриједности слободе, братства и јединства, указивао на опасност од фашизма, осуђивао капитулантско држање и потписивање Тројног пакта, енергично се супротстављао шовинистичким иступима и свим облицима национализма. У свим тим његовим многобројним активностима полиција му је била стално за петамом, често је био хапшен и малтретиран, али је увијек остајао чврст и непоколебљив вјерујући у снагу КПЈ и њених идеја.

Јунски догађаји 1941. у столачком крају оставили су тежак утисак на Марка, који као да предосјећа шта треба ускоро да дође. Зато он хита да обиђе активисте у столачком крају, одлази на Хргуд и састаје се са Савом Беловићем, разговара о потреби организовања и припремања за догађаје који слиједе. Напад нацистичке Њемачке на СССР био је сигнал за прогон и хапшење комуниста и других напредних људи у столачком крају. Таква хајка није мимоишла ни Маркову породицу, па је 22. јуна 1941. године дојурила усташка патрола са Хусом Губељићем на челу из Стоца на Поплат тражећи Марка Михаића. Нису га нашли, али су сутрадан поново дошли и одвели Марковог оца и Маркова два брата. Марковој мајци су рекли да ће их пустити ако се Марко јави усташком логору у Стоцу. Марко је управо тих дана био на партијском раду у столачким селима и када је дошао на Поплат 23. јуна, чуо је шта се десило. Све је то Марка много погодило и нашао се пред преклињањем његове мајке да се јави властима. Тешко је рећи шта се у том тре-

нутку дешавало са провјереним револуционаром Марком Михаићем, али он је кренуо замишљено ка Стоцу, ка усташком логору. Није помогло ни одвраћање од те намјере столачких познаника и пријатеља...

Усташе су га подвргле страховитом мучењу не би ли открили остале чланове Партије и друге активисте, али Марко стоички подноси све муке бранећи своје идеале и животе својих другова, комуниста. До бесвијести пребијеног усташе су Марка одвели камионом, на свиреп начин га убили и бачили у јаму Ржани до код села Котеза, Љубиње. Без трага су заједно са Марком нестала и његова два брата Михо и Јово.*)

На тај начин усташе су прекинуле живот Марка Михаића, који је управо у тим тешким данима био спреман да извршава задатке своје Партије. И до тих дана он се био издигао као истински револуционар, провјерени партијски радник, један од најсвијетлијих ликова у предратном времену у столачком крају. Његова смрт је прави примјер жртвовања за друге. По свом дјелу и свему што је учинио за само 24 године живота, Марко Михаић ће остати као великан слободарских и социјалистичких традиција столачког краја.

МИХИЋ В. МИРКО-ТРИФКОВИЋ

Овај херцеговачки сељак-књижевник своја револуционарна и литерарна знања стицао је у окриљу покрета социјалне литературе, која је у пријератном периоду окупљала прогресивно оријентисане писце. Иако је био далеко од тадашњих литерарних струјања, па и веома судбоносних догађаја у консолидацији КПЈ пред рат, Мирко В. Михаић ће и својим животом и дјелом постати један од најистакнутијих ликова, чији ће животни пут и литерарно стварање прекинути рат, као и још 75 југословенских књижевника који су положили живот у току НОБ-е.

Мирко В. Михаић је рођен на Поплату, 1906. године, у породици Васе Михаића. Основну школу завршио је на Поплату, чија је школска традиција као и традиција културних збивања била врло присутна и у периоду Мирковог зрења и стварања. Био је наставио гимназију у Мо-

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 186-189. Одлука Земаљске комисије о проглашењу Станка Н. Рагуџа за ратног злочинца.

стару, али се након завршетка првог разреда вратио мукотрпном сељачком животу на Поплату.

На Поплату не престаје Мирково интересовање за литературу. Он дању ради на њиви, а навече, послје напорног рада, неуморно чита и почиње литерарно да ствара. У својој биографији Мирко тај живот овако описује: »Дању радим, мучим се. Кад сједнем да починем – читам (цепови су ми пуни књига), а пишем обично ноћу, јер дању немам кад. Лампу-батерију, комад папира и оловку ставим под јастук и легнем. Мисли ми се рађају, а ја их хватам. Брзо упалим батерију и билежим их. И тако док ме сан не превари...« Већ 1927. године он се јавља првим литерарним радовима а његове литерарне преокупације су видљиве на страницама у »Просвети«, »Гајрету« и у алманаху »Облаци над колибама«. Жељан знања, преокупиран својим литерарним амбицијама, Мирко Милић одлази повремено у Сарајево, гдје се налази са напредним књижевницима по сарајевским књижарама које су права напредна књижевница. У Сарајеву, али и у Мостару и Загребу, Мирко је наставио своју литерарну активност. Наступао је и на београдском Коларчевом универзитету, гдје је срдечно поздрављен. Писао је pjesме са социјалним мотивима, у традицији Шантића и тадашњих социјалних pjesника, а започео је и два романа »Духан« и »Животом шибани«, Мирко Милић је, уз свој литерарни таленат, био и врло музикалан, па је на свом Поплату режирао и драмске комаде, пјевао и глумио, рецитовао и дириговао хором, стварајући погодне услове и за своју револуционарну дјелатност.

Културна активност и литерарно стварање помоћи ће Мирку да постане и истински револуционар, јер је својим одласцима у веће центре, у додир са књижевницима и осталим напредним људима, стицао нова знања и проширивао своје видике, па ће 1939. године на Поплату постати члан КПЈ и секретар прве партијске ћелије. Све то Мирко ради са својим рођаком Марком Милићем с којим шири комунистичке идеје.

Средином септембра 1941. године Мирко Милић је, уз командира Данила Комненовића, изабран за политичког комесара илегалне Поплатске партизанске чете. Његова дјелатност била је веома значајна, јер неуморно ради на окупљању бораца у чету, обављајући свој партијски и политички рад. Послије повлачења партизанских снага у Босну, у јуну 1942. године, Мирко Милић је остао на Поплату, гдје илегално ради за НОП разобличујући четништво. У свом илегалном раду несебичну помоћ пружа Гојку Милићу у повезивању комуниста и других патриота на настављању народноослободилачке борбе. Успоставља везе са комунистима у Стоцу, Берковићима, Дубравама и Пребиловцима. Са Гојком Милићем организује састанак комуниста и свих других патриота у Заноглини, Преодоље, што ће бити веома значајно за даљи

размах НОБ-е у столачком крају. Уз помоћ поплатских и столачких комуниста у Горњем Поплату је организовао читаву малу технику у којој је спремао радио-вијести, писао прогласе и летке који су на састанку у Заноглини подијељени. У том периоду уређује и шаљиви лист »Зврк«, гдје је посебно исмијавао четништво, што је узбунило четнике и затражена је помоћ њиховог злогласног »војводе« Саве Ковача.

Мирко В. Милић је почетком 1943. године ступио у новоформирану партизанску баталјон »Искра«, гдје је изабран за политичког комесара 1. чете. Послије петнаестодневног марша са баталјоном »Искра« преко Храсна, Неретве, Подгоре, Биокова, Ракитна, Дрежнице и Јабланице, укључује се у 10. херцеговачку бригаду у Острошцу. То је период битке на Неретви у којој ће учествовати као борац Пратеће чете 5. баталјона с којим ће се борити и у паклу Сутјеске. Априла 1943. године у баталјону му се придружила и супруга Даница која ће га пратити и током битке на Сутјесци. У тој најчувенијој партизанској бици Мирко учествује у једномјесечним борбама у долини Комарнице, на планини Крушчици, Крвавим брдима и на многим другим мјестима. Након пробоја из окружења Сутјеске, на основу одлуке Штаба баталјона, Мирко и супруга му Даница упућени су из Обља у завичај, на Поплат. Пробивајући се преко невелике површи, уморни и исцрпљени, свратили су код свог ранијег планинштара Видака Голијанина, у невеликом селу Залом. Чим су кренули од куће Голијанина, изненадили су их пушчаном ватром четници из засједне и Мирко В. Милић је пао покошен. Супрузи Даници је смогао снаге да каже да бјежи ка Поплату. Она је скрхана болом, исцрпљена, дошла на Поплат да подијели бол са њиховом дјецом.*)

МИЛИЋ Т. РИСТО

Истакнути омладински активиста, скојевац и члан КПЈ Ристо Милић погинуо је далеко од завичаја у савлађивању посљедњих положаја пред Љубљанско Барје, у рејону Калца код Логатеца, 4. маја 1945. године, само неколико дана прије коначног ослобођења земље. Тако се прекинуо живот овог неуморног омладинца који је рођен 1922. године у породици Трифка и Цвијете Милић у Дабрици, Столац. Ученик.

Још као дјечак са родитељима је одселио из Дабрице у Степановићево, гдје је КПЈ имала значајно упориште.

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 82-85 и књ. II, стр. 212-218, 517 и 519.

Школовао се у Новом Саду, гдје је завршио гимназију. Веома млад укључио се у дјелатност ЗОЈ-е у Степановићеву, а члан СКОЈ-а је постао крајем 1940. године. За Ристу Мићића био је значајан сусрет са земљаком, предатним чланом КПЈ, револуционаром Марком Мићићем, који је на њега оставио снажан утисак својим искуствима у раду са омладином. Ристо је попут Марка Мићића, тихо и ненаметљиво, али веома сигурно са убједљивим тумачењем напредних идеја, прилазио људима и стасавао у постојаоног омладинског активисту.

Његова активност у Степановићеву прекинуће се маја 1941. године када га мађарски фашисти, заједно са породицом, протјерују из Бачке. Ристо Мићић стиже тих судбоносних дана у свој завичај-Дабрицу, гдје ће се наћи са својим пријатељем и познатим активистом Милутићем Јелачићем с којим ће Дабричанима указивати на опасности које фашизам доноси и на потребу организовања за одбрану земље. Својим начином рада, излагањима која су била увјерљива, Ристо је стицао симпатије и код младих и код старих. Ускоро се налази и са Данилом Милићевићем, Миленком Шотром, те Ратком Бајићем, с којима октобра 1941. године ради на формирању Дабричке партизанске чете, чији ће борац постати од њеног формирања.

Члан КПЈ је постао новембра 1941. године, па се овај млади комуниста сав предаје оживотворењу циљева и политике своје Партије. Једно вријеме је радио и у партијској организацији на Хргуду. Почетком јануара 1942. године изабран је за првог секретара актива СКОЈ-а у Дабрици а нешто касније и за секретара партијске ћелије и за замјеника комесара Дабричке чете. Крајем фебруара 1942. године изабран је за члана Општинског комитета СКОЈ-а за Берковиће. У свим тим пословима Ристо је предано радио стижући свуда.

Послије повлачења партизанских снага у Босну јуна 1942. године, Ристо је упућен на терен са задатком да се консолидују активисти и разобличава четништво, због чега ће бити прогањан од стране четника. У јеку доминације четника, крајем октобра 1942. године, учествује на састанку комуниста у Занолини, гдје ће бити изабран за замјеника политичког комесара Столачког НОП батаљона у илегалности.

Марта 1943. године, када је легализован Столачки НОП батаљон, постављен је за замјеника политичког комесара, а затим распоређен за замјеника политичког комесара 1. чете 6. батаљона 10. херцеговачке НОУ бригаде. Учествоваће у борбама против четника на просторима Убоска, Звијерине, Трусине, Вележи, Глога и Гацка. Учествоваће и у судбоносним борбама на Сутјесци против дијелова 7. СС »Принц Еуген« дивизије на правцу Никшић-Комарница, а потом и на правцу Пивска Жупа-Мратиње и на Јаворку.

Крајем 1943. године распоређен је у 11. херцеговачку бригаду, па обавља дужност комесара чете и комесара батаљона. Истакао се на поприштима Гацка, Калиновика, Невесиња, Коњица, Ивана све до марта 29. ХНОУ дивизије до Словеније, гдје ће учествовати у ослобођењу Врхнике и Логатеца, када су се задавали посљедњи удари непријатељу. Ту је погинуо 4. маја 1945. године овај храбри и хумани комесар 4. батаљона 11. херцеговачке НОУ бригаде не дочекавши слободу која је стизала у све крајеве наше домовине...*)

МИХИЋ Л. СПАСОЈЕ

Родио се 1921. године у породици Лазара и Цвијете Мићић, у селу Преодоље, Столац, земљорадник. Као двадесетогодишњак крајем јуна 1941. године придружио се устаницима и учествује у борбама које води устаничка Преодољска чета током јула и августа. У октобру 1941. године је на линији НОП-а и борац је Преодољске партизанске чете, с којом ће у фебруару 1942. године учествовати у борби са талијанским окупатором. Као активан борац постао је члан СКОЈ-а у децембру 1941. године.

И у току 1942/43. године наставио је са радом за НОП са осталим активистима Преодоља, а марта 1943. године одлази у обновљени Столачки НОП батаљон, односно 6. батаљон 10. херцеговачке НОУ бригаде, с којом учествује у борбама против четника код Убоског, Звијерине, Трусине, Глога и око Гацка. Учесник је славне битке на Сутјесци, истакавши се у борби против њемачких фашиста у долини Комарнице, на правцу Пивска Жупа-Мратиње, Пивски Јаворак, Јасеново поље и Шишман.

Био је врло храбар и одлучан борац. То ће потврдити и у батаљону »Саво Беловић« у који долази септембра 1943. године да би учествовао у борбама против четника Столачке бригаде и њемачких фашиста у Дабру, на Хргуду и Трусини.

Погинуо је 28. децембра 1943. године у борби против дијелова »Принц Еуген« дивизије, на домак завичају, на обронцима Хргуда, заједно са својим другом Илијом Драговићем.**)

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 545. Сјећања бораца столачког краја, књига II, стр. 213-215.

**) 29. ХНОУ дивизија, стр. 147. Сјећања бораца стол. краја, књ. I, с. 289/90.

МИЛИЋЕВИЋ В. ЧЕДО

Као и већина напредних столачких омладинаца, и Чедо Милићевић је прихватао идеје омладинског и радничког револуционарног покрета радећи у ЗОЈ-и одмах након формирања ове организације у Стоцу 1939. године. Врло друштвен и непосредан, са наглашеним смислом за музику, у ЗОЈ-и врло успјешно окупља омладину а своју несебичност показује поклањајући своје музичке инструменте својој организацији. Рођен је 1919. године у Стоцу, у породици Васе и Даринке Милићевић. Заједно са својим друговима из ЗОЈ-е учествовао је

у протестима и демонстрацијама против режима, због чега је долазио у сукобе са полицијом.

За члана СКОЈ-а је примљен почетком 1941. године. Учествовао је у мартовским демонстрацијама, осуђујући капитулантско држање властодржаца показујући сасвим отворено спремност за борбу против фашизма. Када је фашистичка Њемачка напала СССР, 22. јуна 1941. године, са другим напредним омладинцима Чедо је ухапшен и приведен у усташки логор у Стоцу, гдје ће бити подвргнут тучи, саслушавању и малтретирању. Остао је постојан не одајући никога од својих другова.

Испребијаног и измученог, усташе су га 25/26. јуни 1941. године одвели и убили, а затим га бацили у јаму Ржани до у селу Котези код Љубиња.*)

МИЛИЋЕВИЋ Р. ДАНИЛО

Храбри партизански командир, одлучни члан КПЈ, Данило Р. Милићевић у нападима на четничке положаје Билећке бригаде у рејону Голг брда 10. априла 1943. године погинуо је у пуној младости. Рођио се на Хргуду 1918. године, у породици Раје и Јоке Милићевић, земљорадник.

Да брани свој завичај кренуо је већ у јуну 1941. године, придружујући се Хргудској устаничкој чети, а међу првима у октобру те године

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 67, 74, 600-601. Одлука Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача о проглашењу Станка Рагуца за ратног злочинца, бр. 1557/47, прилог I, стр. 1.

је у редовима Хргудске партизанске чете, с којом ће нешто касније учествовати и у познатој борби у Доли са талијанским окупатором. Члан КПЈ је од јануара 1942. године, а у мају те године је постављен за командира вода у Хргудској партизанској чети. Учествовао је и у борбама против усташке милиције у продору Јужно-херцеговачког одреда од Жегуље ка доњем току Неретве.

Као борац Комбиноване чете Столачког НОП батаљона борио се против талијанских фашиста и четника у Невесињу, Берковићима и другим мјестима у мају 1942. године. И у периоду четничке владавине био је постојан и као члан КПЈ неуморно радио за НОП. У марту 1943. је у обновљеном Столачком батаљону, затим у 6. батаљону 10. херцеговачке бригаде, па учествује у нападу на гарнизон Столац и у нападима на четнике око Љубиња и Билеће. У тим борбама ће се трагично завршити живот овог храброг хргудског младића 10. априла 1943. године.*)

МИЛИЋЕВИЋ Р. ДАНИЛО – УЧО

У раној младости, као син рудара који је у Мостар дошао из Стоца, односно Хргуда, Данило Милићевић ће схватити у каквом положају се налази радничка класа и за какве идеале се треба борити. Овај прекаљени партизански борац, предратни члан КПЈ, родио се 1918. године на Хргуду, у породици Ристе и Милице Милићевић. Школовао се у Мостару, гдје му се отац доселио из Стоца, запосливши се као рудар у мостарском руднику. Данило је завршио нижу гимназију а потом се уписао у учитељску школу, гдје ће се афирмисати као омладински

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 339, књ. II, стр. 145.

активиста и руководилац. Члан СКОЈ-а постао је 1938. године. Био је и у скаутској организацији један од активнијих чланова, па и ту окупља напредне омладинце и за њих организује марксистичко образовање. Као представник Учитељске школе био је у међушколском руководству СКОЈ-а.

У КПЈ је ступио 1940. године као члан прве партијске ћелије у мостарској Учитељској школи. Те године је похађао илегални партијски курс на Бјелашници.^{*)} Свестрано образован, упоран у раду, веома рационалан, постигао је велике успјехе а афирмисао се и као врстан пропагандист. Људи су га радо слушали и прихватили. Активно је учествовао и на Обласном партијском савјетовању почетком марта 1941. године у Мостару.

За вријеме распуста редовно је обилазио родни крај, одлазио у Столац и у посјету родбини на Хргуду, ненаметљиво пропагирао комунистичке идеје освајајући симпатије код људи. У тим мутним временима бистрином свога ума Данило је као педагог многим предочавао опасност од фашизма и указивао на капитулантско држање владајућих кругова у предвечерје надоласећих злокобних догађаја у његовом крају. Цијела његова породица била је комунистички оријентисана, а његова сестра Дана је због пропагирања циљева КПЈ прогањана од стране Гестапоа.

Прихватајући међу првима позив своје Партије, Данило Милићевић је већ јула 1941. године у источној Херцеговини ради организовања општеномладинског устанка на платформи КПЈ. У столачком срезу неуморно ради на припреми организовања партизанских чета и партијских организација, обилази села стварајући пунктове и упоришта НОП-а. Заједно са партијским активистима Миленком Шотром, Савом Беловићем, Душаном Грком, Гојком Милићем и другим организује партизанске чете у октобру 1941. године. Тих дана је изабран за политичког комесара Хргудске партизанске чете и веома успјешно организује партијски рад. Крајем новембра 1941. године са Миленком Шотром организује партијску ћелију у Мечи и Љутом Долу а затим на Хргуду и у Дабрици, па постаје и њен први секретар. Један је од организатора сеоских НОО у општини Берковићи. Успјешно је организовао и рад омладинске организације.

У фебруару 1942. године је на раду у Среском комитету КПЈ за Столац и успјешно координира рад и активност партијских ћелија. Као искусни партијски радник успоставља везе са напредним Муслиманима и Хрватима у Стоцу и околини неуморно објашњавајући народу, који је проживио страхоте усташког и прочетничког покоља претходних мјесеци, потребу заједничке борбе против окупатора и његових слугу. Смирено али и одлучно се бори у тим тешким данима против распририва-

ња шовинизма, указујући на то да само заједно Срби, Муслимани и Хрвати могу да се изборе за слободу свих народа.

Учествовао је у припреми и у раду среске партијске конференције марта 1942. године на Берковићима. Почетком јуна 1942. године нашао се у четничком окружењу, али је Данило храбро одбио четнички позив на предају говорећи да је он војник Партије и да може кренути само тамо гдје га упуте КПЈ, након чега су се четници разишли.

Јуна 1942. године упућен је као члан Среског комитета КПЈ за Столац на терен са задатком да повезује партијске и скојевске организације и да обезбјеђује континуитет НОП-а. У таквој његовој активности запријетила му је опасност од четника, па је Данило у јулу 1942. године морао да напусти Хргуд и да оде у Мостар. Са групом Мостараца крајем јула 1942. године одлази на слободну територију прозорског краја у Херцеговачки НОП одреда у августу 1942. године Данило је у строју 10. херцеговачке бригаде, с којом ће кренути на славни пут ове Бригаде од Шујице, Ливна, Шатор планине, Гламоча, Купреса, Вакуфа, Прозора, Јабланице, Чичева, Невесиња, Гацка све до Сутјеске и Вучева учествујући у славним биткама на Неретви и Сутјесци.

У окружењу Сутјеске, иако је био њежног здравља и уз то веома исцрпљен, као прави војник Партије храбро се бори и јуриша на непријатеља по обронцима Зеленгоре. У тим борбама тешко је рањен у обје ноге а затим се разболио од тифуса. Од посљедица рањавања и тифуса подлегао је на Шћепан пољу јуна 1943. године.^{*)} Џемал Биједић је, сјећајући се свог друга Данила Милићевића, записао: »Болан је то био растанак од мог старог партијског друга, скромног и високоморалног уче Данила...«

МИЛИЋЕВИЋ М. ДУШАН

Овај столачки младић стасао је као револуционар у Сарајеву, гдје је завршио грађанску и занатску школу. Родио се у Стоцу 1922. године, у породици Мирка и Радојке Милићевић, радник. Од 1939. године радио је у Жељезничкој радионици у Сарајеву.

У Сарајеву се Душан Милићевић кретао у друштву напредних омладинаца, па је сазријевао у досљедног борца за идеје Партије и СКОЈ-а. Играјући за ФК »Јединство«, радећи у омладинској и синдикалној организацији у Жељезничкој радионици у Сарајеву, уз свог старијег брата Милана, и остале активисте у том познатом упоришту напредних радника, Душан је учествовао у многобројним акцијама и протестима у тим данима узбурканог Сарајева, које је давало свој одговор

^{*)} Мостарски батаљон, стр. 104, 372, 373, Просвјетни радници у НОР-у, стр. 215-216, Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 104, 333-341, 372-373.

^{*)} Према књизи »Отргнути од заборавља«, Сарајево, 1983.

на прве појаве пропагирања фашизма. Упамћени су његови протести у биоскопу «Волта», гдје се приказивао журнал о сусрету Хитлера и Мухолинџија, и захтјев да се са приказивањем журнала прекине, због чега је заједно са својим друговима-омладинцима приведен у полицију. У тим данима он контактира са многим партијским активистима: Љубом Којом, Цемилом Шарцем и другим.

Члан СКОЈ-а постао је 1940. године у Главној жељезничкој радионици у Сарајеву.

Цијела Душанова породица, сестра, мајка и брат, несебично су помагали раднички покрет и били снажан пункт на који су се могли увијек ослоњити партијски активисти. Из Жељезничке радионице Душан и његов брат доносе вијести о свим значајним збивањима, па и о прогласу КПЈ о дизању општеном народног устанка. Партијска организација и СКОЈ у радионици интензивирају рад, одржавају договоре, шаљу борце у партизанске одреде не престајући са активностима у Главној жељезничкој радионици и извођењу диверзија које су и те како сметале усташама. Убрзо је због тога у љето 1941. године дојурила усташка полиција и Гестапо и похапсила један број активиста, међу којима и Душана Милићевића.

Деветнаестогодишњи Душан Милићевић, стасао у скојевској организацији, васпитаван у духу идеја Партије, храбро је у полицији подносио мучења и свирепе саслушавања не одајући никога. Када су увидјели да од њега ништа не могу сазнати, усташе су га претученог и измученог стријељали 2. августа 1941. године у Сарајеву.*)

МИЛИЋЕВИЋ С. ГОЈКО

Са Хргуда, гдје је рођен 1914. године у породици Саве и Ђурђе Милићевић, Гојко Милићевић је веома млад кренуо у свијет тражећи по Стоцу, Мостару и Београду услове за један љепши живот него што му је нудио сури херцеговачки камењар. Та лутања су најчешће пролазила у обављању најтежих физичких послова, али су истовремено Гојку откривала да у том свијету има много неправде. Проницљив, објективан и истрајан, у напредном радничком покрету видио је снагу која се бори за праведније односе међу људима.

У јуну 1941. године био је на Хргуду и придружио се устаницима и своју храброст показао већ у првим борбама са усташама на Хргуду и у кањону Сухавића. Октобра 1941. године је борац Хргудске партизанске чете, а ускоро је изабран за замјеника командира, а почетком 1942. године и за командира чете.

Члан КПЈ је од децембра 1941. године.

*) Единица «Сарајево у НОР-у и револуцији», књига 1, 2, 3 и 4.

Учесник је борбе у Дољу у фебруару 1942. године, против талијанског окупатора, а затим и борби са четницима у рејону Братача, Боразбијања усташког упоришта у Борчу. Као командир вода у 6. ударном батальону предводиће своје борце у продору Јужнохерцеговачког НОП одреда од Жегуље до доњег тока Неретве.

Приликом повлачења партизанских снага у Босну у јуну 1942. године остао је одсјечен на Хргуду, али његова активност на линији НОП-а не престаје, због чега га четници прогоне. С обзиром на његов рад, те дужности које је обављао у партизанским јединицама, четници настаје да га ухвате, па Гојко креће ка Невесињу и Калиновику, да би се повезао са партизанским јединицама. На том путу ка партизанима ухватили су га четници Рачића и ликвидирали незнано гдје.*

МИЛИЋЕВИЋ С. МИРКО

Рођен је 1910. године у породици Милићевић Стевана и Анђе, у селу Засада, Билећа, земљорадник. Ратовао је као борац Милавићке партизанске чете, заједно са комшијама из столачког среза.

Капитулација старе Југославије га је затекла у Црној Гори, гдје је био на војној вјежби као резервиста. Са оружјем је после тих судбоносних догађаја похитао свом завичају, па се најприје укључио у Засацку устаничку чету, а потом средином септембра 1941. године у Милавићку партизанску чету, која је у децембру ушла у састав Столачког НОП батальона. Био је скроман и правичан човјек. У крвавим догађајима 1941. године показао је своју људскост штитећи муслиманско становништво од насртаја српских шовинистичких група. Својим примјером позитивно је утицао на све борце, јер је био дисциплинован и одговоран.

Јуначки је погинуо у првој борби са окупатором у овом крају, у Дољу, 13. фебруара 1942. године, када је као борац Милавићке партизанске чете Столачког НОП батальона храбро кренуо на талијанске фашисте који су обезбјеђивали водовод у Дољу.**

МИЛИЋЕВИЋ М. НИКОЛА

Никола Милићевић је имао сличну судбину свог рођака Мирка. Заједно су постали борци најприје Засацке устаничке чете после доласка са оружјем и опремом из резерве бивше југословенске војске, заједно ступили у Милавићку партизанску чету Столачког НОП бата-

*) ООСУБНОР-а Столац, бр. 01-201 од 9. 9. 1987. године.

**) Билећа у НОР-у и револуцији, стр. 382.

љона и заједно погинули јуришајући на окупатора у веома важној борби са талијанским фашистима у долини Брегаве 13. фебруара 1942. године.

Родио се 1902. године у селу Засада, Билећа, у породици Мате и Маре Милићевић, земљорадник. До почетка рата живио је мирно у својој Засади, бавећи се земљорадњом, дружећи се братски са својим комшијама у цијелом Дабру, настојећи да научи што више. Већ у првим борбама је показао да је неустрашив борац. Његова хуманост најбоље је потврђена у злокобним крвавим догађајима на почетку устанка, када је одлучно стао у одбрану својих комшија Муслимана од насртаја шовинистичких и «осветничких» група.

Иако му је савјетовано да, с обзиром на његове године и породичне прилике, не иде у акцију у нападу на талијанску посаду у Дољу, Никола је храбро кренуо са осталим борцима с којима ће неустрашиво тући снаге окупатора које су пристизале из Стоца. У тој побједи Никола је дао значајан допринос, али није дочекао да прослави радост побједе са својим друговима. Непријатељски рафал је у тој борби прекинуо живот овог неустрашивог борца.*)

МИЛИЋЕВИЋ М. СЛАОЈКА – СЛАВИЦА

Сарајевски омладински и раднички покрет у личности Славојке Милићевић имао је поузданог и провјереног борца који је дисциплиновано с вјером у идеале Партије кретао у све борбе. Није дочекала деветнаесту годину... Када су је усташе повели на стријељање у Старој Градишци, на скели на Сави, смјело је корачала, уздигнутих песница, пјевајући...**)

Рођена је у Стоцу, радница. Родитељи Мирко и Радојка су јој се обрадовали 1924. године. У Стоцу је Славојка провела рано дјетињство, завршила основну школу, пошла у гра-

ђанску, а онда кренула у Сарајево, гдје је похађала текстилну занатску школу. Њена револуционарна активност почеће веома рано у омладинским и радничким струјањима у предратном Сарајеву, у коме ће са познатим револуционарима Ратом Дугоњићем, Лазом Перером, Еса-

дом Ченгићем, Љубом Којом и другим учествовати у многим илегалним активностима и акцијама. Ступила је у редове КПЈ са свега 16 година – 1940. године.

Иако је веома млада ступила на стазе омладинског и радничког покрета, својим радом је потврђивала да Партија у њој има снажан осмолни. Послије априлских догађаја 1941. године Партија је шаље на санитетски курс. Као и цијела њена породица, Славица се одмах на почетку устанка одазива позиву Партије. Неуморно прикупља одјећу и обућу за борце, прибавља санитетски материјал, шаље оружје партизанским јединицама на Игману и Романији. Њена мајка Радојка го-стионицу коју је држала претворила је у базу илегалних партијских радника.

Када јој је у априлу 1942. године запријетила опасност од хапшења, Партија је шаље у партизански одред на Игман, гдје Славица остаје неколико мјесеци, да би након тога, на основу одлуке руководства НОП-а Сарајево, била враћена на раније илегалне задатке у Сарајево. Половином 1942. године изабрана је у Градски комитет СКОЈ-а Сарајево и у том периоду ради на обнављању партијских организација, а одржава везу и са партијским активистима у Рајловцу. Била је то неустрашива омладинка која је смјело прихватала задатке своје Партије.

Преживјели борци, када говоре о револуционарном Сарајеву, у својим сјећањима често истичу револуционарни рад Славице Милићевић. У току 1942. године, као и током 1943, непосредно је радила са Есадом Ченгићем на извршавању задатака Партије. Есад Ченгић истиче Славојкин допринос обнављању партијске организације у Сарајеву и напомиње да је почетком 1943. године она била међу првима преко које је успостављао везу са партијцима.*)

Њен партијски илегални рад није промакао усташкој полицији која је хапси априла 1943. године, саслушава и предаје у руке Гестапоа. Након тога спроведена је у логор Стара Градишка, гдје ће активно радити у илегалној логорској организацији. Сва саслушања и мучења, све страхоте полицијске тортуре и тежина логорског живота нису сломили дух нити уништили идеале Славице Милићевић, која је своју оданост Партији и идеалима револуције потврдила и у тренуцима када су је усташе стријељале на Нову годину 1944. у којој је она требало да напуни двадесет година...

*) Билећа у НОР и револуцији, стр. 382.

**) Единица «Сарајево у НОБ-и»

*) Есад Ченгић је био члан Мјесног комитета КПЈ Сарајево, а потом и његов секретар. Единица «Сарајево у револуцији», књ. 1, 2, 3 и 4.

МУЧИБАБИЋ М. НИКОЛА

Никола Мучибабић је имао двадесет година када се почело ратовати по обронцима Трусине, гдје је рођен и гдје је живио у породици Милана Мучибабића. До рата се бавио земљорадњом, а када су плануле прве устаничке пушке у јуну 1941. године, придружио се устаницима да се бори против усташа. У децембру 1941. године ступио је у Трусинску партизанску чету Столачког НОП батаљона. Крајем јануара 1942. године постао је члан СКОЈ-а у Трусини. Марта 1942. године је у Ударној чети у Првом ударном батаљону, с којим полази у борбе против четника у Братачу, Брајићевићима и Бодежишту, а потом и против талијанског окупатора и четника у селу Михољаче код Гацка. Учесник је борби на разбијању усташког упоришта у Борчу.

Крајем априла 1942. године био је борац 6. ударног батаљона, па је учествовао у борбама против усташке милиције од Жегуље до Неретве, а потом против усташке милиције и талијанских окупатора у ослобођању Горњег и Доњег Храсна. Након повлачења партизанских снага у Босну, четници Невесињске бригаде су га ухватили, одвели у затвор у Расаднику, гдје је саслушаван и малтретиран. Није хтио одати своје другове, одолијевао је четничким ударцима, па су га испребијали и измученог четници пустили из затвора. Међутим, ране није могао пребољети, па је од посљедица тортуре у четничком затвору умро половином јула 1942. године.

МУРАТОВИЋ С. ДУШАН

У задружној породици Спасоја Муратовића, која је бројала двадесет чланова, на Хргуду стасавао је храбри партизански командир Душан Муратовић. Родио се 1915, земљорадник. Рано се отиснуо у свијет у потрази за бољим животом, а својим темпераментом и непосредношћу лако је налазио пријатеље.

Већ крајем јуна са устаницима учествује у одбијању усташког напада на Хргуд, потврђујући у тој првој борби своју храброст, одлучност и снажљивост. Друговао је са Савом Беловићем, подржавао његова одређења и заједно са њим ратовао и приликом другог усташког напада на Хргуд у јулу 1941. године.

У новембру 1941. године је борац Хргудске партизанске чете, у којој показује свој смисао за сарадњу, дајући свој допринос консолидацији и учвршћивању односа у чети. Учесник је борбе са италијанским окупаторима у Долу, 13. фебруара 1942. године.

Као истакнут и дисциплинован борац примљен је у КПЈ у фебруару 1942. године.

Почетком марта 1942. године одлази у Ударну чету за замјеника комесара чете која је ушла у састав Првог ударног батаљона. На основу одлуке Среског комитета КПЈ и Штаба Столачког НОП батаљона ускоро је Душан постављен за командира Хргудске партизанске чете, да би затим био одређен за замјеника комесара 6. ударног батаљона, који ће бити носилац офанзивних дејстава у продору Јужнохерцеговачког НОП одреда у мају 1942. године од Жегуље до Неретве.

Душан Муратовић је био истакнути борац, велики поборник братства и јединства, који се увијек супротстављао било каквим шовинистичким испадима. Када је наступила четничка владавина, у јуну 1942. године, Душан је остао у Херцеговини одсјечен па су га 24. јула ухватили четници Илије Илића и Ђорђа Пејовића и спровели у четнички затвор у Крч, Кубатовина, да би га затим предали четницима Билећке бригаде у Звијерини. По већ устаљеном начину четничког мучења, оптужујући га за учешће у НОБ-и, ломили су му кости, показујући сву своју свирепост. Душан је подлегао четничкој тортури 25/26. јула 1942. године умирући поломљених костију у Звијерини.*)

МУРАТОВИЋ Ј. РАДОСЛАВ

Ратна судбина овог партизанског борца и пушкомитраљесца слична је причама погинулих бораца из овог краја који су несебично кретали у многе борбе. Родио се на Хргуду, 1917. године, у породици Јове и Стане, земљорадник. Када је дошло до усташких злодјела, кренуо је у Хргудску устаничку чету, а затим у новембру 1941. у Хргудску партизанску чету, с којом ће учествовати у познатом боју са талијанским окупатором у Долу, фебруара 1942. године. Потом је борац у Комбинованој чети, с којом учествује у борбама против четника Билећког »ћоравог« батаљона, а затим у марту 1942. борац је Ударне чете у саставу Првог ударног батаљона. Учествовао је у многим бојевима: против четника код Братача и Бодежишта, код Гацка, у нападима на усташко упориште у Борчу, а нешто касније у саставу 6. ударног батаљона против усташке милиције у борбама од Жегуље до Неретве.

За члана КПЈ кандидован је маја 1942. године.

Чврсто је остао на позицијама НОП-а и у току 1942/43. године.

Августа 1943. је у Херцеговачкој бригади. Као борац, пушкомитраљезац и командир вода учествовао је у значајним борбама које је Бригада водила против њемачких фашиста и четника на простору Љубиња, у Доловима, у Звијерини, у нападу на гарнизон Билећа, на Клобуку и Зупцима код Требиња.

*) Сјећања бораца стол. краја, књ. I, стр. 336 и 339, књ. II, стр. 318-319.

Посебно се истакао у борбама против четника Требињске бригаде, те борбене групе »Хеш« 181. њемачке дивизије и 14. домобранског пука у рејону Клобук-Зупци. Освајајући са својим водом по цичи зими 12. децембра 1943. године четничке положаје на Космашу у селу Клобуку код Требиња, смртно је покошен.*)

ОКУКА Т. ВЛАДО

Кратко је ратовао Владо Окука. У борбама са талијанским окупатором и четницима на правцу Трусуна-Берковићи заробљен је 25. маја и дан касније, 26. маја 1942. године, стријељан на Хргуду.

Рођен је 1911. године, у породици Трифка Окуке-Гушовића, у селу Љути До, Берковићи, земљорадник.

Ратни догађаји су га затекли у његовом селу и он се у јуну 1941. прикључио устаницима, а у новембру 1941. отишао је у Љутодолску партизанску чету, с којом је учествовао у борби против талијанских фашиста у Долу, 13. фебруара 1942. године. У марту те године је у Комбинованој чети и у борбама са четницима на простору Лађевићи-Мека Груда. Након тих борби распоређен је у Заштитни вод Батаљона за обезбјеђење Штаба и заробљеничког логора на Берковићима. Крајем маја је у Комбинованој чети у борбама против Талијана и четника на правцу Невесиње-Трусуна. У тим борбама је заробљен и 26. маја 1942. године стријељан на Хргуду од стране талијанских фашиста и четника.**)

ОКУКА Г. ВУКАШИН

Овај храбри младић из Преодоља, Берковићи, са седамнаест година је кренуо да брани своју земљу од непријатеља. Родио се 1924. године у породици Гаврила и Божице Окука, земљорадник.

Иако је био веома млад, већ у јуну 1941. године Вуко се нашао међу устаницима и учествовао у првим устаничким борбама у кањону Сухавића. Учествовао је и у борби са талијанским окупатором у Долу, гдје се истакао својом храброшћу. Међу првима је у децембру 1941. примљен у СКОЈ, у чијим је акцијама предњачио.

Чврсто је био на позицијама НОП-а и у тешким данима 1942/43. године. У марту 1943. године је у обновљеном Столачком НОП батаљону а затим у 6. батаљону 10. херцеговачке бригаде, па је учествовао

*) Требињци пали у борби за слободу 1941-1945, стр. 203.

**) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 318-319.

у борбама против четника на простору Стоца, Љубиња и Звијерине, те у селу Убоско и планини Радимљи.

Рањен је у борби против четника у рејону билећког села Крстаче, па је пребачен у болницу Главне оперативне групе Врховног штаба. Као рањеник прешао је тешке дане на Сутјесци. Приликом пробоја са Сутјеске поново је рањен половином јуна 1943. године, па је подлегао ранама као и многи јунаци са Сутјеске.*)

ОРЛОВИЋ С. МИЛОРАД-МИЛЕ

Миле Орловић је живио само осамнаест година. Ратовао је непуну годину дана, али је прошао многе борбе борећи се храбро на многим просторима Босне и широм Херцеговине. Рођен је 1924. године на Берковићима у бројној породици Стојана и Тарсе Орловић, ђак. Отац му је био жандарм и службовао је на Берковићима, Стоцу и у Сарајеву.

У Стоцу је Миле завршио основну школу, затим грађанску, да би у Сарајеву 1937. године наставио школовање у гимназији. Као гимназијалац определио се за напредни омладински покрет, па је због ширења комунистичких идеја искључен из гимназије.

Након тога запослио се у Жељезничкој радионици у Сарајеву, гдје је Партија имала јако упориште. Ту се веома брзо афирмисао као борац за радничка права. Примљен је у СКОЈ почетком 1941. године.

Крајем 1941. године отишао је на слободну територију код Трнова и ступио у Трновску партизанску чету Калиновачког НОП одреда, па је учествовао у борбама против талијанских окупатора, усташа и четника код Трнова, Иловице, Ледића и Доброг Поља. Почетком марта 1942. године је отишао у 1. батаљон 1. пролетерске бригаде, с којим ће се борити против четника и усташа на простору Калиновика, Фоче, Гацка и Звијерине. С првом пролетерском бригадом, у саставу Првог батаљона, прошао је славни пут преко Зеленгоре, Трескавице и Иван планине, све до борби за ослобођење Ливна, Дувна и Купреса.

Погинуо је јуначки у јуришу Првог батаљона на усташки стрељачки строј код Шујице јула 1942. године.

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 290, књ. II, стр. 145 и 206.

ПЕЦЕЉ Д. АЛЕКСА-АЦО

Алекса Пецељ је због своје одређености за социјалистичке идеје често премјештан као службеник из једног мјеста у друго, па је после родног Стоца, у коме је завршио основну школу и нижу гимназију и провео младост, премјештен у Босанску Крупу, одатле у Грахово, затим у Прозор, да би се пред сами рат нашао у Калиновику. Од младости предан идејама радничког покрета, у септембру 1941. године ступио је у Калиновички НОП одред, да би убрзо након тога у децембру био постављен за комесара Загорског партизанског батаљона, с којим учествује у борбама против четника и у нападима на усташко упориште у Борчу.

Родио се 1908. године у Стоцу, у породици Душана и Јелке Пецељ, службеник.

Члан КПЈ постао је почетком 1942. године.

Био је храбар и одлучан, непосредан и друштвен, па је лако успостављао односе међу борцима, припремајући их за најтеже битке. Са својим великим животним искуством, потврђен као борац за братство и јединство, у својој јединици био је цијењен, па су му повјеравани најтежи задаци.

Учесник је моћних борби. Његов рад на учвршћивању НОП-а је био драгоцен, па је на основу одлуке руководства Калиновичког НОП одреда био ангажован на формирању Муслиманске партизанске чете у селима Јелач, Миљевина и Мрежице. У многим борбама у трећој офанзиви, против четника и талијанских фашиста, у првим је био редовима, на положајима, међу борцима, којима је улијевао сигурност.

Крајем маја 1942. године Ацо је заробљен од стране италијанског окупатора, а затим је стријељан са своја два друга у рејону Добре воде.*

ПЕРИШИЋ К. МИХО

Рођен је 1906. године у селу Преодоље, Столац, у породици Које Перишића, земљорадник.

*) Енциклопедија «Сарајево у НОБ-у», стр. 144, 150-158.

Међу првима се прикључио устаницима у јуну 1941. године, па је учествовао у борби против усташа и домобрана дуж пута Преодољезанске чете, па је често био као искусни борац на положајима с обзиром да је Преодољска партизанска чета била на граници слободне територије.

У децембру 1941. године тешко је рањен у Преодољу. Иако је остао тешки инвалид, без ноге, Михо Перишић није клонуо духом, него је остао чврсто на линији НОП-а, па и у најтежим данима 1942/43. године. Повремено се лијечио и у Битуњи, гдје је био пункт НОП-а. У децембру 1943. године дијелови 7. СС «Принц Еуген» дивизије, познати по својој свирепости и немилосрдности, опколили су Битуњу, похватили оне који се нису успјели склонити, махом старце, жене и дјецу, укупно њих 15, затворили их у једну кућу, поубијали их а затим спалили. У том свирепом масакру, 22. децембра 1943. њемачки фашисти су убили и Миху Перишића, његову супругу и њихово двоје малолетне дјеце*).

ПЕРИШИЋ П. МИЛАН

Познати партизански бомбаш и пушкомитраљезац Милан Перишић био је чувен по својој храбрости и љепоти. Био је веселац, коловођа и шерет у слободном времену, а у борби неустрашив и неопрезан. Омладинке су се јагмиле да се ухвате у коло до Милана...

Рођен је 1923. године, у селу Преодоље, Столац, у породици Пере и Гоше Перишић, земљорадник.

Као и многи његови вршњаци, кренуо је већ у јуну 1941. да се бори против усташа, да би у октобру ступио у Преодољску партизанску чету, с којом иде у све борбе, па и ону познату у Дољу, са талијанским окупатором фебруара 1942. године. Члан СКОЈ-а је од марта 1942. У тешким данима 1942/43. године чврсто је остао на позицијама НОП-а, активно радећи за Покрет.

У септембру 1943. године одлази у батаљон «Саво Беловић». Тада Милан постаје прави ратник: најприје је бомбаш а онда пушкомитраљезац. Учесник је многих борби: против четника и окупатора код Убоског, Влаховића, у Дабру, на Хргуду, Трусини а потом као борац 3. батаљона 13. херцеговачке бригаде и у борбама за ослобођење Требиња, Завале, Хутова и Храсна. У свим тим борбама било је лако препознавати Миланов «шарац».

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 597. Извјештај 6. оружанске пуковније Ј. С. 68 (тајно), Мостар, 10. септембра 1944. Архив НДХ. К. 149/с, Ф. 1. док. 9, VII, Београд.

У многим борбама задњи је остајао на положајима и није хтио да се повлачи. Команда Баталјона га је због тога распоредила у пратећу чету, за командира вода. И тада је он хитао на прву ватрену линију, а борци су радо прихватили његову подршку.

Учествовао је у завршним борбама за ослобођење Мостара против дијелова 369. легионарске њемачке дивизије у рејону Баграчишта 13/14. фебруара 1945. године. У тим посљедњим окршајима Милан Петрић је храбро погинуо. Мостар је с радошћу дочекивао своје ослобођоце, било је велико славље. У трећем батаљону била је велика туга, јер није више било весељака и коловође Милана, да поведе борце у коло у ослобођеном Мостару...

ПЕТИЋ С. ХАСАН-ХАСО

У бријачкој радњи Хасе Петрића било је у предратном периоду право стјепиште напредних столачких омладинаца, радника и осталих прогресивних људи. У његовој радњи су се налазиле забрањене књиге, долазили раднички часописи, свраћали симпатизери Партије. Ту су стасавали многи столачки скојевци и партизански борци.

Хасо Петрић се родио 1905. године у Стоцу, син је Сулејмана и Пашане, бријач.

Веома млад прихватио је идеје радничког револуционарног покрета,

чији ће непоколебљиви борац постати борећи се за радничка права и тражећи успостављање праведнијег друштва. Један је од организатора синдикалне подружнице и организације ЗОЈ-е у Стоцу. Његови видици били су широки, јер је његова бријачница личила на библиотеку. Више стотина књига, већином проскрибованих од стране режима, уступио је дому ЗОЈ-е и синдикалној подружници 1940. године.

Хасу Петрића су у његовом револуционарном заносу одмах заинтересовале идеје КПЈ, па ће члан Партије постати 1939. године. Сарађује са Хусом Салчићем, Алом Бурином, контактира са Марком Мухићем који му преноси задатке Партије на многим састанцима. Организатор је бојкота и онемогућавања политичких зборава режимских партија, иницијатор је окупљања радника и припремања напредних људи за пријем у КПЈ, одлучни је борац за радничка права и досљедни комуниста који се отворено супротстављао надирању фашистичких идеја.

Полиција му није дала мира. Заједно са Марком Мухићем ухапшен је 1940. године због организовања демонстрација. Када се формирао НДХ и усташе дошле на власт, међу првима је ухапшен Хасо Петрић. Пуштен је из затвора уз обавезу да се свакодневно јавља усташким властима. Забрањено му је напуштање Стоца. И у тим тешким тренуцима, када је била разбијена партијска организација у Стоцу, Хасо је неуморно настављао свој револуционарни рад.

Већ првих дана устанка илегално ради за НОП. У току 1941/42. године успоставио је чврсте везе са руководством НОП-а и Среским комитетом КПЈ Столац у Берковићима извршавајући досљедно дате му задатке. У марту 1942. године поново је ухапшен од стране усташке полиције и талијанског окупатора, па је након мукотрпног саслушавања и исљеђивања пребачен у затвор у Метковић, да би након једномјесечног мрцварења у усташком затвору био пребачен у затвор Ловријевац у Дубровник. Ту је поуздани илегалца Хасо био два мјесеца а онда је пребачен у логор на Мамулу а затим у логор Visco di Udine у Италији. Након капитулације Италије у септембру 1943. године, Хасо Петрић је пуштен из затвора, пребацио се у Југославију и ступио у Шерцерову НОУ бригаду, у Словенији.

Послије дугог борава у затворима и логорима, у којима се држао као прави револуционар и комуниста не одајући никога од својих другова, Хасо Петрић је одушевљено, иако је био исцрпљен и измучен, кренуо у оружану борбу заједно са словеначким партизанима. На жалост, слободу није дочекао. Погинуо је у борби против њемачких фашиста и белогардејаца код Шкофје Локе, у Словенији, марта 1944. године.*)

ПОПАДИЋ П. ЈЕФТО

У познатој борби са талијанским окупатором у долини Брегаве, у Доли, 13. фебруара 1942. године јуришајући на непријатеља јуначки је погинуо Јефто Поподић, командир Милавићке партизанске чете Столачког НОП батаљона. Овај поуздани партизански борац родио се 1911. године у селу Милавићи, Билећа, у породици Петра и Гоше Поподића, земљорадник.

За његово револуционарно и партизанско опредјељење значајно је његово похађање политичког курса у Котору, гдје је 1940. године Јефто био на војној вјежби. Тим курсом

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 120. и 136, књ. II, стр. 67-70 и 76.

руководио је познати комуниста и револуционар Павле Јовићевић.

Када је капитулирала бивша Југославија, Јефто је почео да поставља везе са напредним људима, па се ангажује на прикупљању оружја и остале опреме. Крајем јуна 1941. године је међу устаницима, па учествује у разоружавању усташких оружаника у станици у Лукавцу. На Јефтину иницијативу 18. августа 1941. године организована је у Сухавићу, у Преодољу, засједа, па је убијено 14 усташа и заробљена група домобрана са великом количном оружја и муниције. Тај догађај показује ширину погледа Јефте Попадића, јер није дозволио ликвидирање домобрана, говорећи да су то присилно мобилисани синови хрватског народа. У том великом чину Јефте Попадића треба истаћи да је он у ствари показао већ тада платформу ослободилачке борбе коју је трагирала КПЈ, јер је напоменуо да злочинце треба кажњавати а не оне који су присилно мобилисани. Ту своју одређеност за братство и јединство показао је и као борац Засадске партизанске чете и као становник Милавића, јер је штитио недужно муслиманско становништво, које је остало код својих кућа, од подивљалих шовинистичких група.

Међу првима је ступио у Милавићку партизанску чету у септембру 1941. године, па је изабран за командира вода. У новембру је примљен у КПЈ а потом постављен и за командира Милавићке партизанске чете. И у најтежим ситуацијама био је смирен, али одлучан борац кога су сви поштовали.

У већ споменутој борби у Долу са талијанским фашистима јуришао је на челу своје чете и смртно је погођен. Његови другови су га понијели ка Берковићима, али је убрзо у Преодољу подлегао ранама.*)

ПОПАДИЋ П. МИЛАН

Милан Попадић је био један од најутицајнијих људи у свом крају. Растао је у бројној задружној породици Пере Попадића, у Милавићима, Билећа, земљорадник. Рођен је 1913. године и у раном дјетињству није имао прилике да заврши школу, али је под утицајем својих стрицева Јове и Обрена, који су више година радили у америчким рудницама, стицао разноврсна знања, нарочито од Јове-Јоване, који је био социјалистички оријентисан.

Као и његов рођак Јефто, био је 1940. на војној вјежби у Котору, гдје

је као резервни официр био познати револуционар и комуниста Павле Јовићевић, који је и у таквим приликама одржао партијски курс, што се сусретао и са Миром Попаром и младим учитељем Ристом Милошевићем, тако да ће стасавати у поузданог борца за слободу и социјалистичке идеје.

Априлски рат 1941. године га је затекао у војсци, па је заробљен од стране талијанских фашиста који су га отјерали у ропство. Милан је успио да побјегне и послје двадесетак дана пјешачења дошао је преко црногорских планина у своје Милавиће. Међу првима је ступио у Засадску устаничку чету и изабран је за командира вода. Као један од најутицајнијих и најавторитативнијих у свом селу, показао је сву своју хуманост и одређеност за братство и јединство штитећи недужно муслиманско становништво у свом селу од насртаја шовинистичких група.

Члан КПЈ постао је у октобру 1941. године. Један је од организатора Милавићке партизанске чете у септембру 1941. године. Био је секретар партијске ћелије за Милавиће, Кљенке и Засаду. На партијским задацима ишао је по селима Дабра и Ситнице, формирао партијска и скојевска језгра и пропагирао идеје КПЈ и циљеве ослободилачке борбе. Уз то, учествовао је у свим акцијама Милавићке партизанске чете, а у познатој борби у Долу био је тешко рањен.

За вријеме треће непријатељске офанзиве, почетком јуна 1942. године, са групом бораца Столачког НОП батаљона преко Давидавића и гатачке површи дошао је у Врбницу и укључио се у Херцеговачки НОП одред. Изабран је за замјеника комесара 3. чете 1. батаљона, с којим долази у западну Босну. Када је формирана 10. херцеговачка бригада, изабран је за комесара пратеће чете 1. батаљона и истакао се у борбама на Купресу, Невесињу, Рами, Неретви, Гацку, Сутјесци и другим поприштима.

Након тешких дана на Сутјесци упућен је на терен Билећког среза и изабран за члана Среског комитета КПЈ за Билећу. Успјешно је обављао многе задатке и неуморно радио на попуњавању десетковане Десете херцеговачке бригаде, организацији народне власти, консолидовању партијских и скојевских организација. Остао је упамћен његов ход у партизанској униформи по билећким селима, у којима је настајао да заведене сељаке отргне од четничког утицаја.

Четницима је био трн у оку. Вребали су сваки корак овог херцеговачког борца и хуманисте, па су га 26. октобра 1943. године, послје одржане конференције у селу Врањска, гдје је Милан тумачио циљеве ослободилачке борбе, четници Билећке бригаде сачекали на Средњем брду, мучки напали и свирепо ножевима просто искасапили.*

*) Билећа у НОР-у и револуцији, стр. 481/482.

*) Билећани пали у НОР-у 1941-1945. година.

ПОПАДИЋ П. ПАВЛЕ

Одлазак у Београд послје завршене основне школе на Берковићима био је за Павла Попадића важна прекретница. Изучавајући трговачки занат, дошао је у додир са напредном радничком омладином Београда, па се укључио у демонстрације и у друге акције. Почетак рата га је затекао у Београду, па се морао вратити у Милавиће, гдје је рођен 1925. године у породици Пере Попадића.

Искуства из Београда била су веома драгоцјена, јер Павле указује на потребу борбе против окупатора. Приликом формирања првих партизанских чета ангажује се на окупљању омладине и међу првима бива примљен у СКОЈ у новембру 1941. године. У марту 1942. године изабран је за секретара актива СКОЈ-а у Милавићима и Кљенцима и за члана Општинског комитета СКОЈ-а Берковићи. И у тешким данима 1942/43. његова кућа је пункт НОП-а у који свраћају илегални радници.

Почетком марта 1943. године учествовао је у нападу на четнике у Засади, а наредног мјесеца ступа у 2. чету 2. батаљона Десете херцеговачке бригаде. Крајем прила 1943. године примљен је у КПЈ и изабран за секретара актива СКОЈ-а у чети. Почетком маја одређен је за курира у штабу 2. батаљона. Са својих осамнаест година учествовао је у славној бици на Сутјесци.

Погинуо је на јужним падинама Зеленгоре половином јуна 1943. године, у бици на Сутјесци, смјело вршећи дужност курира, управо у периоду када је била на измаку најжешћа непријатељска офанзива. *)

ПОПАДИЋ Ј. ПЕТАР

«Камен се ослања на камен, а човјек на човјека», имао је обичај рећи стари Петар Попадић надалеко познат као зидар, који је диљем Дабра, Невесиња и Стоца изградио безброј грађевина. Једна грађевина Петрова живи вјечито: његов допринос НОП-у, братству и јединству, борби на живот у слози и љубави... Петар Попадић је пао на кућном прагу, бранећи своје комшије-Муслимане, с којима је читав живот живио у слози и миру.

Родио се 1886. године у Засади, Билећа, радник.

Тешки дани у јуну 1941. године нису мимоишли ни Засаду. Трагови усташког терора на Берковићима осјећали су се свуда. Послије крвопролића на Берковићима и на Коритима људи су престајали да

вјерују једни другима. Ипак, стари Муха Хабота трчао је по српским селима и упозоравао своје комшије да бјеже, да им пријети опасност од усташког клања, само дан прије погибије Петра Попадића. А стари-нике« и рекао да само преко њега мртвог могу да иду да кољу његове комшије, Муслимане у сусједним Милавићима. Пушка тих «осветника» је планула и убила овог борца за братство и јединство. Петров син Јефто и брат Јеремије су скочили и ликвидирали тог шовинисту-убицу. *)

Тако је настрадао стари Петар Попадић. Његова смрт спасила је од покоља недужно муслиманско становништво у Милавићима. О том примјеру чојства и јунаштва с поносом се и данас говори. Петрова жртва је свијетом примјер човјечности и жртвовања за друге – у тим тешким и крвавим данима она је пружила наду да има излаза из безумља.

ПОПАДИЋ Г. РАДОВАН

Шеснаестогодишњи Радован Попадић слиједио је свога оца Гојка, који је септембра 1941. године ступио у Милавићку партизанску чету. Родио се 1925. године у Засади, Билећа, земљорадник.

Члан СКОЈ-а постао је новембра 1941. године као борац Милавићке партизанске чете. У овим акцијама настојао је да се потврди својом иницијативом и личним примјером. И у току тешких дана 1942/43. године извршавао је илегалне задатке за НОП одржавајући сталну везу са партијским радницима.

Октобра 1943. ступио је у партизански батаљон «Миро Попара», а у децембру је премјештен у 4. батаљон 10. херцеговачке НОУ бригаде. Као истакнути борац, иако је имао само осамнаест година, постављен је за командира вода. Након завршеног официјерског курса јануара 1945. постављен је на дужност замјеника командира чете у 4. батаљону. Произведен је у чин заставника 1. априла 1945. године.

Погинуо је 5. априла 1945. године у борбама за ослобођење Сарајева и разбијању дијелова 370. гренадирског њемачког пука и дијелова 9. усташке брдске дивизије у рејону Хаџића и Блажуја, нападајући на њемачку колону. **) Био је управо навршио двадесет година...

ПРЕВИШИЋ С. ВИНКО

Од ране младости Винко Превишић се искрено предао идејама револуционарног покрета остајући до краја живота непоколебљиви

*) Билећа у НОР-у и револуцији, стр. 480.

**) Билећа у НОР-у и револуцији, стр. 489, 29. ХНОУ дивизије, стр. 523.

*) Билећа у НОР-у и револуцији, стр. 486/487.

борац за ново друштво и праведније односе међу људима. Био је један од оних револуционара који је истински вјеровао својим идеалима и идејама радничке класе.

Рођен је 1903. године у Стоцу, у породици Станка Превишића, радник.

Радио је једно вријеме као металски радник у Зеници а потом као угоститељски радник у Сарајеву, гдје постаје један од значајнијих синдикалних активиста. Као борац за радничка права, због организовања демонстрација и протеста, био је протјеран из Сарајева на Борачко језеро, гдје 1928. године постаје чувар туристичких кућица Планинарског друштва из Сарајева. Ту ће Винко заједно са супругом Олгом остати све до почетка рата, радећи као угоститељски радник, обилазећи села око Главатичева, повезујући се са радничким покретом у Мостару и Коњицу, ширећи комунистичке идеје.

Винко Превишић и његова супруга Олга били су организатори устанка на Борачком језеру по задатку КПЈ. Био је организатор прве акције устаника 15. септембра 1941. године, када је ликвидирано седам жандарма НДХ. У сталној вези са органима Партије учествовао је и у многим другим акцијама и борбама. Од формирања је борац Коњичког НОП одреда, с којим ће се борити против усташа, талијанских фашиста и четника.

Августа 1942. године је у строју новоформиране Десете херцеговачке НОУ бригаде, с којом ће проћи борбени пут као борац пратећег вода 3. батаљона. Истакао се у борбама код Дувна, Купреса, Жепча, Бугојна и других мјеста. Преживио је све страхоте битке на Неретви.

Послије четврте непријатељске офанзиве послан је на терен коњичког среза, па је изабран за члана општинског НОО Главатичево, а затим и за предсједника. Био је члан и Среског НОО за Коњиц.

Члан КПЈ постао је 1941. године.

Био је афирмисани борац за братство и јединство. Храбар и одлучан, непосредан и хуман, стицао је повјерење људи а његов рад у првим органима власти око Коњица био је веома плодоносан.

Крајем априла 1944. године Винко се заједно са супругом Олгом и малом групом бораца одупирао налетима четника да би заштитио партизанску болницу у селу Грушча код Главатичева. У неправилној борби са четницима Коњичке бригаде на челу са злочинцем Вељком Реметићем, Винко је заробљен са групом бораца. Четници су га, заједно са супругом Олгом, свезаног водали по коњичким селима, малтретирајући га и понижавајући.

И Винка и супругу му Олгу четници су том приликом стријељали 29. априла 1944. године код капеле у Главатичеву. Његова супруга се отргла четничким зликовцима, загрлила супруга Винка који је узвикнуо: »Живјела КПЈ!« Четнички плотуни су пресјекли то херојско

држање. Убијени су и Винко и Олга. *) Прича у којој има доста симболике прошла је широм Херцеговине афирмишући НОР и братство и јединство...

РАДАН Ј. ГОЈКО

Рођен је 1912. године у породици Јефте и Виде Радан у селу Потком, Берковићи, земљорадник.

Новембра 1941. ступио је у Љутодолску партизанску чету, а марта 1942. године распоређен у Заштитни вод Столачког НОП батаљона ради обезбјеђења заробљеничког логора у Берковићима. У саставу Комбиноване чете у априлу 1942. године учествује на простору Гацка у испомоћи Првом ударном батаљону. Током борби се разболио и враћен је у Заштитни вод Батаљона на опоравак.

У току треће непријатељске офанзиве, крајем маја 1942, упућен је у Комбиновану чету Батаљона, с којом учествује у борби против талијанских фашиста и четника на Трусини. У тој борби је заробљен 25. маја, а сутрадан, 26. маја 1942. године, стријељан на Хргуду. Два храбра брата Гојко и Спасоје су тако у веома кратком времену дали животе за слободу. **)

РАДАН Б. МИЛАДИН-МИЛЕ

И овај столачки предатни напредни омладинац и скојевац, члан ЗОЈ-е и учесник многих омладинских и радничких акција у Стоцу, трагично је настрадао већ у првим данима устанка трагичног љета 1941. године које је било кобно за многе столачке младе. Рођен је 1921, од оца Бранка и мајке Босилке, радник. Грађанску и занатску школу завршио је у Стоцу, гдје касније ради као кројачки радник.

Веома млад се укључио у омладински покрет. Члан је ЗОЈ-е и од оснивања 1939. године ради у њеним секцијама. Учесник је демонстрација и протеста против режима. У СКОЈ је примљен 1940. године. Због своје јасне опредељености за револуционарни пут чести су били његови сукоби са органима режима. Међутим, то га није поколебало, већ му је давало снаге да истраје на комунистичком путу, у коме су му Марко Милић и Хусо Салчић били узор. Цијела његова породица била је уз раднички покрет.

Са групом столачких младића ухапшен је 22/23. јуна 1941, у данима када је дошла вијест да је фашистичка Њемачка напала СССР.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 208-9, Мостарски батаљон, стр. 318-320, Илија Кукић: Револуционар В. Превишић, »Слово Горчина«, 1976.

**) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 315-319.

Подвргнут је био тешким мукама, па је претучен и под усташким надзором пребачен у болницу, гдје је остао до 1. августа. Тог дана је заједно са пет људи одведен од стране усташа Усташког логора из Стоца у правцу Чапљине и у ноћи 1/2. августа убијен. *)

РАДАН Б. ТИХОМИР-ТИХО

Само дан касније послје мучког убиства брата му Миладина убијен је и други син Бранка и Босилке Радан, Тихомир-Тихо 2/3. августа 1941. године на путу за Чапљину. Имао је само 19 година. Родио се 1922. године у Стоцу, гдје је провео рано дјетињство и завршио основну и грађанску школу. Гимназију је похађао у Мостару.

Његова опредељеност за напредни омладински покрет јасна је у његовим ђачким данима и он 1939. године, заједно са братом Милом, постаје члан ЗОЈ-е, у којој је веома активан у многим секцијама. Члан СКОЈ-а постао је 1940. године и нарочито био активан за вријеме зимских и љетних ферија у Стоцу. Као и његов брат Миладин, и остали прогресивни столачки младићи, због учешћа у демонстрацијама и протестима имао је проблема са полицијом, али је увијек остајао постојан и чврст, због чега је и био омиљен међу омладином.

Ухапшен је заједно са братом Милом и оцем Бранком 22/23. јуна 1941. године. У Усташком логору у Стоцу био је саслушаван и малтретиран, али се веома храбро држао и није одао никога. Привремено је пуштен из усташког затвора, али је био под сталном присмотром, па је 2. августа поново ухапшен и одведен са Митром Богдановићем у правцу Чапљине. На том путу 2/3. августа 1941. године, само ноћ послје погибије његовог брата Миле, усташе су га убиле и бациле у јаму у Бивољу Брду код Чапљине. **)

РАДАН Ј. СПАСОЈЕ

У првој борби са талијанским окупатором у столачком крају 13. фебруара 1942. године у Долу, у долини Брегаве, храбро је погинуо Спасоје Радан, борац познат по својој духовитости, по својој пјесми и смислу за забаву. Волио је пјесму »Камен претјерасмо, опанке истргасмо«, али је на жалост није могао започети приликом повратка са попришта ове значајне партизанске побједе која је имала веома широки одјек.

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 69 и 76.

Одлука Земаљске комисије о проглашењу Станка Н. Рагуџа за ратног злочинца, бр. 1557 од 10. IV 1947, прилог II, стр. 3.

**) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 124-125, књ. II, стр. 69 и 76; Одлука Земаљске комисије о проглашењу Станка Н. Рагуџа за ратног злочинца бр. 1557 од 10. IV 1947, прилог II, стр. 4.

Родио се 1914. године у селу Потком, Берковићи, син је Јефте и Виде Радан, земљорадник.

Као и многи његови вршњаци и комшије, са устаницима је у јуну 1941. године и у борбама против усташа на Трусини и Берковићима. Његова спретност и војничко искуство добро је дошло Љутодолској партизанској чети, у коју Спасоје ступа у новембру 1941. године. Позначај на omasовљењу чете био веома велики.

У поменутој борби са талијанским фашистима неустрашиво је кренуо у јуриш, али га је смртно покосио непријатељски рафал. *)

РАДИШИЋ В. МИЛЕ

Миле Радишић је растао у породици борца са Солунског фронта Васиља Радишића и то ће бити веома значајно за даља његова животна опредељења. Рођен је 1920. године у Дабрици, Столац, земљорадник. Дјетињство је провео у Степановићеву, Бачка, гдје му је отац добио земљу.

Веома рано се укључио у омладински напредни покрет и постао члан ЗОЈ-е која је дјеловала под утицајем Партије.

Мађарски фашисти су у мају 1941. године протјерали из Бачке његову породицу, па се Миле са породицом вратио у Дабрицу. Међутим, ни ту није било мира, јер су убрзо настале усташке потјере, па се Миле придружује у јуну 1941. устаничким четам. У новембру те године он је борац Дабричке партизанске чете, а у априлу 1942. године одлази у Комбиновану чету и учествује у борбама против усташке милиције од Жегуље до Неретве.

Међу првима у Дабрици постао је члан СКОЈ-а у јануару 1942. године.

У току треће непријатељске офанзиве, јуна 1942. године, са дијелом бораца Столачког НОП батаљона повукао се у Врбницу у долини Сутјеске, гдје се укључио у новоформирани Херцеговачки НОП одред, с којим пролази борбени пут до Шујице, да би у августу 1942. године био у строју новоформиране Десете херцеговачке НОУ бригаде, с којом ће кренути на славни борбени пут потврђујући се у борбама против четника, усташа и талијанских фашиста на просторима Прозора, Дувна, Купреса, Бугојна, Жепча, Горњег Вакуфа, Острошца и других мјеста.

Учесник је славне битке на Неретви.

Члан КПЈ постао је 1943. године.

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 55-57.

Никада није показао знаке колебања. Био је борац који је стотинки подносио све тешкоће. Ратовао је и на Сутјесци, против њемачких фашиста у долини Комарнице, на Крушчици, Јаворку и на другим поприштима на Сутјесци. Као борац Мостарског батаљона, већ прекаљен у многим биткама, учествовао је у борбама око Коњица, Чичева и Главатичева. Погинуо је као командир одјељења у Мостарском батаљону марта 1944. године у селу Бајићима код Коњица у борби против њемачких фашиста и четника.*)

РАДИШИЋ В. ЖИВКО

Млађи је брат прослављеног партизанског борца Миле Радишића, син је Васиља Радишића. Рођен је 1922. године у Дабрици, Столац. Земљорадник. Живков животни пут сличан је путу његовог старијег брата Миле. Са породицом је као дијете стигао на добровољачку земљу у Степановићево, у Бачкој. Ту је завршио основну школу и 1941. године укључио у рад ЗОЈ-е. Ту је стицао прва животна и револуционарна искуства.

У октобру 1941. године постао је борац Дабричке партизанске чете. Члан је СКОЈ-а од марта 1942. године. Желећи да се нађе са братом Милом, који је са партизанским снагама отишао у Босну у току треће непријатељске офанзиве и био борац Херцеговачког НОП одреда, а затим и Десете херцеговачке бригаде, Живко Радишић је крајем јула 1943. године кренуо за главнином партизанских снага и на путу Калиновик-Трново-Сарајево пао у руке Италијана и усташа. Одведен је у усташки затвор, а затим спроведен у Јасеновац, гдје је подвргнут страшној логорској тортури. У једном писму које је успио послати својима у Дабрицу писао је о страшној глади и несносним мукама.

Овај храбри дабрички младић није се, на жалост, вратио из злогласног логора. Као и многи прије њега, подлегао је усташкој тортури у Јасеновцу 1943. године...

РОГАН П. МИТАР-МИЛЕ

Послије усташког покоља у Мечи, Митар Роган је у јуну 1941. године кренуо међу устанике да брани родну груду. У новембру 1941. ступио је у Мечанску партизанску чету, а априла 1942. био је у Заштитном воду Столачког НОП батаљона у обезбјеђењу заробљеничког логора на Берковићима. Крајем маја 1942. је у Комбинованој чети Сто-

*) Десета херцеговачка НОУ бригада, 1962, стр. 7.
Мостарски батаљон, стр. 388.

лачког НОП батаљона, па учествује у борби против талијанских окупатора и четника на простору Трусине и Берковића, а затим и у тешким окршајима код Студенца, Кошене греде, Кривог дола и Стражевице. То је био Митров кратки ратни пут.

Родио се 1900. године у селу Меча, Берковићи, у породици Пере и Божице Роган, земљорадник. У рат је кренуо иако је имао петоро дјеце.

Заробљен је 25. маја 1942. године у борби на Стражевици, последњој брани продору талијанских фашиста и четника ка Берковићима. Поводен је на Хргуд, гдје је са групом бораца стријељан од стране четника и талијанских фашиста 26. маја. На стријељању се веома храбро држао говорећи талијанским окупаторским војницима да је комуниста.*)

РУПАР Н. МАРКО

Када су почела усташка злодјела, Марко Рупар се крајем јуна придружио устаницима у својој родној Трусини, гдје је мирно живио и гдје је 1914. године и рођен. Земљорадник. У породици оца Николе стекао је глас напредног и вриједног човјека.

Заједно са партијским радником Ратком Бајићем, у новембру 1941. године учествује у формирању прве партизанске чете на Трусини. Када је чета консолидована, изабран је за комесара и на тој дужности је показао све своје људске вриједности, јер је неуморно помагао другима супротстављајући се појавама шовинизма.

Са групом бораца Столачког НОП батаљона у јуну 1942. повукао се у Врбницу у долини Сутјеске, гдје се укључио у Херцеговачки НОП одред, с којим креће на напоран пут и марш преко Трескавице, Бјелашнице, огранака Битовње, све до Прозора. Када је формирана Десета херцеговачка бригада 10. августа 1942, постао је борац треће чете 1. батаљона, па учествује у борбама против четника, усташа и талијанских фашиста код Прозора, Ливна, Купреса, Бугојна, Жепча и Горњег Вакуфа.

Преживио је све страхоте велике битке на Неретви. Храбро се борио и у одлучним борбама приликом напада на Турбе, у разбијању непријатеља на жељезничкој станици Жуглићи, приликом ослобођења Прозора и заробљавању непријатељских тенкова.

Послије прелаза преко Неретве борио се против босанско-херцеговачких и црногорских четника на Бахтијевици, Пориму и Раткамену. Неустрашиво јуришајући на четничке положаје код Раткамена, храбро је погинуо 17. марта 1943. године.**)

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 315-319.
**) 29. ХНОУ дивизија, стр. 56-57, X херцеговачка бригада, стр. 7.

РУЖИЋ С. СПАСОЈЕ-ПАШО

На свом родном Поплату, који је и у предратном периоду имао веома значајне револуционаре и партијске активисте, мирно је живио Спасоје Ружић, зван Пашо. Скроман и врло радан, са својим мјештанима учествовао је у многим поплатским акцијама, дајући свој допринос развоју овог у том периоду веома напредног села. На Поплату се Спасоје родио 1905. године у породици Саве Ружића. Био је земљорадник.

Постао је борац илегалне Поплатске партизанске чете у септембру 1941. године. Прикупљао је податке о непријатељу, обавјештавао илегално партијско руководство и команду чете, одржавао везу са столачким активистима и био до краја одан и привржен Покрету.

Почетком априла 1942. године Поплатска партизанска чета је кренула да разбије посаду усташке милиције на Ђорковој градини, у Горњем Поплату. У тој акцији Спасоје је био командир вода. У том окршају са усташама Спасоје-Пашо 2. априла храбро је погинуо.*)

САЛЧИЋ М. ХУСЕИН-ХУСО

Револуционарни пут Хусе Салчића био је пут истинског радничког борца-пролетера, који је сав свој живот, све своје животне циљеве, посветио борби за радничка права и остварењу сна радничке класе о једном праведнијем друштву. Био је веома образован радник чије је комунистичко опредјељење било јасно у свим акцијама, био је сањар који је вјеровао у побједу радничких идеја, био је талентован писац који је, у духу струјања у тадашњој социјалној литератури, описивао раднички живот и све невоље пролетера. Знао је

више заната: био је ковач, фирмописац, обућар, колар... У својој ковачкој радњи у Стоцу ковао је чврстом радничком руком своје визије о праведнијем свијету.

Рођен је 1911. године у породици ковача Мехе и мајке Цеце Салчић у Стоцу, радник.

Веома рано је дошао у додир са напредним радницима, стекао прва знања о радничком покрету, да би убрзо постао један од носилаца прогресивних идеја међу радницима. Био је веома практичан: своје идеје износио је храбро на улици, у својој ковачкој радњи, на скуповима радника, у кафани, свуда гдје су се окупљали радници и напредни људи. Својим немирним духом плијенио је људе, јер је знао да буде веома духовит. За Хусу је Столац био сувише узак, његови видци су били много шири. Једно вријеме је са слијепим хоћом Репком путовао по муслиманским селима Босне и Херцеговине и Црне Горе, али тај пут користи да би вјешто пропагирао класну борбу против буржоазије.

Интересовања Хусе Салчића била су веома широка. Снага његовог талента знала је да еруптивно прозбори у задивљујуће сроченим говорима, у сјајним рецитацијама, у глумачким остварењима а нарочито у писаној ријечи, у којој се најављивао као веома талентован раднички писац. Дружио се али и полемисао са својим комшијом са Поплата сељаком-књижевником Мирком Мићићем. Њих двојица, Хусо-прекаљени раднички борац-писац и Мирко-херцеговачки сељак-књижевник, одлазили су у Сарајево, гдје су се дружили са Хасаном Кикићем, Ризом Рамићем и другим напредним писцима. Обојица су испољавали очигледну књижевну даровитост. Роман »Руке наше« Хусе Салчића одушевио је његове пријатеље-књижевнике, а упечатљиве слике о радничком животу потврђивале су његов књижевни таленат. Писао је приче и репортаже о радничком животу, објављујући их у »Политици« и другим листовима. Његов позоришни комад »Успјех« приказан је с великим успјехом на приредбама у Стоцу.

Са његовим литерарним преокупацијама, које су углавном биле у домену тадашњих социјалних струјања, непрекидно је трајала и жестока радничка борба, којој се фанатично предавао. Својим разноврсним талентом, наглашене херцеговачке духовитости, својим животним искуствима, говорничким и другим способностима, освајао је људе стварајући атмосферу борбености и отпора. Веома је успјешно организовао штрајк у Духанској станици у Стоцу 1938. године, па је дошао у сукоб са полицијом и добио отказ.

Као секретар синдикалне подружнице заједно са Хасом Питићем 1939. године обнавља рад синдиката у Стоцу. Те године ступио је у редове Комунистичке партије Југославије. Био је неуморан у ширењу марксистичке литературе и радничких листова »Раднички тједник« и

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 241

«Глас омладине». Продавао је публикацију «СССР у слици и ријечи» која је илегално штампана 1940. године у Београду. Штитио је радничке интересе, заговарајући уговоре између радника и послодавца. Куд год је долазио, а кретао се широм Босне и Херцеговине, отворено је бранио радничке интересе. Његова немирна природа водила га је у многобројна путовања, па је путовао и у неке стране земље. Приликом његових путовања долазио је у сукобе са полицијом, која га је често враћала у Столац предајући га полицијским органима у Стоцу. У тим својим одисејама упознао је многе жандарске касарне и тамнице, градилишта, радионице и творнице... Живео је правим животом пролетера...

Позив КПЈ на устанак затекао је Хусу Салчића у Стоцу. Одмах је покушао да ступи у везу са устаницима. Састаје се у Требињу са Асимом Зупчевићем, у Љубињу са учитељем Миленком Мићићем. У децембру 1941. са групом скојеваца одлази на Хргуд и ступа у Столачки НОП батаљон, што је било веома значајно да би се разобличила четничка пропаганда о Муслиманима као «ушташама». Заједно са столачким скојевцима Ибром Чекром и Мехмедом Мехмедбашићем и другим премошћавао је амбис створен покољима недужних људи у трагичној 1941. години. Обилазио је Дабар, Хргуд, Преодоље, Поплат и друга мјеста да би извршавао партијске задатке.

Почетком априла 1942. био је на партијском задатку по столачким селима заједно са Мехмедом Мехмедбашићем-Бобком, па су њих двојица приликом боравка на Ошањини били проказани у објектима Хасана Топића. Напала их је усташка милиција, па је том приликом Хусо тешко повријеђен. Успио је ипак избјећи потјери и привремено се склонити у љетњиковац Опијача у Шиваловцима код Стоца, да би затим био прихваћен од команде илегалне Поплатске партизанске чете. Извјесно вријеме био је склоњен у кући Данила Комненовића. У другој половини априла Салчић је пребачен на терен Бјелојевића у којима је развио жив политички рад за НОП. У сарадњи са Хајрудином Селимовићем-Хаком ради на припреми бораца за партизанску чету, која је формирана 1. маја 1942. године под називом Муслиманска партизанска чета «Мустафа Голубић». Због продора јаких талијанских окупационих снага, домобрана и четника на слободну територију, Хусо Салчић се са групом другова из чете «Мустафа Голубић» повукао преко Убоска за Звијерину, гдје је била болница Оперативног штаба.

У току треће непријатељске офанзиве 29/30. маја 1942. године четници Билећке и Требињске бригаде извршили су напад на болницу у селу Звијерини, па су поред осталих заробили и Хусу Салчића. Знајући кога имају у рукама, четнички зликовци Кисића и Ковача су га исекасали својим злочиначким камама. Овај раднички борац је након

тог нечувеног свирепог четничког иживљавања бачен у јаму Видушка врлет, 30. маја 1942. године.^{*)}

Овај одани члан Партије, раднички трибун, радник-писац са неоспорним литерарним талентом, сањар о праведнијем свијету, завршио је трагично свој живот у страшним физичким мукама, у смрти која је наликовала на оне из народних pjesама. Партија је његовом смрћу изгубила драгоцјеног борца а књижевност талентованог писца чији прави стваралачки период је требало тек да дође.

САМАРЦИЋ Д. БОЖО

Послије успостављања усташке власти Божо Самарцић, трговачки радник у Мостару, остао је без посла маја 1941. па се тада вратио у Љути До, гдје је рођен 1920. године у породици Драге Самарцића. Одраније опредјељен за раднички покрет, са револуционарним искуством стицањем међу мостарским радницима, Божо је у родном Љуту Доу указивао на све опасности које доноси усташка власт.

Приликом окупљања устаника у јуну 1941. утицао је да устаничке јединице поприме што организованији карактер супротстављајући се сваком облику шовинизма и заговарања «освете» над муслиманским живљем. У тим данима он припрема организовање партизанске чете у Љуту Доу, а када је партизанска чета формирана, половином новембра 1941. године, изабран је за њеног комесара. Као истакнути борац ступио је у редове КПЈ у новемру 1941, а већ у фебруару 1942. је секретар партијске ћелије за Љути До-Потком. Његов политички рад, за који је имао много склоности, дао је значајне резултате, тако да је постао цијењен и познат и у другим дабарским селима.

Активно је радио за НОП и у току тешких дана 1942/43. године. Крајем октобра присуствовао је илегалном састанку комуниста столачког среза у Заноглини у Преодољу. Иако је био прогањан од стране четника, остао је досљедан на позицијама НОП-а.

Марта 1943. ступио је у обновљени Столачки НОП батаљон, односно 6. батаљон 10. херцеговачке бригаде, па ће кренути у борбу против четника на простору Влаховићи, пл. Ситница, на Трусини, Снјежници, Глогу, Гацку. Учесник је славне битке на Сутјесци, гдје се борио против дијелова СС «Принц Еуген» дивизије на правцу Никшић-Коментарница, Пивска Жупа-Мратиње, у рејону Брљево, Јаворак, Крушчица и на другим мјестима. Када је у јесен 1943. формиран 10. батаљон 10. херцеговачке бригаде, постављен је за замјеника командира

^{*)} Сјећања бораца столачког краја, књ. I стр. 74, 120-121, књ. II, стр. 68, 69 и 76
Фелтон Ризе Рамића, «Ослобођење», 1973.

чете да би потом, када је 10. преименован у 1. батаљон 12. херцеговачке бригаде, наставио да се бори успјешно обављајући исту дужност. Ратовао је против четника, усташа и есесоваца на простору Качња, Туцаковог дола, Меке Груде, Мушине Градине, Рогова, Хацибегова брда, у Љубомиру и Загори код Требиња и на многим другим поприштима, у којима се истицао својом храброшћу.

Погинуо је 2. јануара 1944. у нападу на упориште 14. домобранског пука у рејону станице Диклића на жељезничкој прузи Равно Хум.*)

САМАРЦИЋ Ј. БОЖО

Иако је био у већ поодмаклим годинама, Божо Ј. Самарцић је кренуо са млађим борцима у Мечанску партизанску чету, у новембру 1941. године. Родио се 1896. у селу Поткубан, Берковићи, у породици Јанка Самарцића, земљорадник. У чети је био примјеран борац који се истицао у извршавању задатака. У априлу 1942. године упућен је у Заштитни вод Батаљона за обезбјеђење Штаба и заробљеничког логора на Берковићима. Почетком треће непријатељске офанзиве распоређен је у Комбиновану чету која учествује у затварању правца Ракова Нога-Трусина-Берковићи. Истакао се у борбама против талијанских окупатора и четника у рејону Студенац-Кошена греда, Криви До и Стражевица, испољавајући, и поред надмоћи непријатеља, велику храброст.

Бранећи свој завичај од талијанских фашиста и четника Невесињског и Босанско-загорског батаљона, Божо Ј. Самарцић је погинуо 25. маја 1942. године остављајући млађим нараштајима диван примјер како се брани родна грудa од туђина и изрода свога народа**)

САМАРЦИЋ М. ЈОВО

До успостављања НДХ и усташке власти, Јово Самарцић је радио као млади пекарски радник у Чапљини. За њега више није било посла, јер је био привржен напредним идејама радничког покрета, па се морао вратити у село Клечак, гдје се родио 1917. године, у породици Мила и Марије Самарцић.

У завичају је једва избјегао усташки покољ на Берковићима, па је похитао међу устанике, да би у новембру 1941. године ступио у Љутодолску партизанску чету. Као примјеран борац кандидован је за члана КПЈ већ почетком 1942. године. Учествовао је у борби против тали-

јанског окупатора у Дољу у фебруару 1942. године. У априлу је борац Комбиноване чете, која је упућена као испомоћ Првом ударном батаљону на простор Гацка, па се бори против четника у рејону Гата и села Михољаче. Учесник је борби у разбијању усташког упоришта у Борчу.

У мају 1942. учествује у борби против талијанских фашиста и четника на правцу Ракова Нога-Трусина-Берковићи. Храбро је бранио Стражевице, ријешен да непријатељ може само преко њега мртвог стићи до Дабра. На тим положајима 25. маја 1942. године јуначки је погинуо не одступајући са положаја.*)

САМАРЦИЋ-ПРГИЋ Н. ПЕКО

Јуна 1941. године Пеко Самарцић се затекао у Стоцу, па је био ухапшен од стране усташа. Уз помоћ патриота из Стоца био је спасен, па је кренуо у своје село Љути До, гдје је могао да исприча шта ради усташка власт. Одмах се придружио устаницима, а у новембру 1941. године постао је борац Љутодолске партизанске чете.

Рођен је 1908. године у породици Николе Самарцића-Пргића, у селу Љути До, Берковићи, земљорадник. Бавио се углавном земљорадњом, али је због слабог имовног стања често радио као сезонски радник.

Ратовао је веома кратко. Априла 1942. био је у заштитном воду који је обезбјеђивао Штаб батаљона и заробљенички логор на Берковићима, а крајем маја је упућен у Комбиновану чету која се супротставила продору талијанских фашиста и четника на правцу Студенац-Стражевица. Због изненадног продора већих снага непријатеља преко Трусине ка Берковићима Пеко Самарцић је заробљен 25. маја. Сутрадан, 26. маја 1942. године талијански фашисти и четници су га стријељали на Хргуду.**)

САМАРЦИЋ Ј. МИТАР

Породица Митра Самарцића у току НОР-а била је стално на удару окупатора и четничких банди. Најприје је погинуо Митров брат Божо у мају 1942. године, а затим је погинуо Митар, па трећи брат Лука, затим снаха Стана и брат од стрица Рајко. Сви су гинули у свом Дабру од руке окупатора и четника Милоја Лазаревића, Ђорђа Пејовића и Митра Шакоте.

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 315-318

**) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 315-319

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 58 и 150

**) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 269, књ. II, стр. 315-319

Митар је рођен 1900. године у породици Јанка Самарџића, у селу Поткубаш, Берковићи, земљорадник.

У јуну 1941. је био са устаницима на Кубашу, а новембра је постао борац Мечанске партизанске чете. Учесник је познате борбе са талијанским окупатором у Доли и борби са талијанским окупатором и усташком милицијом код Жегуље. Бранио је свој Дабар од окупатора и четника на правцу Поткубаш-Заовиште у борби у којој је погинуо његов старији брат Божо.

Чврсто је остао на позицијама НОП-а и у периоду четничке страховладе 1942/43. године.

Крајем марта 1943. кренуо је из Поткубаша покушавајући да се прикључи партизанским снагама у Невесињу. Почетком априла ухватили су га четници Невесињске бригаде у Зовом Доли код Невесиња. Саслушавали су га, малтретирали и тукли, па су га на крају 4. априла 1943. године звјерски убили.*)

САМАРѢИЋ-ПРГИЋ С. ВЛАДО

Као партизан СамарѢић-Пргић Владо прошао је многе борбе, проживио много страха и мучења, али је увијек остајао до краја одан НОП-у. Веома снажан, издржљив и одлучан, никада се није поколебао нити пожалио. Храбро је ратовао пролазећи партизанским стазама од родног Дабра, Гацка, Невесиња, све до Сутјеске и других попришта.

Рођен је 1912 године у породици Симе СамарѢића, у селу Љути До, Берковићи, земљорадник.

У оружану борбу кренуо је већ у јуну 1941. а октобра се међу првима определио за НОБ и ступио у Љутодолску партизанску чету, па је изабран за командира вода. Учесник је борбе у Доли, борби против усташа и окупатора код Жегуље и Битуње, у разбијању четничког Билећког »ћоравог« баталјона код Лађевића и Меке Груде. У мају 1942. са својим водом одлази у Комбиновану чету и бори се против талијанских освајача и четника на правцу Студенац-Стражевица-Берковићи.

Током 1942/43. године одлучио је на страни НОП-а због чега га четници прогоне и саслушавају. Почетком марта 1943. четници су га ухапсили, одвели у затвор у Калиновик, гдје је немилосрдно тучен и пребијен. Али, овај снажни борац, који у тим тешких тренуцима није клонуо духом, успио је прикупити снагу и побјећи. Снажан и издржљив, данима и ноћима пјешачио, је скривајући се од потјера, па је стигао преко Улога и Невесиња до Дабра. У Дабру се одмах прикључио обновљеном Столачком НОП баталјону, односно 6. баталјону

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 303-305

10. херцеговачке НОУ бригаде, гдје ће обављати дужност командира вода. Са Десетом херцеговачком бригадом прошао је њен славни пут биња, Звијерине, Трусине, Снјежнице и Улога.

Учесник је чувене битке на Сутјесци, гдје се борио против дијела СС дивизије »Принц Еуген« у долини Комарнице, у одбрани правца Пивска Жупа-Мратиње, у борбама за одбрану Брљева, Јаворка и других значајних положаја у пробоју са Сутјеске.

Постављен је за командира вода приликом формирања 10. батаљона Десете херцеговачке бригаде, а након формирања 12. херцеговачке бригаде распоређен је у 1. батаљон. Крајем 1943. постављен је за командира чете.

Члан КПЈ постао је у новембру 1943. године.

Прошао је борбен пут 12. херцеговачке НОУ бригаде од Влаховића, Звијерине, Меке Груде, Гацка, Билеће, Невесиња све до требињских брда. Истакао се у једномјесечним борбама против четника и легионара у марту 1944. године у рејону Коњског, Граба, Риђин дола и других мјеста око Требиња, гдје је Владо испољио све своје способности и висок степен храбрости.

Овај херцеговачки јунак храбро је погинуо 27. марта 1944. године у рејону Орловац, Зупци, код Требиња.*)

СИКИМИЋ Р. ВЛАДО

У току свог четворогодишњег ратовања Владо Сикимић је био храбри борац, смјели пушкомитраљезац, командир вода и командир чете. Био је храбри ратник који је неустрашиво кретао у све борбе. До коначне слободе дијелило га је само неколико мјесеци.

Родио се 1910. године у породици Ристе Сикимића, у селу Волујак, Берковићи, земљорадник.

Придружио се устаницима у јуну 1941. а октобра се определио за НОБ и ступио у Влаховићку партизанску чету. На почетку свог ратовања борио се против усташа и окупатора код Битуње и Жегуље, а затим у борбама у прољетњем продору Јужнохерцеговачког НОП одреда од Жегуље до Бјелојевића и Д. Храсна.

Његова вјерност НОП-у потврђена је и у тешким данима 1942/43. године, када је збрињавао илегалне раднике, прихватао курире, обезбјеђивао везе илегалних радника.

Септембра 1943. је ступио у батаљон »Саво Беловић« а маја 1944. године је у 3. батаљону 13. херцеговачке НОУ бригаде. Скоро годину дана успјешно је водио 1. чету 3. батаљона у многим борбама.

* 29. ХНОУ дивизија, стр. 190-191, документ 47

Члан КПЈ постао је у децембру 1943. године. У току зиме учествовао је у многим борбама против четника Столачке, Љубињске и Билећке бригаде, на Хргуду, у Долима, Звијерини, Дабру и Трусини. Борио се против њемачких фашиста на Трусини и Снјежници. Успјешно је водио чету у борбама за ослобођење Требиња, Завале и Доњег Храсна и у борбама против њемачких легионара и дијелова 9. домобранског посадног здруга код Ротимље, Камене и Уд्रेжња. Храбро се борио и у разбијању дијелова 369. гренадирског пука на простору Мукињаце и Бакрачуше и у гоњењу непријатеља преко Кокорине и Кржуља.

Са великим заносом хитао је у борбе за ослобођење Мостара. Погинуо је 14. фебруара 1945. године на домаку Мостара као командир 1. чете 3. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде. *)

СКОЧО Ј. ГОЈКО

Храбро је Гојко Скочо ишао у многе борбе, прешао је Неретву и Сутјеску, неустрашиво носио пушкомитраљез у многим биткама, издржао многе недаће и тешкоће, водио своје борце на многим поприштима и никад се није поколебао. Родио се 1913. године у селу Кубаш, Берковићи, земљорадник. До почетка рата живио је у свом Кубашу веома сиромашно и често радећи код другог.

Партизански борац постао је у октобру 1941. године, када је ступио у Сузинску партизанску чету. Био је борац Комбиноване чете која је као појачање Првом ударном батаљону водила борбе против четника попа Перишића у рејону Гата, села Казанци и Михољаче, те против усташа у рејону Мједеник, Лончари и Игра у Борчу. Као борац 6. ударног батаљона учествовао је у борбама против усташке милиције и оружника од Жегуље до Бјелојевића и Пребиловаца.

У току треће непријатељске офанзиве, почетком јуна 1942. са групом бораца Столачког НОП батаљона пробио се преко Давидовића до Врбнице, гдје се укључио у строј Херцеговачког НОП одреда. После двомјесечних борби и маршева преко Зеленгоре, Бјелашнице, Битовње и Прозора, 10. августа 1942. постао је борац тек формиране Десете херцеговачке НОУ бригаде, односно њеног другог батаљона, с којим ће кренути на борбени пут ове Бригаде од Ливна, Купреса, Жепча, Бугојна, Прозора све до Острошца. У бици на Неретви показао је примјерну храброст као и у борбама са четницима преко Порима, Зимља и Невесиња, па до Љубиња.

У мају и јуну 1943. године у бици на Сутјесци био је пушкомитраљезац и храбро је прегрмио све тешкоће и страхоте те славне битке. У

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 463-464

октобру те године је најприје командир одјељења, а потом и командир вода у трећој (дванаестој) херцеговачкој НОУ бригади, у 2. батаљону, па учествује у борбама против четника и дијелова СС дивизије »Принц Еуген« код Влаховића, Долова, Врањске, Хргуда, Трусине, Билеће и Гацка.

Члан КПЈ постао је у новембру 1943. године.

Овај прекаљени борац и партизански командир погинуо је 2. јануара 1944. године у рејону станице Јесенице, Луг, на прузи Требиње – Равно, у борби против дијелова 14. домобранског здруга и усташа. *) Други батаљон тешко се опростио од свог командира из плејаде бораца са Неретве и Сутјеске.

СОЛДО С. АЛЕКСА

Рођен је 1914. године у Сузини, Берковићи, у породици Стојана и Ристе Солдо, земљорадник.

У јуну 1941. године кренуо је међу устанике на Кубаш, да би у октобру, опредјељујући се за НОП, постао борац Сузинске партизанске чете. Борио се против усташа и талијанских фашиста марта 1942. у рејону Жегуље. Крајем априла те године је у Комбинованој чети с којом иде у борбу против усташке милиције и оружника од Битуње и Жегуље до Бјелојевића. У трећој непријатељској офанзиви бори се против талијанских

окупатора и четника у рејону Заград и Заовиште.

Био је храбар и одлучан борац, па је у априлу 1942. године кандидован за члана КПЈ.

Заробљен је у борбама са окупаторима и четницима на правцу Сузина-Кубаш и Преворац-Заовиште 26. маја 1942. године, па је истог дана стријељан у рејону Братуљевица, Кубаш. **)

СОЛДО Ф. МИЛАН

Милан Солдо је погинуо на домаку своје родне Сузине, бранећи од талијанских окупатора и четника свој завичај. Погинуо је 25. маја

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 150,

Споменница Десете херцеговачке бригаде, стр. 11

**) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 254/5, књ. II, стр. 315-319

1942. године на Стражевици, одолијевајући вишеструко надмоћнијем непријатељу.

Рођен је 1910. године у породици Филипа и Петране Солдо, у селу Сузина, Берковићи, земљорадник.

Послије боравка са устаницима на Кубашу, током првог реаговања на усташка злодјела, Милан Солдо се у октобру 1941. године опредио за НОП и постао борац Сузинске партизанске чете, с којом ће учествовати у свим борбама које ова Чета води. Крајем маја 1942. је у Комбинованој чети, која је затварала правац Невесиње-Трусина-Берковићи, па се бори против четника и талијанских окупатора на локалитетима Студенац и Цинов До. Заједно са својим друговима одлучно је бранио положаје на Кошеној греди, Трусини и Кривој доли, не дозвољавајући вишеструко надмоћнијем непријатељу продор ка Дабру. До последњег метка је бранио положаје на Стражевици и ту погинуо 25. маја 1942. године.*)

СОЛДО Л. НИКОЛА

Прије почетка рата Никола Солдо је био познат као велики љубитељ спорта. Активно се бавио атлетиком, организовао спортске сусрете дабарске омладине и био предсједник Соколске чете. Био је човјек широких видика.

Рођен је 1902. године у породици Луке и Стоје Солдо, у Сузини, Берковићи, земљорадник. Крајем јуна 1941. године кренуо је међу устанике а у октобру међу првима ступио у Сузинску партизанску чету, у којој ће својим искуством и угледом доприносити омасовљењу и учвршћивању њених редова. Као човјек који је имао искуство поднаредника у бившој Југословенској војсци, изабран је за командира вода.

Крајем фебруара 1942. године кандидован је за члана КПЈ.

Крајем маја 1942. године учествовао је у борбама против четника и окупатора на правцу Сузина-Кубаш, па је са својим борцима одлучно бранио сваку чуку на правцу Заовишта. Због продора јачих непријатељских снага ка Заовишту, Никола Солдо је заробљен 26. маја 1942. и истог дана стријељан од стране припадника окупаторске дивизије »Kasatori delle Alpi« и четника на Братуљевици, Кубаш.**)

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 315-317

**) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 254/5, књ. II, стр. 315-19

ШИНИК Л. КОСТО

Без много ратничког искуства, али храбро и одлучно кренуо је Косто Шиник у први бој са окупатором у столачком крају, у долини Брегаве, у Доли, 13. фебруара 1942. године. Прихватио је Косто храбро борбу са талијанским окупатором, дајући свој велики допринос великом партизанском успјеху у савлађивању отпора једне окупаторске чете. У тој борби, у одлучном судару, Косто Шиник је дао свој живот као борац Милавићке партизанске чете.*)

Родио се 1910. године у селу Струпићи, Берковићи, у породици Лазе Шиника, земљорадник.

Ратовао је кратко. Послије придруживања устаницима у јуну 1941. године, у новембру је ступио у Милавићку партизанску чету, у којој је показао све одлике дисциплинованог и примјереног борца. У првој већој борби, на жалост, страдао је од метка талијанских фашиста.

ШИНИК Р. МИЛАН

Рођен је 1921. године у породици Шиник Ристе и Анђе, у селу Кубатовина, Берковићи, земљорадник.

У октобру 1941. године постао је борац Сузинске партизанске чете, с којом је учествовао у борби против талијанског окупатора у Доли у фебруару 1942. године. Био је активан у раду СКОЈ-а у Сузини, Кубашу и Кубатовини. Крајем априла 1942. постао је борац Комбиноване чете, с којом учествује у борбама против оружника и усташке милиције на правцу Жегуља-Бјелојевићи. Борио се и против талијанских освајача и четника у трећој непријатељској офанзиви на правцу Сузина-Кубаш.

За вријеме четничке страховладе 1942/43. године остао је чврсто на позицијама НОП-а одлучно супротстављајући се четништву због чега ће га четници прогонити. Крајем фебруара 1943. године четници су га присилно повели са собом. На путу за Бијело Поље, Милан учествује у организовању саботаже и бјекства веће групе припадника и сим-

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 55-57

патизера НОП-а. Четници су са својим потјерним групама неке од њих похватили, а међу њима и Шиник Милана. Почетком марта 1943. године четничка команда га је послала на »специјални задатак« и ликвидирала га по кратком поступку.*)

ШКРБА Т. ПЕРО

Био је познати пушкомитраљезац у 4. чети 1. ударног батаљона. Борио се дуж своје Херцеговине у многим бојевима. Бивао је заробљен, одведен у логор у Грчку, али се опет враћао у партизанске јединице. Погиנוу је на домаћој победи над окупатором...

Родио се 1915. године у Дољу, Столац, у породици Трипа и Ристе Шкрба, земљорадник.

Избјегао је испред усташких покоља и придружио се устаницима крајем јуна 1941 године, а у октобру је постао борац Преодољске партизанске чете. Учесник је борбе у Дољу у фебруару 1942. против талијанских фашиста. У марту 1942. упућен је у Ударну чету у састав Првог ударног батаљона с којим учествује у борбама против четника и талијанских окупатора у Невесињу и код Гацка. Истакао се у борбама на Добрељима, Пустом пољу, у селу Михољаче и у разбијању усташког упоришта у Борчу. У мају 1942. са 6. ударним батаљоном учествује у борбама против усташке милиције од Жегуље до Бјелојевића. Као истакнут борац у том периоду предложен је за кандидата за члана КПЈ.

Чврсто је остао на позицијама НОП-а и у тешким данима 1942/43. године.

Маја 1943. године заробљен је од стране СС дивизије »Принц Еуген«, па је одведен у логор у Грчку. Одмах се активно укључио у рад припадника НОП-а. Када је дошао из логора половином 1944. године, одмах је ступио у 1. батаљон 10. херцеговачке НОУ бригаде, па је учествовао у борбама против њемачких легионара, четника и усташа код Невесиња, Читлука и Лиштице. Истакао се у борбама против дијелова 369. легионарске њемачке дивизије и четника Невесињске бригаде. Био је веома искусан, храбар и снажљив борац.

Погиноу је у једном од узастопних јуриша, у сламању спољне одбране гарнизона Невесиње, 9/10. фебруара 1945. године.**)

*) Послије бјекства групе припадника и симпатизера НОП-а из Бијелог Поља код Мостара четничка команда са фронта доставља Команди четничке Столачке бригаде допис са списком одбјеглих из Бијелог Поља, са захтевом да се што прије похватају саботери и издајници и спроведу у Равни-Приграђане, ради упућивања на »специјални задатак«. Слање на »специјални задатак« значило је ликвидацију припадника НОП-а по кратком поступку и потајно.

Кутија 199, Ф. 2 Д 38, четничка архива у Војном историјском институту, Београд.

Сјећање бораца столачког краја, књ. 1, стр. 257.

Закључак Предсједништва Оштинског одбора СУБНОР-а Столац, под бројем 01-201 од 9. IX 1987. године.

**) 29. ХНОУ дивизија, стр. 447

ШОТРА Ђ. ДРАГОМИР

Из родног Тријебња, гдје је угледао свијет 1923. године у породици Ђоке и Даринке Шотра, Драгомир Шотра кренуо је стазама знања, најприје завршавајући грађанску школу у Стоцу, а затим настављајући школовање, у Учитељској школи у Мостару. Показивао је још од малена велико интересовање за литературу, а у Мостару, гдје се нашао са напредним омладинцима Омером Голубићем, Данилом Милићевићем и другим из столачког краја, кренуо је путевима младих револуционара.

Одгојен у сиромашној патриотској породици, Драгомир је у Мостару лако нашао истомишљенике међу припадницима омладинског револуционарног покрета који је у Мостару био у пуном замаху. У литерарној дружини »Алекса Шантић«, у расправама о литератури, долазило је и до оштрих полемика са љотићевцима и франковцима. Драгомиру је ускоро повјерен задатак да припрема »црвену помоћ« а почетком 1941. године примљен је у СКОЈ у Учитељској школи. Учествовао је у мартовским демонстрацијама 1941. које су биле одговор на потписивање Тројног пакта.

Послије избијања рата 1941. године, школа је престала са радом, па је Драгомир напустио школовање у трећем разреду. Због усташких прогона, враћа се у Тријебањ, али ни ту није нашао мира. Када је фашистичка Њемачка напала СССР, усташе су похапсиле многе Србе и друге напредне људе, па је ухапшен и Драгомир Шотра. Одведен је заједно са оцем Ђоком на Пилету, гдје је подвргнут мрцварењу и тучи. Пребачен је на Домановиће у усташки логор, гдје је злостављање настављено.

Послије злостављања и усташке тортуре Драгомир Шотра је 27. јуна 1941. године убијен и бачен у јаму Бивоље Брдо код Чапљине.*)

ШОТРА Д. РАЈКО-РАТО

Какво је било мјесто Рајка-Рате Шотре у предратном студентском и омладинском револуционарном покрету на Универзитету у Београду, и какав је углед имао међу омладином, најбоље се може видјети по томе што је на првој паради у ослобођеном Београду 1945. године београдска омладина носила, поред других, и слику познатог студентског револуционара Рајка-Рате Шотре. На тај начин се одало признање храбром борцу, истакнутом члану Партије, организатору студентских акција, руководиоцу СКОЈ-а, неуморном пропагатору циљева НОР-а.

*) Просвјетни радници у НОР-у.

Сјећање бораца столачког краја, књ. 1, стр. 607-609

У познатој патриотској и цијењеној породици Данила и Боже Шотра, чија су сва дјеца припадала напредном радничком и комунистичком покрету. Рајко-Рато Шотра се родио 1920. године у селу Пјешивац, Столац. Завршио је Грађанску школу у Стоцу, а потм студирао на Трговачкој академији у Сарајеву, односно Високој економско-комерцијалној школи у Београду. Још у Трговачкој академији крећућу је путем омладинског револуционарног покрета постајући члан СКОЈ-а. Веома интелигентан и образован, амбициозан и одмјерен, Рато Шотра је израстао у чврстог и непоколебљивог комунистичког борца који је с вјером у своје идеале смјело корачао стазама револуционара.

Његова револуционарна активност нарочито је видљива у напредном студентском покрету у Београду, јер је на Високој економско-комерцијалној школи постао један од најистакнутијих студентских руководилаца. На Високој школи је постао члан КПЈ, а од 1939. године не све до почетка рата био је предсједник Удружења студената Високе школе. Међу студентима је развио живу револуционарну активност, дружећи се са комунистички оријентисаним активистима какви су били Слободан Шакота, Весна Бутијер, Родо Андрић, Марко Мишић и други. Био је организатор многих спортских и културних манифестација кроз које је вјешто пропагирао идеје револуционарног покрета. Остао је упамћен и по томе што је био један од организатора демонстрација против потписивања Тројног пакта.

Рато Шотра није заборављао ни свој завичај. Његови доласци у Столац за вријеме лјетњих и зимских ферија значили су за акције столачких омладинаца веома много, јер активно поготово током 1940. и 1941. године, дјелује у партијској хелији у Стоцу. У 1940. години заједно са Марком Мишићем и Алом Бурином учествује у формирању првих актива СКОЈ-а у Стоцу.

Када је Комунистичка партија Југославије позвала своје чланове да се добровољно јављају у бившу Југословенску војску, да би се подстакла борба против фашистичке агресије, Рато Шотра је са групом комуниста (Слободаном Шакотом, Радом Андрићем) 8. априла 1941. године кренуо у Требиње, гдје се команди гарнизона јавио као добровољац. Чекало га је велико изненађење: са друговима је враћен. У Требињу није имао мира. Отворено је пропагирао борбу против фашизма, па је привођен среском начелнику. Послије договора са члановима КПЈ Драгицом Правица и Асимом Зупчевићем упутио се у Никшић, гдје се јавио у војну команду. Ту је срдечно дочекан, па је од стране пуковника Радосава Јовановића распоређен и упућен у Даниловград, гдје је остао до 18. априла, односно до капитулације бивше Југославије.

Након тога Рато Шотра је кренуо у Београд, гдје је стигао последије вишедневних скривања од окупационих власти. Београд га је дочекао разорен. Дочекали су га рушевине, покидане партијске и друге везе, полицијски час и много непредвиђеног. Међутим, он проналази другове који су остали у Београду, па се договара шта треба чинити. Послије напада фашистичке Њемачке на СССР, у Београду је настала права потјера за комунистичким активистима, па је Рато био принуђен да се склони на Вождовац, гдје је једно вријеме радио у Савезу српских земљорадничких задруга.

Послије позива КПЈ народима Југославије да се дижу на устанак, одазивајући се позиву, Рато је из Београда отишао у Рашку, у село Дубац, код своје сестре Рајке. Ту се нашао и са својим братом, познатим сликаром и револуционаром Бранком. Одмах се укључио у припреме за устанак, па улази у прве формиране десетине. Значајна је његова активност и на припремама за формирање Копаоничког НОП одреда у августу 1941, када је изабран за руководиоца Агитропа и руководиоца СКОЈ-а у Одреду. Са Копаоничким одредом стицао је прва ратничка искуства у борбама код Рашке и Краљева, те приликом напада на гарнизон у Рашкој и у борбама против њемачког окупатора у октобру 1941, у првој непријатељској офанзиви. У децембру 1941. у борби против четника Драже Михаиловића у рејону Грујине ливаде код Слатине, Чачак, тешко је рањен, па су га другови смјестили у село Ројак код Чачка, у кућу сељака Сретена Баћевића. Била је потребна хитна хируршка интервенција, па је прибављена лажна легитимација и Рато је са именом Ратка Жарковића пребачен у болницу у Београд, гдје га је оперисао проф. хирург Стојан Новаковић. У болници умало није био откривен. У собу му је убачен љотићевац који га је познавао, па га је партијска веза пребацила у село Умчари, гдје је смјештен код Асима Фазлагиха-Лоле и његове супруге Загорке која је у Умчарима имала своју апотеку.*)

Почетком јуна 1942. године, из Умчара, гдје му је запријетила опасност од Гестапоа, Рато је партијском везом пребачен у село Сеона код Смедерева, код Вере Андрић, учитељице, члана КПЈ и курира Обласног комитета КПЈ. У Сеони се налази са старим другом из београдских студентских дана Родом Андрићем, па успијева да се повеже са београдском партијском организацијом, од које ће добијати билтене и друга обавјештења.

Иако му рана још није била залијечена, Рато је тражио да иде у Одред, па крајем августа 1942. године организује пребацивање у Шумадијски партизански одред, гдје ће поново постати руководилац

*) Породица Асима Фазлагиха-Лоле трагично је настрадала. Асима су нацисти ликвидирали на Бањици. Загорку су убили четници. Једногодишњег сина Владимира прихватила је породица Султановић. Данас је Владимир доктор правних наука и амбасадор наше земље у Грчкој, у Атини.

Агитпропа. Припремао је билтене, умножавао радио-вијести, штампао пропагандни материјал и веома успјешно организовао информисање бораца.

Када је формирана 1. шумадијска НОУ бригада у селу Суводо, половином новембра 1943. године, Рато је постао члан Штаба Бригаде. Бригада је водила једномјесечне борбе са њемачким фашистима и успјела да се пробије из окружења и изађе у рејон Пријепоља, на слободну територију. Борци су били уморни, исцрпљени и ненаспавани, очекиван је одмор. Међутим, њемачки окупатори су открили присуство Бригаде, па су је изненада напали специјалним скијашким јединицама. Тог 4. децембра 1943. Бригади су нанесени осјетни губици, а поједина њени дијелови били су опкољени. У тој вишечасовној борби Рато није желио, задњим метком прекратио је себи живот. То је у таквим условима био примјер јунаштва и високе комунистичке свијести.

Тако је завршио свој ратни пут овај херцеговачки револуционар. Далеко од завичаја, али увијек на стазама револуције, био је вјерни војник Партије. Таквог, људи су га вољели, јер је својом веселом природом, својом ријечју и пјесмом, својим неодољивим шармом лако налазио истомишљенике на путу ка циљевима револуције. У остварењу његових визија смрт га је зауставила у двадесет трећој години живота...*)

ШУКИЋ М. ВЛАДО

Рођен је 1919. године у селу Долови, Берковићи, у породици Милана и Јоване Шукић, земљорадник.

Рат га је затекао у његовом селу, па је октобра 1941. године ступио у Милавићку партизанску чету. Члан СКОЈ-а постао је децембра 1941. године. Почетком 1942. изабран је за командира вода у 1. чети. Као борац Комбиноване чете Столачког НОП батаљона учествовао је у борбама против четничког тзв. »ћоравог« баталјона на простору Лађевића, Мека Груда.

Чврсто је остао на позицијама

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 69.

Шумадијска бригада, стр. 261 и 336.

Казипања Слободана Шакоте, Рода Андрића, Душана Томовића, 1987. год.

Бранислав Божовић: »Рударска партизанска чета«, Војни издавачки завод, 1974, стр. 259 и 372

НОП-а и 1942/43. године илегално радећи за НОП, обезбјеђујући и збрињавајући илегалне раднике.

У септембру 1943. године постао је борац батаљона »Саво Беловић«, с којим ће као борац 2. чете учествовати у борбама против четника и њемачких фашиста на Трусини, Хргуду, Доловима и Убоском. Јуна 1944. године његов Батаљон је у саставу 13. херцеговачке НОУ бригаде, а Владо је постао замјеник политичког комесара 3. чете па затим и комесар 2. чете 3. батаљона. Био је неустрашив борац. Посебно се истакао у борбама против њемачких фашиста и четника у току седме непријатељске офанзиве на Сњијежници и Трусини. Учествовао је и у борбама за ослобођење Требиња, Завале и Доњег Храсна.

У октобру 1943. године постао је члан КПЈ.

У борбама против њемачких легионара на простору Врањевића, Камене и Бакрачуше извршавао је дужности и као борац и као старјешина у току 1944/45. године. При томе је долазила до изражаја његова брига за борце, који су га цијенили и вољели.

Његова храброст била је посебно видљива и у вишедневним борбама против дијелова 370. њемачког гренадирског пука и дијелова 9. усташког здруга код Острошца и у нападима на непријатељске положаје код Јаворника и Бунаре.

Јуначки је погинуо у посљедњем јуришу за ослобођење Острошца 1. марта 1945. године.*)

ШУКО М. САЛКО

Салко Шуко је био врстан илегаллац који је смјело, без колебања, извршавао своје тешке задатке. Био је у специјалним илегалним ударним групама које је формирала партијска организација Мостара. Својом снажљивошћу и спретношћу поузданог илегалца извео је многе илегалне акције.

Био је пекарски радник. Рођен је 1919. у Стоцу, у породици Мехмеда и Шахе Шуко.

Веома млад се определијелио за идеју напредног радничког покрета радећи најприје у Стоцу а затим у Мостару, гдје се укључује у рад синдикалне организације и гдје ће стасавати у поузданог илегалног радника. Своја револуционарна искуства

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 471-473

стицаће и у протестима против режима и другим демонстрацијама, у којима се исказивао као борац за радничка права.

Члан КПЈ постао је 1941. године.

На простору Бранковца у Мостару, као члан специјалне илегалне групе, чији је руководиоца био Мухамед Бостанџић, храбро је извршавао све задатке. Обезбјеђивао је илегалне раднике, прихватао курире, проводио илегалце и активисте НОП-а и обављао многе друге повјерљиве задатке НОП-а. Учествовао је у извођењу саботажа и диверзија, растурао прогласе и летке, лијепио плакате о успјеху НОВ и ПОЈ. Био је провјерен и поуздан ослонац НОП-а.

На својим специјалним задацима путовао је у Сарајево и одржавао везе са припадницима НОП-а. На једном од тих задатака, приликом повратка из Сарајева у Мостар, погинуо је овај искусни илегалцац почетком 1945. године.*)

ШУТИЋ Р. БОШКО

Бошко Шутић је био једна од првих устаничких жртава у борбама са усташама и домобранима. Погинуо је 19. августа 1941. године у осамнаестој години.

Рођен је 1923. године у селу Поткубаш, Берковићи, у породици Радослава Шутића, земљорадник.

Крајем јуна 1941. године избјегао је усташки покољ у Дабру и постао борац Мечанско-поткубашке устаничке чете. Учествовао је у борбама против усташа и домобрана у јулу и августу 1941. године на правцу Предоље-Блаца. Веома млад, без много искуства, са младалачким заносом јуришао је на непријатељске положаје потврђујући се као храбар и неустрашив борац.

Погинуо је у нападу на усташко пушкомитраљеско гнијездо 19. августа 1941. године на превоју Преворац. Охрабрен успјесима у неколико засједа и претходних окршаја, неустрашиво је кренуо да отме пушкомитраљез, али је смртно покошен. Својом жртвом омогућио је да се дође до пушкомитраљеза, драгоцјеног плијена у то вријеме, у борбама у којима је Команда Јадранског дивизијског подручја предузимала мјере појачања својих снага на правцу Предоље-Берковићи**)

ШУТИЋ С. НОВИЦА

Као седамнаестогодишњак, угледајући се на старијег брата, оца и сестре, Новица Шутић се определио за НОБ и октобра 1941. сту-

*) Изјава Мухамеда Бостанџића, вође ударне групе у Бранковцу

**) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 280, 281

Извјештај и мјере ВЖД/К I, Д. 79

пио у Мечанску партизанску чету. Увијек је био међу првима у свим акцијама. Иако су му старији говорили да је још млад, да треба да буде стрпљив, Новица је хитао у свим борбама у прве редове. Био је веома лијепо развијен, брзо је сазријевао, па је по свом резонувању, размишљању и понашању превазилазио своје године.

Рођен је 1925. године у селу Меча, Берковићи, у породици Спасоја и Даринке Шутић, земљорадник.

Члан СКОЈ-а постао је у фебруару 1942. године у Мечи.

Већ у првим борбама против талијанског окупатора у Долу и проприла 1942. постао је борац Ударне чете Столачког батаљона, у саставу 6. ударног батаљона, и учествовао је у борбама на правцу Жегуља-доњи ток Неретве. Са младићким заносом јављао се за бомбаша. Након прославе Првог маја у Бјелојевићима, кренуо је у нови задатак у рејон Доњег Храсна, па у току 2. и 3. маја учествује у борби против усташа и талијанских окупатора на жељезничкој прузи Хугово-Храсно.

Из Доњег Храсна, као храброг и оданог борца, командир чете је Новицу Шутића послао на везу са Билећком партизанском четом у рејон Свитаве. На том задатку, пробијајући се од Доњег Храсна врлетица Дашнице до Свитаве и назад, наишао је на прикривене остатке усташа на прилазима Доњем Храсну, гдје је из засједе смртно покошен.

Смрт младог и неустрашивог скојевца Новице Шутића унијела је велику тугу међу борце, а најтеже је било његовом командиру Данилу Ђурици. Тешка срца саопштио је тужну вијест родитељима овог храброг младића. Изненадио га је Новичин отац Спасоје, који је у великом болу рекао командиру свога сина да слободе нема без крви и да га тјеши чињеница да је његов син погинуо јуначки. Стари Спасоје је поручио да ће његов други син Вељко попунити празнину његовог срца и Новичино мјесто у борбеном строју партизана.*)

Херојство седамнаестогодишњег Новице показало је и чојство његовог оца Спасоја. То је била још једна потврда ширине револуције која је имала јако упориште у народу.

ШУТИЋ Л. ПЕРО

Перо Шутић се родио 1914. године од оца Луке и мајке Стане у селу Меча, Берковићи, земљорадник.

До рата је тешко живио радећи као физички радник у Стоцу, Мостару и Сарајеву. Сусрети са људима и новим срединама отварали су

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 46-47

му видике, а он се враћао у родну Мечу, гдје је повремено обрађивао сиромашну херцеговачку земљу.

Прикључио се устаницима крајем јуна 1941. године. У октобру 1941. године постао је борац Мечанске партизанске чете. Учесник је борбе у Долу са талијанским окупатором. Борио се и против усташке милиције и талијанских окупатора у рејону Жегуље. Крајем маја 1942. године постао је борац Комбиноване чете Столачког НОП батаљона, па је учествовао у борбама против окупатора и четника на правцу Невесиње-Трусина-Берковићи.

За вријеме четничке тираније 1942/43. чврсто је остао на позицијама НОП-а и илегално радио за покрет. У марту 1943. године постао је борац обновљеног Столачког НОП батаљона, односно 6. батаљона 10. херцеговачке бригаде, па је ратовао против четника и италијанских окупатора код Љубиња, Врањске, Звијерине, Трусине и Снјежнице.

Учествовао је у бици на Сутјесци, гдје се током једномјесечних борби у петој офанзиви борио против дијелова 7. СС дивизије »Принц Еуген«, у долини Комарнице, на правцу Пивска Жупа-Мратиње, у рејону Брљево, Јаворак, Крушчица и на другим мјестима у пробоју са Сутјеске.

Октобра 1943. је у 1. батаљону 3. херцеговачке бригаде (12. херцеговачка НОУ бригада) командир вода.

Новембра 1943. године као истакнути борац примљен је у Комунистичку партију Југославије.

Показао је примјерну храброст у многим борбама: против нациста и четника у рејону Врањска, Туцаков до, Кобиља глава, Добрељи, Пржине, Зборна гомила.

Погинуо је 29. јануара 1944. године код Зборне гомиле код Гацка, гдје се борио више часова са својим водом против дијелова 14. СС пука и четника Гатачке бригаде.*)

ШУТИЋ С. ВЕЉКО

Када је погинуо други син Спасоја Шутића, Вељко, годину и по дана после погибје брата Новице, њихова сестра Славка је у ведрој херцеговачкој ноћи, оплакујући своју браћу, спјевала стих: »Мила мајко, ја не видим звијезде Данице, нема нама Вељка и Новице«. У новембру 1943. године у рејону Мушине градине код Плана, борећи се са дијеловима њемачке окупаторске борбене групе »ХЕШ«, јуначки је погинуо Вељко Шутић.

Родио се 1921. године у селу Меча, Берковићи. Отац Спасоје, мајка Даринка. Земљорадник.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 158-159

У породици старог слободара Спасоја израстао је у примјерног младића. Крајем јуна 1941. године отишао је међу устанике. Међу првима је ступио у Мечанску партизанску чету. Члан СКОЈ-а постао је у децембру 1941. године. Учесник је борбе у Долу у фебруару 1942. године. Марта 1942. постао је борац Ударне чете, па у саставу Првог ударног батаљона учествује у борбама против четника у Братачу, Кишину Селу, Надинићима, Брајићевићима, Казанцима и у рејону Добрељи. Показао је своју храброст, нарочито у борбама против талијанских окупатора и четника код села Михољаче и приликом борби против усташа на Борчу.

У саставу Столачког НОП батаљона крајем априла 1942. учествовао је у борбама против усташке милиције од Жегуље до доњег тока Неретве. У тим борбама тешко је га ожалостила вијест о погибији његовог брата Новице.

Члан КПЈ постао је маја 1942. године.

Чврсто је на позицијама НОП и у тешким данима четничке владавине 1942/43. године. Иако су му четници спалили кућу и прогонили цијелу његову фамилију, одлучно је радио за НОП.

У обновљени Столачки НОП батаљон отишао је јула 1943. а у октобру те године је борац 10. батаљона 10. херцеговачке НОУ бригаде. Ту је постао командир вода а након тога у 3. херцеговачкој (дванаестој) НОУ бригади учествује у борбама код Љубиња, Требиња, Невесиња, Гацка и Билеће. Посебно се истакао у борбама против њемачких фашиста и четника у рејону Меке Груде, Рогова, Великог Планика, Мушине градине, гдје су нанијети осјетни губици њемачкој групи »ХЕШ« и дијеловима дивизије »Принц Еуген«.)

Јуначки је погинуо у борби против њемачких фашиста 24/25. новембра 1943. године. Стари слободар Спасоје подарио је и другог сина борби за слободу...

ТАТАРЕВИЋ А. АВДО

Долазећи на школовање у Сарајево из Стоца, гдје је рођен 1921. године у породици Алије и Фате, Авдо Татаревић ће веома млад у Жељезничкој школи постати један од најоданијих бораца омладинског и радничког покрета у својој средини. Као радник Главне жељезничке радионице, која је била право упориште КПЈ и радничког покрета, Авдо Татаревић је 1940. године постао члан СКОЈ-а и израстао у веома поузданог скојевца.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 126 и 127

Илегално је радио за Покрет у Главној жељезничкој радионици, гдје је у другој половини 1942. године био секретар СКОЈ-а и учествовао у многим илегалним акцијама. Када му је почетком 1943. године запријетила опасност од откривања и хапшења, склонио се у Столац, одакле се, преко организације НОП-а у Стоцу, пребацио у партизанске јединице. Постао је борац Мостарског омладинског одреда у јуну 1943. године. На путу за спој са Десетом херцеговачком НОУ бригадом Одред је кратко боравио у Ротимљи, гдје је проказан и изненада нападнут дијеловима СС дивизије »Принц Еуген«, те усташким ор-
ужницима. У борби са много надмоћнијим непријатељем Одред је го-
тово уништен. У тој борби, 5. јула 1943, заробљен је и Авдо Татарето-
вић, који је најприје одведен у Столац, а након тога у Мостар. Гестапо
га је подвргао тешком мучењу, али овај храбри скојевац све муке је
стоички издржао и никог није одао.

Њемачки фашисти су га као борца Мостарског омладинског одреда стријељали на Овојцима код Лиштице. На тај начин завршио се живот овог храброг скојевца који је хитао у Десету херцеговачку бригаду, да попуни проријеђене редове.*)

ТУЦЕ О. АВДО

Авдо Туце је веома млад постао одушевљени поборник идеја омладинског напредног покрета. Школујући се у Мостару, гдје је стигао из столачких Дубрава као одличан и примјеран ђак, Авдо Туце је стасавао у вриједног омладинца, па је примљен у СКОЈ 1941. године. Отворено је осуђивао фашистичку агресију на нашу земљу, стварање усташке државе и злодјела усташа у Дубравама.

Рођен је 1922. године у селу Аладинићи, Столац, у породици Омера и Хабибе, ђак.

У другој половини 1941. године

стигао је у Црниће, гдје се прикључио акцијама НОП-а, успостављајући везу са омладином Бивоља Брда и Прења.

На слободну територију је изашао у првој половини 1942. године, али се због треће непријатељске офанзиве морао вратити, па је на простору Дубрава наставио илегално да ради за НОП. Фебруара 1943. је постао борац у батаљону »Искра«, па је као борац овог Батаљона након петнаестодневног марша преко Неретве, Биокова, Чабуље, Дрежнице и Јабланице стигао у Десету херцеговачку бригаду у рејону Острошца. Распоређен је у 3. (Мостарски) батаљон, па је учествовао у бици на Неретви, у разбијању четника на правцу Борачко језеро-Невесиње.

Био је храбар борац. Обављао је дужност командира одјељења и вода. Успјешно је водио своје борце из борбе у борбу. Истакао се у борбама против талијанских окупатора, херцеговачких и црногорских четника на простору Невесиња и Гацка.

Погинуо је у бици на Сутјесци. Послије вишедневних борби са дијеловима злогласне СС »Принц Еуген« дивизије; борећи се у рејону Пивског манастира, Вучева и у долини Сутјеске, Авдо је своје борце у стрељачком строју храбро водио из борбе у борбу. У јекну окршаја на Сутјесци 27. маја 1943. јуначки је погинуо у борби са њемачким фашистима.*)

ВУКОЈЕ И. ГОЈКО

Гојко Вукоје је кратко ратовао. У познатој борби у Доли са талијанским окупатором 13. фебруара 1942. године неустрашиво је јуришао на добро наоружаног непријатеља, па је смртно погођен.**)

Рођен је 1910. године у породици Илије Вукоја, у селу Трусуина, Берковићи, земљорадник.

У јуну 1941 године прикључио се устаницима на Трусуини и Берковићима у борби против усташа. Децембра 1941. године постао је борац Трусуинске партизанске чете Столачког НОП батаљона. Био је примјеран борац који је позитивно утицао својим примјерним понашањем на стање у чети.

ВУЈОВИЋ Г. ЛАЗО

Априлски рат затекао је Лазу Вујовића на служењу кадровског рока у авијацији, у Рајловцу. Послије капитулације успио је преко босанских планина да дође у село Засада, Билећа, гдје је рођен 1918. године у породици Гаврила и Илинке Вукоје. Био је земљорадник.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 58

Мостарски батаљон, стр. 376

Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 518

**) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 56-57 и 367

*) Сарајево у револуцији, стр. 478

Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 142, књ. II, стр. 102-103, и стр. 363/364

Мостарски батаљон, стр. 252-253 и 390

Са устаницима у јуну 1941. године учествује у нападу на станицу усташких оружника у Лукавцу код Невесиња и на усташку станицу у билећким Крстачама. Учествовао је и у нападу на упоришта усташа на простору Берковићи-Плана као борац Засадске устаничке чете.

Учествовао је у организовању Засадске партизанске чете у октобру 1941. године, па је изабран за замјеника командира. Крајем јануара 1942. године отишао је у Ударну чету, у састав Првог ударног батаљона, гдје ће обављати дужност замјеника комесара чете. Прокретањем је са првим ударним батаљоном кроз сјеверну Херцеговину учествујући у многим борбама.

Члан КПЈ постао је у марту 1942. године. Јуна 1942. године није успио са партизанским снагама да одступи у Босну, па је остао у свом крају, гдје је успјешно илегално радио за НОП. Одлучио се борио против четничке пропаганде и ширио идеје НОБ-а. Његова кућа била је најистуренији пункт НОП-а према Ситници.

Средином марта 1943. године учествује у организовању оружаног напада на четнике на Средњем брду, а затим се укључује у партизански батаљон «Слобода» обновљеног Јужнохерцеговачког одреда који је крајем априла ушао у састав 6. батаљона Десете херцеговачке НОУ бригаде.

Учесник је славне битке на Сутјесци.

У љето 1943. године отишао је у партизански батаљон «Миро Попара», који је октобра те године ушао у састав 3. херцеговачке (дванаесте) НОУ бригаде. Био је замјеник командира 2. чете 4. батаљона. Почетком 1945. године постављен је за командира 2. чете.

Истакао се у борбама за ослобођење Мостара, Коњица и у борбама на Иван планини.

У одлучним борбама са дијеловима 370. гренадирског пука на раскрсници путева код Блажуја овај храбри партизански командир и прекаљени борац погинуо је 5. априла 1945. године.*)

ЗУБАЦ Т. ЈОВО

Рођен је у Стоцу, 1908. године, у породици Тодора Зупца. Био је обућарски радник. Млад се определио за раднички покрет, па се укључио у рад синдикалне организације у Стоцу.

У потрази за послом отишао је у Сарајево, гдје је радио као обућарски радник. И у Сарајеву је био запажени синдикални активиста у многим акцијама и борбама за радничка права.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 523

Билећа у НОР-у и револуцији, стр. 169-170

Крајем 1941. године из Сарајева је отишао у Калиновички НОП одред, с којим учествује у борбама против талијанског окупатора, четника и усташа на простору Калиновика, Обља, Улога и Борча. У треманској партизанској офанзиви пробио се на Игман и прикључио се Игманској партизанској чети, која је августа 1942. године ушла у састав 2. батаљона 10. херцеговачке бригаде, као 3. чета. Као борац 3. чете 2. батаљона учествовао је у борбама против талијанских окупатора, усташа и четника код Прозора, Горњег Вакуфа, Бугојна и Купреса.

Пред крај 1942. године упућен је у позадинске јединице Врховног штаба НОВ и ПОЈ у Босанску Крајину. У саставу позадинских јединица Врховног штаба прешао је Неретву у четвртој непријатељској офанзиви.

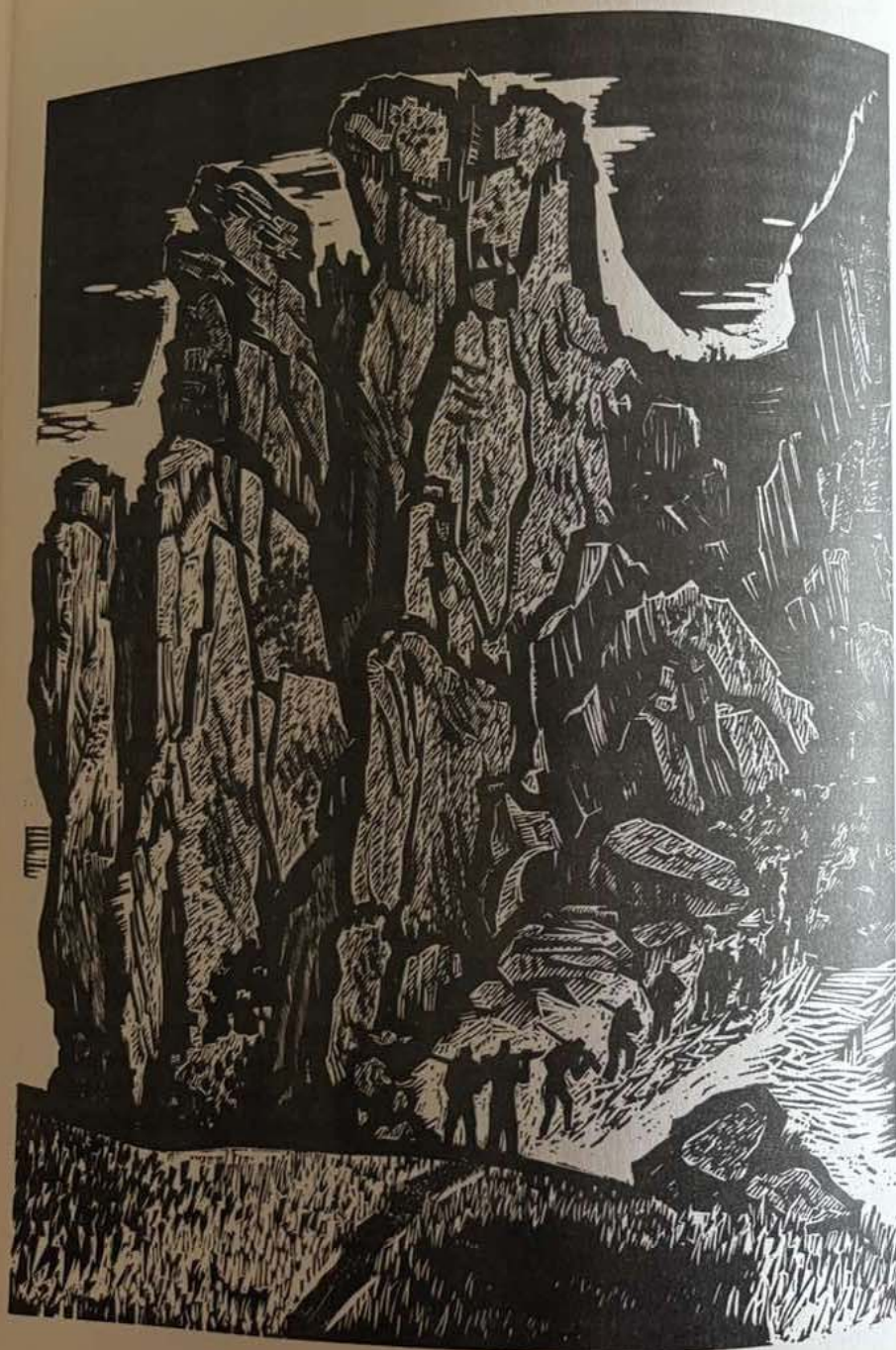
Учесник је битке на Сутјесци.

Погинуо је половином јуна 1943. године у пробоју преко Сутјеске као борац приштапских дијелова Врховног штаба.*)

*) Према казивању Милана Милићевића, преживјелог «игманца»

III БОРЦИ 1942. ГОДИНЕ

БАЉИЋ С. АЛИЈА

Село Ораховица било је у току НОБ-е поуздани пункт партизанских бораца и присталица НОП-а. У том селу се родио Алија Баљић 1908. године, у породици Салке Баљића. Био је земљорадник, живио скромно на сиромашној херцеговачкој земљи, надао се бољем и лепшем животу. На жалост, дошло је тешко вријеме 1941. у лето када је рат закуцао на врата сеоских кућа и на овом подручју. Када је дошло до усташких злочина, Алија Баљић се јуна-јула супротставио усташама и покушају ликвидације својих комшија Срба у селу Бјелојевићима.

Алија Баљић се почетком 1942. године определио за НОП, а почетком маја 1942. године постао је борац Муслиманске партизанске чете »Мустафа Голубић« у Бјелојевићима. Учествовао је као борац ове чете, потчињене 6. ударном батаљону, у чишћењу терена у Бурмазима и у борби против талијанских окупатора и усташке милиције у Доњем Храсну.

У јуну 1942. године талијански фашисти су му стријељали брата Раму, али то Алију није поколебало. Иако је био потресен братовом погибијом, још чвршће се везао за НОП. Послије повлачења партизанских снага у Босну, остао је у свом селу, па је и даље остао чврсто на линији НОП-а. Сарађивао је са илегалним радницима НОП-а, скривао их, обезбјеђивао храну и чинио друге услуге.

Када је формиран партизански батаљон »Марко Мићић«, Алија Баљић је био задужен од сеоског НОО да скупља храну и да снабдијева батаљон. На једном таквом задатку, на коме је обилазио села и прикупљао храну, наишао је на усташку засједу у селу Бјелојевићи марта 1944. године. Смрт га је покосила из усташке засједе...

БАЉИЋ С. РАМО

Животна судбина Раме Баљића слична је судбини његовог брата Алије. Рођен је 1904. године у Ораховици, земљорадник. У јуну и јулу 1941. године осудио је усташке злочине.

Био је истакнути активиста НОП-а од почетка 1942. године. Борац је Муслиманске партизанске чете »Мустафа Голубић« од њеног формирања 1. маја 1942. године. У мају те године изабран је за потпредседника сеоског НОО у Бјелојевићима. Са четом »Мустафа Голубић« борио се против усташке милиције и талијанских окупатора у Доњем Храсну. Цијела његова породица била је током НОБ-е на страни НОП-а.

Погинуо је почетком јуна 1942. године, у току треће непријатељске офанзиве. Талијански фашисти су упали у село Бјелојевићи, па

су Раму Баљића, као потпредседника сеоског НОО, стријељали 4. јуна 1942. године у његовом селу Ораховица.*)

БАЉИЋ С. МУРАТ

Ратнички пут Баљић Мурата био је кратак. Опредјељујући се за НОП у првој половини 1942. године, ступио је 1. маја те године у Муслиманску партизанску чету »Мустафа Голубић«, с којом учествује у акцијама и борбама које је ова чета водила у саставу 6. ударног батаљона током маја на простору Бјелојевића и Доњег Храсна против талијанских фашиста и усташке милиције. Био је храбар и дисциплинован борац.

Рођен је 1913. године у селу Ораховица, Крушево, земљорадник. Погинуо је 4. јуна 1942. године. Заробљен је од стране италијанских окупатора који су изненада из правца Доњег Храсна и Чапљине упали у Бјелојевиће. Стријељан је са групом бораца у свом селу Ораховица.

БЕШО М. МЕХМЕД-МЕХО

Тежак је био живот овог партизанског борца, бомбаша, пушкомизраљесца и командира. Рођен је 1916. године у селу Баране, Столац, у породици Мустафе и Фатиме Бешо. На шкртој баранској земљи неморно је радио, али му је она обезбјеђивала веома скроман живот.

Већ 1941. године сарађује са НОП-ом и повезује се са Хргудском партизанском четом. У мају 1942. године укључио се у групу активиста НОП-а на Баранима и од тада биће постојан борац. У његовој кући склањали су се илегални радници и у тешким данима 1942/43. године. Мехмед их је прихватио и одржавао везу са њима у Стоцу, Хргуду и Дубравама.

Јула 1943. године ступио је у обновљени Столачки партизански батаљон, односно батаљон »Саво Беловић«. Учествовао је у многим борбама: против њемачких фашиста, четника Столачке, Невесињске и Љубињске бригаде, као и против дијелова домобранског 9. посадног здруга. Истакао се у борбама против њемачких окупатора и четника у новембру и децембру 1943. године на Хргуду, као и против њемачких фашиста јула 1944. године на Сњијежници и Трусини. Био је бомбаш, храбри партизански пушкомизраљезац, командир вода.

Члан КПЈ је од почетка 1944. године.

Октобра 1944. године упућен је у 2. батаљон 13. херцеговачке НОУ бригаде за замјеника командира чете. Марта 1945. године постао

је командир чете у 2. батаљону, па предводи своје борце од Иван планине све до Постојне.

Био је омиљен међу борцима, јер је био храбар, скроман и једноставан.

Послије бројних борби и силног марша од Херцеговине до Словеније, у тренуцима када су снаге НОВ и ПОЈ истјеривале окупатора из своје земље, у освит побједе, 1. маја 1945. године, у нападима на положаје дијелова талијанске фашистичке легије и положаје њемачких фашиста и белогардејаца у рејону Јаворник, Крушчица, у борбама за ослобођење Постојне, храбро је погинуо Мехо Бешо, борац и командир партизанске чете из Херцеговине.*)

БЕШО А. ОМЕР

Породица Беша са Барана код Стоца од почетка устанка била је сигурна база НОП-а. Ту је стасао и познати партизански борац и командир Омер Бешо. Рођен је 1914. године у породици Ахмета и Шахе Бешо. До рата је повремено радио као сезонски радник у Дубровнику, Стоцу, Чапљини и другим мјестима, упознајући тежак живот радника-пролетера.

Међу првима се на Баранима определио за НОП. Заједно са старим и угледним Халилом Бешом у другој половини 1941. године ступио је у везу са Савом Беловићем и устаницима на Хргуду. Значајно је допринио да се послје крвавих догађаја у лјето 1941, поново успоставе везе између Срба и Муслимана.

У мају 1942. године постао је руководилац групе активиста НОП-а која је са Барана успоставила везу са партизанским активистима у Дубравама, Хргуду, Стоцу и другим мјестима. Активисти НОП-а са Барана на челу са Омером Бешом збрињавали су илегалне раднике, прикупљали податке о непријатељу и били драгоцјена помоћ Покрету.

Омер Бешо је јула 1943. године ступио у обновљени Столачки НОП батаљон на Хргуду. Батаљон је носио име његовог старог пријатеља са Хргуда Саве Беловића. Омер је ратовао храбро као борац и као пушкомизраљезац против њемачких фашиста, четника и усташа на простору Дубрава, Хргуда, Трусине, Сњијежнице и Дабра. Неустрашиво је и одлучно кретао у све борбе.

У редове КПЈ је ступио крајем 1943. године.

Храбро се борио у VII непријатељској офанзиви против њемачких фашиста на Сњијежници и Трусини.

Половином 1944. године постао је замјеник командира чете.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 542

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 527-528 и 351

Октобра 1944. године постављен је за командира чете у 2. батаљону 13. херцеговачке НОУ бригаде.

Са својим борцима је крајем октобра кренуо ка своме Стоцу и Дубравама. Након ослобођења Стоца непријатељ је гоњен из питомих Дубрава и у тим борбама против дијелова 9. усташког здруга и њемачке групе »Тимел«, у рејону Црнића и Пјешивца, 27. октобра 1944. године, само два дана након ослобођења Стоца, храбри командир чете из партизанске породице са Барана, Омер Бешо смртно је покошен непријатељским метком.*)

БИЋКАЛО Е. ЦЕМАЛ

Кућа Цемала Бићкала била је један од столачких пунктова НОП-а. Ту су се одржавали састанци, ту достављани подаци, ту су вршени илегални договори. У тој кући родио се Цемал Бићкало 1925. године у породици Етхема и Зулке Бићкало.

Када је почео рат, имао је само шеснаест година. Цемал се нашао у Мостару, гдје је након завршене основне школе у Стоцу похађао гимназију. У Мостару је Цемал прихватио идеје омладинског прогресивног покрета и постао члан СКОЈ-а у IV разреду гимназије, почетком 1942. године.

Био је веома успјешан илегалцац који је дисциплиновано извршавао своје скојевске задатке у Мостару и у Стоцу. Као провјерен активиста и илегалцац, изабран је за члана Мјесног комитета СКОЈ-а у Стоцу. Учесник је I среске конференције УСАОЈ-а на слободној територији у Горњем Храсну почетком 1944. године као делегат омладине Стоца.

У жеку активности столачке скојевске организације Гестапо је из Мостара 17. марта 1944. године ухапсио Цемала Бићкала заједно са групом столачких активиста. У затвору у Мостару, гдје је саслушаван, мрцварен и малтретиран, Цемал се храбро држао и није одао ништа. А знао је много. Након мучног саслушавања послан је у сабирни логор у Зеницу, гдје је и даље подвргнут шиканирањима. Гестапо га се није хтио оканити. Измрцварен и измучен Цемал је у Зеници оболио од тифуса и подлегао у јуну 1944. године.**)

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 363 и 369

**) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 142, 144, те књ. II, стр. 379, 389-391

БЈЕЛИЦА Л. БОШКО

Као седамнаестогодишњак Бошко Бјелица је кренуо у партизанске јединице да се бори против окупатора и његових домаћих сарадника. Био је борац Мечанске партизанске чете. Од маја 1942. године је члан СКОЈ-а.

Рођен је 1924. године у породици Луке Бјелица у селу Поткубаш, Берковићи, земљорадник.

Чврсто је уз НОП и у току четничке страховладе 1942/43. године.

У септембру 1943. године борац је партизанског батаљона »Саво Беловић«. Био је веома храбар борац, па је у марту 1944. године постао командир вода у 1. чети. У многим борбама показао је своју умјешност и храброст: у борбама против четника и њемачких фашиста на Хргуду, Трусини, Бежђећу, Влаховићима и Сњијежници.

Члан КПЈ постао је у марту 1944. године.

Јуначки је погинуо 13. јула 1944. године. Са својим водом Бошко Бјелица је бранио положаје у рејону Ротимље. Дијелови 3. батаљона 370. гренадирског пука, на почетку седме непријатељске офанзиве, хтјели су да се домогну Доњег Брштаника да би обезбједили десни бок свог извиђачког батаљона. Ту се бранио вод Бошка Бјелице стварајући услове за бочни удар по дијеловима 369. извиђачког легионарског батаљона. Млади командир остао је вјечно на тим положајима, омогућујући својим друговима да задају одлучни ударац непријатељу, који је претрпио неуспјех у овој борби.*)

БОШКАИЛО Х. АХМЕТ

Када је капитулирала бивша Југославија, Ахмет Бошкаило се вратио у Ходово из Љубљане, гдје је до почетка рата био у жандармерији. Мобилисан је након доласка у оружнике НДХ и распоређен у Дубровник, а затим на Домановиће код Чапљине. На Домановићима је ступио у контакт са активистима НОП-а, па је своје посјете породици у Ходову користио за информације о могућности одласка у партизане, на слободну територију. Априла 1942. године напустио је оружнике и изашао на Хргуд, на слободну територију, са комплетном опремом и наоружањем. На Хргуду је био сумњив стражи. Међутим, Ахмет је одложио оружје и муницију и тражио да га спроведу до Саве Беловића. Тако је Ахмет постао борац Хргудске партизанске чете.

Рођен је 1910. године у Ходову, Столац, у породици Хусе и Фате Бошкаило, службеник.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 274-275

Као борац Хргудске партизанске чете учествовао је у акцији разоружавања усташке милиције на Баранима, а крајем априла распореден је у Штаб Столачког батаљона, на Берковиће, гдје је укључен у Заштитни вод батаљона. Половином маја Ахмет је, као искусан организатор обезбјеђења, упућен у заштитну јединицу болнице Оперативног штаба НОП-а за Херцеговину и јужну Далмацију, у Звијерину. Крајем маја 1942. године у трећој непријатељској офанзиви у нападу љубомирских четника Саве Ковача на болницу у Звијерини заробљен је и Ахмет Бошкаило. Четници су га на звјерски начин мучили у Звијерини и 1. јуна 1942. године убили, а потом бацили у јаму Видушка врлет.

БРКЉА А. НУСРЕТ

Након завршетка основне школе у Стоцу, гдје је рођен 1915. године у породици Авдаге и Зулке Бркља, Нусрет Бркља се школовао у Сарајеву у Жељезничкој индустријској школи. Послије завршетка школе, запослио се у Жељезничкој радионици, гдје је био познати илегални пункт НОП-а. Као млад радник, под утицајем партијске организације, прихвата идеје радничког покрета и укључује се у рад синдикалне организације истичући се у радничким активностима и борби за социјална права радника.

За НОБ се определио почетком 1942. године, када је изашао на слободну територију и ступио у партизански одред, а затим у 6. источнобосанску НОУ бригаду, с којом ће учествовати у борбама против њемачких, четничких и усташких јединица на простору Романије, Сарајева, Олова, Озрена и Тузле.

Члан КПЈ је од друге половине 1942. године. Био је политички делегат вода, а почетком 1943. године изабран је за комесара чете у својој бригади. Са стеченим искуством на илегалном раду у Сарајеву, идејно-политички образован, непосредан и веома скроман, имао је великог успјеха у раду са борцима, међу којима је имао завидан углед. Његово другарство, јасна борба за братство и јединство међу борцима, храброст и одлучност у борби за циљеве НОБ-е, били су цијењени у његовој јединици, па је Нусрет прихватао као прави и провјерени друг.

Комесар Нусрет Бркља погинуо је децембра 1943. године у борби против њемачких фашиста и усташа код Тузле. *)

БУЗАЉКО Х. МУСТАФА

Почетком 1942. године столачки радник Мустафа Бузаљко постао је борац Романијског партизанског одреда. Лако је нашао искрене

*) Архив СУБНОР-а Сарајево,
Спомен-плоча борцима НОР-а у Спомен-парку Враца код Сарајева

другове међу борцима на истом задатку, али је у току треће непријатељске офанзиве био заробљен од стране њемачких окупатора код Роскојевске организације побјегао и склонио се у Столац, гдје је настао члан комунистичког актива у Стоцу.

Рођен је 1915. у Стоцу, у породици Халила и Хане Бузаљко, радник. Радио је у Стоцу као ступар.

Родни Столац је поново напустио у јулу 1943. године, када је отишао у Десету херцеговачку бригаду, у њен Пети батаљон, у коме ће бити борац, пушкомитраљезац, командир одјељења и командир вода. Од првог дана био је врло дисциплинован борац, спреман увијек за најтежи задатак.

У редовима КПЈ био је од половине 1944. године.

Учесник је многих борби: против њемачких фашиста, четника, усташа и домобрана од Жегуље, Ситнице, Звијерине, Снежнице, Трусине, Кобиље Главе, Баљака, Пилатоваца, све до Билеће. Заједно са својим друговима ослобађао је Херцег-Нови и водио борбе против њемачких окупатора и усташа на простору Читлука, Кочерина и Широког Бријега. Свој вод успјешно је водио из напада у нападу у даноћним борбама од 10. до 13. новембра 1944. године, када је успио да продре у насеље Широки Бријег. На жалост, у тим борбама против дјелова 369. легионарске њемачке дивизије и дјелова 6. и 9. усташког стајаћег здруга у рејону села Чуле код Широког Бријега, 13. новембра 1944. године, храбри партизански командир Мустафа Бузаљко покошен је непријатељским рафалом. *)

БУЗАЉКО Р. САДЕТА

У свом Стоцу, гдје је рођена 1919. године, у породици Ризвана и Ђулсе Бузаљко, Садета Бузаљко је завршила основну и грађанску школу, а потом радила као службеник у среској управи у котару. Као омладинка прикључила се омладинском покрету активно радећи у ЗОЈ-и, као и многи столачки младићи и дјевојке.

У организацији УСАОЈ-а је од половине 1942. године, када је видљива њена активност на окупљању младих у раду за НОП. У другој половини 1942. године постала је скојевка која веома активно ради за НОП. Као та-

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 390-400

ква, изабрана је у Одбор УСАО БиХ и у АФЖ. У СКОЈ-у и АФЖ-у Садета је обављала многе активности, све до половине 1944. године, када одлази у 13. херцеговачку бригаду, с којом ће учествовати у борбама против њемачких окупатора, четника у Дубравама, на Трусини, као и у борбама за ослобођење Требиња, Завале и Равног. У свим тим ратним походима обављала је дужност болничарке, испољавајући своју хуманост и велику бригу за борце.

Погинула је несретним случајем крајем октобра 1944. године, када је у возилу са рањеним борцима ишла у болницу 29. НОУ дивизије у Требиње.*)

ЧОХОДАРЕВИЋ М. ЕМИН

Када су ратна збивања потресла и мирне столачке сокаке, Емин Чоходаревић није имао ни шеснаест година. Рођен је 1925. године у Стоцу, син је Мује и Шерифе Чоходаревић. Био је кројач у радњи П. Јовићевића.

Веома млад је кренуо стазама омладинског покрета. Било је то тешко и мучно вријеме, али је овај примјерни столачки омладинац исказао своје опредјељење истичући се у омладинским акцијама, па је са непуних седамнаест година веома смјело и одлучно прихватио дјелатност УСАОЈ-а извршавајући све постављене задатке.

Члан СКОЈ-а био је од августа 1942. године у активу у Узиновићима.

Половином 1944. године ступио је у редове Омладинске чете 13. херцеговачке НОУ бригаде, да би након тога постао борац Омладинског батаљона који је почетком септембра 1944. године био у саставу 14. херцеговачке НОУ бригаде. Учествовао је у борбама за ослобођење Требиња и у гоњењу четника Столачке и Љубињске бригаде као и у борбама против њемачких окупатора и четника у рејону Вилењак и Удрежње. Истакао се и у борбама у разбијању четника Невесињске бригаде и усташке милиције на простору Постољана, Д. Бијења, Кљуна, Лакта и Крушевљана код Невесиња као и у борби против непријатеља код Главатичева.

Овај храбри столачки скојевац погинуо је у деветнаестој години, 23/24. новембра 1944. године у борбама против њемачких фашиста,

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 145 и 154

четника и усташа на простору Крушевљана код Невесиња, као борац 4. батаљона 14. херцеговачке НОУ бригаде.**)

ЦЕМИЛА Х. ИСМЕТ

У породици Халила и Мејре Цемила у селу Аладинићима код Стоца 1922. године рођен је син Исмет. Дјетињство и младост провео је у Дубравама, а када је избио рат, почео се већ крајем 1941. године интересовати за НОП, исказујући спремност за ступање у редове бораца НОБ-е. У току 1942. године повезао се са активистима НОП-а у Аладинићима и Прењу, а крајем 1942. године постао је у Аладинићима члан СКОЈ-а. У тим данима је врло запажени активиста који извршава разне задатке за НОП.

Са групом омладинаца из Дубрава марта 1943. године ступио је у Десету херцеговачку НОУ бригаду, с којом ће проћи њен борбени пут у многим борбама са четницима италијанским фашистима од Стоца и Љубиња, све до Невесиња и Гацка. Учествовао је у борбама у петог непријатељској офанзиви ратујући на огранцима планине Крушчице, и у долини Комарнице против фашиста из СС дивизије »Принц Еуген«. Након тешких борби на Сутјесци Исмет Цемила је крајем 1943. упућен у 3. батаљон 3. херцеговачке НОУ бригаде (дванаесте), гдје ће обављати дужност командира одјељења.

Као истакнути и храбри борац примљен је за члана КПЈ у другој половини 1943. године, када је постављен за командира вода у 3. батаљону. Свој вод успјешно је водио у многим борбама против четника код Некудине, Глога, Бежђеђа, као и у борбама против њемачких окупатора и четника код Кобиље Главе, Степена и Баљака код Билеће.

У борбама против четника Билећке бригаде, у одлучном судару за Осмић гомилу и Тисац, у току обостраних јуриша, водећи свој вод на непријатељске положаје, храбри командир Исмет Цемила заустављен је непријатељским мецима, 2. јуна 1944. године.**)

ЂУРИЦА Ђ. ДУШАН

Са непуних седамнаест година Душан Ђурица се прикључио омладини Хатеља у акцијама које су извођене у прољеће 1942. године.

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 143 и књ. II, стр. 379

**) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 143 и књ. II, стр. 379

Примљен је у СКОЈ марта 1942. године. Илегално је радио за НОП и за вријеме тешких дана и четничке владавине 1942/43. године.

Септембра 1943. године је ступио у батаљон »Саво Беловић«. Маја 1944. године постао је борац 3. батаљона у саставу 13. херцеговачке НОУ бригаде. Био је истакнути борац и пушкомитраљезац. Обављао је и дужност командира вода. Истакао се у борбама против њемачког окупатора и четника на Хргуду и Трусини. Успјешно је водио своје борце у седмој непријатељској офанзиви, у борбама против њемачких фашиста на Снјежници и Бежђећу. Учествовао је и у борбама за ослобођење Требиња, Завале и Доњег Храсна. Борци су га изузетно вољели. Био је један од најбољих командира вода у својој јединици.

Рођен је 1925. године у селу Хатељи, у породици Ђоке и Стоје Ђурица, земљорадник.

Погинуо је 20. октобра 1944. године заједно са својим омиљеним другом, веома храбрим борцем Стевом Булутом, нападајући на положаје њемачких фашиста и дијелова 9. усташког стојећег здруга у рејону Брштанице код Доњег Храсна.*)

ЂУРИЦА Л. ЛАЗАР

Лазар Ђурица се крајем јуна 1941. године прикључио устаницима у борбама против усташа на Стражевици-Трусини и на Берковићима. Јануара 1942. определијелио се за НОБ и ступио у Хатељску партизанску чету.

Родио се 1905. године, у породици Луке и Маре Ђурица-Лугоња, у селу Хатељи, Берковићи. Био је земљорадник.

Ратовао је кратко. Као борац Комбиноване чете Столачког НОП батаљона у садејству са Првим ударним батаљоном борио се против четника на простору Гацка, у борбама против четника по па Перишића у рејону Гата, у селу Каменци и у селу Михољаче. Учествовао је у разбијању усташког упоришта у Борчу. Нападао је на непријатељске положаје у рејону жандармеријске станице у селу Шиповица, у Борчу, гдје је 17. априла 1942. године смртно погођен.**)

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 362

**) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 143

ФИЛДИЋ И. ХУСНИЈА

Хусеин-Хуснија Филдић се родио у Стоцу 1915. године у породици Ибре и Нефе Филдић. Био је бријач који је веома млад прихватио идеје радничког покрета. Активно је радио у ЗОЈ-и са осталом столачком напредном омладином.

За НОП се определијелио почетком 1942. године и од тада он извршава задатке илегалне организације НОП-а у Стоцу. Прикупљао је податке о непријатељу, одржавао везе са руководством НОП-а на слободној територији, прикупљао оружје и вршио многе друге послове за његови сарадници дјелимично откривају активисте НОП-а. Одведен је најприје у затвор у Метковић, а затим пребачен у затвор Ловријенац у Дубровнику. Након двомјесечне тортуре у затвору Ловријенац пребачен је у концентрациони логор Мамула, гдје је подвргнут најтежим мукама више од годину дана.

Није издржао тешке муке на Мамули. Од посљедица малтретирања подлегао је у другој половини 1943. године.*)

ГРАХОВАЦ Р. БРАНКО

Растао је у задружној породици која је бројала 24 члана домаћинства у селу Потком, Берковићи. Рођен је 1921. године, син Риста и Саве Граховац, земљорадник.

Крајем фебруара 1942. године ступио је у Љутодолску партизанску чету, чији ће борац бити до маја мјесеца те године. Изабран је међу борцима и упућен у Заштитни вод Батаљона на Берковиће, гдје је био на обезбјеђењу Штаба и заробљеничког логора, у коме су се налазили заробљени талијански окупаторски војници. То ће имати значајне посљедице за Бранка, јер ће нешто касније пасти у руке талијанском окупатору.

У току треће непријатељске офанзиве био је борац Комбиноване чете и учествовао у борбама против Италијана и четника на правцу Невесиње-Трусина-Берковићи. Истакао се на положајима Студенац, Кошена греда и Стражевица. У тим борбама приликом изненадног продора талијанских окупатора преко Зечка ка Берковићима 25. маја 1942. године је заробљен. Препознали су га бивши заробљеници, па је стријељан 26. маја на Хргуду од стране окупатора и четника.**)

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 143 књ. II, стр. 379

**) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 317-319

ХАИРЛИЋ Р. ОМЕР

Када су почела усташка звјерства, Омер Хаирлић се у свом селу Бјелојевићи међу првима супротставио прогону својих комшија-Срба, па је, уз остале из породице Хаирлић, допринио да сусједи Надаждини и Милошевићи преживе усташку тиранију. Био је земљорадник. Син је Раме и Нефе Хаирлић. Рођен је 1918. године.

Првог маја 1942. године постао је борац Муслиманске партизанске чете «Мустафа Голубић», па је изабран за замјеника командира чете. Учествовао је у борбама против талијанских фашиста и усташке милиције у Храс-

ну. Када су се партизанске снаге повукле у Босну, остао је одсјечен у свом селу, па ће у својим Бјелојевићима Омер, заједно са оцем Рамом, званом «Чоло», и осталим Хаирлићима, формирати базу НОП-а, која ће у току 1942/43. године беспријекорно функционисати. У махали Хаирлића топли дом и храну наћи ће на десетине илегалних радника НОП-а. Ту су формиране поједине јединице и боравила партијска и војна руководства. Омер је био веома активан на прихватању илегалних радника и курира НОП-а које је вјешто пребацивао на слиједећу везу. Одржавао је везу са активистима у Стоцу, Дубравама, Пребиловцима, Поплату и Г. Храсну. Био је веома вјешт и снажљив илегални радник. Учествовао је и у диверзантским акцијама на неослобођеној територији, у нападима на непријатељске постаје и патроле.

У другој половини 1943. године отишао је у партизански батаљон «Марко Мићић» с којим ће учествовати у борбама против њемачких фашиста, четника и усташа. Као добар познавалац терена, искусан и неустрашив борац, често је упућиван на специјалне задатке-извиђање, прикупљање података о непријатељу и друге повјерљиве акције. На једном таквом задатку 12. новембра 1943. године, на Пјешивцу код Стоца, у борбама против усташких оружника погинуо је овај храбри борац из партизанске породице Хаирлића.*)

*) Оружничко кривно заповједиштво бр. 1324 тајно, Дубровник, дневно извјешће за 18. XI 1943, К. 105. Ф. 20-1, док. Архив НДХ, VII Београд.

ХЕРЕТА Р. МИЛЕНКО

У окриљу столачке омладинске организације формирао је свој поглед на свијет и Миленко Херета, омладинац из Драговиља. Рођен је 1925. године. Основну школу завршио у Стоцу, похађао грађанску. Када је почео рат, имао је само шеснаест година.

Члан СКОЈ-а постао је у фебруару 1942. године у Стоцу и од тада он активно ради за НОП извршавајући многе задатке. Прикупљао је оружје за НОП, одржавао везе са руководством НОП-а на слободној територији, прикупљао податке о непријатељу и често из Стоца и родних Драговиља одлазио на слободну територију, гдје је успостављао везе са партизанским јединицама.

Послије успјешно вођене борбе против њемачких пљачкаша у Бадрљачама, у Поцрњу 10. марта 1942. године, у Стоцу је дошло до хапшења припадника и сарадника НОП-а, па је Миленко био присиљен да избјегне из града. Усташка милиција из села Комање Брдо га је ухватила, предала талијанским окупаторима са извјештајем да је посједовао оружје, па је у затвору саслушаван и малтретиран од стране усташа и талијанских карабињера. Оптужен је да је органима НОП-а слао податке о кретању њемачких колона према Љубињу, што није искључено, и да је на тај начин крив за њемачки пораз у Бадрљачама. Након саслушавања у Стоцу, послат је у затвор у Метковић, гдје је поново подвргнут тортури и злостављању. На саслушавањима се држао храбро и никог није одао.

Послије петнаестодневног саслушавања и затворске тортуре, стријељан је крајем марта 1942. године у Метковићу.*) Имао је само седамнаест година...

ХУСКОВИЋ И. МЕХМЕД

Мехмед Хусковић је у Мостару, гдје је дошао из Ротимље, као радник осјетио сву тежину радничког положаја, па се под утицајем партијске организације у Мостару определио за идеје напредног радничког покрета. Заједно са својим другом и рођаком, познатим мостарским илегалцем Мустафом Хусковићем-Каром, учествовао је у радничким протестима и штрајковима показујући да на њега раднички покрет може сигурно рачунати.

Родио се 1905. године у селу Ротимља, Столац, у породици Ибре Хусковића.

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 143, књ. II, стр. 379

Почетком 1942. године ступио је у Коњички партизански батаљон, а када су партизанске снаге са коњичког терена прешле на десну обалу Неретве, постао је борац новоформираног Мостарског батаљона, који је августа 1942. године ушао у састав Десете херцеговачке бригаде. Учествовао је у борбама на простору Прозора, Купреса, Ливбригаде. Учествовао је у борбама на Неретви против четника и њемачких на и Бугојна. Храбро се борио на Неретви против четника и њемачких освајача. Прегрмио је пакао Сутјеске у многим борбама са њемачким фашистима.

Послије пете непријатељске офанзиве упућен је на опоравак у Мостар, али је убрзо откривен и ухапшен. Усташка полиција и Гестапо су га у мостарском затвору мучили до бесвијести, али је он остао чврст и непоколебљив, не одајући никога.

Стријељан је од стране њемачких фашиста половином јула 1943. године на Овојцима код Лишнице.*)

ИВКОВИЋ Т. ВЛАДО

Рођен је 1904. године у селу Кљенци, Берковићи, у породици Тодора и Анице Ивковић, земљорадник.

У Милавићку партизанску чету ступио је крајем јануара 1942. године. Учествовао је у свим акцијама и активностима чете у првој половини 1942. године. У мају је упућен у Комбиновану чету Столачког батаљона, па је учествовао у затварању правца Невесиње-Трусина-Берковићи и у борбама против талијанских окупатора и четника у трећој непријатељској офанзиви у рејону Студенац, Кошена греда и Стражевица.

Борац Столачког НОП батаљона Владо Ивковић погинуо је на Стражевици у борби са окупатором и четницима 25. маја 1942. године.**)

ЈАЊОШ Ј. ЂОРЂО

До почетка рата Ђорђо Јањош је као путар радио на Берковићима. Сусретао је многе људе, упознао многе намјернике и пролазнике, стицао нове пријатеље. Тај мирни живот прекинули су злокобни догађаји у лето 1941. године...

Рођен је 1901. године у породици Јове и Милице Јањош у селу Потком, Берковићи.

*) Споменница Десете херцеговачке НОУ бригаде, стр. 15. Мостарски батаљон, стр. 344 и Споменница погинулих Мостараца, стр. 41-45

**) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 316-317

Ђорђе Јањош је фебруара 1942. године постао борац Љутодолске партизанске чете. Његов ратни пут био је кратак. Почетком априла са Комбинованом четом Столачког батаљона, која је упућена као позачање Првом ударном батаљону, отишао је на простор Гацка, па је заједно са командиром Комбиноване чете Данилом Солдатићем учествовао у даноноћним борбама против четника и окупатора на простору Гацка. У тим борбама се потврђивао као храбар и неустрашив борац, нарочито у рејону Гата и у селу Михољаче. Борио се и против усташа на Борчу.

Погинуо је приликом разбијања усташког упоришта код жандармеријске станице у Шиповици, на Борчу, 16. априла 1942. године.*)

КАШИКОВИЋ Р. ДУШАН

Имао је само четрнаест година када је почео рат. Из Стоца, гдје је рођен 1927. године у породици Ристе Кашиковића, након усташког покоља у јуну 1941. године склонио се на Берковиће, у село Милавиће, па је почетком 1942. године као петнаестогодишњак постао борац Милавићке партизанске чете.

Иако је био одгојен и школован у граду, лако је нашао пријатеље међу милавићком омладином, па је као један од најмлађих бораца примљен у СКОЈ у марту 1942. године. Његов смисао за организовање разних културно-просвјетних активности био је видљив у многим акцијама омладине. Истицао се и у многим другим омладинским активностима у Милавићима и Кљенцима.

Након повлачења партизанских снага у Босну остао је на Берковићима и наставио активни рад за НОП. Није га могао заплашити четнички терор. Заједно са омладином Милавића и Кљенака пружао је одлучан отпор четништву.

Ухапшен је у другој половини 1942. године од стране талијанских фашиста. Сprovedен је у мостарски затвор, саслушаван и мрцварен, а затим на свиреп начин убијен. Талијанским фашистима није сметало што су пред собом имали седамнаестогодишњег младића...

КУЉИЋ Ђ. ЉУБОМИР

Љубомир Куљић је са херцеговачког камењара као дијете са родитељима отишао у плодну бачку равницу, у село Степановићево. Родило се 1924. године у породици Ђоке Куљића у селу Трусина, Столац, ђак. Када је почео рат, похађао је гимназију.

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. I

Још као ђак определијелио се за напредни омладински покрет и 1941. године постао члан ЗОЈ-е. Маја 1941. године мађарски фашисти су протјерали његову породицу, која се склонила на Трусину. Љубомир је остао у селу Манђелос, у Срему, гдје је радио код имућних сељака. Брат му Радован и сестра Љубица отишли су у јединице НОВ и ПОЈ.

Половином 1942. године Љубомир Куљић се придружио омладинској организацији у Манђелосу и активно радио за НОП. Тих дана примљен је и у СКОЈ и извршавао многе задатке. Приликом познате провале и продора Гестапоа и УНС-е у партијску организацију у Срему, откривен је и пункт-база НОП-а у Манђелосу. У село су упали њемачки фашисти и усташе, опколили партизанско склониште, и све затечене припаднике НОП-а поубијали и спалили. Међу њима је био и Љубомир Куљић... Била је прва половина 1943. године...

МЕДАН И. ЈОВО

Рођен је 1921. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник. До рата је живио скромно а пут за бољим животом одвео га је у Славонију, у Кутину и друга мјеста.

Вратио се у Дабрицу у мају 1941. године а крајем јула прикључио се устаницима и напредној омладини у Дабрици. Члан СКОЈ-а постао је у априлу 1942. године. Маја 1942. постао је борац Комбиноване чете Столачког батаљона, па је учествовао у борбама против талијанских окупатора и четника код Рупаревих бара, Горње Трусине и Зечка. Након повлачења партизанских снага у Босну вратио се у Дабрицу.

Постојао је остао и у тешким данима у току 1942/43. године. Половином 1943. године заједно са активистима и борцима Дабрице прихвата рањене и изнемогле борце са Сутјеске. Крајем јуна учествује у прикупљању хране и збрињавању дијелова 5. батаљона Десете херцеговачке бригаде у Сњијежници.

Почетком јула 1943. године њемачки фашисти, припадници СС дивизије »Принц Еуген«, изненада су упали у село Дабрицу, побили велики број житеља Дабрице, а затим село спалили. У тој борби, 12. јула 1943. године, погинуо је и Јово Медан, борац Столачког НОП батаљона.

МЕДАН С. ЛАЗАР

Почетком 1942. године Лазар Медан постао је борац Љутодолске партизанске чете. У свом селу Потком, гдје је рођен 1900. године, у породици Спасоја и Саве Медан, живио је мирно као угледан домаћин. Априла 1942. године изабран је у сеоски НОО за Љути До и Потком и

показао велики смисао за организовање разних акција, у збрињавању угрожених породица, прикупљању хране за борце, обради пољопривредних имања, заштити и уређењу села.

Заробљен је од стране талијанских фашиста у току треће непријатељске офанзиве 25. маја 1942. године. Талијански заробљени војника као партизана и одборника у селу Потком теретили су Лаза-четници стријељали на Хргуду 26. маја 1942. године.*)

МИХИЋ В. БЛАГОЈЕ

Рођен је 1905. године у селу Потком, Берковићи, у породици Вукана Милића, земљорадник.

За НОБ се определијелио почетком 1942. године, када је постао борац Љутодолске партизанске чете. Учесник је борбе са талијанским окупатором у Долу, фебруара 1942, као и у борбама са усташком милицијом на Жегуљи. У априлу 1942. упућен је у Заштитни вод Столачког батаљона, па је обезбјеђивао заробљенички логор на Берковићима. У борби са Талијанима и четницима, у трећој непријатељској офанзиви, заробљен је 25. маја 1942. Одведен је до његове куће у селу Потком. У кући су му пронађени оружје, муниција и партизански пропагандни материјал. Фашисти су му запалили кућу а њега одвели на Хргуд, гдје је стријељан за групом заробљених партизана 26. маја 1942. године.**)

МИХИЋ Ј. НИКОЛА

Никола Милић је имао ратно искуство из првог свјетског рата. Иако је његова генерација остајала на многим ратиштима Европе, Никола је крајем јуна 1941. поново узео пушку у руке и кренуо међу устанике да би се супротставио усташама на Трусини. Рођен је 1896. у породици Јове и Саве Милић у селу Потком, Берковићи. Земљорадник.

Почетком фебруара 1942. постао је борац Љутодолске партизанске чете, а у марту те године распоређен је у Заштитни вод Столачког НОП батаљона на Берковићима. Априла 1942. је борац Комбиноване чете која учествује са Првим ударним батаљоном у борбама против четника попа Перишића у рејону Гата и села Михољача. Учествовао је и у разбијању усташког упоришта у Борчу. Послије тих борби враћен је у Заштитни вод Батаљона.

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 318-319

**) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 318-319

Приликом продора талијанских и четничких снага из правца Невесиња у Дабар Никола Мишић је заробљен. Стријељали су га талијански фашисти и четници 26. маја 1942. године на Хргуду.*)

ОПИЈАЧ А. АЛИЈА-АЛАГЕНДА

Алагенда Опијач био је цијењен човек у Дубравама. Био је радан и угледан сељак, поштен домаћин и хуман човек. Са својим комшијама развио је добре међуљудске и међунационалне односе. Када је дошло до усташких злочина, међу првима се супротставио звјерствима и указивао на трагичне посљедице међусобног истребљивања.

Родио се 1887. у Црнићима у породици Ахмета Опијача. Иако је био у поодмаклим годинама, прихватио је крајем 1941. сарадњу са НОП-ом. Он је тако наставио своју револуционар-

ну активност, јер је још у предвечерје првог свјетског рата сарађивао са Мустафом Голубићем и Благаном Мехмедбашићем у борби против аустроугарске окупације и припреми атентата на Фердинанда. После првог рата са Благаном Мехмедбашићем је сарађивао на ширењу утицаја КПЈ у столачком крају. Учествовао је у агитацији на обласним парламентарним изборима 1927. за листу Републиканског радничко-сељачког савеза, на чијој листи је био Мухамед Мехмедбашић-Благан.

Од друге половине 1942. године активно је радио на линији НОП-а и окупљао напредне људе у фронт НОБ-е. Тих дана изабран је у први сеоски НОО у Црнићима, а почетком 1943. године постао је члан Општинског НОО за Дубраве. Крајем 1943. године изабран је и у Срески НОО за Столац. Као илегални радник развијао је активност у Дубравама а често је одлазио и на слободну територију (Хргуд, Храсно, Бјелојевићи) да би учествовао у раду Среског НОО.

У свом раду, у учешћу на сједницама, иступао је зрело, као искусан човек, причајући увјерљиво у својим извјештајима са терена. Његово залагање за братство и јединство, осуђивање шовинистичких и осветничких насртаја, залагање за заједничку борбу било је веома значајно за ширење идеја НОП-а, јер је Алагенда говорио храбро и одлучно, као човек широких видика.

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 318-319

Алагенда Опијач смртно је настрадао када је слобода већ била близу. О том дану када ће слобода доћи у дубравска села он је толико пута увјерљиво причао. Али, крајем септембра 1944. године, после једне акције јединица НОВ и ПОЈ у Дубравама, припадници 369. легионарске дивизије изненада су упали у дубравска села и у свом окружном походу похапсили један број активиста и припадника НОП-а. Међу њима је био и стари Алагенда Опијач. После саслушавања и малтретирања, њемачки фашисти, који су постајали све окрутнији и безобзирнији после пораза који су наговјештавали њихов брзи крај, стријељали су Алију-Алагенду Опијача 28. септембра 1944. године.**)

ПАВИЋ Б. МИТАР

Митар Павић је био храбар и одлучан борац Љутодолске партизанске чете, у коју је ступио почетком фебруара 1942. године. Из свог села Потком, у коме је рођен 1919. године, у породици Бошка и Данице Павић, кренуо је већ крајем јуна 1941. године међу устанике и борбе против усташа на Трусини и Берковићима.

Учесник је борбе у Дољу, против талијанског окупатора, фебруара 1942. године. Од априла 1942. је у Комбинованој чети Столачког батаљона, па учествује у прољетном продору Јужнохерцеговачког НОП одреда у борбама против усташке милиције на правцу Жегуља-Бјелојевићи. Учествовао је и у одбрани на правцу Невесиње-Трусина крајем маја 1942. године. Борио се против талијанских окупатора и четника код Студенца, Кошене греде и Стражевице.

Заробљен је приликом одбране Берковића од окупатора и четника 25. маја 1942. године. Са групом партизанских бораца талијански фашисти и четници су га стријељали сутрадан на Хргуду.**)

РЕЦИЋ А. АСИМ

Веома млад Асим Рецић је ступио у редове омладинског покрета. Рођен је 1925. године у Стоцу, у породици Ахмета и Зибе Рецић, ђак.

Тешки су били ратни дани за овог столачког омладинца, који је са шеснаест година показао спремност за сарадњу и рад за НОП. Повезујући се са напредним омладинцима и активистима НОП-а у Стоцу, са Х. Питићем, Х. Филдићем, А. Шарцем и другим, извршавао је многе задатке, прикупљао муницију и оружје. Члан СКОЈ-а постао је у фебруару 1942. године. Са револуционарним заносом кретао је у многе

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 92

**) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 315-319

повjerljive zadatke, ispoljavajući pri tom visok stepen odlučnosti i neustrašivosti.

У марту 1942. године, у познатом хапшењу столачких активиста од стране талијанске обавјештајне службе, ухапшен је и овај столачки омладинац. Тада почиње злокобна судбина Асима Реџића. Одведен је најприје у затвор у Метковић, потом послје једномјесечних мучних саслушавања у затвор Ловријенац, у Дубровник, а након тога у концентрациони логор на Мамули, затим у логор Visco di Udine у Италију, па на коначно у злогласни њемачки логор Дахау. Затворска и логорска малтретирања, фашистичка тортура и нељудски услови живота по логорима оставили су страшне посљедице на младог Асима, који је у таквим условима тешко оболио. То није сметало њемачким нацистима да га у Дахауу муче и злостављају.

Када је фашистичка Њемачка капитулирала, пребачен је у болницу, на Голник у Словенији. И поред љекарских интервенција и њега, умро је од посљедица тешких логорских мучења и болести у болници на Голнику, почетком јануара 1946. године. *)

РИЗВАНОВИЋ М. ЏЕМАЛ

Родио се 1920. године у Стоцу. Син је Мује и Аише Ризвановић, кројач. У Стоцу је растао, завршио основну и грађанску школу, запослио се и радио као кројач. Из Стоца је само повремено избивао радећи једно вријеме у Требињу. Након тога опет се вратио родном Стоцу.

За идеје радничког покрета сазнао је у Стоцу, гдје ће се укључити у активност синдикалне организације и Задружне омладине (ЗОЈ-е). Заједно са осталом напредном столачком омладином учествовао је у многим акцијама омладинске и синдикалне организације против режима.

Почетком 1942. године отишао је на слободну територију и ступио у 17. крајишку НОУ бригаду. Учествовао је у борбама против усташа и њемачких фашиста на простору Бањалуке. Кратко је воје-

*) Милан Белански: «Четири сусрета са људима», Сјећања бораца столачког краја, књ. I стр. 143 и књ. II, стр. 379 и 387

вао. Погинуо је 8. јуна 1942. године у борби против њемачких фашиста и усташа у рејону Мотајице.*)

РУЖИЋ Р. ВУКАН

Са Поплата, гдје је рођен 1925. године у породици Ристе и Виде Ружић, Вукан Ружић је након завршене основне школе, отишао на даље школовање у Мостар, гдје ће као ђак грађанске школе прихватити идеје омладинског покрета и постати поуздани омладински активиста.

Члан СКОЈ-а постао је у првој половини 1942. године. Активно је радио у организацији СКОЈ-а на Поплату и израстао у чврстог активисту НОП-а. У другој половини 1943. године постао је борац батаљона »Марко Михић« и у првим ватреним окршајима истакао се у борбама против њемачких легионара и четника.

Члан КПЈ постао је почетком 1944. године.

Био је политички делегат вода у батаљону »Марко Милић«.

Септембра 1944. године постао је замјеник комесара чете у 14. херцеговачкој НОУ бригади.

Као политичко-партијски радник показао је изузетан смисао за рад међу борцима.

Погинуо је у деветнаестој години, 28/29. октобра 1944. године у рејону Бакрачуше, у борби против дијелова 369. легионарског њемачког пука и 9. домобранског посадног здруга. Његов родни Поплат и Столац су већ били у првим данима слободе...

САМАРЦИЊ Ј. БУРБА

Храбра омладинка, скојевка и члан КПЈ Ђурђа Самарџић имала је трагичну судбину. Фашизам је већ био поражен, цијела Европа се радовала престанку крвавих збивања на многим поприштима, први органи народне власти у цијелој земљи су већ функционисали, земља се чистила од злочинаца заосталих по шкриповима и јазбинама. Млада Ђурђа Самарџић са заносом је кренула у подизање нове народне власти и чишћење Херцеговине од заосталих злочиначких банди да би мир завладао и у херцеговачким селима. Почетком маја 1945.

*) Sjeћања boraца stolackog kraja, kn. I, str. 138-140

године пала је у злочиначке руке одметничке групе Граховца и Бранка Кулића. Злочинци огрезли у крви свирепи су се иживљавали над младом дјевојком, чланом КПЈ. У свом безумљу живој су јој на дјевојачким грудима исјекли петокраку звијезду...

Ђурђа се родила 1921. године у породици Јанка Самарџића, у селу Трусини, Столац, домаћина.

Као дијете, са родитељима се преселила у Степановићево у Бачкој. Маја 1941. године породица јој је протјерана из Бачке и поново се вратила на Трусину. Њена породица се определила за НОП крајем 1941. године. Ђурђа је постала члан СКОЈ-а крајем јануара 1942. Била је веома запажени активиста НОП-а. Почетком марта изабрана је за секретара актива СКОЈ-а, а затим и за предсједника омладинске организације на Трусини. Водила је многе омладинске акције на Трусини у којима је омладина прибављала храну и одјећу за НОП.

У априлу 1942. изабрана је за члана Општинског комитета СКОЈ-а за Берковиће.

Чврсто је остала уз НОП и у тешким данима четничке страховладне 1942/43. године. Због рада за НОП у тим данима је саслушавана. Пријетње нису могле сломити чврстину ове храбре омладинке.

Крајем 1943. године изабрана је у обновљени Општински комитет СКОЈ-а за Берковиће, а као истакнути омладински активиста примљена је у КПЈ у јуну 1944. године.

У априлу 1945. године укључила се у територијални батаљон »Саво Беловић« да би учествовала у чишћењу остатака четничких банди на територији Стоца. Као добар познавалац терена дала је значајан допринос на том тешком задатку.

Четници су је ухватили 12. маја 1945. године у рејону Крупца-Корита, Смијезница.*) Свирепи је мучећи, показали су своје кукавичје лице пред овом храбром омладинком.

САМАРѢИЋ С. ГОЈКО

Рођен је 1923. године у селу Потком. Син је Сава и Ђурђе Самарџић. Земљорадник.

Борац Мечанске партизанске чете постао је у фебруару 1942. године. Марта 1942. године распоређен је у Заштитни вод Столачког НОП батаљона, а крајем маја постао је борац Комбиноване чете, с којом је учествовао у одбрани правца Невесиње-Трусина-Берковићи. Борио се и против талијанских окупатора и четника у рејону Студенац, Кошена греда, Криви до, Стражевица.

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 491

Заробљен је 25. маја 1942. године приликом брзог продора окупаторско-четничких снага преко Трусине на Берковиће. Заробљени тужујући га да је партизански борац. Са групом бораца одведен је на Хргуд, гдје су га окупатори и четници стријелили 26. маја 1942. године.*)

САМАРѢИЋ Т. ИЛИЈА

И Илија Самарџић је био у групи бораца које су талијански окупатори и четници стријелили 26. маја 1942. године на Хргуду. Рођен је 1906. године у селу Потком, Берковићи, у породици Трифка и Стоје Самарџић, земљорадник. Брат му Виде био је солунски добровољац, што је утицало на Илијино слободарско опредељење.

У Мечанску партизанску чету ступио је у јануару 1942. године. Учесник је борбе са окупатором у Долу, у фебруару 1942. године. Свој допринос је дао и у борбама против усташке милиције код Комања Брда и Битуње. Као добар борац, поштен и угледан домаћин, марта 1942. године изабран је у сеоски НОО Меча-Поткубаш. Као одборник био је самоиницијативан, објективан и правичан. Организовао је многе акције којима је помагао НОП.

Талијански окупатори и четници су га заробили приликом продора из Невесиња у Дабар, па су га са групом бораца стријелили 26. маја 1942. године на Хргуду.**)

САМАРѢИЋ П. МАРКО

Марко Самарџић је био напредан земљорадник. У свом Поткуму, на Берковићима, гдје је рођен 1893. године у породици Пера и Петре Самарџић, био је иницијатор подизања основне школе. Остало је упамћено како је Марко продао сву своју стоку и уложио сав новац у градњу школе у свом селу. Његов отац Перо био је познати устаник и борац Дабарског батаљона у херцеговачком устанку 1875. године.

Живио је са породицом једно вријеме у Карађорђевоу, гдје је добио земљу. Када су наступили априлски догађаји 1941. године, протјеран је из Карађорђевоа и поново се вратио у село Потком.

У Љутодолску партизанску чету ступио је фебруара 1942. године када је већ имао педесет година. Марта 1942. године распоређен је у Заштитни вод Столачког НОП батаљона за обезбјеђење заробљеничког логора на Берковићима.

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 317-319

**) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 269, књ. II, стр. 318-319

Заробљен је приликом продора талијанско-четничких снага из Невесиња у Дабар маја 1942. године. Заробљени талијански војници су га теретили као партизана, па су га окупатори и четници са групом бораца одвели на Хргуд и стријељали 26. маја 1942. године.*)

САМАРЦИЋ М. ПЕРО

Перо Самарцић је имао исту трагичну судбину као и група његових рођака које су талијански окупатори и четници стријељали у мају 1942. године приликом продора у Дабар из правца Невесиња.

Рођен је 1921. године у селу Потком, син Мићуна и Ђурђе Самарцић, земљорадник.

Ступајући фебруара 1942. године у Љутодолску партизанску чету, определио се за НОП. У априлу 1942. био у Заштитном воду Столачког батаљона. Био је дисциплинован борац и напредан омладинац. Отац Мићун био је члан НОО за Љути До и Потком.

Стријељан је са групом бораца 26. маја 1942. године на Хргуду од стране окупатора и четника.**)

САМАРЦИЋ П. РИСТО

За вријеме свог кратког ратовања Ристо Самарцић је испољио одлике неустрашивог и храброг борца. Од почетка 1942. године, када се определио за НОП и ступио у Љутодолску партизанску чету, па до смрти у мају 1942. године показивао је чврстину и спремност за све партизанске акције.

Рођен је 1906. године у селу Потком, Берковићи, у породици Пера Самарцића-Гушовића, земљорадник. До почетка рата живио је на свом скромном имању у Поткџу. У рат је кренуо иако је имао петоро дјеце.

Био је борац Комбиноване чете Столачког НОП батаљона која је учествовала на територији Гацка у акцијама 1. ударног батаљона. Истакао се у борбама против четника у рејону Гата и села Михољаче, као и у борбама против усташа у Борчу. Приликом борби против усташа код жандармеријске станице Шиповица, у Борчу, теже је рањен, па је пребачен у болницу. У мају 1942. године упућен је из болнице у своје село на опоравак.

Приликом продора талијанских освајача и четника у дабарска села, Ристо Самарцић је 25. маја 1942. године заробљен и сутрадан, још незалијечених рана, стријељан са групом бораца на Хргуду.***)

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 318-319

**) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 318-319

***) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 318-319

САМАРЦИЋ Б. САВО

Иако је био већ у годинама које нису за ратовање, и поред тога што је имао шесторо дјеце, Саво Самарцић је почетком 1942. године кренуо да брани родну груд уступајући у Љутодолску партизанску чету. Рођен је 1896. године у селу Потком, у породици Бошка Самарцића-Гушовића, земљорадник. До рата је живио тешко. Због слабог имовног стања бројну породицу је издржавао најчешће радећи код другог и бавећи се сезонским пословима.

Априла 1942. године био је у Заштитном воду Столачког НОП батаљона и обезбјеђивао заробљенички логор на Берковићима повремено обилазећи, у патроли, заробљене окупаторе који су код мјештана радили на обради земље. Заробљен је заједно са групом бораца приликом продора талијанских и четничких снага у Дабар. Заробљени талијански окупаторски војници су га оптуживали као партизана, па су га са осталим заробљеним борцима окупатори и четници 26. маја 1942. године одвели на Хргуд, гдје је стријељан.*)

САМАРЦИЋ С. ТРИПКО

Рођен је 1917. године у селу Потком, Берковићи, у породици Саве и Ђурђе Самарцић, земљорадник.

За НОБ се определио почетком 1942. године, када је постао борац Мечанске партизанске чете. Учесник је борбе у Долу, фебруара 1942. године, као и у борбама против талијанско-четничких снага у рејону Студенац, Криви до и Стражевица приликом затварања правца Невесиње-Трусина-Берковићи. Са својом четом, која је пред собом имала много надмоћнијег непријатеља, повлачио се према Берковићима, али је 25. маја 1942. године заробљен. Четници и талијански окупатори су га са групом бораца, који су махом били његови рођаци, одвели на Хргуд, гдје је сутрадан стријељан.**)

САМАРЦИЋ Ј. ТРИПО

И Трипо Самарцић је био у групи бораца које су талијански окупатори и четници заробили након одсудних борби у спречавању непријатеља да продре у дабарска села. Био је млад човјек. Рођен је 1921. године у породици Јована и Симане Самарцић-Гушовић, у селу Потком, Берковићи, земљорадник.

У НОБ је ступио почетком 1942. године као борац Мечанске партизанске чете. Дуго није чекао на прву борбу. Већ у фебруару омири-

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 318-319

**) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 318-319

сао је барут у борби против талијанског окупатора у долини Брегаве, у Дољу. У априлу 1942. године био је у Заштитном воду Столачког НОП батаљона, а крајем маја постао је борац Комбиноване чете. Учествовао је у борбама против талијанских фашиста и четника Невесињског батаљона и Босанско-загорског одреда код Мокрог дола, Студенца, Кривога дола и Стражевице спречавајући са својим друговима продор непријатељу ка Берковићима. У тој борби Трипо је заробљен, па је са групом заробљених бораца спроведен на Хргуд, гдје су га окупатори и четници 26. маја 1942. године стријељали.*)

САМАРЦИЋ С. ВАСО

Рођен је 1906. године у селу Потком, Берковићи. Син је Саве и Божице Самарцић. Био је сиромашни сељак који је своју породицу издржавао радећи свакојаке послове.

Борац Љутодолске чете је постао почетком 1942. године. Учествовао је у рејону Жегуље у борбама против талијанског окупатора и усташке милиције. У саставу Комбиноване чете Столачког НОП батаљона борио се у продору Јужнохерцеговачког НОП одреда против усташке милиције од Жегуље до Пребиловаца. Показао је своју храброст у борбама код села Дубока као и у борби против талијанских фашиста у селу Пребиловци. Након тих борби распоређен је у Заштитни вод и обезбјеђивао је заробљенички логор на Берковићима.

Заробљен је 25. маја од стране четника и талијанских окупатора, па је сутрадан, 26. маја 1942. године стријељан у селу Поткубаш, испред куће Илије Бјелице.**)

СОЛДАТИЋ П. ЂУРЂА

Цијела породица Ђурђе Солдатић већ током 1941. године определијелила се за НОБ. Њена породица дала је значајан допринос НОБ-и, јер је учествовала у формирању партизанских чета и других организација НОП-а. Почетком 1942. године организованим акцијама за НОП придружила се и ова храбра жена.

Рођена је 1900. године, у породици Пере Баћевића, у селу Хатељи, Берковићи, супруга Николе Солдатића, домаћица.

Фебруара 1942. године изабрана је у први одбор АФЖ за Љути до, Клечак и Потком. Као активисткиња показала је сву своју спретност у акцијама за помагање НОП-а. И у току 1942/43. године, за вријеме доминације четника, чврсто је остала на позицијама НОП-а.

Због определијелености за НОП четници нису остављали на миру породицу Солдатић. Четнички злочинци Илија Илић, Ђорђе Пејовић бројне пријетње и малтретирања нису је спречавали да остане и даље на страни НОП-а.

То прогањање породице Солдатић није престало ни након тоталног расула четничког покрета. У прољеће 1945. године одметничка група са Владом Раданом на челу напала је кућу породице Солдатић. Ђурђин муж Никола, искусни и храбри борац, пружио је оружани отпор четничкој банди а у томе му је помагала и Ђурђа. У тој борби, пружајући отпор злочинцима, штитећи своју дјецу, додајући муницију своје мужу Николи, смртно је од злочиначког метка погођена Ђурђа Солдатић.

СТРАЊАК Р. МУХАМЕД

Мухамед Страњак је био учитељ и pjesnik. У плејади младића-учитеља који су одушевљено прихватили идеје омладинског покрета, идеје КПЈ и идеје НОБ-а, овај истрајни столачки младић заузима истакнуто мјесто. Рођен је 1924. године у Стоцу, у напредној породици Рагиба и Абида Страњак, учитељ.

Послије завршене основне школе у Стоцу, наставио је школовање у Мостару, најприје у гимназији а потом у учитељској школи. Веома млад запловио је водама омладинског револуционарног покрета дјелујући у Учитељској школи у Мостару у илегалном кружоку који је био под непосредним утицајем СКОЈ-а. Почетком 1942. године ухапшен је од стране окупаторске талијанске полиције, па је спроведен у затвор због чега је изгубио право на редовно школовање. Након пуштања из затвора вратио се у Столац, гдје је примљен у СКОЈ у мају 1942. године. Већ половином 1942. године изабран је за секретара актива СКОЈ-а за Подград.

Школовање је нешто касније наставио у Сарајеву, у Учитељској школи, у којој се повезао са организацијом СКОЈ-а. Био је под присмотром полиције, па је поново ухапшен, приведен у усташку полицију, гдје је саслушаван. У полицијском исљеђивању храбро се држао и није дао. Требало је да буде спроведен у логор Јасеновац, али је

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 317-319

**) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 269

интервенцијом јавног мнијења пуштен из затвора. Искључен је из Учитељске школе и протјеран из Сарајева. Школовање је ипак успио докрајчити у Мостару, гдје је завршио учитељску школу.

У септембру 1944. године илегално је напустио Мостар и пребацио се на слободну територију, у источну Херцеговину. Обласни НОО упутио га је на Дивин са задатком да отвори школу и да ради као учитељ. Свој задатак одушевљено је прихватио, па је описмењавао не само малишане него и одрасле.

Био је свестрано образован. Револуционарни рад, преданост покрету, рад на скојевским задацима нису сметали овом скојевцу који је својом непресушном енергијом изграђивао себе, припремајући се за остварење задатака у ослобођеној земљи. Уз све то Мухамед Страњак је био талентован pjesник. »Своју прву pjesму написао је још 1938. године, а посљедњу на слободној територији 1944. године. Pjesме је писао на ничијој земљи, у згуснутим тренуцима магновења, између двије полицијске тортуре, на голи дан од ухода и крвника. Свој учитељски позив, свој скојевски кредо, свој pjesнички дар ставио је у службу заноса и обнове, изградње и одбране земље...«, записао је о њему pjesник Хусеин Тахмишчић.

Крајем 1944. године распоређен је на рад у Гацко, а затим на задатку Партије у Фазлагиха Кулу као просвјетни и политички радник. Сав се био предао свом револуционарном задатку: окупљао је омладину, организовао приредбе и курсеве, политички дјеловао у народу. У том раду, у силном револуционарном заносу, није обраћао пажњу на своје здравље. Али – полицијске тортуре оставиле су своје трагове. Разболио се 1945. године, у првим прољетњим данима, и умро 6. јуна 1945. године од посљедица болести добијених у рату.*)

ШАРАЦ Х. ВАСВИЈА

Васвија Шарац је погинула оног дана када је слобода стизала у сокаке њеног града. Прихватајући борце 2. батаљона 14. херцеговачке бригаде, заједно са осталим столачким скојевцима, Васвија се неизмјерно радовала том дуго ишчекиваном тренутку. Није обраћала пажњу на непријатељске куршуме и гранате занесена својим обавезама у дочеку ослободилаца. У том радовању смртно је покошена на улици у Стоцу ова храбра скојевка. Био је 25. октобар 1944. године...

Родила се 1920. године у Стоцу. Кћи је Халила и Фате Шарац.

До почетка рата расла је у Стоцу. Своју определијеленост за напредне идеје показала је понајвише у раду у ЗОЈ-и, чију дјелатност су забраниле усташке власти 1941. године.

*) Просвјетни радник у НОР-у, Сарајево, 1983.
Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 144

Члан СКОЈ-а постала је у априлу 1942. године. Активно је помагала НОП дјелујући у активу СКОЈ-а Подград. Прикупљала је санитетски материјал и другу опрему за борце. Одржавала је везу са илегалним радницима, активистима НОП-а, прикупљала је податке о непријатељу и о томе извјештавала организацију.

Била је поуздана омладинка, која је својим радом дала велики допринос илегалном раду за НОП у Стоцу. Остварење њених снова прекинули су непријатељски куршуми првог дана столачке слободе.*)

ШАРИЋ М. МЕХО

Када је током јула 1941. године дошло до усташких покоља, Мехо Шарић из села Битуња међу првима је осудио усташке злочине и дисанцирао се од тих злочина над недужним људима. Био је земљорадник, вриједан домаћин у својој Битуњи, гдје је рођен 1901. године у породици Мује и Зејне Шарић.

У априлу 1942. године се прикључио Битуњској партизанској чети. Био је члан првог сеоског НОО у Битуњи. Учествовао је у опремању бораца, омасовљивању чете, прикупљању материјала и за друге партизанске јединице. Чврсто је остао на позицијама НОП-а и када су се партизанске снаге повукле у Босну у јуну 1942. године. И даље је активно радио за НОП, одржавао везу са илегалним радницима у Битуњи и Стоцу, прихватао илегалне раднике НОП-а и пребацивао их у Влаховиће, Столац и друга мјеста.

Крајем августа 1942. године четници су упали у село Битуњу, Меху Шарића ухапсили и одвели на Жегуљу, саслушавали и малтретирали а након тога га на свиреп начин убили почетком септембра 1943. године.**)

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 144

**) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 508-509

ШЕТКА Х. АХМЕД

Кућа Шетке Ахмеда била је стални пункт и база НОП-а у Дубравама. У његовој кући окупљали су се напредни омладинци Аладинића и других дубравских села. Већи број чланова његове породице се већ током 1941. године, као и 1942, определијелио за НОП.

Ахмед Шетка је рођен 1885. године у породици Халила и Емине Шетка, у селу Црнићи, Столац, земљорадник.

Опредијелио се за НОП у првој половини 1942. године. Пропагирао је циљеве НОБ-а, окупљао је напредне људе и упућивао их на платформу НОП-а. Крајем 1942. године изабран је за члана првог сеоског НОО у Црнићима. Иако је био у поодмаклим годинама, истакао се у спровођењу задатака НОП-а остварујући као одборник значајне резултате. У његовој кући су се одржавали партијски састанци, ту су боравили илегални радници, ту су уточиште налазили курири, ту су свраћали борци. За све њих Ахмед је нашао топлијач и угодно их угошћавао. Почетком 1944. године Ахмед Шетка је изабран у Општински НОО за Дубраве, па у том периоду долази до изражаја његов ауторитет и искуство.

И поред тога што је својим радом излагао себе и цијелу породицу опасности од непријатеља, Ахмед је до краја живота остао досљедни борац који је предано радио за НОП. У току 1944. године, када долази до масовног одласка дубравских младића у јединице НОВ и ПОЈ, непријатељ је, трпећи многе поразе, постајао све окрутнији. У септембру 1944. године у једној рацији њемачки фашисти су ухапсили Ахмеда Шетку, саслушавали га и малтретирали. Остао је непоколебљив и чврст. Њемачки фашисти су га, заједно са још тројицом бораца, припадника НОП-а, стријелили 28. септембра 1944. године у Црнићима.*)

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 173

ШУКО В. ХАСАН

Хасан Шуко се у крваво лето 1941. године супротставио политици усташке НДХ и осудио нечувене злочине усташке власти над српским живљем. Као искусни домаћин, самостални угоститељ, у Дубравама је познавао велики број људи, што ће бити значајно у његовом раду за НОП. Рођен је 1892. године у селу Пјешивац, Црнићи, у породици Вејсила и Уме Шуко.

Током 1942. године придружује се активистима НОП-а и укључује у организован рад на остваривању циљева НОБ-а. Као утицајан и искусан домаћин, изабран је у први илегални сеоски НОО за Пјешивац. Половином 1944. године изабран је за члана Општинског НОО за Дубраве. Као одборник истакао се у припремању бораца за НОБ и укључивању дубравских младића у партизанске јединице, у које је отишао и његов син.

У периоду када се очекивало скоро ослобођење и протјеривање окупатора из ових крајева, у тренуцима када партизанске јединице у побједничком походу почињу да ослобађају херцеговачка села и градове, у Дубравама њемачки фашисти и легионари безобзирно врше одмазду, хапсе и убијају активисте НОП-а. У једној од таквих потјера ухапшен је и Хасан Шуко, један од угледнијих људи у Дубравама и значајни активиста НОП-а. Након саслушавања и малтретирања 28. септембра 1944. године њемачки фашисти су га стријелили у Црнићима.

ТАТАРЕВИЋ А. ЈУСО – »ГРАЂАНИН«

Јусо Татаревих, звани Грађанин, у својој кројачкој радњи у Стоцу држао је слике истакнутих револуционара радничког покрета показујући тако своју определијеленост за идеје напредног радничког покрета. Отворено се декларирајући као комунистички симпатизер, био је покретач многих активности столачке синдикалне организације а са Хусом Салчићем 1939/40. године учествује у обнављању синдикалне организације у Стоцу.

Рођен је 1912. године у Стоцу, у породици Авде Татаревиха.

Са активистима НОП-а повезује се у другој половини 1942. године, а крајем 1942. године партијска организација у Стоцу примила га је за члана актива комуниста, што је био један од облика припреме за пријем у КПЈ. Својим веома великим ангажовањем јасно је исказао своју спремност за извршавање свих задатака НОП-а.

У свом сну о стварању радничке државе, у циљевима НОБ видео је остваривање својих визија. Зато је почетком октобра 1943. године запалио своју кројачку радњу, напустио свој Столац, кренуо на Хргуд да би ступио у партизански батаљон «Саво Беловић». С пушком у руци учествује у борбама против дијелова 13. ловачког пука, злогласне СС дивизије «Принц Еуген» и четника на Хргуду, Трусини и Дагласе. У борби је показао своју храброст и за кратко вријеме стекао глас поузданог борца.

Крајем октобра 1943. године, у борби против четника Митра Шакоте, на падињама Мједене главе у селу Потком, упао је у четничку засједу и био заробљен од стране четника Чеде Муратовића и Спасоја Рогана. Четници су га злостављали, везаног водили и мрцварили, да би га код Талановог брда код Стражевице на звјерски начин убили.*)

ТУРКОВИЋ А. САЛКО

До коначног ослобађања Југославије Салку Турковића је дијелило само неколико дана. У борбама за ослобођење Постојне, 1. маја 1945. године, погинуо је као политички делегат вода 2. чете 4. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде.

Веома млад се одушевио идејама напредног омладинског покрета. Рођен је 1922. године у Стоцу. Син је Авде и Хате Турковић. После завршетка основне и грађанске школе у Стоцу похађао је шеријетску гимназију у Сарајеву. Била је запажена његова активност у раду ЗОЈ-е у Стоцу. У раду омладинске организације истакао се и на школовању у Сарајеву. Члан СКОЈ-а постао је половином 1942. године, када се определио за НОБ радећи активно на окупљању омладине на остваривању циљева НОБ-е.

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 142, 153 и 154

На страни 103, у књизи број II Сјећања, није тачан опис погибије Јусе Татаревећа

У октобру 1942. године проказан је од усташа који су се из Стоца склонили у Сарајево и на основу њихове доставе је ухапшен. После саслушавања и уобичајене тортуре у сарајевском затвору спроведен је у логор Стара Градишка. И поред ангажовања родитеља и поткупљивања логорских власти, у логору је задржан све до прве половине 1944. године, када га родитељи извлаче из логора.

Измучен тешким логорским условима живота, Салко се вратио у Столац, али се у њему није много задржао, јер ускоро одлази на слободну територију и половином јула 1944. године укључује у 4. батаљон 13. херцеговачке НОУ бригаде. Брзо се прилагодио новој средини и одмах кренуо у борбе против њемачких фашиста и четника на Снјежници, Трусини, Бежђећу, Хргуду и другим мјестима. Учествовао је у многим борбама, борио се приликом ослобођења Требиња, Равног и Доњег Храсна, против њемачких окупатора, легионара у селу Камена, у рејону Мукинача и Вилењак код Невесиња, па онда у борбама за Коњиц, Драгал и Рагал на планини Ивану.

Политички делегат вода у батаљону постао је марта 1945. године, показујући велики смисао за политички рад. Ускоро је, у априлу 1945. године, постао и члан КПЈ.

У завршним борбама за ослобођење Југославије храбро је кретао из борбе у борбу. Предводио је свој вод у нападу на талијанске фашисте, белогардејце и њемачке нацисте на Јаворнику и Крушчици. У тим борбама за ослобођење Постојне храбро је погинуо.*)

ВУКОВИЋ Ђ. ДАНИЛО

Данило Вуковић је био чврсто грађен младић. У својим младићким данима, у оквиру соколске чете, бавио се атлетиком, па је учествовао на такмичењима у Дабрици и Стоцу. Рођен је 1921. године у Дабрици, Столац, у породици Ђуре и Саве Вуковић, земљорадник.

Јуна 1941. године избјегао је усташкој потјери и прикључио се устаницима у Невесињу и био борац Биоградске устаничке чете. За НОБ се определио почетком 1942. године, када је ступио у Бишински партизански одред. Након тога вратио се у Дабричку партизанску чету у којој ће остати до повлачења партизанских снага у Босну.

Члан СКОЈ-а постао је у марту 1942. године у Дабрици. Цијела његова породица била је на страни НОП-а.

У марту 1943. године, приликом избијања дијелова 10. херцеговачке НОУ бригаде у Невесиње, Данило Вуковић се прикључио партизанским јединицама и учествовао у борбама против италијанских оку-

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 543

Сјећања бораца столачког краја, књ. II

патрора и четника у Невесињу. Половином априла 1943. је рањен и пренесен у Дабрицу на лијечење. Међутим, у Дабрицу су почетком јула 1943. године изненада упали дијелови злогласне СС дивизије »Принц Еуген« који су у свом свирепом походу у Дабрици поубијали затечене жене, старце и дјецу а село спалили. У Дабрици су заробили и рањеног Данила Вуковића, кога су саслушавали и мучили, тражећи да каже гдје је рањен. Пошто се Данило храбро држао, ломили су му кости, а након тога га стријелили рањеног и измученог 12. јула 1943. године.

ВУКОВИЋ А. РАЈКО

Иако је био веома млад и имао само седамнаест година, Рајко Вуковић је заједно са својима из породице Данилом, Гојком и Вељком кренуо међу устанике да би се супроставио усташама. Рођен је 1924. године у селу Дабрица. Син је Анђелка и Данице, земљорадник.

За НОБ се определио почетком 1942. године. Једно вријеме је био борац Бишинског партизанског батаљона. У фебруару 1942. године вратио се у Дабрицу и стао у строј Дабричке партизанске чете. Члан СКОЈ-а постао је у априлу 1942. године. Чврсто је остао на позицијама НОП-а и у току 1942/43. године. У септембру 1943. године био је у руководству СКОЈ-а у Дабрици. Члан КПЈ постао је половином 1944. године. Успјешно је окупљао омладину Дабрице за извршавање задатака НОП-а.

Био је њежног здравља. Али, није посустајао у извршавању повјерених задатака. Половином септембра 1944. године је умро од последица болести задобијених у рату, у двадесетој години. Породица Вуковић је испратила свог четвртог члана-борца НОР-а, а омладина Дабрице једног од својих највриједнијих чланова.

ВУКОВИЋ Ј. РИСТО

Рођен је 1898. године у породици Јове Вуковића у селу Дабрица, Столац, земљорадник.

У јуну 1941. године прикључио се устаницима у Смијежници за борбу против усташа на Трусини и у Дабрици. У другој половини 1941. прешао је на Берковиће, гдје се привремено склонио. За НОБ се определио почетком 1942. и крајем фебруара постао борац Хатељске партизанске чете, у којој је остао до половине маја.

У току треће непријатељске офанзиве, послје повлачења партизанских снага са Трусине, прикључио се Сузинској партизанској чети, с којом учествује у борбама против талијанских окупатора и четника на правцу Сузина-Кубаш. Приликом брзог продора талијан-

ско-четничких снага у рејон Заовишта заробљен је и 26. маја 1942. године стријелян у рејону Братуљевица на Кубашу од стране окупатора и четника.*)

ВУЧУРОВИЋ С. ТРИФКО

Био је темпераментан, понекад и нагао, али увијек чврст и непосредан. Рођен је 1914. године у селу Потком, Берковићи. Син је Саве и Драге, земљорадник. Због слабог имовног стања населио се 1936. године на Косово, али је одатле у мају 1941. године протјеран са свог имања од стране албанских фашиста, па се морао вратити у родни Потком.

Крајем јануара 1942. године постао је борац Мечанске партизанске чете, с којом учествује у борби са талијанским окупатором у долини Брегаве, у Долу, фебруара те године. У априлу 1942. године упућен је у Заштитни вод Столачког НОП батаљона а крајем маја био је борац Комбиноване чете која је затварала правац Студенац-Трусина-Берковићи. Храбро се борио против талијанских фашиста и четника у рејону Студенац, Кошена греда, Криви до и Стражевица. У тим борбама заробљен је 25. маја и сутрадан, 26. маја 1942. године, стријелян са групом бораца на Хргуду од стране четника и Талијана.**)

ЖУЈО С. ИБРО

Чудна је била судбина овог активисте и припадника НОП-а. Због рада за НОП њемачки фашисти су га, уз помоћ усташа, ухапсили, малтретирали по затворима, пребацивали из затвора у затвор, из логора у логор, тако да је завршио свој живот у злогласном Бањичком логору у Београду. Издржао је нељудске тортуре логорских мучитеља какав је био по злу познати Космајац, али је 5. фебруара 1944. године стријелян у Јајинцима крај Београда, горд и поносан што припада НОП-у.

Рођен је 1896. године у породици Салке и Фате Жујо у селу Прењ, Црнићи, земљорадник.

Када су наступили усташки покољи у Дубравама, међу првима је осудио злочине и фашистичку политику НДХ, што је УНС-а брижљиво регистровала. У другој половини 1942. године придружио се групи активиста НОП-а у Прењу, што је учинила и скоро цијела породица Жуја. Као цијењен и поштен домаћин, утицајан у свом селу и у ције-

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 256, књ. II, стр. 318-319

**) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 269, књ. II, стр. 318-319

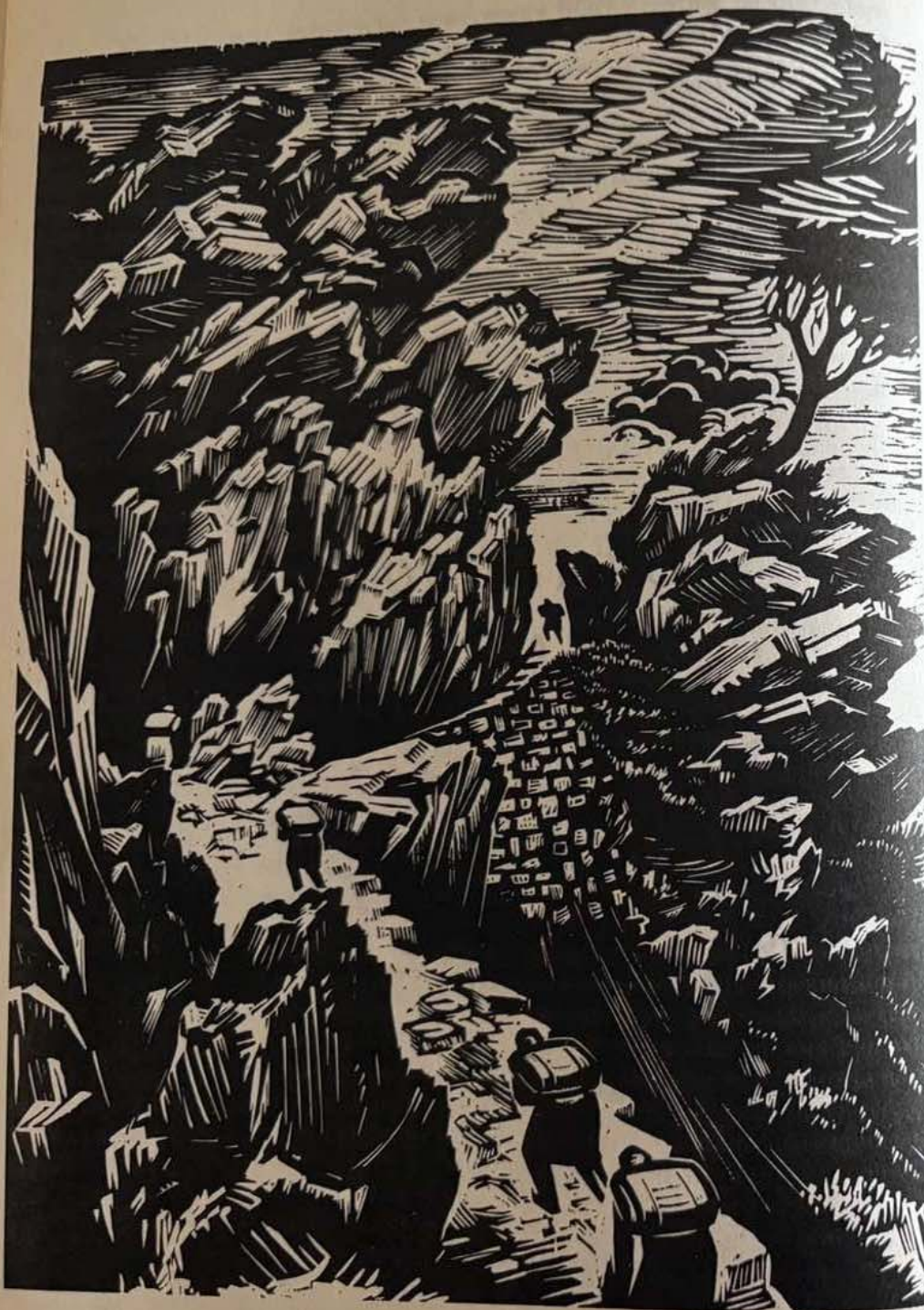
лим Дубравама, изабран је у први сеоски НОО у Прењу, па као одбор-
ник и активиста НОП-а извршава одговорно све задатке. Окупљао је
поштене људе на платформу НОП-а, заговарајући отпор окупатору и
његовим слугама. Дао је значајан допринос omasовљењу НОП-а не са-
мо у Прењу него и у другим селима у Дубравама. Био је сугестиван, не-
посредан, вјешт говорник чија се ријеч слушала.

Завршио је трагично у фебруару 1944. године у Јајинцима код
Београда.

IV

БОРЦИ 1943. ГОДИНЕ

АЛИХОЦИЋ А. КЕМАЛ

У седамнаестој години, крајем 1942. године, Кемал Алихоџић се у свом родном Прењу укључио у организовано помагање НОП-а, да би током 1943. године, радећи у омладинској организацији на ширењу циљева НОП-а, чекао прилику да оде у партизанске редове. Рођен је 1925. године у породици Але и Џеде Алихоџић, земљорадник.

Партизански борац је постао у августу 1943. године, када је ступио у строј 5. батаљона Десете херцеговачке НОУ бригаде, у чијим редовима остати све до рањавања у марту 1945. године. Храбро се борио против фашиста СС дивизије »Принц Еуген«, против четника и усташко-домобранских снага на ратиштима код Љубиња, Билеће, Гацка, Невесиња и Требиња. Дао је свој допринос у борбама за ослобођење Билеће и Херцег-Новог. Ратовао је и против дијелова 369. гренадирског пука и 9. домобранског посадног здруга у борбама око Читлука и Широког Бријега, те у ослобађању Невесиња. Издржао је велике напоре у једномјесечним даноноћним борбама против њемачких и усташких снага на Иван планини.

Био је чврст и циљевима НОП-а одан борац. Као такав примљен је у КПЈ у новембру 1943. године.

У марту 1945. године, када су партизанске јединице кретале у ослобађање нових села и градова, у борбама на Иван планини, у јуришима на непријатељске снаге у рејону Вихор и Лисина, Кемал Алихоџић је тешко рањен и смјештен у болницу. Иако је у ослобођеном Сарајеву био његован у болници, ране су биле тешке, па је овај храбри борац 5. батаљона 10. херцеговачке бригаде крајем 1945. године од посљедица рањавања подлегао у двадесетој години.

БАСАРИЋ Х. ИФЕТА БАСАРИЋ Х. МЕЛКА

Трагична судбина сестара Басарић, Ифете и Мелке, двију храбрих столачких скојевки, показала је колико је покрет НОП-а био дубоко укоријењен у народу. Њихово жртвовање за циљеве НОП-а истовремено је показало и сву агонију њемачких фашиста који су у својој немоћи да спријече бунт народа против туђина усмјеравали пушчане цијеве у голоруке дјевојке.

Животне приче Ифете и Мелке Басарић готово су исте. Старија Ифета рођена је 1923. године, млађа Мелка 1925. године, у породици Хасана и Зејне Басарић. Обје су биле раднице у Духанској станици у Стоцу, обје дјетињство провеле на обалама Брегаве, обје веома младе ступиле у редове радничког покрета.

Басарић X. Ифета

И Ифета и Мелка су током 1942. године постале чланови илегалне организације УСАОЈ-а у Стоцу. Чланови СКОЈ-а постале су у августу 1943. године. Заједнички су организовано радиле на прикупљању опреме и лијекова за партизанске борце. За НОП су чиниле и многе друге услуге, извјештавајући о томе руководиоце СКОЈ-а у Стоцу.

Ангажовале су се на растурању позива Националног комитета НОЈ-а припадницима окупаторских јединица да се јаве у јединице НОВ и ПОЈ. Успјеле су у два наврата да прихвате и пребаце у партизанске јединице 27 војника из њемачког окупаторског гарнизона у Стоцу. Када су се припремале да у јединице 29. херцеговачке НОУ дивизије пребаце и трећу групу окупаторских војника, када су се припремале да и оне као партизански борци, с пушком у руци, биле су откривене и ухваћене. Њестјерују окупатора из наше земље, биле су откривене и ухваћене. Њемачки фашисти су покушали да сазнају податке о илегалној организацији у Стоцу. Упали су у столачке улице и куће наоружани аутоматима, ухапсили Ифету и Мелку и њиховог друга из Босне, столачког скојевца Ибрахима Салана, одвели их повише куће њихових родитеља и 24. септембра 1944. године безобзирно стријелили. До ослобођења Стоца дијелило их је управо мјесец дана...

У Узиновићима, на Бокуљи, на њиховим хумкама у посљератним данима њихови вршњаци, столачки скојевци, годинама су садили цвијеће. То су радили потом и многи столачки младићи и дјевојке одајући тако пуно поштовање њиховој жртви, њиховом пркосу пред фашистичким пушкама, њиховој дјевојачкој храбрости. Акцијом СУБНОР-а њихови посмртни остаци су пренесени у Спомен-парк столачким борцима.*)

БАТИНИЋ М. ДУШАН

Рођен је 1912. године у селу Кубаш, Берковићи, син Михајла и Маре Батинић, земљорадник.

Октобра 1941. године ступио је у Сузинску партизанску чету. Почетком марта 1942. године био је борац Комбиноване чете с којом је

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 145

учествовао у борбама против билећких четника. Од половине марта 1942. године био је у Ударној чети, у саставу 1. ударног батаљона, па се истакао у борби против четника код села Братач, Кифино Село, Надинићи, Брајићевићи, те Казанци код Гацка. Борио се и против талијанских фашиста и четника попа Перишића у рејону села Михољаче. Учествовао је и у борбама за освајање Борча. Током маја 1942. године као борац 6. ударног батаљона учествовао је у борбама против усташке милиције од Жегуље до Пребиловаца. Након одступања партизанских снага у Босну, остао је на Кубашу и у току 1942/43. године борао код своје куће.

Августа 1943. године ступио је у 2. батаљон Десете херцеговачке НОУ бригаде, па учествује у борбама против четника и њемачких фашиста код Билеће, Гацка, Невесиња и Љубиња. Учесник је борби за ослобођење Билеће и Херцег-Новог и борби против дијелова 9. усташког здруга код Читлука, Кочерина, Чула и Широког Бријега.

Погинуо је у борбама против дијелова 9. усташког здруга и батаљона »Vahtel« 27/28. новембра 1944. године код Широког Бријега нападајући на непријатељске положаје.*)

БЕХРАМ М. СМАЈО

Од априла 1943. године Смајо Бехрам је био поуздани илегалца који је преко своје родне Ротимље одржавао везу припадника НОП-а у Дубравама и Бјелојевићима са мостарском организацијом. Преносио је обавјештења и извјештаје, носио илегални материјал, обезбјеђивао прелаз илегалних радника на слободну територију. Био је пратилац многих партијских радника по Ротимљи, Дубравама и Бјелојевићима и у извршавању свог задатка никад није затајио. Прихватао је и мостарске борце и пребацивао их у Бјелојевиће.

Рођен је 1915. године у породици Мухарема и Дуде Бехрам, у селу Ротимља, Столац, земљорадник.

Трагично је настрадао у јулу 1943. године. Враћајући се са успјешно извршеног задатка из Мостара на Ротимљу, налетео је у мјесту Долови на четничку засједу. Четници су га убили на сјеверним падинама Квања.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 395-396

БЈЕЛАВАЦ М. АДЕМ

Адем Бјелавац је погинуо далеко од завичаја. Нападајући на непријатељске положаје у рејону Травник 20. октобра 1944. године, као борац 2. батаљона 6. крајишке НОУ бригаде, смртно је покошен.

Родио се 1920. године у Бјелојевићима, Столац, у породици Мехе и Мејре Бјелавац. Био је земљорадник.

Почетком маја 1942. године ступио је у Муслиманску партизанску чету «Мустафа Голубић», у којој је остао до почетка јуна 1942. године. У другој половини 1943. године, у августу, отишао је на слободну територију и постао борац 6. крајишке НОУ бригаде, с којом ће се борити против њемачких фашиста и усташа на простору Пријавора, Теслића, Зеленице и Травника.

БЈЕЛИЦА Н. БЛАГОЈЕ

Као шеснаестогодишњак, почетком 1942. године, Благоје Бјелица је ступио у Мечанску партизанску чету, у којој је остао до јуна те године. Био је примјеран омладинац који је хтио да стигне на све омладинске акције у Мечи и Поткубашу. Када су се партизанске снаге повукле у Босну, остао је у свом селу Поткубаш не одступајући од својих опредјељења за НОП.

Рођен је 1925. године у породици Николе Бјелице, у селу Поткубаш, Берковићи, земљорадник.

Априла 1943. године укључио се у организован рад за НОП, у селу Поткубаш. Приликом изненадног упада злогласне СС дивизије «Принц Еуген» у дабарска села, половином маја 1943. године, заробљен је, па је требало да буде спроведен у логор у Грчку. Једно вријеме је био у њемачком логору у Земуну. Приликом бомбардовања војних објеката од стране савезничке авијације 1944. године, поред осталих, погинуо је и њемачки заробљеник Благоје Бјелица, напредни омладинац и припадник НОП-а.

БЈЕЛИЦА Р. ДУШАН

Душан Бјелица је рођен 1924. године у селу Поткубаш. Син је Риста Бјелице. Земљорадник.

Борац батаљона «Саво Беловић» постао је у септембру 1943. године. У мају 1944. године упућен је у Заштитну чету Јужнохерцеговачког НОП одреда, а у септембру је постао борац Батаљона народне заштите у 29. херцеговачкој НОУ дивизији. Био је борац 3. херцеговачке бригаде народне одбране од њеног оснивања.

Учесник је многих борби. Као борац батаљона «Саво Беловић» учествовао је у борбама против четника на Трусини, Снјежници, Хргуду и Дабру. У Заштитној чети Јужнохерцеговачког одреда борио се против њемачких фашиста и четника код Г. Храсна, Стоца и Љубиња. У Батаљону народне одбране истакао се у чишћењу остатака четничких и крижарских банди и њихових јатака широм Херцеговине. У свим тим борбама јуначки је издржао тешке напоре и беспријекорно извршавао своје задатке.

У децембру 1944. године и почетком 1945. борио се против усташа и дијелова 369. њемачке легионарске дивизије код Љубушког, Међугорја и Посушја. Погинуо је као борац 3. бригаде народне одбране 10. јануара 1945. године у жестоком окршају на правцу Посушје-Љубушки.

БЈЕЛИЦА Р. ЂОРЂО

У августу 1943. године, у пратњи четника Ђорђа Пејовића, у села Поткубаш и Сузину, на Берковићима, изненада су упали дијелови 14. планинског пука СС дивизије «Принц Еуген» и у свом свирепом походу поубијали велики број жена и дјеце. Села су опљачкали и спалили, а у том масакру, 12. августа 1943. године, убијен је и Ђорђо Бјелица, борац обновљеног Столачког НОП батаљона.^{*)}

Рођен је 1909. године у породици Раде и Божице Бјелица, у селу Поткубаш, Берковићи, земљорадник.

За НОБ се определио крајем октобра 1941. године, када је постао борац Мечанске партизанске чете. Када су се партизанске снаге повукле у Босну, остао је на Поткубашу и био на позицијама НОП-а. У јуну 1943. године укључио се у организован рад за НОП, па се са групом бораца из Мече и Поткубаша истиче у разобличавању четничтва. У јулу и августу учествује у борби против четника Ђорђа Пејовића и Милана Миливојевића Калимегданца у селу Поткубаш, Сузина и Меча.

^{*)} Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 303

Његов рад за НОП прекинуо је злочиначки поход њемачких фашиста у августу 1943. године.

БЈЕЛИЦА Н. ЈОВАН-МАТОВИЋ

Пут за бољим животом Јована Бјелицу је одвео чак у Америку, гдје је обављао свакаке послове да би могао у домовини живјети боље. Послије првог свјетског рата вратио се у Југославију, саградио кућу на Берковићима и отворио кафану. Иако му је кафана била на лијепом мјесту за одмор, након превоја Преворац, од кафане није имао много користи и тешко је издржавао четворочлану породицу.

Родио се 1888. године у породици Николе Бјелица, у селу Заовишта, Берковићи, радник.

Надајући се бољем животу, иако је био у годинама, без двоумљења се определио за НОП и прикључио се октобра 1941. године Сузњинској партизанској чети. Био је ангажован у мјесној стражи и у зинској партизанској чети. Приликом повлачења партизанских снага у Босну, Јован је остао код своје куће. Прикључио се сузњинским и поткубашким борцима у јулу 1943. године у борбама против четника и њемачких окупатора. Активно је учествовао у окупљању бораца у обновљени Столачки батаљон у јулу и августу 1943. године.

Почетком септембра 1943. године, приликом упада у села Сузину, Поткубаш и Меча, четници Столачке и Билећке бригаде су ухватили Јована Бјелицу и везаног га водили по дабарским селима да би га затим одвели у затвор на Давидовиће. Послије саслушавања и малтретирања четнички зликовци из Столачке и Билећке бригаде су га стријеличили 5. септембра 1943. године у селу Кукричје код Билеће.*)

БЈЕЛИЦА Н. ПАВЛЕ

Павле Бјелица је ратовао само годину дана, али је прошао кроз многе борбе. Почетком септембра 1943. године постао је борац батаљона »Саво Беловић«. Од тада он ће бити увијек у првим борбеним редовима као борац, бомбаш и пушкомитраљезац. Тако је било и у борбама против њемачких фашиста и четника на Хргуду, Трусини, Дабру, Влаховићима... Био је у безброј окршаја са четницима Столачке, Невесињске и Љубињске бригаде, са дијеловима 7. СС и 369. легионарске дивизије. Посебно се као снажљив и искусан борац истакао у VII непријатељској офанзиви, у борби против дијелова 369. извиђачког батаљона код Горњег Брштаника, Шћепан-Крста, као и против њемачких легионара на Снјежници, код Рупаревих бара и Вранкука. Храбро се

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 343-344

борио и код Маганице, Стражевице, Радовановића торине, Великог Вранковца и Омутића.

Рођен је 1921. године у породици Новице Бјелице, у селу Поткубаш, Берковићи, земљорадник.

Члан СКОЈ-а постао је крајем 1943. године. Своје скојевске задатке успјешно је извршавао у батаљону »Саво Беловић«, односно 3. батаљону 13. херцеговачку НОУ бригаде.

Храбри пушкомитраљезац 3. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде Павле Бјелица погинуо је 25. јула 1944. године у одлучној борби против дијелова 369. њемачке легионарске дивизије у рејону Маганица.*)

БРКИЋ С. МИЛАН

Родитељи Милана Бркића, Стјепан и Милица, до 1923. године живјели су у селу До и на Хргуду. Отац му Стјепан једно вријеме је био на печалбарењу у Америци, па је након повратка у домовину купио имање у селу Трбушница код Бање Ковијаче, гдје се Милан родио 1924. године.

Растући уз оца Стјепана, који је имао велико животно искуство стицајући у раду у Америци, Милан Бркић се веома рано определио за прогресивне идеје, па се у другој половини 1943. године активно укључио у ширење идеја НОП-а. У њиховој кући

био је пункт НОБ-е у коме су се илегалци под руководством Милорада Радуловића сигурно осјећали.

Милан Бркић је почетком 1944. године ступио у 4. батаљон 1. шумадијске (космајске) НОУ бригаде, да би затим био распоређен у Митраљеску чету 2. батаљона 4. српске НОУ бригаде 21. дивизије. Учествовао је у борбама против њемачких фашиста и четника Драже Михаиловића и Милана Недића од Ваљева до Београда. Истакао се у борбама за ослобођење нашег главног града, а затим је кренуо заједно са својим друговима у протјеривање непријатеља од Бијељине, Брчког, Шамца и Славонског Брода.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 285

Храбро је погинуо у нападу на утврђења њемачких фашиста код Славонског Брода 24. априла 1945. године као борац Митраљеске чете 2. батаљона 4. српске НОУ бригаде.*)

БУРИЋ А. ХАЛИЛ

Храбри борац 2. чете 1. батаљона 3. херцеговачке НОУ бригаде Халил Бурић ратовао је кратко, али је за то вријеме прошао многе борбе. Од септембра 1943. године, када је као добровољац дошао у 10. батаљон 10. херцеговачке бригаде, па све до погибије у децембру 1943. за само нешто више од три мјесеца, прокрстарио је у борбама од Влаховића до Вилуса, од Вилуса до Гацка, од Гацка до Стоца и Љубиња. Из борбе у борбу ратовао је против њемачких фашиста и четника у Звијерини, Долима, Мекој Груды, Кобиљој Глави, Степену, Роговима, Мушиној Градини, Бежђећу, Хргуду... Током децембра 1943. године три пута је нападао на четничка утврђења Модропац и Хадибегово брдо, код Билеће, долазећи у тим нападима све до центра Билеће.

Родио се 1923. године у селу Прењ, Столац. Син је Адема и Зејне Бурић. Био је земљорадник. За НОП се определио крајем 1942. године. Маја 1943. године примљен је у СКОЈ.

Погинуо је 28/29. децембра 1943. године у нападу на гарнизон Билећа. Послије тромјесечне храбре борбе, у најдинамичнијем периоду у коме је била 3. херцеговачка НОУ бригада, након безбројних борби, бомбашких акција и неустрашивих пробоја Халил Бурић је у двадесетој години заустављен у свом партизанском походу.**)

БУРИЋ А. САЛКО

Салко Бурић је кратко али славно војевао. Марта 1943. године пробио се из Дубрава до Десете херцеговачке НОУ бригаде у Невесиње и постао борац 5. батаљона. Веселе нарави, зрео и искусан, брзо се прилагодио условима партизанског ратовања и постао омиљен борац. Увијек је први започињао пјесму. Све тешкоће у маршу преко Трусини, Дабра, Влаховића и Стоца лако је савладао. Храбро је ступио у прве борбе против четника на Смијежници, а потом на Трусини, Некудини, и у рејону Залом. Учествовао је и у борбама за ослобођење Љубиња и у нападу на четнике и талијански гарнизон у Стоцу. Истакао се и у борбама против четника Невесињске бригаде на Трусини, Некудини и у рејону Залом. Био је међу првима у борбама против херцеговачких и црногорских четника на простору Гацка.

*) Спомен-плоча и Спомен-обилежје погинулим борцима НОП-а на Берковићима.

**) 29. ХНОУ дивизија, стр. 134, 148-149

Учесник је славне битке на Сутјесци, гдје се храбро борио против дијелова СС дивизије »Принц Еуген« у долини Комарнице и потом у биткама за пробој из непријатељског обруча.

Родио се 1915. године у Прењу, Црнићи, у породици Авде и Зулке Бурић, земљорадник.

Погинуо је као борац 2. чете 5. батаљона Десете херцеговачке НОУ бригаде у даноноћним борбама на Сутјесци крајем маја 1943. године.

ДУКА М. СТОЈАН

Био је храбар и неустрашив борац 4. батаљона 14. херцеговачке НОУ бригаде. Рођен је 1915. године у селу Хатељи, Берковићи, у породици Марка и Ђурђе Дука, земљорадник.

Партизански борац постао је у октобру 1943. године, када је ступио у батаљон »Саво Беловић«. Учесник је борби против четника и њемачких окупатора на Хргуду, Трусини, Дабру и на Влаховићима, а потом и на Мједеној глави. Када је формирана 14. херцеговачка НОУ бригада, распоређен је у њен 4. батаљон, с којим је учествовао у борбама против нациста и четника на простору Љубиња. У току 1944/45. године храбро је издржао даноноћне покрете и тешке борбе по цичи зими са Нијемцима и четницима на простору Невесиња, Коњица и калиновика.

Овај храбри борац погинуо је 31. јануара 1945. године у борбама против њемачких окупатора и четника код Трнова*)

ЏАНКИЋ М. МЕВЗЕТА

Када се млада столачка скојевка Мевзета Џанкић непосредно пред ослобођење Сарајева нашла на Мариндвору у Сарајеву и када је видјела како њемачки фашисти вјешају ухаћене илегалце, припаднике НОП-а, није могла а да не реагује. Пред окупљеном масом гласно је негодовала и узвикнула: »Вјешајте, разбојници, и вама долази крај!« То су чули усташки агенти и на лицу мјеста је ухапсили, одвели у полицију, гдје је подвргнута мучењима и саслушавањима. Остала је чврста и непоколебљива. Није крила своје опре-

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 424

дјељење, али никог није одала. Након малтретирања у сарајевској усташкој полицији упућена је у логор Јасеновац, гдје је априла 1945. стријељана.

Мевзета Цанкић је рођена 1922. године у Стоцу. Кћи је Мује и Мевле Цанкић. Расла је у Стоцу, гдје је завршила основну и грађанску школу. Била је одличан ђак, па је наставила школовање у Учитељској школи у Сарајеву. Упоредо је похађала и музичку школу (клавир и виолина).

За напредни омладински покрет определијелила се веома рано, још у Стоцу, гдје се ангажовала у раду омладинске организације, а на школовању у Сарајеву, у Учитељској школи и у интернату »Узданица«, гдје је становала, развила је живу активност. Као истакнута омладинка примљена је у СКОЈ почетком 1943. године, откада активно ради за НОП. И након завршетка учитељске школе, због тога што се није могла запослити, остала је у интернату, организујући илегални рад за НОП под непосредним руководством Тахире Хаџибеговић. Жељно је ишчекивала дане слободе коју су наговјештавали партизански борци у борбама у непосредној близини Сарајева. На жалост, слободу није дочекала. Али – показала је да је истински родољуб. У њеном спонтаном реаговању на злочине окупатора и његових слуга чуо се глас народа који је жељно чекао своје ослободиоце.*)

ЂОНО О. ХАСАН

Хасан Ђоно био је још дјечак када је рат прекинуо мирни живот у столачким Дубравама. Као дјечак који је својим схватањима превазишао своје године определијелио се за НОП у другој половини 1942. године, а организовано је радио за НОБ већ у првој половини 1943. године.

Родио се 1927. године у селу Пјешивац, син је Османа и Шахе Ђоно, земљорадник.

Овај смјели омладинац веома одговорно је извршавао све своје обавезе. У марту 1943. године постао је члан СКОЈ-а на Пјешивцу, гдје је

обављао одговорне илегалне задатке. Жељно је чекао одлазак у партизанске јединице, па је јуна 1944. године отишао у 1. батаљон 13. хер-

цеговачке бригаде. Своју одлучност и смионост показао је већ у првим борбама. Често се јављао као добровољац. Борио се против четника Столачке бригаде на Хргуду и Трусини, а затим и против дијелова 369. легионарске њемачке дивизије и четника у VII непријатељској офанзиви на простору Столац-Берковићи, на Трусини, Бежђећу и Давидовићима. Учествовао је и у борбама против дијелова 9. домобранског посадног здруга на простору његових родних Дубрава.

Седмнаестогодишњи храбри борац 1. чете 1. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде Хасан Ђоно погинуо је 4. септембра 1944. године у борбама против четника Билећке и Требињске бригаде на правцу Матијевина-Моско.*)

ЂУЛЕПА А. ОМЕР

Крајем јуна 1941. године Омер Ђулепа, земљорадник са Берковића, супротставио се усташком дивљању и злочинима упозоравајући на трагичне посљедице за даљи живот Муслимана и Срба на овом простору. Пошто се дистанцирао од усташких злочина на Берковићима, крајем августа 1941. године избјегао је са Берковића и привремено живио у Стоцу и другим мјестима.

Рођен је 1907. године у породици Ахмета Ђулепе, на Берковићима.

За НОП се определијелио крајем 1943. године, па је као некомпромитован, уз то и добар познавалац терена, ангажован на прикупљању података о непријатељу и његовим сарадницима. У столачким селима, гдје је имао велики број познаника, пропагирао је циљеве НОБ-а и осуђивао међусобно истребљивање. Вршећи илегалне задатке, често се кретао на релацији Столац-Дубрава-Ходово и Столац-Берковићи-Битуња.

Приликом вршења једног илегалног задатка, враћајући се из Дубрава, код Маслина наишао је на непријатељску засједу, одакле је смртно покошен 13. септембра 1944. године.

ЂУРИЦА М. МИЛОВАН

И поред слабог здравственог стања, Милован Ђурица, осамнаестогодишњак из села Сузина, Берковићи, кренуо је у партизанске јединице и ступио у партизански батаљон »Саво Беловић«. Рођен је 1924. године, син је Милана и Ђурђе, земљорадник.

Члан СКОЈ-а постао је у септембру 1943. године.

У партизанском батаљону »Саво Беловић«, у који је ступио половином новембра 1943. године, показао је примјерну храброст,

*) Просвјетни радници у НОР-у, Сарајево, 1983.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 336

улажући велике напоре у борбама против њемачких окупатора и четника у Дабру, Хргуду, Сњијежници, Трусини и Бежђећу. Слабо здравствено стање надомјештавао је у борбама великом храброшћу и смјелошћу.

У борбама против четника и њемачке 369. легионарске дивизије на простору Дабра, Мједене главе и Хргуда, Милован Ђурица, храбри борац 2. чете партизанског батаљона »Саво Беловић«, показао је одлике правог припадника НОП-а.

Погинуо је 6. маја 1944. године у борбама против окупатора и четника на Хргуду.*)

ЂУРИЦА В. ВАСО

Из породице Васе Ђурице у Сузинској партизанској чети било је пет бораца. Иако је био у већ поодмаклим годинама, Васо Ђурица се октобра 1941. године определио за НОП и несебично помагао све акције Покрета. Рођен је 1894. године у породици Вукана и Стане Ђурица у селу Сузина, Берковићи, земљорадник.

С обзиром на то да је био на прагу педесетих, као и на околност да је у партизанским јединицама већ било пет чланова његове породице, Васо Ђурица није био непосредно ангажован у борбама, али је својим цјелокупним радом, непосредним помагањем НОП-а, организацијом акција за партизанске јединице, пропагирањем циљева НОП-а, припреми нових бораца за НОВ и ПОЈ, радом у првим органима народне власти и другим разноврсним ангажовањем знатно допринио учвршћивању организације НОП-а, нарочито у јулу 1943. године, када се несебично ангажовао на обнављању НОП-а у дабарском крају.

У августу 1943. године, приликом напада четника Билеће и Столачке бригаде на Сузину и Поткубаш, Васо Ђурица је ухваћен, одведен у затвор на Давидовиће, потом на Дивин. Четници су га послје мучног саслушавања и мрцварења стријељали 5. септембра 1943. године у селу Кукричје код Билеће.

ГОРДИЋ Л. МАРКО

Марко Гордић се родио 1895. године у селу Хргуд, Столац, земљорадник. Растао је у породици оца Лазара Гордића, устаника из 1875. године. Нешто прије 1930. године са породицом се населио у село Степановићево у Бачкој, али је у мају 1941. године од стране мађарских фашиста протјеран на Хргуд, гдје се, без крова над главом и било каквих средстава за живот, смјестио код своје родбине.

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. II,

У октобру 1941. године прикључио се Хргудској партизанској чети, у чијим су редовима већ била три члана његове породице. Био је омиљен међу борцима. Остао је на Хргуду 1942/43. године са бројном породицом не одступајући од свог опредељења за НОП. У септембру 1943. године постао је борац партизанског батаљона »Саво Беловић« и учествовао у борбама против њемачких фашиста и четника на Хргуду, Трусини, Дабарском пољу и другдје.

У другој половини 1944. године распоређен је у Територијални батаљон Другог војног подручја на дужност интенданта. Због ратних напора и велике исцрпљености разболио се и 15. маја 1945. године подлегао од болести задобијене у рату.

ГРБО Ћ. ЛУКА

Рођен је 1918. године, син је Ђетка Грбе. Родио се и растао у селу Кубаш, Берковићи, земљорадник.

У Сузинску партизанску чету ступио је у октобру 1941. године и био њен борац до јуна 1942. године. Учествовао је у борбама против усташке милиције и талијанских фашиста код Жегуље, као и у прољетњом наступању Јужнохерцеговачког НОП одреда од Жегуље до Пребиловаца. Борио се крајем маја 1942. против талијанских окупатора и четника на правцу Сузина-Кубаш. Послије повлачења партизанских снага у Босну, остао је на Кубашу и помагао НОП.

У партизански батаљон »Саво Беловић« ступио је у септембру 1943. године. Био је храбар и пожртвован борац. Истакао се у борбама против четника на Хргуду, Сњијежници, Дабарском пољу, на Трусини, код Убоског, Долова и Звијерине. У току VII непријатељске офанзиве учествовао је у борбама против дијелова 369. легионарске њемачке дивизије и четника на Сњијежници, Трусини и Бежђећу.

Послије VII непријатељске офанзиве, приликом продора 370. њемачког гренадирског пука из Невесиња преко Трусине и Хргуда ка Стоцу, Лука је са Трећим батаљоном 13. херцеговачке НОУ бригаде храбро се борио да би се спрјечио продор непријатељу преко Хргуда. У тој борби, одбијајући јуриш за јуришем њемачких фашиста, тешко је рањен 2. августа 1944. године у рејону Густар на Хргуду. На путу у болницу подлегао је тешким ранама које су биле смртоносне.*)

*) 29. херцеговачка НОУ дивизија, стр. 302-303
Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 439

ГРК Ј. БОГОЉУБ – БОРО

Породица Богољуба Грка до 1922. године живјела је на Кубатовини, на Берковићима, а након тога се населила у село Трбушница код Бање Ковиљаче. Ту се 1923. године родио Богољуб-Боро Грк у породици Јове и Анице Грк. Био је земљорадник.

Крајем 1943. године, под утицајем организације СКОЈ-а и старијег брата, определијелио се за НОП. Почетком 1944. године ступио је у јединице 21. српске дивизије с којом учествује у борбама против дијелова њемачке СС дивизије »Принц Еуген« и четника Милана Недића и Драже

Михаиловића код Горњег Милановца, Рудника, Тополе, Шаторње, Враћешнице, Ратара, Крсне и Мале Иванче. Показао је примјерну храброст у борбама против дијелова њемачке борбене групе и дијелова 117. ловачке дивизије на правцу Мала Иванча-Врчин-Београд.

У борбама за ослобођење Београда, у нападима на непријатељске бункере, у спољној одбрани Београда, тешко је рањен. Задобио је веома велике повреде а остао је и без руке. Иако је био евакуисан у дивизијску болницу, а затим на лијечење у армијску болницу, од посљедица рањавања умро је у априлу 1945. године.

ГРК Ј. ЋЕТКО

Брат је Богољуба-Боре Грка. Син је Јове и Анице. Рођен је у селу Кубатовина на Берковићима. Земљорадник. Погинуо је као борац 21. српске дивизије у борбама за ослобођење Београда.

Као дијете са родитељима се преселио у село Трбушница код Бање Ковиљаче, гдје је провео дјетињство и младост. За НОП се определијелио у другој половини 1943. године. У 21. српску НОУ дивизију, као и његов брат Боро, ступио је почетком 1944. године. Борио се против њемачких фашиста и четника код Горњег Ми-

лановца, Рудника, Шаторње, Ратара, Крсне и Мале Иванче. Истакао се у борбама против дијелова њемачке борбене групе и дијелова 117. њемачке дивизије на простору Мала Иванча-Врчин-Београд.

Погинуо је 19/20. октобра 1944. године приликом пробијања друге линије одбране Београда. Далеко од завичаја и херцеговачког крша два брата, Ћетко и Боро Грк, партизански борци из 21. српске НОУ дивизије, дали су своје младе животе као ослободиоци нашег главног града.

ГРК Л. ВАСО

Васо Грк, храбри борац 3. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде, погинуо је на прагу слободе, 6. априла 1944. године у борбама за ослобођење сарајевског краја, у жестоким сударима на правцу Блажуј-Хаџићи са њемачко-усташким снагама.*)

Рођен је 1920. године у селу Струпићи, Берковићи, син је Лазе и Маре Грк, земљорадник.

У Милавићку партизанску чету је ступио у октобру 1941. године и њен борац ће бити до јуна 1942. године, до повлачења партизанских снага у Босну. У току 1942/43. године живио је на Струпићима и у градицима могућности радио за НОП.

Борац партизанског батаљона »Саво Беловић« постао је у септембру 1943. године и као борац 2. чете био је учесник окршаја са четницима у Дабарском пољу, на Трусини, Хргуду и Убоску. Члан СКОЈ-а постао је крајем 1943. године. Борио се против њемачких фашиста и четника у Смијежници, на Трусини и Бежђећу. Учествовао је и у борбама за ослобођење Требиња, Завале и Доњег Храсна, као и у борбама против дијелова 9. посадног здруга код Врањевића, Камене и Баграчуше.

Своју храброст је показао током једномјесечних борби против њемачко-усташких снага на Иван-планини. Није дочекао тренутак када су партизански борци као ослободиоци улазили у Сарајево.

ХАИРЛИЋ М. МУНТА

Родила се 1923. године и расла у познатој партизанској породици Хаирлића, у селу Бјелојевићи, Столац. Њи је Мује и Мелке, домаћица.

Од почетка 1943. године активно је радила у одржавању базе НОП-а у махали Хаирлића. Члан СКОЈ-а постала је у јуну 1943. године. Обављала је многе задатке. Збрињавала је пристигле борце, обав-

*) Сјећања бораца столачког краја; књ. I, стр. 142

љала курирске задатке, прикљупљала храну и одјећу за партизанске борце, учествовала у многим другим акцијама. Посебно се истакла у збрињавању бораца Мостарског омладинског одреда и у прихватању рањених, изнемоглих и заосталих бораца из пете непријатељске офанзиве.

На свиреп начин су је убили у селу Бјелојевићи припадници злогласне 7. СС дивизије »Принц Еуген« 11. јула 1943. године приликом изненадног упада у Бјелојевиће.

ХОЦИЋ А. ХУСО

Када се већ у свим јединицама 29. херцеговачке НОУ дивизије увелико славила побједа, у тренуцима када су непријатељу задавани посљедњи удари, у незадрживом јуришу у борби за Лог, на улазу у Љубљану, 8. маја 1945. године, јуначки је погинуо Хусо Хоџић, храбри борац 2. батаљона 14. херцеговачке НОУ бригаде.*)

Био је врло храбар, издржљив и искусан борац. Рођен је 1910. године у породици Авде и Нефе Хоџић у селу Басилије, Столац, земљорадник. Остао је упамћен по томе што је несебично помагао другима, посебно младим борцима.

За НОП се определио у другој половини 1943. године. Одржавао је везу са илегалним радницима НОП-а у Битуњи и на Поплату. Крајем 1943. године постао је борац партизанског батаљона »Марко Мићић«. Учествовао је у борбама против усташа, четника и њемачких фашиста на просторима Стоца, Љубиња, Храсна и Дубрава. У септембру 1944. године постао је борац 2. батаљона 14. херцеговачке НОУ бригаде. Учесник је борби против четника Љубињске бригаде и окршаја са дијеловима 370. гренадирског пука и 9. домобранског здруга у Горњем Невесињском пољу, Зимљу и Главатичеву. Борио се у нападу за ослобођење Стоца, Трнова и Коњица.

Смјело је кренуо у завршне борбе за ослобођење земље. Истакао се у борбама против талијанских фашиста и белогардејаца приликом ослобађања Постојне, Ракека и Логатеца. До коначног ослобођења земље дијелили су га часови...

ИВЕЉА Ј. ЛАЗАР

Рођен је 1902. године у селу Дабрица, Столац, у породици Јована и Јоке, земљорадник. На свом скромном имању тешко је живио осјећајући сву тежину социјалних неправди.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 560-561

Крајем јуна 1941. године прикључио се Дабричкој устаничкој чети, а новембра 1941. године постао је борац Дабричке партизанске чете. Када су се партизанске снаге повукле у Босну у јуну 1942, Лазар је остао код своје куће у Дабрици помажући НОП у границама могућности.

У другој половини 1943. године ступио је у партизански батаљон »Саво Беловић«, па учествује у борби против окупатора и четника на Трусини и у Дабарском пољу. Током друге половине 1944. године распоређен је у територијални батаљон »Саво Беловић« Другог војног подручја, а крајем 1944. у Заштитни вод Команде мјеста Столац.

Погинуо је приликом вршења једног курирског задатка. На путу Столац-Шћепан-Крст упао је у засједу остатака окорјелих четничких зликоваца, који су га ликвидирали 11. априла 1945. године.

КЕЛЕЦИЈА И. ОСМАН

Осман Келеција се родио 1919. године у селу Тријебањ, Столац, у породици Ибре и Ђуле Келеција, земљорадник.

Током 1943. године се повезао са активистима НОП-а у Тријебњу, Козицама и Ротимљи. С обзиром да је био одличан познавалац терена и да је био веома поуздан, Сеоски НОО за Тријебањ одредио га је за одржавање везе са припадницима НОП-а у Ходову, Пјешивцу, Локвама и Станојевићима. Био је водич и пратилац илегалних радника НОП-а.

У августу 1944. године постао је борац 2. батаљона 13 херцеговачке НОУ бригаде, па је учествовао у борбама против усташке милиције 9. посадног здруга и против њемачких фашиста у Дубравама. Борио се и против четника Столачке бригаде. Као поуздан и одлучан борац потврдио се у борбама против дијелова 9. посадног здруга у рејону села Локве.

Када се 2. батаљон враћао из Дубрава на Хргуд, Осман Келеција је, по одобрењу Штаба Батаљона, отишао да посјети родитеље у Тријебњу, али га је том приликом ухватила усташка милиција 9. посадног здруга. Убијен је 21. септембра 1944. године од стране припадника усташке милиције као борац 2. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде.

КЕВО М. ГРГО

Рођен је 1908. године у селу Шћепан-Крст, у породици Мишка и Луције Кево, земљорадник. У априлском рату 1941. године заробио су га талијански агресори, а након пуштања из заробљеништва вратио се у октобру 1941. у своје село Шћепан-Крст.

Због четничког терора Шћепан-Крст је напустио у септембру 1942. године и населио се са породицом у Шид, у Срему. Ту је, далеко од завичаја, надничарио и прехранивао породицу. У партизанске редове ступио је у марту 1943. године, када је постао борац 3. бригаде 7. банијске дивизије. Као борац 1. чете 2. батаљона 3. банијске бригаде учествовао је у борбама против њемачких фашиста и усташа на простору Петриње, Зрињске горе, Велике Кладуше и Војнића. У тим борбама, у току извођења Банијско-кордунашке операције, Грго Кево из столачког села Шћепан-Крст јуначки је погинуо 7. јануара 1944. године.*)

КОМАД Ш. БРАНКО

Бранко Комад се родио 1920. године у селу Хргуд, Столац. Син је Шћепана и Цвијете, земљорадник.

Борац Хргудске партизанске чете постао је крајем новембра 1941. године. Учесник је борбе са талијанским окупатором у Дољу у фебруару 1942. године. Био је борац и Комбиноване чете Столачког батаљона с којом је учествовао у борбама против усташке милиције и оружника НДХ на правцу Жегуља-Бјелојевићи-Пребиловци.

Члан СКОЈ-а постао је у априлу 1942. године на Хргуду.

Због четничког терора и »владавине« у току 1942/43. године имао је привремени прекид рада за НОП.

Половином маја 1943. ухватили су га припадници СС дивизије »Принц Еуген«, па је спроведен у логор у Солун, гдје се укључио у организован рад за НОП. Послије изласка из логора међу првима је преко Србије кренуо у Херцеговину и одмах након доласка ступио у 10. херцеговачку НОУ бригаду. Учествовао је у борбама против њемачких фашиста, четника и усташа код Гацка и Билеће, као и у борбама за ослобођење Билеће и Херцег-Новог. Истакао се у борбама против 369. легионарског пука и 9. усташког стајаћег дјелатног здруга код Читлука и Широког Бријега. Борио се и за ослобођење Невесиња а издржао је и једномјесечне борбе на Иван-планини у марту 1945. године против легионара 909. тврђавске бригаде и 49. фашистичке легије »San Marko«. Био је добровољац-бомбаш у нападима на непријатељске бункере на Лисину и Вихору. Показао је своју храброст у десетинама јуриша.

Храбри бомбаш и борац 10. херцеговачке бригаде Бранко Комад погинуо је 30. марта 1945. године у сламању посљедњег отпора њемачких фашиста на висовима Вихора.**)

*) Војна енциклопедија, бр. 1/58

**) 29. ХНОУ дивизија, стр. 512-514

КРГО Х. АДЕМ

Борац 3. батаљона 10. херцеговачке бригаде, скојевац Адем Крго из столачког села Басилије погинуо је млад, у деветнаестој години живота. Родио се 1925. године у породици Халила и Фате Крго. У Стоцу је завршио основну и грађанску школу и веома млад прихватио идеје омладинског покрета и НОП-а.

У почетку 1943. године, млад и пун младалачког заноса, успоставио је везе са активистима НОП-а у Стоцу и у Битуњи, показујући спремност за укључивање у јединице НОВ. Члан СКОЈ-а постао је крајем 1943. године.

У јулу 1944. године напустио је Басилије и ступио у 10. херцеговачку бригаду у којој је као борац 3. батаљона учествовао у борбама против четника код Рогова и Плана и у окршајима са припадницима 369. гренадирског пука и четника у рејону Некудина, Кифино Село, Братач и Глог. У борбе је кретао храбро и без колебања. На жалост, кратко је било његово борбено искуство. Послије борби током септембра и октобра 1944. године у одбрани слободне територије на линији Дрежањ и Велика Рудина учествовао је половином октобра 1944. године у борби против дијелова 370. гренадирског пука и четника Невесињске бригаде. У тим борбама у рејону Залом, сјевероисточно од Невесиња, храбро је погинуо.

МЕДАН Ј. МИЛАН

У свом селу Дабрица Милан Медан је тешко живио осјећајући сву тежину социјалних неправди. Рођен је 1910. године, син је Јанка и Руже, земљорадник.

Крајем јуна 1941. године прикључио се устаницима, а новембра 1941. постао је борац Дабричке партизанске чете. Као члан сеоског НОО у Дабрици, у који је изабран у априлу 1942. године, збрињавао је становништво, прикупљао храну и одјећу и извршавао многе друге послове за партизанске јединице.

У току 1942/43. године, због четничког терора, имао је привремени прекид рада за НОП, али је остао на позицијама НОП-а.

У јуну 1943. године укључио се у рад обновљеног НОО у Дабрици, ангажујући се посебно у збрињавању болесних и изнемоглих бораца, повратника са Сутјеске. Био је у стражарском одјељењу које је обезбјеђивало село. Крајем јуна 1943. године организовао је прикупљање хране за потребе 5. батаљона 10. херцеговачке бригаде у Сњижењици.

У првој половини јула 1943. године припадници СС дивизије »Принц Еуген«, познати по својој свирепости и злочинима, упали су у Дабрицу, село спалили и опљачкали и побили на десетине жена и дје-

це. У пружању отпора злочинцима погинуо је и одборник Милан Ме-
дан 12. јула 1943. године.

МЕХМЕДБАШИЋ Ј. АВДО-АВДИЦА

Авдо-Авдица Мехмедбашић, служ-
беник у пореској управи у Стоцу,
међу својим суграђанима је уважаван
као вриједан и поштен човјек, који је
увијек био спреман да помогне други-
ма у невољи. Ту своју особину Авди-
ца Мехмедбашић најбоље је потвр-
дио током рата.

Рођен је 1907. године у Стоцу, син
је Јусуфа и Нефизе.

Међу првима је осудио усташке
злочине у јуну 1941. године над
српским живљем у столачком крају.
Помагао је у збрињавању преостале
дјеце и жена трагично настрадалих

суграђана. Ангажовао се и на збрињавању избјеглица Муслимана и
Хрвата који су настрадали од четника 1942/43. године. Са активистима
НОП-а се повезао у другој половини 1943. године, тако да активисти и
чланови КПЈ Сафет Шевкић, Авдо Бећа и други преко њега остварују
поједине задатке НОП-а. Поред осталог, учествовао је и у акцијама
ослобађања ухапшених припадника НОП-а. С обзиром на дужност ко-
ју је у то вријеме у Стоцу обављао, као и одређени утицај који је имао,
знатно је допринио заштити муслиманског живља од четничких прого-
на. Одржавао је везе и са активистима НОП-а и ван Стоца, у Дубрава-
ма и у Мостару.

Окупатор је посумњао у његову лојалност и због сумње у сарад-
њу са НОП-ом ухапсио га у августу 1944. године. Убрзо је пуштен, али
је након једног одласка на задатак НОП-а у Дубраве поново ухапшен у
септембру те године. Саслушаван је од стране њемачких окупационих
власти, али је одлучно побијао све оптужбе. Њемачки командант гар-
низона мајор Тимел, по свему судећи, имао је поуздане податке о
његовом ангажовању на извршавању задатака НОП-а, па је Авдица
Мехмедбашић са тројицом припадника НОП-а стријељан у Дубравама
28. септембра 1944. године од стране припадника њемачке групе »Ti-
mel«.*)

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 93, 99, 109 и 113

МЕХМЕДБАШИЋ Ј. ИСМЕТ

Трагична је била судбина столачког младића, скојевца Исмета
Мехмедбашића. Рођен је 1925. године у породици Јусуфа и Ђулсе Мех-
медбашић. Рано је остао без оца, па је са мајком Ђулсом отишао у њено
родно мјесто Витину, код Љубушког, гдје ће се определијелити за циље-
ве НОП-а.

Још као ђак постао је члан СКОЈ-а и одушевљени присталица
идеја напредног омладинског покрета под утицајем просвјетних
радника Хасана Ђикића и Хане Бушатлија. Од краја 1943. године као
писар у Витинској општини илегално је радио за НОП и био драгоцен
ни обавјештајца и сигурна партизанске веза јединицама и НО одбори-
ма на простору љубушког и вргорачког краја. Био је поуздани илега-
лац који је од Имотског до Метковића обављао многе повјерљиве за-
датке преносећи разне обавјештења, пошту и поруке. Имао је надимак
»Голубан«, вјероватно због тога што је брзо, тихо, али веома сигурно
хитао од једног до другог партизанског пункта.

Био је веома снажљив и самоиницијативан као политички рад-
ник и обавјештајца НОП-а на терену Ораха, у општини Вргорац. У то
село, гдје се налазило сједиште органа НОП-а, 12. августа 1944. годи-
не изненада су упале усташе, па је дошло до жестоког сукоба. У тој
борби, штитећи извлачење дијелова органа НОП-а из села Ораха, по-
гинуо је храбри илегалац Исмет Мехмедбашић, звани »Голубан«.
Усташе су га мртвог искасапили и у својој свирепости унакаженог пре-
бацили преко зида у авлију његове мајке. Тај дивљачки злочин тих ав-
густовских дана 1944. године у Витини се и данас памти.*)

МИХИЋ П. ЉУБО

Љубо Миhiћ је био петнаестогодишњи дјечак када је почео рат,
али он није хтио да изостаје из својих стричева и братића који су се
ангажовали на остваривању циљева НОП-а. Растући у породици оца,
ратног војног инвалида из првог свјетског рата, настављајући слобо-
дарске традиције своје породице, Љубо се веома млад укључио у рад
омладинске организације у Дабрици. Рођен је 1926. године, син је Пе-
ре и Ђурђе, земљорадник.

Члан СКОЈ-а постао је септембра 1943. године.

У октобру 1943. године постао је борац партизанског батаљона
»Саво Беловић«, па учествује у борбама против дијелова 369. њемачке
легионарске дивизије и против четника на Хргуду, Трусини, Сњије-
жници, Бежђећу и у Убоску. У другој половини 1944. године распоре-

*) Махмут Коњихоџић: Кроника љубушког краја, књ. II

ђен је у 12. херцеговачку НОУ бригаду, с којом учествује у борбама против четника на простору Глога, Дрежња и Некудине у невесињском крају. У једној борби, бранећи партизанске положаје, штитећи своје другове из батаљона у извлачењу из рејона Некудина, Љубо Мишић је заробљен од стране четника Невесињске бригаде. Одведен је у затвор у Расадник, где је храбро издржао четничку тортуру пркосећи четничким злочинцима који су га немилосрдно тукли. Осамнаестогодишњег Љубу Мишића, храброг борца 12. херцеговачке НОУ бригаде, четници су звјерски усмртили половином јуна 1944. године.

МИЛИЋЕВИЋ Л. БОЖО-БОКО

Божо-Бок Милићевић погинуо је само неколико дана прије коначног ослобођења земље. Ратни вихор га је у његовој младости бацао по многим крајевима, далеко од завичаја.

Рођен је 1920. године на Хргуду, син је Лазара Милићевића, земљорадник.

За НОБ се определио крајем октобра 1941. године, када је ступио у Хргудску партизанску чету. Члан СКОЈ-а постао је у фебруару 1942. године. Био је борац Ударне чете, у саставу Првог ударног батаљона, па се истакао у борбама против четника код Братача, Залома и Бодежишта и у борби за разбијање усташког упоришта у Шиповици у Борчу. Као борац Ударне чете учествовао је у борбама против усташке милиције на правцу Жегуља-Бјелојевићи-Пребиловци.

За вријеме четничке страховладе 1942/43. године остао је на Хргуду и имао привремени прекид рада за НОП, али је остао на позицијама НОП-а.

У марту 1943. године прикључио се организацији НОП-а, па непосредно помаже активистима НОП-а на Хргуду у разоружавању заштитних дијелова команде четничке Столачке бригаде. Маја 1943. године заробили су га њемачки окупатори и спровели у логор у Солун, где се Божо Милићевић прикључио покрету отпора. Са групом логораша половином 1944. године пробио се до Херцеговине и одмах ступио у 10. херцеговачку НОУ бригаду. Учествовао је у борбама против четника у ослобађању Билеће као и у борбама против 9. усташког дјелатног здруга и 369. њемачког гренадирског пука на простору Читлука и Широког Бријега, те у борбама за ослобођење Невесиња. Показао је примјерну храброст у једномјесечним борбама на Иван-планини.

Као истакнути скојевац и бомбаш са Ивана представљао је омладину 10. херцеговачке бригаде на Обласној конференцији СКОЈ-а у Мостару, где је побрао снажан аплауз делегата омладине Херцеговине.

Учесник је побједоносног марша Десете херцеговачке НОУ бригаде од Сарајева до Трста. На жалост, у том походу Божо-Бок Милићевић је, нападајући на непријатељске положаје код Опчина, у близини Трста, смртно погођен 3. маја 1945. године, само неколико дана прије коначног ослобођења земље.*)

МИЛИЋЕВИЋ Г. ЧЕДО

Као седамнаестогодишњи младић Чедо Милићевић је крајем октобра 1941. године ступио у Хргудску партизанску чету, у којој је остао до јуна 1942. године. Послије повлачења партизанских снага у Босну, током 1942/43. године, остао је на Хргуду и у границама могућности радио за НОП.

Члан СКОЈ-а постао је крајем септембра 1943. године, откада активно ради и помаже НОП на Хргуду. Био је борац у Хргудској партизанској чети а потом у партизанском батаљону »Саво Беловић«. Почетком 1944. године постао је борац 10. херцеговачке НОУ бригаде, у којој је показао све особине храброг и примјерног борца.

Посебно се истакао као борац и као бомбаш у борбама против четника у Звијерини, приликом напада на гарнизон Билећу, у борбама на Кобиљој глави, Пржинама код Гацка и на Глогу код Невесиња.

Рођен је 1924. године на Хргуду, Столац, у породици Гаврила и Милице Милићевић, земљорадник.

Погинуо је 29/30. маја 1944. године као борац Десете херцеговачке НОУ бригаде у противнападу 2. и 5. батаљона у рејону Студенац-Трусина, у борби са дијеловима 369. легионарске дивизије.**)

МИЛИЋЕВИЋ С. ЈОВО

Рођен је 1917. године у селу Хргуд, Столац, у породици угледног хргудског домаћина Саве и мајке Ђурђе, земљорадник.

Био је међу устаницима крајем јуна 1941. године, а октобра те године определио се за НОБ и постао борац Хргудске партизанске чете, у којој је остао до јуна 1942. године. Учесник је познате борбе са талијанским окупатором у Дољу, фебруара 1942. године. Као борац Комбиноване чете Столачког батаљона учествовао је у марту 1942. године у разбијању Билећког тзв. »ћоравог« батаљона код Плана и Меке Груде.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 547

**) 29. ХНОУ дивизија, стр. 239

Остао је на Хргуду током 1942/43. године и био је као и цијела његова породица на позицијама НОП-а. У мају 1943. године заробили су га њемачки есесовци, па је интерниран у логор у Солун, у коме се прикључио илегалној организацији покрета отпора.

Када се вратио из логора, почетком августа 1944. године ступио је у 10. херцеговачку НОУ бригаду, у којој је убрзо изабран за командира одјељења, а потом и за командира вода. Истакао се у борбама за ослобођење Билеће и Херцег-Новог и у окршајима са дијеловима 369. гренадирског пука и 9. усташког здруга код Читлука и Широког Бријега, те у борбама за ослобођење Невесиња. Својим водом успјешно је командовао у вишедневним борбама на Иван-планини.

Нападајући раме уз раме у првим редовима са својим борцима на непријатељске положаје легионара 909. тврђавске пјешадијске бригаде и 49. фашистичке легије »San Marko« у рејону Лисца и Вихора на Ивану, јуначки је погинуо 31. марта 1945. године.*)

НАДАЖДИН М. СЛАВКО

Славко Надаждин је живио свега 19 година, али је својим дјелом показао да и са толико мало година може се урадити много, толико да га памте сви они који воле своју домовину. Рођен је 1926. године у слободарској породици Милутина и Божице Надаждин у селу Бјелојевићима, Столац, земљорадник.

Да брани своју земљу кренуо је са седамнаест година. Члан СКОЈ-а постао је у септембру 1943. године, па је ускоро био изабран за секретара СКОЈ-а у Бјелојевићима, а потом и за секретара СКОЈ-а у Бурмазима.

Био је примјеран омладинац, кога су његови вршњаци вољели због његове веселе нарави. Био је борац 1. омладинског батаљона од његовог формирања у првој половини 1944. године. Када је 1. омладински батаљон ушао у састав 14. херцеговачке омладинске НОУ бригаде, Славко је изабран за секретара актива СКОЈ-а у чети. Био је и политички делегат вода. Учествовао је у борбама против четника Столачке и Љубињске бригаде, те против дијелова 370. гренадирског пука и усташке милиције у рејону Грпка и Вилењака код Невесиња. Иста-

као се у борбама против четника Невесињске бригаде и дијелова 369. допунског батаљона у пробоју из окружења са падина планине Црне горе, Заборана и Крушевљана. Дао је свој допринос у разбијању дијелова Коњичке четничке бригаде и дијелова 2. усташког горског здруга у рејону Зимља, Чичева и Главатичева, те у борбама против четника и дијелова 734. легионарског пука у борбама за ослобођење Трнова. Показао је примјерну храброст и приликом обилазног маневра 14. херцеговачке НОУ бригаде од Коњица преко Битовње у борбама против 369. легионарске и 181. пјешадијске дивизије код Крешева и Кисељака.

Погинуо је 5/6. априла 1945. године у борбама за ослобођење Кисељака.*)

ПЕРИШИЋ В. ДАНИЦА

У селу Битуњи током НОБ-е био је истакнути пункт НОП-а у који су били укључени и многи омладинци и приличит број жена. Једна од омладинки која је у току НОБ-а дала велики допринос акцијама НОП-а је и Даница Перишић. Рођена је 1924. године, домаћица.

Још у току 1942. године сарађивала је са НОП-ом обављајући курирске задатке од Битуње до Преодоља и Влаховића. Због тога су је четници, као и цијелу њену породицу, током 1942/43. године често напастовали. Заједно са омладинком Милосавком Перишић Даница је у пункту НОП-а у Битуњи радила од половине 1943. године.

Члан СКОЈ-а постала је крајем јула 1943. године, откада организовано обавља многе задатке НОП-а. Прикупљала је податке о непријатељу, прихватала и збрињавала илегалне партијске раднике и чинила многе друге услуге. Због многобројних таквих акција у Битуњи четници и њемачки фашисти су често навраћали у ово село да би разбили рад активиста НОП-а. Као и други, пред таквим походима Даница се из Битуње склањала идући пут Дрвенице и Влаховића.

Пункт НОП-а у Битуњи претрпио је озбиљне губитке крајем децембра 1943. године. Прије тога, у Битуњу су дошли четници Спасоја Рогана говорећи да се не треба склањати и да треба остати у селу. Не посредно након тога, 22. децембра 1943. године, у Горњу Битуњу су упали припадници злогласне СС дивизије »Принц Еуген«, који су све житеље, што се нису успјели на вријеме склонити, свирепо ликвидирали. Њемачки фашисти су ухватили 16 становника Битуње, затворили их у једну кућу, поубијали, а затим кућу запалили... У том масакру

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 511-513

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 519-524

22. децембра 1943. године убијена је, поред осталих, и храбра омладинка, скојевка и запажени активиста НОП-а Даница Перишић. *)

ПЕРИШИЋ С. МИЛОСАВКА

Милосавка Перишић је имала сличну судбину као и њена родица Даница Перишић. Рођена је 1921. године у селу Битуња код Стоца, у породици Саве Перишића, домаћица.

У јуну 1941. године избјегла је усташки покољ и све до октобра претурала се по збјеговима Хргуда, Бежђећа и Бабе планине. У мају 1942. године укључила се у рад за НОП због чега је током 1942/43. године малтретирана од стране четника.

Члан СКОЈ-а постала је у јулу 1943. године и од тада активно, као и њена родица Даница, врши разне услуге НОП-у и учествује у многим акцијама. У партизанском пункту у Битуњи Милосавка Перишић је имала истакнуту улогу. Одржавала је везу са илегалним политичким радницима, преносила је пошту и обавјештења, збрињавала партијске раднике, обављала курирске послове од Преодоља и Влаховића, до Поплата и Стоца.

Као и њена родица Даница, и Милосавка Перишић је трагично настрадала у масакру који су 22. децембра 1943. године у Битуњи направили припадници злогласне СС дивизије »Принц Еуген«. **)

ПОПОВИЋ М. ДРАГИЦА

Храбра столачка скојевка Драгица Поповић је половином 1942. године постала члан УСАОЈ-а и од тада је као столачка илегалка обављала многе деликатне послове за НОП. Почетком 1943. године постала је члан СКОЈ-а, па на платформи НОБ-е окупља младе, организује многобројне активности, одржавајући везу са активистима НОП-а. Окупатор није ни слутио да млада Драгица Поповић прикупља санитарски материјал и другу опрему за партизанске јединице.

Рођена је 1922. године у Стоцу.

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 597

Извјештај б. оружанске пуковније Ј. С. 68, тајно, Мостар, 10. сijeчња 1944. године. Архив НДХ К. 149/с, ф. 1, документ 9, VII, Београд

**) Исто

Кћи је Максима и Љубице Поповић. До почетка рата расла је и живјела у Стоцу. Рат је прекинуо њену младост и мирне ђачке дане.

Њемачки окупатор посумњао је августа 1944. године, након одласка једне групе омладинаца у партизане и бјекства из Стоца заробљених Италијана, у многе столачке младиће и дјевојке, па врши репресалије и хапшења. Међу ухапшеним нашле су се и илегалка Драгица и њена мајка Љубица. Послије тешког исљеђивања у Гестапоу, одведена је у Мостар, а одатле у логор у Босанску Градишку, гдје је подвргнута злостављању и шиканирањима. Пред полицијским органима и логорским главешинама храбро се држала и никог није одала. Мучена је до бесвијести.

Стријељана је у логору Босанска Градишка крајем 1944. године, показујући постојаност и пуну оданост НОП-у. *)

РАДИЋ Б. НИКО

Млади Нико Радић, рођен у Тријебњу 1922. године, одгојен у веома поштованој фамилији Бошка и Луције Радић, земљорадник, међу првима је осудио усташке злочине над српским живљем у првим ратним данима 1941. године. Веома скроман и напредан омладинац, друштвен и реалан, чекао је прилику да оде у партизанске јединице. Почетком 1943. године определио се за НОП и нешто касније постао члан СКОЈ-а.

Скојевац из столачког села Тријебањ Нико Радић је крајем 1943. године ступио у строј 3. хрватске бригаде

»Никола Тесла«. Са борцима своје бригаде прошао је борбени пут током 1943/44. године у многим борбама против њемачких окупаторских и усташко-домобранских јединица на простору Сиска и диљем Славоније.

Погинуо је у борбама за Славонски Брод у априлу 1944. године.

РАДОШ Ј. ДАНИЦА

Након усташких злочина у јуну 1941. године Даница Радош је остала без својих најближих. Рођена је 1925. године у селу Крушево, кћи је Јове Радоша, домаћица.

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 145, књ. II, стр. 391 и 414-416

Као омладинка определијела се за НОП и од марта 1943. године је активно радила у омладинској организацији у Крушеву и Бјелојевићима. Члан СКОЈ-а постала је у јуну 1943. године и од тада је непрестано одржавала везу са базом НОП-а у Бјелојевићима, гдје је радила под непосредним руководством Славка Надаждина. Када су у Бјелогорју почетком јула 1943. дошли дијелови 10. херцеговачке НОУ бригаде, ангажовала се на збрињавању бораца и на прикупљању хране показујући своју пуну оданост НОП-у.

Злогласна СС дивизија »Принц Еуген« последице злочина над дјецом, женама и старцима у Орашју, Дабрици, Сузини, Поткубашу и другим селима, показујући своју немоћ убијањем недужних становника столачких села, у овом злочиначком походу стигла је и у села Крушево и Бјелојевиће, гдје су убијали све што су затекли у селима: жене, дјецу, старце, непокретне и болесне. У таквом фашистичком безумљу трагично је настрадала и скојевка Даница Радош 11. јула 1943. године у рејону Бачник, Крушево.*)

РАДИШИЋ И. ВИДАК

Видак Радишић је одрастао у породици солунског борца Ивана Радишића, у Дабрици, Столац. Рођен је 1908. године, земљорадник.

Као и за многе, јуни 1941. године био је трагичан и за Видака Радишића. Усташе су му убиле два брата, а трећи брат се није вратио из априлског рата. Прикључио се Дабричкој устаничкој чети у јуну 1941, а у новембру 1941. године постао је борац Дабричке партизанске чете. У априлу 1942. године изабран је за замјеника командира чете.

У току 1942/43. године остао је на позицијама НОП-а, али му је био онемогућен организован рад за НОП. У септембру 1943. године укључио се у организован рад за НОП, па је постао члан сеоског НОО у Дабрици. Постао је члан актива комуниста у децембру 1943, а почетком 1944. је постао предсједник НОО у Дабрици показујући своје способности у организовању задатака народне власти.

*) Сјећања бораца столачког краја, стр. 587-588

У прољеће 1945. године слобода је дошла и у дабрички крај, а Видак Радишић се ангажовао у обнови и изградњи попаљених заселака у дабричком крају. Међутим, једне новембарске ноћи 1945. године, када је цијела земља кренула са великим ентузијазмом у обнову порушених села и градова, када је и Видак Радишић неуморно извршавао своје одборничке задатке, остаци четничких банди су га мучки напали и убили.

РАГУЖ Ђ. ЛУКА

Вриједни пољопривредник, изузетно скроман и вриједан човјек, Лука Рагуж је половином 1942. године напустио своје родно Крушево и кренуо пут Славоније у потрази за миром и за крухом. Рођен је 1906. године у породици Ђуре Рагужа, земљорадник.

У другој половини 1943. године определијелио се за НОБ и као добровољац ступио у редове 3. банијске бригаде 7. дивизије. Као борац 2. чете 3. банијске бригаде водио је борбе против њемачких окупаторских и усташко-домобранских јединица на просторима Мајура, Коштајнице и Петриње, а потом и борбе дуж пруге Загреб-Суња. Храброст је показао и у борбама код Госпића, Оточца и Удбине.

Погинуо је 15. марта 1944. године као борац Треће банијске бригаде 7. НОУ дивизије у одлучним борбама против њемачких фашиста и усташа на јужним падинама Пљешевице у Лици.

СЕФО Х. ХУСО

Хусо Сефо се веома рано определијелио за револуционарни омладински покрет активно радећи као и многи столачки младићи у Задружној омладини Југославије у Стоцу. Родио се 1921. године у Стоцу. Био је млинар. Растао је у напредној породици Хасана и Зулке Сефо.

Половином 1942. године активно се укључио у организацију УСАОЈ-а у Стоцу.

Члан СКОЈ-а постао је у марту 1943. године.

Од тада организовано и активно ради за НОП.

У септембру 1943. године, на свој захтјев, уз сагласност организације СКОЈ-а, постао је борац 10. херцеговачке НОУ бригаде, у којој је убрзо постао и командир вода. У јуну 1944. године распоређен је у 1.

батаљон 13. херцеговачке НОУ бригаде на дужност замјеника командира чете. Учесник је многих борби: против четника, усташа и њемачких легионара код Невесиња, Гацка, Билеће, Стоца и Мостара. Храбар и неустрашив, веома способан командир, увијек расположен и спреман за сарадњу, био је омиљен међу борцима.

Много га је потресла смрт млађег брата Сафета, али га то није поколебало. Још одлучније је кренуо у многе бојеве показујући своју храброст у борбама против дијелова 9. домобранског посадног здруга и 118. извиђачког батаљона код Губавице и Буне, а након тога и у борбама против дијелова 9. усташког здруга и легионарског 369. извиђачког батаљона код Јабланице и Острошца. Учествовао је у вишедневним борбама за ослобођење Острошца. У тим борбама, одлучним за даље напредовање у ослобађању важних стратешких мјеста, јуначки је погинуо 1. марта 1945. године храбри борац и замјеник командира чете у 1. батаљону 13. херцеговачке бригаде, Хусо Сефо.*)

СЕФО Х. САФЕТ

Млађи је брат партизанског борца и командира Хусе Сефе. Рођен је 1926. године, син је Хасана и Зулке Сефо. Када је почео рат, био је још дјечак, који је управо, након основне школе, завршио и грађанску школу.

По угледу на старијег брата Хусу, рано је ступио у редове револуционарног омладинског покрета, па је већ у шеснаестој години постао члан УСАОЈ-а, а крајем 1943. године и члан СКОЈ-а. У фебруару 1944. године напустио је Столац и постао борац партизанског батаљона »Саво Беловић«. Пун полета и омладинског за-

носа, желио је што прије да се докаже у борби, па је јуначки издржао све недаће ратних зимских мјесеци на Хргуду, Трусини и Сњијежници. Истакао се у борбама против њемачких фашиста и четника на Хргуду и у Дабрици, а потом и у току VII непријатељске офанзиве на Сњијежници, Трусини и Бежђећу. Учесник је борби за ослобођење Требиња, Завале, Доњег Храсна и Дубрава.

Био је изразито скроман, али храбар и одважан борац, кога су његови саборци вољели и цијенили.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 473 и Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 145

Погинуо је послје једномјесечних борби на линији Горњи Врањевићи и Камена, након свакодневних борби против њемачке борбене групе »Lisov« на правцу Бусак-Камена 5/6. децембра 1944. године.**)

СИКИМИЋ С. ЂУРО

Рођен је 1910. године у селу Волујак, Берковићи. Син је Саве Сикимића. Био је вриједан земљорадник.

Крајем 1941. године постао је борац Влаховићке партизанске чете Ситничког НОП батаљона, па је учествовао у борбама против таљанског окупатора и усташке милиције на Жегуљи а потом марта 1942. године у познатој борби против њемачких фашиста у Бадрљачама. Као борац Ситничког НОП батаљона учествовао је крајем априла 1942. године у борбама против усташке милиције од Жегуље до Бјелојевића и Д. Храсна.

За вријеме 1942/43. године остао је у Волујаку код Дрвенице и у границама могућности радио за НОП.

У октобру 1943. године постао је борац партизанског батаљона »Саво Беловић«, па је учествовао у борбама против четника и дијелова 7. СС и 369. њемачке легионарске дивизије код Убоског, Врањске, Хргуда и Трусине, а потом у току VII непријатељске офанзиве на Сњијежници и Бежђећу.

Септембра 1944. распоређен је у 2. батаљон 14. херцеговачке НОУ бригаде с којим учествује у борбама за ослобођење Стоца и у окршајима са дијеловима 370. гренадирског пука и четника на простору Рабине, Вилењака и Удрежња. Показао је примјерну храброст у борбама против дијелова 2. горског и 9. посадног здруга, четника и дијелова 369. гренадирског пука на простору планине Црне горе, Доњег Зимља, Лакта и Луке, те у пробоју из окружења са овог простора крајем новембра 1944. године.

Велику храброст показао је у борбама у рејону Гашино брдо код Коњица. На жалост, у тим борбама, у одбијању напада дијелова 1. батаљона 370. гренадирског пука и дијелова 9. усташко-домобранске горске дивизије, 26/27. фебруара 1945. године, храбро је погинуо код села Тупчице, Коњиц, неустрашиви борац 2. батаљона 14. херцеговачке НОУ бригаде, Ђуро Сикимић.**)

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 197 и Сјећање бораца столачког краја, књ. I, стр. 145

**) 29. ХНОУ дивизија, стр. 470-471

ШАКОТА Р. СЛАВКО

Славко Шакота је био увијек расположен за пјесму и шалу због чега су га борци 1. чете 2. батаљона 14. херцеговачке НОУ бригаде, гдје је обављао дужност командира чете, изузетно вољели и цијенили. Уз то, импоновао је својом храброшћу и смислом за развијање другарства и братства и јединства.

Рођен је 1920. године у Тријебњу, Столац. Син је Ристе и Даринке Шакота. Био је земљорадник.

Вријеме од 1940. до 1943. године провео је у логору у Лепоглави, гдје је изучио занат и доста радио на свом образовању. Након доласка из логора, у првој половини 1943. године, определио се за НОБ и у другој половини 1943. ступио у строј новоформираног партизанског батаљона »Марко Мићић«, с којим ће учествовати у борбама против дијелова 7. СС дивизије, четника Столачке и Љубинске бригаде, те 9. домобранског посадног здруга и 9. усташког здруга код Бјелојевића, Хутова, Д. Храсна, Поплата, Дубрава и Љубиња.

Као истакнути партизански борац примљен је у КПЈ у првој половини 1944. године. Постављен је за командира вода с којим је одлучно извршавао све добивене задатке.

Као командир вода у саставу партизанског батаљона »Марко Мићић«, који је ушао у формацију 14. херцеговачке НОУ бригаде, учествовао је у нападу за ослобођење Стоца, а затим и у борбама против дијелова 370. гренадирског пука и невесињских четника у рејону Баграчуша, Вилењак и Удрежње. Крајем 1944. године постао је командир 1. чете 2. батаљона, па је умјешно командовао својом јединицом приликом пробоја из окружења са простора Доњег Зимља и Луке и у борбама против четничких и њемачких снага код Калиновика и Трнова. Непрестано у првим редовима, међу својим борцима, Славко Шакота је у фебруару 1945. године учествовао у разбијању четника Коњицке бригаде на простору Куле, Горњег Зимља и Борака.

У борби на гребену Љубине код Коњица 21/22. фебруара 1945. године, у одлучним борбама у одбијању напада дијелова 370. гренадирског пука и усташког батаљона 9. горске дивизије са правца Челебићи и Коњиц, јуначки је погинуо омиљени партизански командир Славко Шакота.*)

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 468-470

ШЕТКА М. АРСЕН

Из родних Хатеља на Берковићима, гдје је рођен 1912. године у породици Митра Шетке, после завршавања основне школе на Берковићима и гимназије у Стоцу, Арсен Шетка је кренуо на студије геодезије у Сарајево а потом и у Београд. Још као студент определио се за идеје омладинског револуционарног покрета активно радећи у Удружењу студената. Приликом посјета свом родном крају ширио је демократске и прогресивне идеје и афирмисао политику и циљеве КПЈ. Након завршавања студија на Геолошком факултету у Београду

радио је у Новом премјеру за територију Србије.

Рат га је затекао у резерви бивше Југословенске војске у 150. пјешадијском пуку у Боки Которској, гдје је пропагирао идеје КПЈ указујући на опасности фашистичке агресије на Југославију. Када су се непосредно пред капитулацију бивше Југославије у касарни у Боки Которској у току ноћи појавиле пароле »Живјела КПЈ«, »Живио СССР« и друге, Арсен Шетка је у току ноћи напустио пук. Према причању Раде Ђулума, резерviste из наведеног пука, сматрало се да су исписане пароле дјело Арсена Шетке. Након повратка из Боке Которске једно вријеме је током 1941. године боравио на Берковићима и у Хатељима отворено се залажући за циљеве и политику КПЈ.

У мају 1941. отишао је у Тузлу и запослио се у рудник »Крека«, гдје је радио у својој струци. У току 1942. године повезао се са активистима НОП-а у руднику, с почетком 1943. године ступио је у Тузлански НОП одред с којим учествује у борбама против њемачких фашиста, четника и усташа на простору Мајевице, Звијезде, Коњуха, Снагова и Тузле.

Погинуо је 10. новембра 1943. године код Доње Луковије, Живнице код Тузле, у борбама против њемачких фашиста.*)

ШЕТКА Р. ДУШАН

Рођен је 1916. године у селу Хатељи, Берковићи, у породици Риста Шетке, земљорадник.

*) Геодетски лист, бр. 12, 1959, Загреб

Почетком 1942. године постао је борац Хатељске партизанске чете у чијим је редовима био до јуна 1942. године. Послије повлачења партизанских снага у Босну, остао је у Хатељима до маја 1943. године, када су га заробили њемачки окупатори и спровели у логор у Солун, гдје се прикључио илегалној организацији покрета отпора. У зиму 1943/44. године са групом логораша побјегао је из логора и вратио се у Југославију.

Чим је стигао у Југославију, прикључио се македонским партизанима и учествовао у борбама против бугарских фашиста код Охрида и Кичева. У првој половини 1944. године отишао је у 1. косовско-метохијску бригаду и учествовао у борбама против албанских и њемачких фашиста.

Био је храбар и одлучан борац.

Погинуо је новембра 1944. године у борбама против албанских фашиста на Косову, као борац Косовско-метохијске НОУ бригаде.

ШЕТКА А. ХАЛИЛ

Халил Шетка је из столачких Дубрава, из Црнића, гдје је рођен 1910. године у породици Ахмета и Ђулсе Шетка, кренуо у подофицирску школу бивше Југословенске војске, да би потом, након завршетка школовања, службовао као подофицир у Тузли све до капитулације Краљевине Југославије.

Укључио се у илегални рад за НОП у Тузли, гдје је наставио да живи послје капитулације, па је учествовао у акцијама за прикупљање опреме, оружја и других потреба за партизанске јединице. У првој по-

ловици 1943. године ступио је у 11. крајишку НОУ бригаду у којој је убрзо постао командир вода а нешто касније и командир чете. Као командир вода учествовао је у вишенедјелном маршу из Крајине преко источне Босне, Херцеговине и Црне Горе до Санлака и Ибра. Био је успјешни командир чете у борбама против четника Милана Недића и Драже Михаиловића и њемачких фашиста на Ибру и Копаонику, у долини Западне Мораве и на правцу Рудник-Топола-Београд.

Храбро је погинуо предводећи своју чету у борбама за ослобођење Београда 19. октобра 1944. године. Једанаеста крајишка НОУ бри-

гада изгубила је храброг командира чете а породица Шетка из Алади-нића за непуну два мјесеца трећег борца за слободу: Ахмета и два његова сина Хуснију и Халила.*)

ШЕТКА А. ХУСО-ХУСНИЈА

Брат је Халила Шетке, син Ахмета и Ђулсе. Рођен је 1919. године у Црнићима, Столац. До рата се повремено бавио превозничким пословима.

У другој половини 1942. године определијелио се за сарадњу са НОП-ом, а септембра те године ухапшен је од стране усташких власти, који су га малтретирале због неодрживања позивима власти НДХ. Издржао је казну, вратио се у Дубраве, али је почетком 1943. године поново ухапшен, овај пут од стране талијанских окупатора. Казну је издржавао у затворима у Дубровнику и Шибенику до лета

1943. године, када је дошао у Дубраве и одмах ступио у партизански батаљон »Марко Милић«. Учесник је борби против дијелова 9. посадног здруга, четника Столачке и Љубињске бригаде и дијелова СС дивизије »Принц Еуген« на простору Бјелојевића, Храсна, Хутова, Дубрава и Љубиња. Ускоро је постао и чувени пушкомитраљецац који је своју храброст показивао у више борби током 1943/44. године на простору Свитаве*, Пребиловаца и Дубрава. Посебно се истакао у бојевима против њемачких легионара код Крушева и Удоре, када је избачено из строја око 80 непријатељских војника.

Погинуо је 18. августа 1944. године у Горњем Храсну, у одбрани »црвене републике« – слободне територије коју је са својим саборцима одлучно бранио од насртаја четника Билећке, Љубињске, Столачке и Неретљанске бригаде.**)

*) Писмо Општинског одбора СУБНОР-а Тузла бр. 249/82, 10. XI 1982, о учешћу Халила Шетке у НОП-у, налази се у архиви СУБНОР-а Столац.

**) 29. ХНОУ дивизија, стр. 319

ШУКИЋ И. ГОЈКО

Имао је само петнаест година када је септембра 1943. године ступио у борбени строј батаљона «Саво Беловић». Рођен је 1928. године у селу Долови, Берковићи. Син је Илије и Маре Шукић.

Прва борбена искуства стекао је у борбама против дијелова 7. СС дивизије и четника Столачке и Љубињске бригаде на Трусини, Хргуду и Влаховићима. Истакао се и у борбама против дијелова 369. легионарске дивизије и четника Невесињске бригаде током VII непријатељске офанзиве на Сњијежници и Бежђећу.

Члан СКОЈ-а постао је у априлу 1944. године. Тада није имао ни шеснаест година.

Био је неустрашиви млади бомбаш. У саставу 2. чете 4. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде, у којој је био распоређен, јуришао је са бомбама на непријатељске бункере код тзв. Билећке капије на улазу у Требиње. Учествовао је у борбама за Равно и Доње Храсно а затим и у окршајима са дијеловима борбене групе «Тимел» код Маслина и Црнића.

Борци су га необично вољели, јер је био један од најмлађих. Одбијао је сваку помисао да би требало да изостане из борби зато што је још млад. Посебно га је потресла вијест о смрти његовог рођака Владе Шукића. Говорећи да ће он осветити свога Владу, 2. марта 1945. године кренуо је у борбе против дијелова 370. гренадирског пука и 9. усташког здруга на правцу Челебићи-Забрђе-Помал-Коњиц. Али, у том нападу на непријатељски бункер у рејону Помал код Коњица, седамнаестогодишњи Гојко Шукић, храбри и омиљени борац 4. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде, био је пресјечен непријатељским рафалом.*)

ШУКИЋ М. ЈОВАН-ЈОШО

Као и цијела његова породица, Јован-Јошо Шукић се новембра 1941. године определио за НОП и ступио у Милавићку партизанску чету. Рођен је 1910. у селу Долови, Берковићи, у породици Михе Шукића, земљорадник.

Био је борац Комбиноване чете Столачког НОП батаљона и учествовао у борбама против усташке милиције и оружника на правцу Жегуља-Бјелојевићи-Пребиловци.

У току 1942/43. године, за вријеме четничког терора и прогона, чврсто је остао на позицијама НОП-а.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 473-474. У неким документима Гојко се води и под презименом Миливојевић, али су чешћи подаци са презименом Шукић. Напомена - А. Беловић

У априлу 1943. године постао је борац 5. батаљона 10. херцеговачке бригаде, па је учествовао у борбама против четника и талијанских окупатора у Невесињу. Крајем априла 1943. године заробили су га Италијани у рејону Колешко, па је био спроведен у Невесиње, а затим у Мостар. На путу у Мостар успио је побјећи, али је био рањен. Успио се пробити кроз Бишинску шуму и стићи у Дабрицу, гдје је прихваћен од омладинки Љубице и Босе Буквић, које су га превиле и нахраниле и испратиле у Дабар.

Послије опоравка од рањавања, у другој половини 1944. године, укључио се у територијалне јединице и учествовао у чишћењу терена од четничких банди. С обзиром на то да је био добар познавалац терена, знатно је допринио успјесима Столачког територијалног батаљона и Батаљона народне одбране у уништењу остатака четничких банди. У једном таквом сукобу са остацима четничких банди априла 1945. године у рејону Крстотине погинуо је Јован-Јошо Шукић, храбри борац Столачког територијалног батаљона Другог војног подручја.

ШУТИЋ С. ДУШАН

Душан Шутић умро је далеко од своје завичајне Мече, на Берковићима. Подлегао је логорској тортури у Солуну крајем 1943. године. Рођен је 1901. године, син је Саве и Насе Шутић, земљорадник. Био је са устаницима у борбама против усташа крајем јуна 1941. године.

У октобру 1941. године посто је борац Мечанске партизанске чете с којом је учествовао у познатој борби са талијанским окупаторима у Долу, фебруара 1942. године. Био је борац и Комбиноване чете Столачког батаљона и учествовао је у борбама против италијанских колона и четника на правцу Ракова Нога-Трусина.

За вријеме 1942/43. године због четничке страховладе није активно радио за НОП, али је остао чврсто на позицијама НОП-а.

Када се априла 1943. године вратила 10. херцеговачка НОУ бригада и када се формирао 6. батаљон, Душан Шутић се организовано укључио у рад органа власти у прикупљању и припреми хране за дијелове 10. херцеговачке бригаде. Учествовао је и у обезбјеђењу села Меча.

У мају 1943. године заробљен је од стране есесоваца, па је спроведен у логор у Солун, гдје се у другој половини 1943. године укључио у илегалну организацију покрета отпора. У логору је дошло до диференцијације и груписања логораша на оне који су за НОП и оне који прогирају четништво. Душан Шутић је био обиљежен као «црвени», па је прогањан. Обављао је под пријетњом батина најтеже физичке послове.

Због тешких услова живота, малтретирања и злостављања, подлегао је логорској тортури крајем 1943. године у логору у Солуну.

ТЕРЗИЋ Ђ. МИХАЈЛО

Рођен је 1922. године у селу Потком, Берковићи. Био је земљорадник. Син је Ђоке Терзића.

У фебруару 1942. године ступио је у Мечанску партизанску чету у којој је остао до јуна те године.

Период 1942/43. године, послије повлачења партизанских снага у Босну, провео је код своје куће у Поткому.

У партизански батаљон »Саво Беловић« ступио је у октобру 1943. године. Борац тог батаљона био је до маја 1944. године, када је постао борац 3. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде. Учествовао је у борбама против дијелова 7. СС дивизије и четника на Хргуду, Дабру, Трусини и Смијежници, а потом и у борбама за ослобођење Требиња, Завале и Доњег Храсна. Веома повучен, скроман и ненаметљив, имао је велико повјерење код бораца.

Погинуо је у току одлучних окршаја и сламања непријатеља у спољној одбрани Мостара, након тромјесечних борби против дијелова 369. легионарске дивизије и 9. посадног здруга на простору Камене, Рабине, Жуље, Мукињаче, Вилењака и других мјеста. Непријатељски метак зауставио је младог Михајла Терзића 13/14. фебруара 1945. године у рејону Бакрачуша.*)

ТУРАЈЛИЋ А. САФЕТ

Опредијелио се за идеје омладинског прогресивног покрета веома рано а своје одушевљење идејама радничког покрета потврђивао је у акцијама столачке омладине. Родио се у Стоцу 1926. године. Син је Алије и Џеде Турајлић.

Члан СКОЈ-а постао је половином 1943. године. С одушевљењем је извршавао задатке који су му повјеравани.

Средином 1944. године ступио је у редове Омладинског батаљона, односно 1. батаљона 14. херцеговачке НОУ бригаде, па прва борбена искуства стиче у окршајима са легионарима и четницима код Влаховића, Трусине и Билеће. Храброст је показао у борбама против дијелова 370. легионарског пука, четника и 9. домобранског здруга на простору Зимља и Главатичева. Јуначки је издржао све тегобе сурове зиме 1944/45. године на просторима Невесиња и Калиновика. Истакао се

у борбама против легионарско-ушашких снага код Бијеле и Челебића.

Погинуо је у деветнаестој години. Храбри скојевац Сафет Турајлић у борбама за рејон гребена Љубина код Челебића, послије тешких судара са снагама ушашке 9. горске дивизије, 21/22. фебруара 1945. године, дао је свој млади живот за идеје с којима је кренуо у партизанске јединице.*)

ТУРАЈЛИЋ Б. САЛКО

У строју пролетера, у славној бици на Сутјесци, у борбама за одбрану правца Пивска Жупа-Мратиње почетком јуна мјесеца 1943. године, погинуо је младић Салко Турајлић из столачког села Прењ. Рођен је 1923. године у породици Бегана и Булсе Турајлић, земљорадник.

У акције омладине Прења за помоћ НОП-а укључио се крајем 1942. године, а почетком 1943. је поста члан СКОЈ-а. Са групом одважних и напредних омладинаца марта 1943. године напушта Дубраве и ступа у строј 10. херцеговачке НОУ бригаде и постаје борац 1. чете 5. батаљона. Даномоћне покрете и борбе против талијанских фашиста и четника у Невесињу, потом код Љубиња, Гацка и Стоца, честе окршаје од Невесиња до Гацка, борбе против црногорских и херцеговачких четника код Гацка и на правцу Гацко-Никшић јуначки је издржао.

У славној бици у окружењу Сутјеске, у борбама против СС дивизије »Принц Еуген« у долини Комарнице, на Крвавим брдима, Брљеву, Јаворку и огранцима Крушчице, одлучно и храбро се борио ношен револуционарним заносом.

У свом батаљону показао је висок степен другарства а својом непосредношћу и веселом природом плијенио је људе. На жалост, овај досљедни борац за другарство, братство и јединство свој млади живот завршио је прерано, у двадесетој години.***) Ратовао је кратко, али је његов ратни пут славан као и свих пролетера са Сутјеске.

ВУКОСАВ В. ЂОРЂЕ-ЂОКО

Рођен је 1905. године у селу Горње Храсно у породици Вукана и Руже Вукосав, земљорадник. Почетком 1937. године из Храсна је преселио у село Дабрицу, гдје се половином 1938. године запослио у руднику »Монтанија«. Након формирања НДХ као Србин отпуштен је с посла.

Прикључио се устаницима у јуну 1941. године у борбама против усташа.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 463-464

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 470,

Сјећања бораца столачког краја, књ. I, стр. 145

**) 29. ХНОУ дивизија, стр. 58

У новембру 1941. године ступио је у Дабричку партизанску чету, чији ће борац бити до јуна 1942. године, до повлачења партизанских снага у Босну. Током 1942/43. године живио је у Дабрици, али је остао на линији НОП-а.

У септембру 1943. године изабран је за члана сеоског НОО у Дабрици, па је са великим животним искуством, објективан, скроман и сталожан, веома успјешно обављао своје одборничке дужности.

Крајем 1943. примљен је за члана актива комуниста.

Као одборник крајем 1944. укључивао се повремено у територијални батаљон »Саво Беловић« Другог војног подручја, па је учествовао у борбама против остатака четничких банди на простору Дабрице, Трусине, Сњијежнице и Дабра. У таквој једној борби, у окршају против остатака четничких зликоваца Бранка Кулића и његових помагача, погинуо је на Сњијежници 5. маја 1945. године.

ВУКОВИЋ Ђ. ГОЈКО

У окршајима са фашистима злогласне 7. СС дивизије »Принц Еуген«, који су 12. јула 1943. године упали у Дабрицу, побили све житаље и село спалили, погинуо је и млади Гојко Вуковић. Велика туга и жалост тога дана је била у овом мирном столачком селу, у коме су тада трагично завршила и два брата Гојкова, Рајко и Данило, и њихов први рођак, Вељко Вуковић.

Гојко Вуковић је рођен 1925. године. Син је Ђуре и Саве Вуковић. До почетка рата бавио се земљорадњом. Као дјечак и младић показао је доста склоности за бављењем атлетиком.

Фебруара 1942. године, са својима из уже породице, Рајком, Данилом и Вељком, ступио је у Бишински партизански одред. У марту те године се вратио у Дабрицу и постао борац Дабричке партизанске чете, у којој је остао до повлачења партизанских снага у Босну. За вријеме четничке страховладе 1942/43. године остао је на линији НОП-а.

У јуну 1943. године наставио је организовано да ради за НОП, па са дабричким активистима учествује у збрињавању болесних и изнемоглих партизанских бораца са Сутјеске. Са дабричким омладинцима организовао је прикупљање хране за потребе 5. батаљона 10. херцеговач-

ке бригаде у Сњијежници. Био је укључен у стражарско одјељење које је обезбјеђивало село.

Када су њемачки фашисти злочиначки и окупно масакрирали становнике Дабрице, Гојко Вуковић је имао само осамнаест година.

ВУКОВИЋ Р. ВЕЉКО

Вељко Вуковић је трагично завршио свој млади живот у оном истом злокобном дану у јулу 1943. године, када су њемачки фашисти »Принц Еуген« дивизије, у својој немоћи да униште партизанске јединице, свој бијес искалили на мирним житељима столачког села Дабрица. Вељко је тада имао само петнаест година – био је голобради младић.

Рођен је 1928. године у селу Дабрица. Син је Риста и Даринке Вуковић. До почетка рата тешко је живио и обављао као дјечак многе послове који су, иначе, радили одрасли.

Почетком 1942. године укључио се у рад омладинске организације у Дабрици. У току 1942/43. године због четничке страховладе није могао организовано да ради за НОП. Као и цијела породица Вуковић, чврсто је тих дана остао на позицијама НОП-а. У јуну 1943. године организовано је наставио да ради за НОП, па је учествовао у збрињавању изнемоглих и болесних бораца из пете непријатељске офанзиве. Био је међу борцима који су у оквиру стражарског одјељења крајем јуна и почетком јула 1943. године обезбјеђивали село. За потребе сеоског НОО у Дабрици обављао је и курирске послове. Учествовао је и у акцији прикупљања хране за борце 5. батаљона 10. НОУ бригаде у Сњијежници.

Када се Пети батаљон повукао са Сњијежнице у јулу 1943. године, услиједио је изненадни упад дијелова СС дивизије »Принц Еуген« у Дабрицу, па је у већ описаном масакру 12. јула смртно настрадао и петнаестогодишњи борац Вељко Вуковић из Дабричке партизанске чете.

ЗЕКОТИЋ () ФАТИМА

Рођена је 1922. године у Стоцу, домаћица. Удала се из Стоца у село Вољевци код Горњег Вакуфа за Асима Зекотића.

Заједно са супругом Асимом у фебруару 1943. године ступила је у Трећи (мостарски) батаљон Десете херцеговачке бригаде, па је учествовала у борбама против талијанских фашиста у рејону Раме и у току четврте непријатељске офанзиве, у бици на Неретви. Прошла је кроз борбе против четника и фашиста на Бахтијевици и Пориму, а борила се и против четника Невесињске, Гатачке и Билећке бригаде код Навинића, Гацка, Кобиље главе и Меке Груде. Храбра партизанка Фатимина, Гацка, Кобиље главе и Меке Груде.

ма Зекотић истакла се и у борбама против дијелова 7. СС дивизије «Принц Еуген» у петој непријатељској офанзиви, у борбама на Сутјесци, у долини Комарнице и код села Крстац у долини Пиве.

У току битке на Сутјесци привремено је била у 4. батаљону 10. бригаде и јуначки је издржала све тешкоће и борбе на Зеленгори и на Сутјесци у току V непријатељске офанзиве.

Јуначки је погинула као борац 4. батаљона 10. херцеговачке НОУ бригаде заједно са својим супругом Асимом у пробоју на Сутјесци јуна 1943. године.*)

V БОРЦИ 1944. ГОДИНЕ

*) Мостарски батаљон, стр. 225 и 378

АНДРИЋ Ђ. ТРИФКО

Трифко Андрић је био дјечак када су злокобни догађаји 1941. године потресли и мирно столачко село Прењ. Један је од ријетких Андрића који је преживио усташке злочине у Прењу. Као дјечак претурao се од збјега до збјега, од Пребиловаца до Хргуда и врлети Сњијжнице. За младог Трифка пут до слободе је био пут НОП-а и он се са шеснаест година укључује у омладинске акције и помагање НОП-а.

Родио се 1927. године у Прењу, у породици Ђокана Андрића.

У 1. батаљон 12. херцеговачке бригаде отишао је у октобру 1944. године. Дошао је да се бори, да прати своје старије другове, да се докаже у борбама на положају. У својој седамнаестој години сазријевао је у даноноћним покретима, у борбама, у строју 12. херцеговачке бригаде, од Чапљине до Широког Бријега, од Широког Бријега до Невесиња, од Невесиња до Стоца, Чапљине, Читлука, Мостара... Јуначки је издржао смрзавања преко Трусине 30/31. јануара 1945. године. Борио се у Невесињском пољу, на Мукињачи и Удрежњу, у борбама за Чапљину и Међугорје. Истакао се у борби против 6. усташког здруга и »зеленог кадра« у ослобођењу Чапљине и Читлука. Нападао је на усташке бункере, на Градину код Чапљине, на Илину гомилу, Добро Село, Приморске Стаје, на Блатницу...

Тешко је рањен у јуришу на Варду, источно од Лиштице, у борбама против 6. усташког здруга и 370. гренадирског пука 5. фебруара 1945. године. На путу у болницу у Столац подлегао је тешким ранама...*)

БАЈРАМОВИЋ Ј. ВОЈИН

Био је прави горштак, физички веома снажан и развијен. Рођен је 1910. године на Хргуду, у породици Јова Бајрамовића, земљорадник.

Иако је растао у изразито патријархалној породици, која је била чврсто везана за четништво, определио се за НОБ и у другој половини 1944. године ступио у 4. батаљон 13. херцеговачке НОУ бригаде. Као борац друге чете учествовао је у борбама против дијелова 370. гренадирског пука и усташке милиције у рејону Ђило брдо код Каме-не, затим у форсирању Неретве и у нападу на усташке бункере на Градини код Чапљине, гдје је учествовао као бомбаш у више узастопних јуриша. У том одлучном окршају 4. фебруара 1945. године Војин Бајрамовић је смртно погођен.**)

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 431-432

**) 29. ХНОУ дивизија, стр. 431-432

БАЛАВАЦ М. БЕЋИР

Бећир Балавац из Аладинића код Стоца био је пушкомитраљезац у 3. чети 2. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде. Рођен је 1923. године, син је Мује и Разе Балавац, земљорадник.

Са НОП-ом је почео да сарађује као омладинац почетком 1944. године. Партизански борац постао је у августу те године, када је ступио у редове 13. херцеговачке НОУ бригаде, с којом ће учествовати у борбама против четника на простору Трусине и Биограда и против милиције 2. бојне 9. посадног здруга у

Дубравама.

Био је храбар и одлучан борац. Добровољно се јавио да буде пушкомитраљезац. Са пушкомитраљезом је хитао и у борбе против легионарске борбене групе »Тимел« и милицијске 2. бојне у ослобађању Дубрава, у рејону Јасоча и Црнића, желећи да као ослободилац обрадује своје родитеље. Међутим, у тим борбама 26. октобра 1944. године, само дан после ослобођења Стоца, Бећир Балавац погинуо је на прагу своје махале, у рејону Јасоч у Црнићима.*)

БАЉИЋ С. ХАСАН

Рођен је 1912. године у селу Крушево, Столац, у породици Смаје и Фате Баљић, земљорадник.

Првог маја 1942. године постао је борац Муслиманске партизанске чете »Мустафа Голубић« с којом учествује, у саставу Столачког батаљона, у борбама против усташке милиције и талијанских окупатора у Доњем Храсну.

Послије повлачења партизанских снага у Босну остао је у свом селу и због четничке страховладе није могао организовано радити за НОП, мада је остао на позицијама НОП-а.

Активно се укључио у помагање НОП-а почетком 1944. године, а у септембру те године отишао је у батаљон »Марко Мићић«, односно 2. батаљон 14. херцеговачке НОУ бригаде. Познавао је велики број легионарског дивизијом и четницима на простору Дубрава, Д. Храсна, Банчића, Убоска и Капавице. Истакао се у борбама за ослобођење Стоца и у борбама против дијелова 370. гренадирског пука и 9. посадног здруга код Рабине, Бакрачуше, Букурића и Удрежња.

Био је врло храбар и самоуверен борац. Такав је био и у одлучној борби против дијелова 370. гренадирског пука и усташке милиције у рејону Удрежња код Невесиња 15. новембра 1944. године, када је смртно погођен непријатељским метком.

БЕХМЕН М. ШЕФИК

Шефик Бехмен је растао у Стоцу а своја револуционарна искуства стицао је као илгалац у Сарајеву. Рођен је 1925. године, син је Мехмеда и Хајре Бехмен. После завршене грађанске школе у Стоцу, школовање је наставио у Гимназији у Сарајеву. Веома рано се, као и његов старији брат Мустафа, који је био члан КПЈ, определио за напредни револуционарни покрет.

Члан СКОЈ-а постао је у Сарајеву 1944. године. Иако је тешко преболио губитак старијег брата Мустафе, који је погинуо као партизански борац, одлучно је кренуо у извршавање повјерених му задатака постајући неустрашиви сарајевски скојевац.

Гестапо и сарајевска усташка полиција су га ухапсили почетком 1945. године. Саслушаван је и мучен више мјесеци. Био је храбар и никога није одао. Непосредно прије ослобођења Сарајева у априлу 1945. године одведен је у логор у Јасеновац, гдје су га усташе на свиреп начин у својој агонији ликвидирали.*)

БЕХРАМ С. ЦЕМАЛ

Рођен је у Ротимљи, у породици Смаје и Фате Бехрам. Био је трговачки помоћник.

За НОП се определио у другој половини 1943. године, па у току 1943/44. године илгелално ради на ширењу НОП-а на Ротимљи и у Дубравама. Почетком 1944. године постао је борац батаљона »Марко Мићић«, у чијем саставу одлази у 14. херцеговачку НОУ бригаду.

Учесник је борби против 9. посадног здруга, четника, 369. допунског легионарског батаљона на простору Дубрава, Храсна и Љуби-

*) Име Шефика Бехмена налази се на спомен-плочи у Спомен-парку бораца НОП-а на Врацама код Сарајева

У новембру 1944. године распоређен је у 1. батаљон 13. херцеговачке бригаде, па учествује у борбама против дијелова легионарске борбене групе «Лицов» и дијелова 9. посадног здруга код Врањевића, Буска, Буне, Губавице и Пијесака. Ту је показао своју храброст штитећи своје другове у току извлачења код Ходбине. Погинуо је 6. децембра 1944. године у рејону Ходбина-Губавица-Пијесци у одлучним борбама 1. батаљона.*)

БОШКОВИЋ П. ЛАЗАР

Рођен је 1901. године у Црнићима, Столац, у породици Пере и Анђе Бошковић, земљорадник.

У Столачки територијални батаљон Другог војног поручја ступио је у октобру 1944. године а у децембру те године одлази у 2. батаљон Херцеговачке бригаде народне одбране. Учествовао је у разбијању и ликвидацији остатака четничких и усташких банди иза линије фронта на простору Бјелојевићи-Столац-Снијежница и Трусина. Као борац 2. батаљона Бригаде народне одбране борио се против остатака четничких банди, усташа, зеленокадроваца и шкрипара на простору Стоца, Чапљине, Љубиња и Требиња.

Погинуо је 26. децембра 1944. године у рејону Волујац код Требиња приликом чишћења терена од остатака четничких банди на простору Љубиња и Требиња**)

БОШКОВИЋ М. МИРКО

Храбри омладинац из столачких Дубрава Мирко Бошковић погинуо је далеко од завичаја, ослобађајући своју домовину, ратујући против њемачких фашиста и усташко-домобранских снага. Родио се 1927. године у Црнићима, син је Мишка и Зоре Бошковић.

Са седамнаест година ступио је у строј 12. славонске НОУ бригаде августа 1944. године. Борио се против њемачких окупатора, усташа и домобрана на простору Нашице-Пожега, на Диљ планини и Папуку. За кратко вријеме показао је при-

*) 29. ХНОУ дивизија стр. 296-297

**) Подаци о погибији Лазара Бошковића узети су са надгробног споменика у селу Волујац код Требиња.

мјерну храброст. На жалост, кратко је ратовао.

У борбама за ослобођење мјеста Дворац код Нашица храбро је погинуо 15. новембра 1944. године.*)

БУЦМАН А. МУСТАФА – МУЈА

Био је храбри и одважни борац 2. чете 2. батаљона 10. херцеговачке НОУ бригаде. Живио је у селу Ротимљи, гдје је рођен 1919. године у породици Ахмета Буцмана. Земљорадник.

Када су јула 1943. године њемачки фашисти из СС «Принц Еуген» дивизије направили стравичан злочин у Ротимљи, у коме је уз многе жртве страдало и десет чланова из породице Буцман, определилио се за НОП и од краја 1943. илегално сарађивао са НОП-ом. Почетком 1944. укључен је у организован и активан рад за НОП на терену Ротимље, Тријебња и Станојевића.

Борац 10. херцеговачке бригаде постао је почетком јула 1944. године и са њеним 2. батаљоном прошао је славни борбени пут до Илирске Бистрице. Учесник је многих борби. Дао је свој допринос у борбама за ослобођење Билеће, Херцег-Новог, Читлука и Невесиња. Показао је висок степен храбрости у једномјесечним борбама на Иван планини, посебно на Вихору и Лисцу. Истакао се у борбама против њемачких фашиста у рејону Опчине код Трета.

Био је скроман али чврст. Задатке је извршавао савјесно и дисциплиновано. Док су зраци слободе већ обасјавали висове Снежника, Наноса и Времшице, док је Муја Буцман са својим друговима у долини питоме Пивке и Илирске Бистрице, у размиришлом мајском цвијећу дијелио радост побједе и размишљао о својој Ротимљи и свом завичају, изненада су њемачки фашисти из једног батаљона 188. њемачке дивизије напали из позадине и готово десетковали 2. батаљон 10. херцеговачке бригаде који се одмарао. Радовање слободи тог дана и ноћи 4/5. маја 1945. године скупо је плаћено. Тада је уз друге борце погинуо и Мустафа-Муја Буцман, борац 2. чете 2. батаљона 10. херцеговачке бригаде.**)

*) Подаци Мирковог брата Анте који живи у Црнићима

**) 29. ХНОУ дивизија, 547-548

ЋУПИНА В. ЉУБО

Био је тринаестогодишњи дјечак када су ратни догађаји узбуркали Берковиће и цијели столачки крај. Један је од најмлађих бораца. Рођен је 1928. године, син је Војина Ћупине. До рата је живио у селу Хатељи, Берковићи, гдје је и рођен.

Веома млад се определио за НОБ и почетком септембра 1944. године, у шеснаестој години, ступио у Омладински батаљон, односно 1. батаљон 14. херцеговачке НОУ бригаде. Наредних мјесеци млади Владо Ћупина је учествовао у окршајима против дијелова 370. гренадирског пука и четника Невесињске бригаде код Невесиња и у борбама код Горњег поља, Зимља и Главатичева. Јуначки је издржао окршаје у хладној зими од невестињске површи, све до Трнова и назад, до Борачког језера.

Као храбар борац изабран је за курира у Штабу бригаде, па се пробијао кроз врлети планине Црне горе и огранака Прења, Ханског поља и Чичева преносећи наређења и обавјештења од батаљона и назад. На једном од многобројних таквих задатака, пробијајући се до позајаја у рејону гробана Љубина, Челебићи код Коњица, борећи се са својим друговима против дијелова 9. усташке горске дивизије, овај храбри омладинац из Хатеља јуначки је погинуо 21/22. фебруара 1945. године.*)

ДУКА Т. БРАНКО

Кратко је ратовао омладинац Бранко Дука из дабарског села Хатељи. У првој половини 1944. године организовано је помагао НОП у Хатељима радећи у омладинској организацији. Почетком маја 1944. године постао је борац 10. херцеговачке НОУ бригаде, па је учествовао у борбама против дијелова 370. легионарског пука и четника Невесињске бригаде на Трусини, Студенцу, Глогу, Некудини, Бишини и Залому, а потом и против четника Столачке и Љубињске бригаде код Банчића, Убоска и Љубиња и дијелова 9. посадног здруга у Дубравама. Храбро се борио и против четника Билећке бригаде код Облог брда, Осмића гомиле, Плана, Трновице, Околишта, Вучјег дола и Богдашића. Истакао се у вишедневним борбама на Влајињи, Хацибегову брду и Делеуши код Билеће.

Рођен је 1924. године у селу Хатељи, Берковићи. Син је Томана Дуке.

Погинуо је у борбама против четника Билећке бригаде, у одлучним окршајима за ослобођење Билеће, 28/29. септембра 1944. године.**)

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 470

**) 29. ХНОУ дивизија, стр. 345

ЦАКУЛА Ћ. МАТО

Био је један од најмлађих бораца у 2. чети 2. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде. Рођен је 1928. године у породици Ћуре и Јање Цакула у селу Пјешивац-Кула, Столац, земљорадник.

Иако је био веома млад, обављао је задатке старијих и зрелијих људи. Определио се за НОБ иако је знао да су ратне тешкоће претешке за шеснаестогодишњака. Борац 2. батаљона 13. херцеговачке бригаде постао је почетком септембра 1944. године. Брзо је савладао основну војну обуку и одмах се укључио у задатке своје јединице, па је учествовао у првој линији своје чете у борбама против њемачке легионарске борбене групе »Лицов« и милиције 9. посадног здруга код Врањевића, Камене и Рабине, а током децембра и против дијелова борбене групе »Дубрава« из 369. легионарског пука и четника Невесињске бригаде код Биограда, Удрезња, Бабље главе, Голг брда и Оштре гомиле.

Штитећи у рејону Оштре гомиле своје другове у извлачењу, у борби против борбене групе »Дубрава«, шеснаестогодишњи Мато Цакула је погинуо 6. децембра 1944. године.*)

ЋУРИЦА И. БРАНКО

Рођен је 1915. године у породици Илије и Маре Ћурица у селу Сузина, Берковићи. Послије одслужења војске једно вријеме је радио као жандарм у Београду а потом и као полицајац.

У Београду је остао све до 1944. године. Радећи у полицији у Београду, повезао се са организацијом НОП-а и илегално обављао разне задатке. Крајем октобра 1944. године ступио је у 21. српску НОУ дивизију. Пошто је организација НОП-а из Београда за Бранка Ћурицу дала веома позитивну оцјену, постављен је за командира вода а ускоро и за командира чете. Био је храбар бо-

рац и добар старјешина.

Учествујући у борби против њемачких фашиста и четника од Београда до Тузле, храбро је погинуо јануара 1945. године, код Тузле.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 396

БУЛИЋ М. ХАСАН

Као седамнаестогодишњак определио се за НОП, па је илегално радио на ширењу идеја НОП-а у омладинској организацији у селу Пјешивац-Греда. Обављао је курирске задатке за потребе НОП-а на терену Пјешивац-Греда, Црнићи и Ходово.

Рођен је 1927. године у селу Пјешивац. Син је Мумина и Фате Булић.

Борац Дубравског (другог) партизанског батаљона постао је почетком септембра 1944. године. Учествовао је у борбама против дијелова 9. посадног здруга у Дубравама, а након ослобођења Требиња, Љубиња и Доњег Храсна учествовао је и у ослобађању Дубрава и свог села. Истакао се у борби против дијелова 369. легионарског пука усташког здруга код Губавице, Врањевића и Камене.

Члан СКОЈ-а постао је почетком 1945. године у 2. чети 2. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде.

Храбро се борио и против усташа и 370. легионарског пука на Ивану, у рејону Драгаљ и Рагаљ. Учествовао је и у борбама за ослобођење Постојне и Радовљице.

Са својом јединицом, након завршних борби за ослобођење Југославије, вратио се у своју Херцеговину. На жалост, радовање слободи, сусрету са родитељима и познаницима у Пјешивцу, кратко је трајало. Кренуо је на нови задатак, у борбе против усташких крижара. На том задатку крајем маја 1945. године код Ракитног погинуо је храбри дубравски младић, седамнаестогодишњи Хасан Булић.

БУЛМЕЗ О. ХУСО

Рођен је 1915. године у селу Пјешивац, Столац, у породици Османа и Мејре Булмез, земљорадник.

Са НОП-ом је почео да сарађује крајем 1943. године, а почетком лjeta 1944. године са групом омладинаца из Дубрава ступио је у 1. батаљон 13. херцеговачке бригаде. Учествовао је у борбама против четника код Дабрице, Хргуда и Трусине, против дијелова 9. посадног здруга у Дубравама, те у борбама против 369. легионарске дивизије и четника у току VII непријателске офанзиве на Сњијежници и Трусини, у рејону Крстац, Радовановића торине, Велики Вранковац, Островица, Омутић и Шишка глава.

Погинуо је у одлучним борбама против дијелова 369. њемачке легионарске дивизије 25. јула 1944. године на правцу Шишка глава-Бежђеће.*)

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 285

ФЕСТИЋ И. БЕГАН

У народноослободилачким јединицама овај омладинац из столачког села Бурмази борио се далеко од завичаја. Био је борац 10. крајишке НОУ бригаде.

Родио се 1926. године. Син је Ибре Фестића.

Као борац 10. крајишке НОУ бригаде 5. дивизије учествовао је у вишедневном маршу и борбама преко источне Босне и Санџака. Борио се против њемачких фашиста и четника Драже Михаиловића на обронцима Копаноника, у долини Западне Мораве и у рејону Рудника. Истакао се у борбама за ослобођење Младеновца.

Погинуо је средином октобра 1944. године у борби против њемачких фашиста у одлучним борбама у рејону Влашка код Младеновца.

ФЕСТИЋ И. ЂАМИЛ

Брат је партизанског борца Бегана Фестића. Рођен је 1920. године у Бурмазима. Син је Ибре Фестића, земљорадник.

Почетком 1944. године определио се за НОБ и у марту те године ступио у 12. херцеговачку НОУ бригаду с којом је учествовао у борбама против четника код Убоског, Звијерине, Трусине, Бежђећа, Давидовића, те против дијелова 369. легионарске дивизије и четника на простору Трусина-Бежђеће. Учесник је борби за ослобођење Билеће и Дубровника. Истакао се и у борбама против 370. легионарског пука, 9. домобранског посадног здруга и 6. усташког здруга код Чапљине, Мостара и Читлука. Храбро се борио и приликом заузимања Вихора и Лисца на Иван планини.

Борио се и за ослобођење Мостара, Тарчина и Хаџића.

Храбро је погинуо 5/6. априла 1945. године у току избијања на комуникацију Блажуј-Кобиља глава код Сарајева, у току борби за ослобођење Сарајева.

ГОЛУЖА М. БОШКО

Погинуо је 26. дана од ступања у редове 3. чете 2. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде. Имао је само шеснаест година. Рођен је 1928. године у селу Пјешивац, Столац. Син је Марка и Марте Голужа.

Борац 3. чете 2. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде постао је 1. новембра 1944. године, а половином новембра распоређен је у 4.

ГОЛУЖА В. БУРО

Рођен је 1926. године у породици Видоја и Маре Голужа, у селу Пјешивац, Столац, земљорадник.

У седамнаестој години, почетком новембра 1944. године, постао је борац 2. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде, а ускоро је распоређен у 1. чету 3. батаљона. За кратко вријеме учествовао је у низ значајних борби против 118. извиђачког батаљона, против борбене групе »Лицов« и 9. посадног здруга код Губавице, Ходбине и Врањевића. У борбама против легионара борбене групе »Лицов« код Горњих и Доњих Врањевића, Камене и Жуља показао је примјерну храброст. Учествовао је почетком децембра 1944. године у даноноћним борбама на линији Рабина-Жуља-Камена.

Погинуо је у току одлучних борби против 369. легионарског пука и усташке милиције, у одбацивању непријатеља на правцу Брштаник-Камена-Бусак, у нападу за овлађивање рејоном Висока гомила код Доње Камене, 6. децембра 1944. године.**)

ГУТОШИЋ М. САЛКО

Омладинац Салко Гугошић био је борац 2. батаљона 13. херцеговачке бригаде. Рођен је 1927. године на Поплату, у породици Мехе Гугошића.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 405

**) 29. ХНОУ дивизија, стр. 396-397

У седамнаестој години, у септембру 1944. године, ступио је у строј 2. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде, па је учествовао у борбама против четника Столачке и Љубињске бригаде, у разбијању легионарске борбене групе »Тимел« и дијелова 9. посадног здруга у Црнићима, Локвама и Пијесцима. У децембру 1944. године учествовао је у низ борби против 738. ловачког пука и 9. усташког здруга код Губавице и Ходбине, те против дијелова борбене групе »Лицов« код Врањевића. Храбро се борио и против дијелова легионарске борбене групе »Грунер« код Малог Поља и Ходбине.

Седамнаестогодишњи Салко Гугошић, храбри борац 2. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде, погинуо је крајем децембра 1944. године у одлучним борбама у рејону Ходбине, у одбијању више узастопних напада легионарске борбене групе »Грунер«.

ХАЈДАРЕВИЋ Д. ХАСАН

Био је примјеран омладинац, храбар и неустрашив борац 4. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде. Рођен је у Стоцу 1926. године у породици Дерве и Хасибе Хајдаревић. У радњи свог оца у Стоцу оспособљавао се за угоститељског радника.

У другој половини 1944. године активно је радио у илегалној организацији УСАОЈ-а у Стоцу. Почетком августа те године ступио је у 4. батаљон 10. херцеговачке НОУ бригаде. Борио се против легионара 369. дивизије и четника на простору Удрежња, потом је учествовао у разбијању дије-

лова 2. бојне 9. посадног здруга у Дубравама. Учесник је борби за ослобођење Требиња, Равног и Доњег Храсна, те борби против легионарске борбене групе »Тимел« код Маслина и на Пилети. Истакао се и у борбама против легионара и усташа код Камене, Жуља, Мукињаче, Вилењака и Удрежња.

Био је омиљен међу борцима. Често је био добровољац када је требало кренути у извиђање и извршавати важне задатке. Јављао се и за бомбаша. Своју храброст најбоље је показао 14. фебруара 1945. године, у борбама за ослобођење Невесиња, када је погинуо.

ХАМЗИЋ И. ХУСО

Два брата, Омер и Хусо, синови Ибре и Фатиме Хамзић из столачког села Пјешивац, дали су животе у партизанским јединицама борећи се за ослобођење своје домовине. Млађи, Хусо Хамзић рођен је 1914. године.

Са илегалним радницима НОП-а Хусо Хамзић се повезао почетком 1944. године а почетком септембра те године је ступио у 1. батаљон 13. херцеговачке НОУ бригаде. Одмах је учествовао у борбама: против дијелова 369. легионарске дивизије и четника код Трусине, Грпка и Вилењака код Невесиња, у борбама за ослобођење Требиња, Хутова и Доњег Храсна, у борбама против милицијске 2. бојне и дијелове борбене групе «Тимел» на Аладинићима и код Локава. Истакао се у вишемјесечним борбама против 738. ловачког пука и 9. усташког здруга код Губавице, Буне и Ходбине. Учесник је борби за ослобођење Коњица и Острошца.

Након ослобођења Коњица распоређен је за замјеника интенданта у 1. батаљону, а после ослобођења Хацића постао је помоћник интенданта у 13. херцеговачкој НОУ бригади. Иако је обављао дужности у интендатури, често се налазио међу борцима на положају.

Погинуо је у току марша Бригаде на правцу Сарајево-Бихаћ, у борби против дијелова њемачких снага и усташа, код Острошца, 19. априла 1945. године.*)

ХАМЗИЋ И. ОМЕР

Брат је партизанског борца Хусе Хамзића. Рођен је 1913. године на Пјешивцу. Син је Ибре и Фатиме Хамзић, земљорадник.

У октобру 1944. године постао је борац у 14. херцеговачкој НОУ бригади, у њеном другом батаљону, с којим се борио против 370. легионарског пука и четника код Баграчуше и Рабине, код Биограда, у Горњем Невесињском пољу и Доњем Зимљу. Зимске тешкоће и велике хладноће 1944/45. године на невестињском простору, у борбама на простору Улога и Калиновика, јуначки је издржао. Учествовао је у борби против дијелова 8. домобранског здруга и четника Коњичке бригаде код Порима и Главатичева.

Храбро је погинуо у борбама за ослобођење Трнова 24/25. децембра 1944. године.**)

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 554

**) 29. ХНОУ дивизија, стр. 400

ХАМЗИЋ С. ОМЕР

Рођен је 1924. године у селу Пјешивац, Столац. Син је Салке и Мине Хамзић, земљорадник.

За НОП је почео активно да ради почетком 1944. године у омладинској организацији на Пјешивцу, а у септембру те године постао је борац 2. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде. Учествовао је у борбама против милицијске 2. бојне 9. посадног здруга у Дубравама. После ослобођења Требиња и Храсна са својом јединицом се вратио у Дубраве, на нове борбене задатке, па се борио против легионарске борбене групе «Тимел» на Пјешивцу и Маслинама и у рејону Јасоч, Црнићи, Локве и Станојевићи, када су у рејону Пијесци и Доњи Станојевићи после вишедневних борби разбијени положаји легионарске групе «Тимел» и дијелови 738. ловачког пука.

У тим борбама, у јуришу на положаје у рејону Пијесци (Пјешчана греда) 30. октобра 1944. године, погинуо је храбри омладинац Омер С. Хамзић, борац 2. чете 2. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде.*)

ХАРАЧИЋ М. МУСТАФА

Био је један од најмлађих бораца, скојеваца у 1. батаљону 13. херцеговачке НОУ бригаде. У борбама је увијек хтио да буде у првим редовима. С обзиром на то да је био веома млад, другови су га у тежим окршајима хтјели слати у позадину. Али, Мустафа је имао обичај рећи свом комесару да није он дошао у позадину него на положај.

Родио се 1928. године. Син је Мехе и Зиле Харачић. Растао је у Стоцу, гдје је завршио основну школу и започео школовање у Грађанској школи. Рат је прекинуо његово школовање и безбрижно дјетињство на обалама Брэгаве.

За НОП се определио у шеснаестој години, радећи у омладинској организацији у Стоцу. У августу 1944. године ступио је у строј 1. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде, с којим је прошао славни борбени пут. Борио се за ослобођење Требиња, Равног и Доњег Храсна.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 370

на. У току новембра и децембра учествовао је у даноноћним борбама против легионарске борбене групе «Грунер» и дијела 9. усташког здруга код Губавице, Буне и Ходбине.

Члан СКОЈ-а постао је половином новембра 1944. године.

У седамнаестој години скојевац Мустафа Харачић погинуо је 5/6. децембра 1944. године у одбрани положаја у рејону Градина код Губавице.*)

ХРЛЕ Х. АВДО

Рођен је 1923. године у селу Поплат, Столац, у породици Хусе и Вахиде Хрле, радник.

Радио је као пекарски радник у Стоцу. Активно је био укључен у омладинску организацију и илегалну организацију УСАОЈ-а.

У првој половини 1944. године ступио је у Мајевичку НОУ бригаду с којом се борио против непријатеља на Мајевици, Озрену, Кладњу, Олову и на Романији.

Био је храбар борац. Погинуо је 13. марта 1945. године код Сокоца, на Романији, као борац 4. мајевичке НОУ бригаде.

ХРЛЕ А. МУЈО

Мујо Хрле је био борац 2. далматинске пролетерске НОУ бригаде. Родио се 1911. године на Поплату. Био је пекарски радник.

Радио је као пекар у Дубровнику до 1941. године и био укључен у раднички покрет. Приликом посјета Стоцу повезивао се са напредним радницима.

Борац 2. далматинске пролетерске НОУ бригаде постао је у ослобођеном Дубровнику октобра 1944. године. Борио се против дијелова њемачког 378. ловачког пука и 6. усташког здруга код Имотског, Посушја и Широког Бријега. Истакао се у борбама приликом разбијања дијелова 6. усташког здруга и њемачког 370. легионарског пука код Широког Бријега, те у борбама против дијелова извиђачког батаљона

369. легионарске дивизије на правцу Љути врх – падине Чабуље и код Горанаца.

Погинуо је 14. фебруара 1945. године, у борбама за ослобођење Мостара, у окршајима са дијеловима извиђачког батаљона 369. легионарске њемачке дивизије, код Горанаца.*)

ХУСКОВИЋ С. ХУСО

Растао је под утицајем познатих радничких бораца Мустафе и Мехе Хусковића. Рођен је 1921. године на Ротимљи, Столац, у породици Селима и Фате Хусковић, земљорадник.

Активно је радио на ширењу НОП-а у омладинској организацији Ротимље и Тријебња од почетка 1944. године. Члан СКОЈ-а постао је половином 1944. године. У августу 1944. године отишао је у 12. херцеговачку НОУ бригаду, с којом је учествовао у борбама против четника на правцу Оцак-Дрежањ и Дрежањ-Слато, а потом и у рејону Дубљевићи – Љесков Дуб. Учесник је борби код Дубовца и Тухора за ослобођење Билеће, те борби за ослобођење Дубровника и Чапљине. Борио се и против 6. усташког здруга и 370. легионарског пука код Читлука и Широког Бријега. Свој допринос је дао и у борбама за ослобођење Мостара. Храброст је показао у борбама на Иван-планини, у рејону Вихора и Малог Ивана, у окршајима против легионара 369. дивизије и 9. усташке горске дивизије. Посебно се истакао у борбама на разбијању четничке групације Драже Михаиловића од планине Битовње, Иван-планине, Бјелимића, Улога и Калиновика до Сутјеске, у првој половини маја 1945. године.

Погинуо је у првим данима слободе, борећи се између 10. и 12. маја 1945. године у разбијању и уништењу четничких дијелова код Улога и Калиновика.**)

ИДРИЗ М. АЛИЈА

Алија Идриз је био храбри командир вода у 1. чети 2. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде. Рођен је 1926. године у Тријебњу, Столац. Син је Мехе и Шахе Идриз. Земљорадник.

За сарадњу са НОП-ом определилио се млад, у седамнаестој години, крајем 1943. године, а почетком 1944. године активно се укључио у рад организације омладине у Тријебњу. Члан СКОЈ-а постао је половином 1944. године, а августа те године ступио је у 2. батаљон 13. херцеговачке НОУ бригаде. Као борац 1. чете учествовао је у борбама

*) Монографија 2. далматинске пролетерске НОУ бригаде

**) 29. ХНОУ дивизија, стр. 569-570

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 397

против борбене групе «Тимел» и милиције 9. посадног здруга код Црнића-Греда и Локава, а затим и у борбама против 118. извиђачког ловачког батаљона код Ходбине, те у окршају са легионарском борбеном групом «Лицов» код Врањевића.

Крајем 1944. године постао је командир вода у 1 чети.

У току јануара и почетком фебруара 1945. године учествовао је у борбама код Ходбине, на лијевој обали Бунице. Погинуо је почетком фебруара 1945. године у одбијању напада дијелова 738. ловачког пука и 9. усташког дјелатног здруга с правца Мало Поље-Ходбина, у одсудној одбрани рејона Парила и Град код Губавице.

ИДРИЗ С. САЛКО

Рођен је 1910. године у Тријебњу, Столац, у породици Суле и Фате Идриз, земљорадник.

Са НОП-ом је почео да сарађује крајем 1943. године, па је одржавао везе са активистима НОП-а на Ротимљи и у Ходову, извршавајући одређене задатке НОБ-е. Прикључио се Дубравском (другом) батаљону приликом његовог формирања у августу 1944. године. У току децембра распоређен је у 1. чету 3. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде. Учествоје у разбијању легионарске борбене групе «Тимел» и дијелова 9.

посадног здруга у Црнићима, Локвама и Станојевићима, а потом и у тромјесечним борбама против 370. легионарског пука и његове борбене групе «Лицов» код Буска, Ђилог брда, Рабине, Бакрачуше, Велике гомиле, Жуља и Врањевића. Учесник је борби за ослобођење Острошца и Коњица.

Био је веома искусан борац који је своју храброст показао током једномјесечних борби на Иван планини, на Малом Ивану, Рагљу и Драгаљу. У тим борбама против дијелова 370. легионарског пука и дијелова 9. усташке горске дивизије на Иван-планини погинуо је овај храбри борац.*)

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 524

ЈАЊОШ Д. БРАНКО

Живео је у селу Потком, гдје је рођен 1920. године у породици Данила и Анђе Јањош. Земљорадник.

За НОП се определио почетком 1942. године, па је у фебруару те године ступио у Љутодолску партизанску чету Столачког НОП батаљона, чији је борац био до јуна 1942. године.

Послије повлачења партизанских снага у Босну, јуна 1942. године, остао је у свом селу Потком.

Почетком јануара 1944. године поново је ступио у НОВ и ПОЈ и постао борац батаљона «Саво Беловић» с којим ће учествовати у борбама против дијелова 369. легионарске дивизије и четника на простору Хргуда, Дабра и Трусине. Истакао се током VII непријатељске офанзиве јула 1944. године, у борбама против легионара и четника.

У септембру 1944. године распоређен је у 1. батаљон 14. херцеговачке НОУ бригаде, па је учествовао у борбама против дијелова 370. легионарског пука у Невесињу. Истакао се у пробоју из окружења дијелова Бригаде са простора села Лакат, Кљуна и планине Црне горе. Учесник је борби за ослобођење Коњица, Крешева и Кисељака. Храброст је показао у борбама за ослобођење Постојне и Ракека у Словенији.

Погинуо је 5. маја 1945. године у борби за ослобођење Врхнике у Словенији.

ЈЕЛАЧИЋ Ј. ВЕЉКО

Вељко Јелачић је своја прва ратна искуства стекао већ у априлу 1941. године у борби против талијанских агресора у рејону Скадра. Послије капитулације Краљевине Југославије вратио се са наоружањем и осталом опремом у своје село Дабрицу, гдје је и рођен 1909. у породици Јанка и Милице Јелачић. Земљорадник.

У новембру 1941. године ступио је у Дабричку партизанску чету, чији ће борац бити до јуна 1942. године. У том периоду учествовао је у борбама против четника и талијанских окупатора у Невесињу и на Трусини, те

против усташа у Дабрици.

КЕЛЕЦИЈА М. МУЈО

Мујо Келеција је био борац 3. чете 1. батаљона у 13. херцеговачкој НОУ бригади. Рођен је 1926. године у селу Аладинићима, у породици Мехмеда и Зејне Келеција. Земљорадник.

Активно је радио на ширењу идеја и циљева НОП-а од половине 1944. године, када се придружио активистима НОП-а у Аладинићима. Крајем октобра 1944. постао је борац 1. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде.

Чим је дошао у своју јединицу, учествовао је у окршају против легионарске борбене групе «Тимел», такође испред своје куће, у Аладинићима. Био је учесник вишедневних напада на положаје непријатеља код Пијесака и Доњих Станојевића. Показао је храброст у једномјесечним борбама против легионара и усташа код Губавице, Ходбине и Врањевића.

Погинуо је у одлучним борбама и одбијању напада дијелова 738. ловачког пука и 118. ловачког извиђачког батаљона у рејону Ходбине 15. децембра 1944. године.*)

КЕВО Н. МАРИЈАН

Кратко је ратовао Маријан Кево, али је својим извршавањем задатака и укупним понашањем уживао велики углед у својој јединици, 2. чети 4. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде. Рођен је 1915. године у селу Шћепан-Крст, у породици Николе и Луције Кево, земљорадник.

Иако је био често болешљив, ступио је у народноослободилачку војску почетком септембра 1944. године и у саставу свог батаљона је учествовао у борбама против дијелова 2. милицијске бојне у Дубравама, те у окршајима са четницима Пљеваљске, Требињске и Столачке бригаде код Моског, Дубочана и Кравице код Требиња. Међу првима је као борац 2. чете 4. батаљона ушао у Требиње. Јуришао је на бункере код Билећке капије у Требињу и на непријатељска утврђења дијелова 369. легионарског пука у логору у Требињу.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 404

Током 1942/43. године био је у Дабрици и због четничке владавине није организовано радио за НОП, али је остао на позицијама НОП-а.

Почетком 1944. године поновно се организовано укључио у НОП и био је изабран у сеоски НОО у Дабрици. У августу 1944. године упућен је у Територијални батаљон Другог војног поручја, а фебруара 1945. године отишао је у састав 3. херцеговачке бригаде народне одбране. Истакао се у борбама против остатака четничких банди на простору Херцеговине. У првој половини 1945. године постављен је за командира вода који је успјешно водио у борбама за разбијање остатака четничких и усташких банди на простору невесињске површи, у рејону Улога, Гацка и на Зеленгори.

Након демобилизације, половином 1945. године, укључен је у Народноослободилачки одбор у Дабрици, па је као одборник предводио патроле на уништењу преосталих четничких банди и крижара. Погинуо је 12. фебруара 1946. године у својој слободној Дабрици приликом борбе против остатака четничких банди које су тог дана упале у његово село.

КАПЛАН И. ЂАМИЛ

Ђамил Каплан је био неуморни курир који је увијек, и ноћу и дану, био спреман за извршење задатка. Смјело је прихватао све задатке и веома сигурно их извршавао. Рођен је 1923. године на Пјешивцу, син је Ибре и Фате Каплан, земљорадник.

Почетком 1944. године у организацији Народне омладине на Пјешивцу почео је активно да ради и сарађује са НОП-ом. У 4. батаљон 13. херцеговачке НОУ бригаде ступио је почетком августа 1944. године, па је учествовао у борбама против четника на Бежђећу, Биограду и Удрежњу. Учесник је борби за ослобођење Требиња, Равног и Доњег Храсна. Дао је свој допринос и у ослобађању свог родног мјеста нападајући на положаје легионарске групе «Тимел» у рејону Маслина.

Члан СКОЈ-а постао је крајем новембра 1944. године.

Учествовао је и у борбама против 369. легионарског пука и усташке милиције код Камене, Жуља, Рабине и Мукињаче. Као храбар и поуздан борац распоређен је за курира Штаба 4. батаљона. На курирским задацима показао је сву своју спретност и оданост НОБ-и.

Приликом извршења једног од задатака, у пробијању до предњих положаја чете у рејону Мукињаче и Рабине, у борби против дијелова 369. легионарског пука, 7. децембра 1944. године погинуо је у првој борбеној линији.*)

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 397

Приликом ликвидирања бункера код Билећке капије у Требињу, на улазу у касарну бившег 29. пука, Маријан Кево је смртно погођен 4. октобра 1944. године.*)

КОЈОВИЋ Т. ЈОВО

Рођен је 1920. године у породици Тодора и Цвијете Којовић, у селу Хатељи, Берковићи, земљорадник.

Почетком 1942. године ступио је у Хатељску партизанску чету, чији је борац био до јула 1942. године. У периоду 1942/43. године био је у свом селу Хатељи.

У другој половини 1944. године ступио је у 4. батаљон 13. херцеговачке НОУ бригаде, па је учествовао у борбама против дијелова 1. батаљона 369. легионарског пука и четника код Моског, Дубочана и Кравице а потом и у борбама за ослобођење Требиња, Равног и Доњег Храсна. Храбро се борио током тромјесечних борби против легионарске групе «Тимел» и милиције 9. посадног здруга код Маслина и Аладинића, те против дијелова 369. легионарског пука код Камене, Рабине, Жуља, Вилењака и Удрежња. Истакао се и у борбама против Алармног батаљона и борбене групе «Вецел» 369. легионарске дивизије код Мукињаче и жандармеријске станице у Бишини, те у гоњењу непријатеља на правцу Криви до-Бусак.

Погинуо је у борби против остатака борбене групе «Лицов» у региону Бусак 13/14. фебруара 1945. године.

КОМНЕНОВИЋ М. ИЛИЈА

Илија Комненовић се родио на Поплату 1926. године. Син је Манојла Комненовића, земљорадник.

Половином 1944. године укључио се у рад организације Народне омладине на Поплату и почео да сарађује са НОП-ом. Крајем октобра те године ступио је у Заштитни вод Команде мјеста у Стоцу, па је обављао задатке обезбјеђења Команде мјеста и органа народне власти у Стоцу. Обављао је и курирске задатке за потребе Команде мјеста и Среског НОО у Стоцу.

Изненада се разболио и умро вршећи дужност у патроли у селу Поплат 10. I 1945. године.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 350

КУЉИЋ М. МОМЧИЛО

Момчило Куљић је погинуо у Словенији само неколико дана прије коначног ослобођења. Родио се 1924. године на Трусини, Берковићи, у породици Максима Куљића, земљорадник.

Почетком 1942. године ступио је у Трусинску партизанску чету, чији је борац био до јуна 1942. године. Послије повлачења партизанских снага у Босну остао је код своје куће на Трусини.

Крајем октобра 1944. године ступио је у 3. батаљон 13. херцеговачке НОУ бригаде и као борац 3. чете учествовао у борбама против дијелова 369. легионарског пука и 9. посадног здруга код Врањевића, Камене, Жуља, Бакрачуше, Рабине и Буска. Учествовао је и у борбама за ослобођење Острошца и Коњица.

Члан СКОЈ-а постао је у јануару 1945. године.

Обављао је дужност командира одјељења, па се истакао у једномјесечним борбама против дијелова 370. легионарског пука и 9. усташке горске дивизије код Малог Ивана, Драгаља и Рагаља.

Храбро је јуришао на положаје талијанских фашиста у борбама за ослобођење Постојне и Рауберкоманде. Погинуо је 2. маја 1945. године у нападу за овлађивање непријатељских упоришта у Рауберкоманди.*)

КУЉИЋ М. РАНКО

Половином 1944. године, у својој шеснаестој години, Ранко Куљић се придружио омладинској организацији на Трусини и почео активно да ради за НОП. Рођен је 1928. године у Трусини, Берковићи. Син је Михајла Куљића, земљорадник.

Члан СКОЈ-а постао је у другој половини 1944. године. Као скојевац учествовао је у организацији омладине на испомоћи партизанским јединицама и органима власти. Почетком 1945. године изабран је за секретара актива СКОЈ-а на Трусини, па је уз помоћ Ђурђе Самарџић, члана КПЈ и члана Општинског комитета СКОЈ-а, успјешно руководио омладинском организацијом на Трусини. Пружао је непосредну помоћ територијалним јединицама и дијеловима народне одбране у чишћењу остатака четничких банди на Трусини, Смијежници и околини.

Погинуо је 28. априла 1945. године у једној акцији чишћења терена од остатака четничких банди. Омладина Трусине изгубила је врсног активисту који је имао само седамнаест година.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 543

КУЉИЋ Ђ. РАДОВАН

Ступио је у народноослободилачке јединице у октобру 1944. године, у својој шеснаестој години. Рођен је 1928. године на Трусини, Берковићи, у породици Ђоке Куљића, земљорадник.

Борац 12. херцеговачке НОУ бригаде постао је крајем октобра 1944. године. Учествовао је у борбама против 6. усташког здруга и дијелова 369. легионарске дивизије код Читлука, Черина и Широког Бријега, те у бробама против дијелова 369. легионарског пука, милиције и четника код Биограда и Дрежња. Храбро је издржао марш на веома ниским температурама од Невесиња преко Трусине до Стоца и Чапљине. Борио се и против дијелова 6. и 9. усташког здруга и 370. легионарског пука код Чапљине, Међугорја и Читлука. Истакао се у борбама за ослобођење Мостара. Показао је примјерну храброст у борби против 370. легионарског пука и 9. усташког здруга на Иван планини.

Погинуо је почетком априла 1945. године у нападу на положаје легионара и усташа код Вихора на Иван планини, у сламању посљедњег отпора непријатеља.*)

КУЉИЋ Ђ. ВЛАДИМИР – ВЛАЈКО

Рођен је 1927. године у породици Ђоке Куљића, у селу Трусина, Берковићи. Ученик. Основну школу је завршио у Степановићеву, у Бачкој а гимназију је наставио у Новом Саду.

С породицом је маја 1941. године протјеран из Бачке, од стране мађарских фашиста.

Крајем 1943. године укључио се у рад омладинске организације на Трусини и од тада је активно радио за НОП. У СКОЈ је примљен у другој половини 1944. године. Крајем 1944. одлази у 4. батаљон 13. херцеговачке НОУ бригаде. Као борац 1. чете учествовао је у борбама против дијелова 369. легионарског пука и 9. посадног здруга код Баграчуше, Мукињаче, Вилењака, Рабине и Буска. У чети је био један од носилаца политичке активности.

У борбама за Острожац, 1. марта 1945. године, учествујући као бомбаш у нападу на непријатељске бункере, погинуо је храбри скојевац Владимир Куљић, борац 1. чете 4. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде.**)

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 516

**) 29. ХНОУ дивизија, стр. 473

ЛАСОВАН М. САВО

Био је поуздан и неустрашив курир. Рођен је 1927. године у селу Љути До, Берковићи. Син је Миле Ласована, земљорадник.

У НОБ је ступио у седамнаестој години, почетком августа 1944. године, када је постао борац 3. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде. Убрзо је као примјеран омладинац и храбар борац распоређен за курира у Штабу 3. батаљона. Као курир извршавао је одговорне задатке веома брзо и поуздано савлађујући многе непознате стазе и пречице, пролазећи кроз непријатељске редове и многе

замке, у многим борбама око Требиња, Невесиња, Мостара, Коњица и Иван планине.

Члан СКОЈ-а постао је у јануару 1945. године.

Преносећи поруке и наређења четама на Иван Седлу, погинуо је 19. марта 1945. године од дејства непријатељске артиљерије код Рудног брда на Иван планини.*)

МАРИЋ Н. БОЖО

Рођен је 1922. године у селу Ошањићи, Столац, у породици Николе и Анђе Марић, земљорадник.

Од краја 1941. године није борио на терену Стоца, него је отишао у Славонију, гдје је имао два брата.

У децембру 1944. године ступио је у јединице 7. банијске НОУ бригаде. Учествовао је у борбама против њемачких и усташко-домобранских снага на простору Петриње, Глине, Сиска и Костајнице.

Погинуо је 16. фебруара 1945. године код села Фаркаш (код Сиска), гдје је и сахрањен.**

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 496

**) Документа о породичној пензији Анђе Марић, Архив СО Столац.

МАРИЋ Ј. МАРКО

Партизански борац Марко Марић, пушкомитраљезац у 1. баталјону 3. војвођанске НОУ бригаде, рођен је 1919. године у породици Јанка и Анице Марић у селу Шћепан-Крст. Земљорадник.

Отац му, Јанко Марић, био је угледан сељак и од 1920. године био је кнез у селу. Опљачкан је и убијен у току 1921. године на Масли-нама. Мајка му, Аница, убрзо је умрла, тако да је велико имање обрађивало више сељака из Шћепан-Крста и Брштаника.

Марко Марић је био висок и веома развијен младић. Војску је служио у Краљевској гарди.

Своје село Шћепан-Крст напустио је 1942. године због четничке тираније, па се населио у Инђији, у Срему. У 1. баталјон 3. војвођанске НОУ бригаде отишао је у новембру 1944. године и убрзо постаје пушкомитраљезац. Учествовао је у форсирању Дунава код Опатовца ради одсијецања непријатељских снага у рејону Илок у децембру 1944. године. Истакао се у одлучном нападу на њемачке фашисте код Сотина и Банске. У тим борбама био је рањен, па су га са положаја рањеног извлачили болничари јединица Црвене армије. У току извлачења поновно је тешко рањен, па је подлегао ранама 7. децембра 1944. године. Претпоставља се да је сахрањен са погинулим борцима Црвене армије.*)

МАРКОВИЋ И. СТОЈАН

Рођен је 1901. године у селу Прењ, Столац, у породици Илије и Анице Марковић, земљорадник.

Због четничког терора септембра 1942. године избјегао је на терен Босанске Дубице, али се поново 1943/44. године вратио у своје село Прењ. У новембру 1944. године ступио је у 2. баталјон 14. херцеговачке омладинске НОУ бригаде. Учествовао је у току зиме 1944/45. године у низу борби против четника и дијелова 369. легионарског пука код Рабине, Бишине, Вилењака, Биограда, Горњег Невесињског поља, Зимља и Чичева. Бо-

рио се против херцеговачких и црногорских четника код Калиновика и Трнова. Учесник је борби за ослобођење Трнова. Учествовао је и у по-

*) Сјецана Бошка Марића, п. пуковника у пензији, учесника борбе код Опатовца и Банске

новном нападу на дијелове 104. ловачке дивизије, четника Сарајевске и Билећке бригаде и 3. милицијског батаљона код Трнова, првих дана јануара 1945. године.

Борац 2. батаљона 14. херцеговачке НОУ бригаде Стојан Марковић погинуо је 7. јануара 1945. године у вишедневним борбама за ослобођење Трнова.

МАРТИНОВИЋ О. ХАСАН

Био је борац Дубравског батаљона (другог) 13. херцеговачке НОУ бригаде. Рођен је 1923. године у породици Османа и Мине Мартиновић у Ходову, Столац, земљорадник.

Борац Дубравског батаљона у 13. херцеговачкој НОУ бригади постао је у августу 1944. године, па је учествовао у борбама против легионарске борбене групе »Тимел« и 9. посадног здруга у рејону Црнићи-Греда, Јасоч и Станојевићи. Истакао се у двомјесечним борбама против 738. ловачког пука, легионарске групе »Лицов« и 9. посадног здруга код Ходбине, Доњих и Горњих Врањевића, као и против дијелова борбене групе »Дубрава« и милиције код Биограда, Бабље Главе, Голуб брда, Оштре гомиле и Јасена. Учесник је борби за ослобођење Мостара и Острошца. Показао је храброст у једномјесечним борбама против дијелова 370. легионарског пука и дијелова 1. усташког здруга у рејону Мали Иван, Драгаљ, Рагаљ и Рудно брдо.

Био је примјеран и храбар борац, који је често био добровољац за извршавање одговорних задатака.

У одлучним борбама против дијелова 1. усташког здруга и 370. гренадирског пука у рејону Драгаљ, на Иван планини, крајем марта 1945. године погинуо је овај храбри борац.

МЕДАН С. СИМО

Дијелио га је само један дан до коначне побједе. Погинуо је у јуришима надомак Љубљане 8. маја 1945. године, у рејону Лок, као борац 2. батаљона 14. херцеговачке НОУ бригаде.*)

Родио се 1924. године у породици Симе Медана у селу Пољице, Столац, земљорадник.

У јулу 1944. године ступио је у партизански батаљон »Марко Ми-хић« и одмах је учествовао у борбама против дијелова 369. допунског легионарског батаљона, четника Столачке и Љубињске бригаде код Бјелојевића, Бурмаза, Г. Храсна и Љубиња. Од септембра 1944. године био је борац 2. батаљона 14. херцеговачке НОУ бригаде. Учествовао

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 561-562

је у борбама за ослобођење Стоца. Борио се против 369. легионарског пука, 9. посадног здруга и четника код Рабине, Грешка, Удрежња и у Горњем Невесињском пољу. Истакао се приликом пробоја из окружења Лакат, Кљуна и Лука а потом и у борби против четника и легионара код Калиновика и Трнова. Учесник је борби за ослобођење Крешева и Кисељака.

Свој допринос је дао у борбама за ослобођење Постојне, Ракека и Логатеца, у борбама против талијанских фашиста, белогардејаца и легионара.

Погинуо је у тренуцима када се прослављала коначна побједа, 8. маја 1945. године.

МЕДАН Р. ВЕЉКО

Рођен је 1916. године у Дабрици, Столац, у породици Ристе и Цвијете Медан, земљорадник.

Био је међу устаницима на Трусени и Дабрици крајем јуна 1941. године. У Дабричку партизанску чету ступио је у фебруару 1942. године, а почетком маја те године упућен је у 6. ударни батаљон, па је учествовао у борбама против усташке милиције и италијанских окупатора на простору Хутово-Доње Храсно.

Послије повлачења партизанских снага у Босну јуна 1942. године живио је у Дабрици.

Поново се прикључио НОП-у у фебруару 1944. године, када је постао борац 11. херцеговачке НОУ бригаде. Учествовао је у многим борбама на простору Гацка, Невесиња, Коњица, Калиновика и Иван планине. Учесник је познатог марша од Сарајева до Постојне. Када су се партизанске снаге обрачунавале са посљедњим скупинама свакојаког непријатеља (четника, белогардејаца, легионара, есесоваца, усташа и других), у борби против дијелова 2. батаљона словеначког домобранства, у ослобађању Церкнице и Логатеца, 3/4. маја 1945. године, Вељко Медан је смртно покошен.*)

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 545

МЕДАР М. МУЈКАН

Породица Мујкана Медара је међу првима осудила усташке злочине над српским живљем у јуну и јулу 1941. године. У таквој породици Мујкан Медар је рођен 1927. године у Дабрици. Син је Мује Медара.

Са седамнаест година, августа 1944. године, ступио је у 13. херцеговачку НОУ бригаду, чији ће борац остати све до ослобођења земље. Учествовао је у борбама против легионара и усташке милиције код Камене, Рабине, Жуља, Ђилог брда и Буска. Истакао се у борбама за ослобођење Острошца и Коњица и у једномјесечним борбама на Иван планини.

Члан СКОЈ-а постао је у марту 1945. године.

Учествовао је и у завршним борбама за ослобођење Постојне, Ракека и Љубљане.

Након завршетка борби за ослобођење земље вратио се у Дабрицу, гдје се одмах укључио у рад СКОЈ-а у обнови земље. Био је ангажован у гоњењу и уништавању остатака четничких банди и шкрипара. С полетом и младалачким заносом је кретао у извршење свих задатака. Његове идеале је уништила злочиначка четничка рука крајем 1945. године, када је у Дабрицу упала група четничких бандита, који су га на свиреп начин убили.

МИХИЋ Т. ВЛАДО

Био је дјечак када је рат почео. Рођен је 1928. године у селу Потком, Берковићи. Син је Томе и Цвијете Мићић.

Крајем 1944. године ступио је у Територијални батаљон Другог војног подручја, па је учествовао у разбијању остатака четничких и усташких банди код Крушева, Бурмаза, Убоска, Дабра, Хргуда и Трусине.

Као примјеран омладинац пред крај 1944. године распоређен је за курира у Команди мјеста Столац. Обављао је веома одговорно своје курирске задатке. На једном путовању сјежног јануара 1945. године седамнаестогодишњи Владо Мићић као курир, на путу за Дабар и Хргуд, упао је у четничку засједу, на домак свог села Потком. Четни-

чки зликовци нису имали обзира што се пред њима налази голобради младић. Свирепо су га ликвидирали 6. јануара 1945. године.

МУЛАЋ Х. ЂАМИЛ

Ђамил Мулаћ је рођен 1925. године у селу Равнице, Столац. Син је Хасана и Фате Мулаћ, земљорадник.

За НОБ се определио у првој половини 1944. године, па је у априлу те године ступио у 1. батаљон 12. херцеговачке НОУ бригаде, с којом је учествовао у борбама против четника на просторима Хацибегова брда, Баљака, Пилатоваца код Билеће. Учесник је борби за ослобођење Билеће. Истакао се у току VII непријатељске офанзиве у борби против њемачких легионара и четника на Сњијежници,

Трусини и Бежђећу. Показао је примјерну храброст у борбама против 369. легионарског пука, 9. посадног и 9. усташког здруга код Иванице, Бргата и Дубровачке Ријеке.

Погинуо је у борбама за ослобођење Дубровника 17/18. октобра 1944. године.*)

МУЛАЋ Х. МУЈО

Веома млад је ступио у партизанске јединице. Рођен је 1927. године у селу Дулаћи, Столац, земљорадник.

У августу 1944. године ступио је у Дубравски батаљон (други) у 13. херцеговачкој НОУ бригади. Борио се против четника код Љубиња, Капавице и Ситнице, те против легионарске борбене групе »Тимел« и дијелова 9. посадног здруга у рејону Црнићи-Греда, Јасоч, Аладинићи и Станојевићи. Истакао се у борбама против дијелова 9. посадног здруга, 738. ловачког пука и 118. извиђачког ловачког батаљона код Доњих Врањеви-

ћа, Ходбине, Малог Поља и Губавице.

У одбијању више узастопних нартаја њемачко-усташких снага на правцу Ходбина-Губавица крајем новембра 1944. године храбро је погинуо.

МУСТАФИЋ М. МУЈО

Када је формиран 2. (дубравски) батаљон 13. херцеговачке НОУ бригаде, један од првих његових бораца био је и седамнаестогодишњи Мујо Мустафић из Тријебња, Столац. Родио се 1927. године. Син је Мехе и Фате Мустафић, земљорадник.

Почетком 1944. године укључио се у рад омладинске организације у Тријебњу и Ротимљи, активно пропгирајући циљеве НОП-а. Био је борац 3. чете Дубравског батаљона с којим је учествовао у борбама против 9. посадног здруга у Дубравама, а потом и у борбама против четника код

Звијерине, Капавице, Ранковаца и других мјеста. Истакао се и у разбијању дијелова борбене групе »Тимел« и 9. посадног здруга у рејону Црнићи-Греда, Јасоч и Станојевићи.

Јула 1944. године постао је члан СКОЈ-а.

У борби против дијелова 738. ловачког пука и дијелова 9. посадног здруга храбро се борио код Доњих Врањевића, Малог Поља и Ходбине. У одбијању више узастопних напада непријатеља на правцу Ходбина-Губавица, крајем новембра 1944. године, погинуо је Мујо Мустафић, командир одјељења у 3. чети 2. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде.

ОБРАДОВИЋ А. САЛКО

Био је борац 3. батаљона 14. херцеговачке НОУ бригаде. Рођен је 1913. године у селу Боројевићи, Столац, у породици Алије и Мејре Обрадовић, земљорадник.

За сарадњу са НОП-ом определио се половином 1944. године, када је ступио у везу са активистима НОП-а у Боројевићима. У 3. батаљон 14. херцеговачке НОУ бригаде ступио је почетком новембра 1944. године и одмах кренуо у борбе против дијелова 370. легионарског пука, четника и 9. посадног здруга у Горњем Невесињском пољу, на сјека, верним обронцима Вележа, у Зимљима и Главатичеву. Учествовао је у

* У 29. ХНОУ дивизија, стр. 359-360

ОБРАДОВИЋ О. САЛКО

Када је рат почео, Салко О. Обрадовић из столачког села Боројевићи био је још дјечак. Рођен је 1927. године. Син је Омера и Неце Обрадовић.

Са седамнаест година, половином 1944. године, определијелио се за НОП учествујући у раду омладинске организације у Боројевићима и на Пјешивцу. У 13. херцеговачку НОУ бригаду ступио је почетком новембра 1944. године, па је као борац 4. батаљона прошао борбени пут од Невесиња до Постојне.

Показао је велику храброст и оданост циљевима НОБ-а у тромјесечним борбама против 369. легионарског пука и милиције, посебно се истакавши у борбама код Камене, Жуља, Вилењака, Грепка, Гњилог брда и Бакрачуше. Учествовао је и у једномјесечним борбама на Иван планини. Један је од храбрих бомбаша на Драгаљу и Рагаљу, познатим непријатељским упориштима у борбама на Иван планини.

Члан СКОЈ-а постао је почетком јануара 1945. године.

Погинуо је 1. маја 1945. године, последице више узастопних напада, у савлађивању посљедњих препрека пред Постојном.**)

току децембра у борбама против четника код Улога и Калиновика посебно се истичући у борби на правцу Калиновик-Трново. Храбро је савлађивао све препреке и тешке услове у даноноћним покретима и борбама у невестињској површи.

Послије тродневних борби против четника Сарајевске и Билећке бригаде, те дијелова 104. ловачке дивизије и усташке милиције погинуо је у борбама за ослобођење Трнова 24/25. децембра 1944. године.**)

ОБРАДОВИЋ Х. ТАХИР

Почетком новембра 1944. године, у седамнаестој години, Тахир Обрадовић је постао борац 1. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде. Родио се 1927. године у селу Боројевићи, Столац, у породици Халила и Хате Обрадовић, земљорадник.

Са аквитистима НОП-а и омладинском организацијом у Боројевићима повезао се половином 1944. године. Као борац 1. батаљона 13. херцеговачке бригаде учествовао је у окршајима са дијеловима 738. ловачког пука, 118. извиђачког батаљона и дијелова 9. усташког здруга. У тромјесечним борбама у рејону Буна, Ходбина и Доњи Врањевићи, млад и полетан, показао је све квалитете поузданог и храброг борца, спремног за извршавање свих задатака. Истакао се и у борбама на Иван планини, у вишедневним нападима на непријатељске положаје у рејону Мали Иван, Рудно брдо, Драгаљ и Рагаљ.

Храбро је погинуо 6. априла 1945. године у одлучној борби против дијелова 370. легионарског пука у рејону Ступник на падинама Игмана, у дану када је слобода стизала на улице Сарајева.**)

ОМАНИЋ М. ХАЛИЛ

Био је борац 4. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде. Рођен је 1926. године у Прењу, Столац. Син је Мује и Булсе Оманић, земљорадник.

У рад омладинске организације у Прењу укључио се почетком 1944. године. У раду је давао цијелог себе, афирмишући идеју и циљеве НОБ-а у свим акцијама. Као борац 4. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде учествовао је у борбама против дијелова 369. легионарске дивизије и усташке милиције код Жуља, Рабине, Мукињаче и Вилењака. Амбициозан, храбар и отворен, испољио је пуну одлучност у борби, јављајући се често као добровољац за извршавање појединих задатака. Показао је своју храброст и код Горњих Врањевића, Камене, Жуља и других попришта у окршајима са њемачким фашистима и усташама.

Погинуо је 25. децембра 1944. године у борбама у рејону Рабина-Мукињача.**)

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 400
**) 29. ХНОУ дивизија, стр. 542

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 518 и 524
**) 29. ХНОУ дивизија, стр. 404

ОМАНИЋ С. ЗУЛФО

Рођен је 1910. године у селу Прењ, Столац, у породици Селима и Шахе Оманић, земљорадник.

Почетком 1944. године ступио је у батаљон »Марко Мухић« с којим је, у саставу 14. херцеговачке НОУ бригаде, учествовао у борбама против дијелова 369. легионарског пука, дијелова 9. посадног здруга и четника Љубињске и Столачке бригаде. Учесник је борби за ослобођење Стоца, те борби код Рабине, Вилењака и Удужења против њемачких фашиста и усташке милиције. Примјерно је издржао вишемјесечне даноноћне бор-

бе у тешким зимским условима 1944/45. године на обронцима Прења, Вележа, Црвња, те Калиновика и Трнова. Дао је свој допринос у борбама за ослобођење Невесиња, те у гоњењу остатака 370. легионарског пука и четника Коњичке бригаде на правцу Зимље–Ханско поље–Чичево.

Млађи борци су га вољели, јер је волио да помогне другима.

Погинуо је 18. фебруара 1945. године код Коњица у борби против дијелова 370. легионарског пука и дијелова 9. усташког здруга.*)

ПАШАЛИЋ А. ХАЛИЛ

За само шест дана у партизанским јединицама погинула су два сина Ахмета и Фате Пашалић из Стоца. Старији, Халил рођен је 1925. године. Био је скроман и повучен. Иако је био бравар, није имао посла, па је оцу помагао у раду у кафани.

Половином 1944. године определијелио се за активан рад за НОП у омладинској организацији у Стоцу.

У августу 1944. године ступио је у 2. (Дубравски) батаљон 13. херцеговачке НОУ бригаде, па је учествовао у борбама против легионарске борбене групе »Тимел« и дијелова 9. посадног

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 468

здруга код Црнића–Греда, Аладинића, Локава и Станојевића. Борио се током новембра и децембра те године против 369. легионарског пука код Биограда, Бабље главе и Милошевог дола. Погинуо је у тим борбама на правцу Бабља глава – Милошев до – Понор 6/7. децембра 1944. године.*)

ПАШАЛИЋ А. ХУСО

Млађи је син Ахмета и Фате Пашалић. Рођен је 1926. године у Стоцу, радник–лимар.

За напредни омладински покрет се определијелио веома млад, па се укључио у рад омладинске организације у Стоцу. Половином 1944. године ступио је у 16. источnobосанску НОУ бригаду и као борац 3. чете 3. батаљона борио се против њемачких легионара и усташко–домобранских дијелова.

Био је храбар борац. Скроман, весео по природи, брзо је стекао повјерење код бораца у својој јединици. Убрзо је постао пушкомитрањезац, па се са пушкомитраљезом у рукама борио против легионара, усташа и четника на простору Мајевице и Власенице.

Погинуо је само 5 дана послје брата Халила. У борбама за Живинице код Тузле 11. децембра 1944. године смртно је покошен.

ПЕЈАК Х. МУХАМЕД–ХАМО

Рођен је 1921. године у породици Хасана и Мелке Пејак, у селу Црнићи, земљорадник.

У августу 1944. године постао је борац 2. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде, па је учествовао у борбама против милиције 2. бојне 9. посадног здруга у Дубравама, те против четника код Љубиња и Жабице. Дао је свој допринос у ослобађању свог родног краја, борећи се против дијелова легионарске борбене групе »Тимел« и 9. посадног здруга код Црнића–Греда, Јасоча, Локава, Станојевића и Пијесака. Учесник је ви-

шемјесечних борби код Ходбине, Малог Поља и Врањевића.

Члан СКОЈ-а постао је у фебруару 1945. године.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 396–397

Био је међу првим бомбашима у тродневним борбама за положаје Драгаљ и Рагаљ, Жељков до, Обориште и Корча, на Иван планини. Погинуо је у тешким борбама на Рагаљу и Драгаљу 6/7. марта 1945. године, у окршајима са дијеловима 370. легионарског пука и 1. усташког здруга.*)

ПЕЉА М. ЂАМИЛ

Ђамил Пеља је из столачког села Басилије, гдје је рођен 1921. године у породици Мухарема и Фатиме Пеље, отишао у 1. батаљон 13. херцеговачке НОУ бригаде у октобру 1944. године. Послије сарадње са НОП-ом прије доласка у партизанске јединице Ђамил Пеља се с пушком у руци борио против дијелова 369. легионарске дивизије и дијелова 9. посадног здруга код Пијесака, Губавице и Ходбине. Био је храбар борац који се често јављао као добровољац за извршење одговорних задатака.

У борбама против 118. извиђачког батаљона и 9. усташког здруга у рејону Ходбина, Буна и Губавица погинуо је 6/7. децембра 1944. године.**)

ПЕЉА М. ХАСАН-ХАСО

Рођен је 1918. године у Стоцу, у породици Мурата и Хатице Пеља, радник.

За НОП се определио половином 1944. године и у јулу 1944. постао је борац 13. херцеговачке НОУ бригаде. У јесен те године заробљен је од стране усташа и њемачких фашиста, па је спроведен у логор-затвор у Зеници. И у затвору у Зеници дјеловао је на линији НОП-а, али је био откривен и подвргнут мучењу и истрази.

Након саслушавања и малтретирања у затвору у Зеници, стријељан је 17. децембра 1944. године.***)

ПЕЈОВИЋ С. САВО

Саво Пејовић је био бомбаш и борац 2. чете 4. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде.

Веома млад, у седамнаестој години, постао је борац партизанског батаљона »Саво Беловић« у априлу 1944. године. Рођен је 1927. године у селу Струпићи, Берковићи. Син је Стевана Пејовића, земљорадник.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 491-494

**) 29. ХНОУ дивизија, стр. 396-397

***) Изјава Бајах Ахмета 1946. године, увјерење Општинског одбора СУБНОР-а Столац, бр. 76, 13. мај 1975. године

Послије боравка у батаљону »Саво Беловић«, распоређен је у 4. батаљон 13. херцеговачке НОУ бригаде и као борац 2. чете учествовао је у борбама против 369. легионарске дивизије и четника на Сњијезници, Трусини, Бежђећу и другим поприштима током VII непријатељске офанзиве. Учесник је борби за ослобођење Требиња, Равног и Доњег Храсна. Борио се и против легионарске борбене групе »Тимел« код Маслина и Аладинића. Храброст је показао у двомјесечним борбама против 369. легионарског пука и 9. посадног здруга код Камене, Жуља, Мукињаче, Вилењака и Оштре гомиле. Учествовао је у више узастопних окршаја од Требижата до Градине код Чапљине.

Често је био међу бомбашима и на специјалним задацима.

У одлучној борби за Градину код Чапљине 2/3. фебруара 1945. године поред десетине бораца погинуо је и Саво Пејовић, храбри борац 2. чете 4. батаљона 13. херцеговачке бригаде.*)

ПРЕМИЛОВАЦ С. МУНИБ

У витринама Спомен-подручја Јасеновац налазе се аутентични документи о илегалном раду и упућивању у концентрациони логор младог скојевца Муниба Премиловца. Рођен је у Стоцу 1925. године. Син је Салке и Хајрије Премиловац.

Када је почео рат, отац му се са породицом због усташког терора склонио у Сарајево, гдје је и Муниб радио као трговачки помоћник. У Сарајеву се млади Муниб Премиловац укључио у рад омладинске организације и почео активно да ради за НОП. Члан СКОЈ-а постао је почетком 1944. године.

Усташка полиција га је због илегалне активности ухапсила половином 1944. године, па је у полицији малтретиран и саслушаван. Усташка полиција га је упутила у концентрациони логор Јасеновац, а Жупска редарствена област НДХ у Сарајеву доставила је приликом упућивања у логор податке о илегалној активности и помагању НОП-а. Усташки органи у логору су према устаљеном мрцварењу подвргли Муниба Премиловца свирепом тортури. Млади скојевац се храбро држао и остао чврст и одан НОП-у.

Усташе су га на свиреп начин ликвидирале у логору Јасеновац у првој половини 1945. године.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 431-432

ПУДАР Д. МИЛАН

Милан Пудар из села Тријебањ је као дјечак случајно преживио усташки покољ у Тријебњу и Козицама, па се у првим ратним данима претварао од збјега до збјега. Рођен је 1927. године у породици Душана и Цвијете Пудар, земљорадник.

Крајем 1943. године, у седамнаестој години, почео је да сарађује са НОП-ом, а почетком 1944. године постао је члан СКОЈ-а.

У априлу 1944. године ступио је у 3. батаљон 13. херцеговачке бригаде, односно батаљон »Саво Беловић«. Као борац 1. чете 3. батаљона борио

се против 369. легионарске дивизије и четника на Хргуду, Дабрици, Трусини и Дабру, те против милиције 9. посадног здруга у Дубравама. Учествовао је и у борбама против њемачких фашиста у току VII непријатељске офанзиве на Снјежници, Трусини, Бежђећу и Хргуду. Учесник је борби за ослобођење Требиња, Завале и Доњег Храсна. У тромјесечним борбама против 369. легионарског пука и 9. усташког здруга код Камене, Жуља, Рабине, Бакрачуше и Буска истако се својом храброшћу. Посебно је његова храброст дошла до изражаја у борбама на Малом Ивану, у рејону Рудно брдо на Иван планини.

Био је секретар СКОЈ-а у својој чети.

Са младићким жаром нападао је на последња непријатељска упоришта приликом ослобађања словеначких крајева. У тим борбама, када је слобода била на видику, Милан Пудар, храбри скојевац 1. чете 3. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде, код Постојне, 1. маја 1945. године, смртно је погођен.*)

ПУЉИЋ В. НИКО

Нико Пуљић из столачког села Горњи Брштаник, Љубљаница, био је борац 18. славонске НОУ бригаде. Рођен је 1918. године. Син је Виде Пуљића, земљорадник.

Због четничког терора у септембру 1942. године напустио је Брштаник и настанио се у Баковачком Селу код Бакова, гдје је обављао сваколике послове да би прехранио себе и своју породицу. У јулу 1944.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 543

године ступио је у 18. славонску бригаду с којом је учествовао у борбама против њемачких фашиста и усташко-домобранских снага код Бакова, Ораховице, Гашинаца, Перичанаца, те на Папуку, Крндији и на комуникацији Нашице-Баково. Био је пушкомитраљезац који је своју храброст нарочито показао приликом седмодневних борби од 17. до 24. новембра 1944. године у ослобађању Нашица.

Храбри пушкомитраљезац 18. славонске НОУ бригаде Нико Пуљић погинуо је крајем новембра у борбама за ослобођење Нашица.

РАДИЋ Б. МАРИЈАН

Био је борац и командир вода у 3. НОУ бригади 6. личке дивизије. Родио се 1926. године у Тријебњу, Столац, у породици Бошка и Луције Радић, земљорадник. У септембру 1942. године због четничког терора напустио је Тријебањ и населио се у Славонији.

Почетком 1944. године почео је да сарађује са активистима НОП-а, а у првој половини те године постао је партизански борац у 3. бригади 6. личке дивизије НОВЈ. Кренуо је са својом бригадом на дуги марш преко источне Босне, сјеверне Херцеговине

и Црне Горе у Србију, гдје је учествовао у борбама против њемачких фашиста и четника Драже Михаиловића у продору ка Београду. Учесник је борби за ослобођење Београда.

Након ослобођења Београда са својом јединицом кренуо је у даље борбе, па је учествовао у борбама на Сремском фронту. Почетком 1945. године постављен је за командира вода, па је своју умјешност и храброст показао у борбама код Бакова, Крндије и Нашице. Иако је био веома млад, израстао је у веома доброг командира вода кога су борци необично цијенили и вољели.

Погинуо је током одлучних борби код Нашица у априлу 1945. године.

РАДОВАНОВИЋ П. СЛАВКО

Млади партизански борац Славко Радовановић из села Хатељи, Берковићи, увијек је први започињао пјесме о слободи. На жалост, слободу није дочекао. Родио се 1925. године. Син је Пере Радовановића, земљорадник.

Партизански борац постао је 10. јануара 1944. године, када је ступио у партизански батаљон »Саво Беловић«, с којим је учествовао у борбама против 369. допунског легионарског батаљона и четника на простору Дубрава, Хругда, Дабарског поља и Трусине. Након тога је распоредан у 10. херцеговачку бригаду, у њен 2. батаљон, па је учествовао у борбама против њемачких фашиста и четника, те у борбама за ослобођење Билеће и Дубровника. Храбро се борио и код Читлука и Широког Бријега против њемачко-усташких снага. Учесник је борби за ослобођење Невесиња. У једномјесечним борбама на Иван планини испољио је примјерну храброст, посебно у борби за Вихор и Лисац.

Учесник је чувеног марша 29. херцеговачке НОУ дивизије од Сарајева до Трста. Учествовао је у борбама за Опчину, предграђе Трста. Погинуо је 5/6. маја 1945. године у селу Брдце код Илирске Бистрице приликом изненадног напада дијелова 392. њемачке пјешадијске дивизије, у борби прса у прса, у тешком окршају у коме су погинули многи борци 2. батаљона 10. херцеговачке бригаде.*)

РАТКУШИЋ Х. МЕХМЕД-МЕХО

Рођен је 1921. године у селу Ошањићи, Столац, у породици Хасана и Зејне Раткушић, земљорадник.

Крајем 1942. године напустио је Ошањиће због четничког терора и населио се са породицом у Босанску Дубицу. Према непотпуној документацији, у НОВ је ступио у октобру 1944. године. Био је борац једне од босанских НОУ бригада.

Погинуо је у децембру 1944. године у борби против њемачких и усташко-домобранских снага у Славоњији.**)

РУДАН А. ХУСО

Био је борац 2. батаљона 14. херцеговачке НОУ бригаде. Рођен је 1907. године у породици Авде Рудана у селу Бурмази, Столац, земљорадник.

Почетком новембра 1944. године постао је борац 2. батаљона 14. херцеговачке бригаде, па је учествовао у борбама против њемачких

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 547-548

**) Према подацима родбине и мајке Мехе Раткушића, Зејне

фашиста и четника код Удрежња и у Горњем Невесињском пољу. Учествовао је и у једној од најтежих борби ове младе бригаде, у пробоју из окружења крајем новембра 1944. године са простора Крушевља, Кљуни, Лакат, планина Црна гора, Лука. У тој борби против дијелова 369. гренадирског пука, 9. посадног здруга и четника Невесињске бригаде, приликом пробоја из окружења, погинуо је овај храбри борац.*)

РУЖИЋ В. ДИМИТРИЈА

У октобру 1944. године, у седамнаестој години, Димитрија Ружић, омладинац са Поплата, постао је борац 12. херцеговачке НОУ бригаде. Рођен је 1927. године. Син је Видоја Ружића, земљорадник.

Активно је радио у омладинској организацији на Поплату од средине 1944. године. Као борац 4. батаљона 12. херцеговачке НОУ бригаде учествовао је у борбама против дијелова 369. легионарског пука, четника Невесињске бригаде и 9. посадног здруга код Вилењака, Удрежња и Биограда. Истакао се у борбама против дијелова легионарске борбене групе »Фишер« и 6. усташког здруга код Шурманаца, Читлука, Черина и Широког Бријега.

На простору Невесиња примјерно је издржао сурово зимске услове, а храбро се кретао на маршу, уз врло ниске температуре, преко Трусине до Стоца и Чапљине. Учесник је многих борби: против њемачко-усташких снага у ослобођењу Чапљине и Читлука, у одлучним борбама код Блатнице, Селишта, Варде, Родоча и у борбама са непријатељем приликом ослобођења Мостара. Примјерну храброст је показао и у борбама на Иван планини, у рејону Вихор.

У току априла и маја 1945. године одлучно се ангажовао на разбијању крупне групације четника Драже Михаиловића на простору Бјелимићи-Љута-Обаљ. У тој борби, у долини Неретве, 13/14. маја 1945. године, када је слобода стизала у све крајеве Југославије, часно је погинуо осамнаестогодишњи Димитрије Ружић, храбри борац 4. батаљона 12. херцеговачке НОУ бригаде.**)

САМАРЦИЋ-ГУШОВИЋ М. ДАНИЛО

Данило Самарцић-Гушовић имао је само шеснаест година када је, у јек седме непријатељске офанзиве, јула 1944. године, постао борац Омладинске чете 12. херцеговачке НОУ бригаде. Родио се 1928.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 394

**) 29. ХНОУ дивизија, стр. 567-569

године у селу Потком, Берковићи. Син је Марка и Ђурђе Самарџић, земљорадник.

Из Омладинске чете 12. херцеговачке НОУ бригаде распоређен је у октобру 1944. у 2. батаљон Десете херцеговачке НОУ бригаде, па је учествовао у борбама за ослобођење Билеће, Дубровника и Херцег-Новог. Крајем 1944. године учествовао је у борбама против дијелова 6. и 9. усташког здруга и дијелова 370. легионарског пука на правцу Чит-лук-Широки Бријег. Истакао се и у борбама за ослобођење Невесиња.

Храброст је показао у вишедневним нападима на непријатељске положаје у рејону Вихор и Лисац на Иван планини. Учествовао је и у посљедњим борбама и јуришима на упоришта окупатора на нашим западним границама, у рејону Опчине код Трста.

Погинуо је 5/6. маја 1945. године у селу Брдце код Илirsке Би-стрице, у борби против дијелова њемачке окупаторске 392. пјешадиј-ске дивизије који су изненада насрнули на кантонман његовог бата-љона.*)

САМАРЦИЋ С. ЉУБО

Рођен је 1925. године у селу Љути До, Берковићи, у породици Са-ве Самарџића. Земљорадник.

Крајем 1943. године укључио се у рад омладинске организације у Љутом Долу и почео да сарађује са активистима НОП-а. У јануару 1944. године ступио је у партизански батаљон »Саво Беловић«, однос-но 3. батаљон 13. херцеговачке НОУ бригаде. Већ у првим борбама, иако је био млад и неискусан, у окршајима са дијеловима 7. СС »Принц Еуген« дивизије и четницима Столачке бригаде током зиме 1944. годи-не на Хргуду, Влаховићима, Трусини и Дабарском пољу, показао је да је неустрашив и храбар борац.

Члан СКОЈ-а постао је у мају 1944. године.

Истакао се у борбама против дијелова 369. легионарске дивизије и четника током VII непријатељске офанзиве код Брштаника, Снјеж-нице, Трусине, Бежђећа и Давидовића, као и у борбама на Хргуду против дијелова 370. легионарског пука.

Погинуо је 8. августа 1944. године, у борбама против њемачких фашиста на Хргуду.**)

САРАЈЛИЋ О. АВДО

Авдо Сарајлић је рођен 1912. године у Стоцу, у породици Омера и Ханифе Сарајлић. Био је столар, а због немогућности да се запосли радио је у трговачкој радњи свога оца у Стоцу.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 547-548

**) 29. ХНОУ дивизија, стр. 302-303

Крајем октобра 1944. године постао је борац 4. батаљона 13. хер-цеговачке НОУ бригаде. Борио се против њемачких фашиста и ња. Показао је примјерну храброст у борбама против 369. извиђачког здруга приликом ослобађања Чапљине. Као борац 2. чете учествовао је у прелазу преко ријеке Неретве, код Чапљине и борбама у одбрани тој борби, штитећи извлачење својих другова из мостобрана, 30/31. ја-нуара 1945. године погинуо је Авдо Сарајлић.*)

СЕЛИМИЋ А. АХМЕД

Млади скојевац Ахмед Селимић из столачког села Прешивац у шеснаестој години, почетком августа 1944. године, постао је борац 2. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде. Рођен је 1928. године. Син је Алије и Фате Селимић, земљорадник.

Био је млади неустрашиви борац који се својски укључио у ору-жану борбу. Након што је био борац 2. батаљона распоређен је крајем новембра 1944. у 1. батаљон с којим иде у прве борбе по Дубравама, Хргуду, Љубињу и другим мјестима све до Требиња. Дао је свој допри-нос у борбама за ослобођење Дубрава и у гоњењу непријатеља од Гу-бавице до Буне, гдје је учествовао у вишемјесечним борбама против легионарске борбене групе »Тимел« и дијелова 9. усташког здруга, те 118. извиђачког батаљона.

Ахмед Селимић је израстао у храброг и примјерног борца, па је половином фебруара 1945. примљен у СКОЈ.

Своју храброст, другарство и оданост НОБ-у најбоље је показао током једномјесечних борби против дијелова 370. легионарског пука и 1. усташког здруга на Иван-планини. У тим борбама, у једном од не-бројених напада на усташке бункере на Драгаљу и Рагаљу крајем мар-та 1945. године, погинуо је овај храбри скојевац.**)

СЕЛИМИЋ Р. ХАСАН

Био је борац 2. батаљона 14. херцеговачке НОУ бригаде. Родио се 1907. године у селу Прењ, Столац, у породици Реџе и Мејре Сели-мић, земљорадник.

Са активистима НОП-а у Прењу почео је да сарађује у првој по-ловини 1944. године учествујући у акцијама прикупљања хране и дру-

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 428-430

**) 29. ХНОУ дивизија, стр. 492-494 и 524

гих потреба за партизанске јединице. Партизански борац постао је у октобру 1944. године, па је као борац 2. батаљона 14. херцеговачке НОУ бригаде учествовао у борбама против дијелова 369. легионарског допунског батаљона, 9. посадног здруга и четника Невесињске бригаде код Рабине, Вилењака, Удрежња и Биограда код Невесиња. Истакао се у борбама против дијелова 369. легионарског пука, дијелова 2. горског здруга и четника у Горњем Невесињском пољу. Показао је примјерну храброст и у вишедневним борбама против њемачких фашиста, милиције и четника у пробоју из окружења са простора планине Црне горе, села Придворци, Лакат и Заборани.

Погинуо је у незадрживом нападу на непријатељске положаје код села Кљуна приликом пробоја из окружења 27. новембра 1944. године.*)

СИДРАН Х. АЛИЈА

Била је храбра и хумана болничарка у 2. батаљону 13. херцеговачке НОУ бригаде. Увијек је била уз своје другове, у првој борбеној линији, прискачући у помоћ тамо гдје је у тешким борбама било најтеже. Била је жена са храбрим и топлим људским срцем које је увијек куцало за другог.

Рођена је 1922. године у радничкој породици Хусе и Нуре Сидрана. Одрасла је на обалама Брегаве а потом радила у Духанској станици у Стоцу, израстајући у дјевојку напредних погледа.

У рад омладинске организације у Стоцу укључила се у првој половини 1944. године активно помажући НОП. У октобру 1944. године ступила је у 2. батаљон 13. херцеговачке НОУ бригаде и одмах завршила кратки курс за болничарке.

Учествовала је у многим борбама: против њемачких фашиста, четника и усташке милиције код Биограда и Удрежња, против легионара борбене групе »Лицов« и милиције код Доњих Врањевића, Ходбине и Малог Поља. Храбро је издржала једномјесечне тешке борбе на Иван планини. У тешким зимским условима хитала је међу борце излажући се великим физичким напорима и животној опасности.

Мрзле су јој руке и ноге, али је она то сакривала пред борцима обављајући свој хумани задатак.

Члан СКОЈ-а постала је у ватри окршаја и борби, почетком марта 1945. године у селу Шуња.

Тешко је рањена у борбама на Драгаљу и Рагаљу. Пратила је бомбаше потврђујући своју оданост НОБ-у, показујући своју храброст, другарство и хуманост. На жалост, ране су биле смртоносне и у дивизијској болници почетком априла 1945. године.*) Борци 2. баталнијарке Алије, која је толико пута помогла својим друговима у тренуцима када је било најтеже.

ШАФРО М. ИБРО

Рођен је 1921. године у селу Ротимља, Столац, у породици Мехе и Ајкуне Шафро, земљорадник.

Борац 4. мајевичке НОУ бригаде постао је у августу 1944. године. Учествовао је у борбама против њемачких фашиста, четника и усташа на простору Мајевице, Озрена, у долини ријеке Босне и Спрече, код Шамца, Градачца и Требовца. Истакао се у борбама против њемачких фашиста, усташа и четника приликом ослобођења Живиница и Тузле.

Погинуо је у борбама за ослобођење Тузле априла 1945. године.**)

ШИНИК Ђ. ДУШАН

Душан Шиник је један од оних младића који су с одушевљењем кренули у борбу за ослобођење своје земље. Био је веома млад када је ступио у народноослободилачке јединице. Рођен је 1928. године у селу Струпићи, Берковићи. Син је Ђоке и Цвије Шиник, земљорадник.

Почетком априла 1944. године, са 16 година, ступио је у партизански батаљон »Саво Беловић«, односно 3. батаљон 13. херцеговачке НОУ бригаде. Желећи да се што прије докаже, истакао се у борбама против њемачких фашиста и четника на Хргуду и Трусини, а потом и у борбама у VII непријатељској офанзиви против њемачких легионара и четника на Снјежници, Трусини, Бежђећу и Давидовићима. Учесник је борби за ослобођење Требиња, Завале и Доњег Храсна.

Послије борби на Кравици код Требиња у октобру 1944. године примљен је у СКОЈ.

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 492-494 и 565

**) Изјаве Мије Мешкића и Салке Хубанћа

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 394

Учествовао је у тромјесечним борбама против дијелова 369. легионарске дивизије и 9. посадног здруга код Врањевића, Камене, Жуља, Бакрачуше и Буска. Храброст је показао и у борбама за ослобођење Острошца и Коњица. Јуначки је издржавао тешке једномјесечне борбе на Иван-планини.

Послије вишедневних жестоких судара са снагама њемачког 370. легионарског пука и 1. усташког здруга погинуо је у одлучним окршајима на Малом Ивану крајем марта 1945. године.*)

ШИШИЋ А. ОМЕР

Рођен је 1910. године у селу Прењ, Столац, у породици Адема и Тице Шишић, радник.

У потрази за послом 1930. године отишао је у Дубровник, гдје се запослио као физички радник. Ту се и укључио у синдикални покрет и судјеловао у борбама за радничка права. Та своја искуства преносио је приликом долазака у своје село Прењ, гдје се током 1942. и 1943. године привремено склонио.

У фебруару 1944. године напустио је Дубровник и ступио у партизански

батаљон »Михајло Ђузулан«, који је касније ушао у састав 14. херцеговачке НОУ бригаде као 3. батаљон. Као напредни радник, са доста животног искуства, храбро је кренуо у борбе против њемачких фашиста и четника Требињског корпуса и дијелова 9. посадног здруга истакавши се својим залагањем за братство и јединство и другарство међу борцима. Учесник је борби за ослобођење Требиња.

Након ослобођења Стоца учествовао је у нападу на дијелове 369. допунског легионарског батаљона и колаборационистичке милиције код Вилењака, Мукињаче и Удрежња код Невесиња.

Храбро је погинуо 5/6. новембра 1944. године у одбрани рејона Билек код Невесиња, у борбама против дијелова 370. легионарског пука и 9. посадног здруга.**)

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 511-513

**) 29. ХНОУ дивизија, стр. 387

ШТЕТА А. АДЕМ

Адем Штета је био борац 2. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде. Родио се 1925. године у селу Бурмази, у породици Алије Штета, земљорадник.

Као борац 2. батаљона 13. херцеговачке бригаде, у коју је ступио у августу 1944. године, борио се против четника на простору Љубиња, против њемачке борбене групе »Тимел« и дијелова 9. домобранског здруга у рејону Црнићи-Греда, Аладинићи, Локве и Станојевићи. Храброст је показао и у борбама против дијелова 118. њемачког извиђачког батаљона и 9. посадног здруга код Губавице и Ходбине, у рејону Доњих Врањевића и Камене.

Учесник је борби за ослобођење Острошца и Коњица. Истакао се и у борбама против дијелова 370. њемачког легионарског пука и 1. усташког здруга на Малом Ивану, Рудном брду, Драгаљу и Рагаљу, гдје је учествовао у више напада на непријатељске бункере.

У сламању последњег отпора њемачко-усташких снага на Малом Ивану 28/29. марта 1945. године у одлучном боју храбро је погинуо.*)

ШУКО Ј. МУСТАФА-МУЈО

Послије ослобођења Стоца, почетком новембра 1944. године, постао је борац 2. чете 4. батаљона 13. херцеговачке бригаде. Рођен је 1925. године у селу Ошањићи, Столац. Син је Јусе и Фатиме Шуко, земљорадник.

Чим је дошао у своју јединицу, борио се у одлучном окршају против њемачких фашиста и усташке милиције, те против дијелова 370. њемачког легионарског пука и 9. посадног здруга код Камене, Мукињаче и Вилењака код Невесиња. Учествовао је у једномјесечним борбама на Иван-планини у тешким зимским условима извршавајући задатак бомбаша на Драгаљу и Рагаљу. У тим борбама постао је и пушкомитраљезац, па се неће одвајати од пушкомитраљеза ни у чуеном маршу од Сарајева до Постојне. Послије двадесетодневног марша у рејону Јаворник и Хрушчица нападао је на бункере талијанске фашистичке легије, дијелова 118. њемачке брдске дивизије и белогардејаца.

Погинуо је у борби за ослобођење Постојне 1. маја 1945. године.**)

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 387, 511-513

**) 29. ХНОУ дивизија, стр. 543

ТЕРЗИЋ М. КРСТО

Занимљива је ратна биографија овог омладинца из Поткома, Берковићи. Рођен се 1919. године, син је Мића и Милице Терзић, земљорадник.

У новембру 1941. године постао је борац Мечанске партизанске чете Столачког НОП батаљона. Марта 1942. године био је у Омладинској чети 1. ударног батаљона и учествовао у борбама против четника код Братача, Бодежишта и села Михољаче. Дао је свој допринос и у борбама за разбијање усташког упоришта у Борчу. Учествовао је крајем априла

1942. године у борбама против усташке милиције на правцу Жегуља-Дубока-Бјелојевићи-Пребиловци. Истакао се и у борбама у одлучној разбацивању талијанских окупатора у рејону Клеши и Пребиловци. Након тих борби, после повратка из Д. Храсна, упућен је у Комбиновану чету Столачког НОП батаљона и у току 24/25. маја 1942. године борио се против талијанских фашиста и четника на Трусини.

У борбама на правцу Трусина-Берковићи 25. маја 1942. године заробили су га талијански окупатори и четници, па је био поведен на стријељање, на Хргуд. Захваљујући снажљивости и храбрости, успио је да побегне са стријељања.

Послије повлачења партизанских снага у Босну остао је у свом селу Потком.

У мају 1943. године заробљен је од стране есесоваца и спроведен у логор у Грчку, где је остао до половине 1944. године. Након доласка из логора, у другој половини 1944. године, ступио је у 2. батаљон 10. херцеговачке НОУ бригаде, па се борио против четника Билећке бригаде и учествовао у ослобођењу Билеће, а потом и Дубровника и Херцег-Новог. Истакао се и у борбама за ослобођење Читаука и ширег рејона Међугорја.

Погинуо је у борби против 6. усташког здруга и дијелова 370. легионарског пука 19. децембра 1944. године на правцу Читаук-Сретница-Добро Село.*

ТОПАЛОВИЋ С. РИСТО

Ристо Топаловић је рођен 1921. године у породици Спасоја Топаловића на Хргуду, Столац, земљорадник.

Крајем новембра 1941. године ступио је у Хргудску партизанску чету Столачког НОП батаљона. Учествовао је у познатој борби са талијанским окупатором у Дољу фебруара 1942. године. Као борац Комбиноване чете Столачког батаљона крајем априла 1942. године борио се против усташке милиције и оружника на правцу Жегуља-Бјелојевићи-Пребиловци.

Када су се партизанске снаге повукле у Босну, остао је на Хргуду.

У мају 1943. године фолксдојчерски есесовци су га отјерали у заробљеништво у Солун, у Грчку, где је остао до августа 1944. године. После вишемјесечног пробијања, из Грчке је стигао у септембру 1944. године и одмах ступио у 10. херцеговачку НОУ бригаду, с којом је учествовао у борбама за ослобођење Билеће, Дубровника и Херцег-Новог. Борио се и против дијелова 370. легионарског пука и 9. усташког здруга у Међугорју, на правцу Читаук-Широки Бријег и у нападу на гарнизон у Широком Бријегу. Истакао се и у борби против дијелова 369. легионарског пука и 9. посадног здруга и четника код Бишине, Вилењака и Удрежња. Учесник је борби за ослобођење Невесиња.

Храбро се борио и против дијелова 1. батаљона 370. легионарског пука и 369. извиђачког батаљона на Брадини и Малом Ивану. У одлучној борби за Мали Иван погинуо је 4.3. марта 1945. године.

ТОПИЋ Х. ХУСО

Хусо Топић је био борац 3. батаљона 16. источnobосанске-муслиманске НОУ бригаде. Рођен је 1914. године у селу Ошавићи, Столац, земљорадник. Син је Хализа и Хатице Топић.

Због четничког терора у октобру 1942. године отишао је са Ошавића и населио се са породицом у село Денгир код Босанског Дубице.

У септембру 1944. године одређено је за НОП, па је као борац 3. батаљона 16. источnobосанске-муслиманске бригаде учествовао у више борби до почетка 1945. године.

* У 28. НОУ дивизији, стр. 402

Погинуо је почетком 1945. године на Црвеним стијенама, на Романији.*)

ВОЈИНОВИЋ М. АХМЕД

Два сина Мехе Војиновића са Поплата код Стоца погинула су као партизански борци. Старији—Ахмед се родио 1924. године. Био је земљорадник.

За НОП се определио половином 1944. године, а у августу је постао борац 2. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде. Брзо је стекао борбено искуство и стасао у неустрашивог борца. Борио се против четника на простору Ситнице, Капавице и Љубиња, против њемачке легионарске борбене групе »Тимел« код Црнића—Греда, Јасоча и Аладинића, те у тромјесечним борбама против дијелова њемачке легионарске борбене групе »Лицов«, 118. извиђачког батаљона и 9. усташког здруга код Доњих и Горњих Врањевића, Малог Поља и Ходбине.

Показао је примјерну храброст у борбама против дијелова 118. њемачког извиђачког батаљона и 4. батаљона усташког 9. стајаћег здруга код Ходбине, Буне и Благаја. У тим борбама, у којима су њемачки фашисти и усташе често нападали положаје 1. и 2. батаљона 13. бригаде, 12/13. фебруара 1945. године код Буне погинуо је Ахмед Војиновић.**)

ВОЈИНОВИЋ М. ДЕРВО

Млађи је син Мехе Војиновића, брат је партизанског борца Ахмеда Војиновића. Рођен је 1926. године на Поплату, Столац, земљорадник.

Због опасности од четничких прогона живио је у Стоцу од друге половине 1942. до 1944. године. Половином 1944. године укључио се у рад столачке омладинске организације и активно радио на ширењу идеја НОП-а. Као добар познавалац Поплата и столачких села ангажован је за везе и курирске задатке на линији Столац—Поплат, до заселака Подбрђе, Мићићи, Бодирог, те до Боројевића и других села. Пошто је његов брат Ахмед отишао у 13. херцеговачку НОУ бригаду, Дерво је задржан на илегалном раду у Стоцу и Поплату, па је обављао разне обавјештајне задатке.

На једном од својих бројних задатака 10. августа 1944. године наишао је на прикривену патролу 369. њемачког допунског батаљона у Видову пољу. Покушао је да се извуче, али је смртно покошен.

*) Документација о породичним и инвалидским пензијама, Архива СО Столац

**) 29. ХНОУ дивизија, стр. 452—454

ЗУКАНОВИЋ Р. ОМЕР

Омер Зукановић је у јуну 1941. године осудио усташке злочине и супротставио се усташком покољу српског живља у Дабрици. Рођен је 1907. године у породици Раме Зукановића, земљорадник.

Због четничке тираније у другој половини 1942. године био је напустио своје сиромашно имање, али се 1943. године поново вратио у Дабрицу. За НОП се определио почетком 1944. године, откада је сарађивао са народноослободилачким одбором и партизанским батаљоном »Саво Беловић«. Крајем октобра 1944. године ступио је у 14. херцеговачку НОУ бригаду, у њен 4. батаљон. Прошао је борбени пут ове младе бригаде од Невесиња, Коњичке Жупе, Улога, Калиновика до Трнова. Истакао се приликом пробоја из окружења са простора Придворци, Крушевљани, планина Црна гора.

Био је један од најстаријих бораца, па је помагао млађима, нарочито борцима без ратног искуства. Био је омиљен међу омладинцима који су вољели свог чика—Омера.

Погинуо је у борбама за ослобођење Трнова 24/25. децембра 1944. године у одлучним окршајима против дијелова 104. њемачке ловачке дивизије, четника Сарајевске и Билећке бригаде и 8. домобранског посадног здруга.*)

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 400

VI

БОРЦИ 1945. ГОДИНЕ

АЈАНИЋ О. ОМЕР

Опредијелио се за идеје напредног радничког покрета под утицајем револуционара Хусе Салчића. Активно је учествовао у акцијама столачке синдикалне организације. У Стоцу је радио као столар и важио за савјесног и озбиљног радника.

Родио се 1905. године у породици Османа и Зулке Ајанић, у Стоцу.

Једно вријеме током рата радио је као столарски радник у Зеници. Почетком априла 1945. године, у периоду борби за ослобођење Зенице, прикључио се групи зеничких партизанских одреда у борбама против 181. и 7. СС њемачке дивизије. На жалост, кратко је ратовао. Крајем априла, у борбама на правцу Зеница-Добој, погинуо је као борац Зеничког партизанског одреда 5. босанског корпуса.*)

КУЧИНАР Н. ИЛИЈА

Као дјечак у јуну 1941. године преживио је усташки масакр у коме је страдало тринаесторо Кучинара и петоро тешко рањено. У ратним годинама претурало се по збјеговима. Родио се 1926. године у Бурмазима, Столац, у породици Новака и Даринке Кучинар, земљорадник.

У рад омладинске организације у Бурмазима укључио се половином 1944. године, а почетком фебруара 1945. године ступио је у 12. херцеговачку НОУ бригаду. Учествовао је у борбама за ослобођење Мостара. Истакао се у борбама против дијелова 370. легионарског пука и дијелова 9. усташког здруга код Тарчина и Хацића. Као пушкомитраљезац борио се у току априла и маја 1945. године против групе четника Драже Михаиловића на простору Иван планине, Битовње, Брадине, Улога, Калиновика и Зеленгоре.

Док се увелико славио дан побједе и ишло у обнову порушене земље, млади Илија Кучинар је још увијек ратовао учествујући са својим саборцима у разбијању и уништавању остатака четничких банди и

*) Споменница за вјечну захвалност и славу палих бораца НОР-а, Министарство НО ФНРЈ, број споменнице 158, од 29. новембра 1950. године

усташких крижара широм Херцеговине и југоисточне Босне, од Зеленогорице и Чабуље до Бјелашнице и других попришта.
Погинуо је почетком јула 1945. године у борби против одметнутих усташких крижара Стипице Сјечаја-Гегана, у долини Раме.

КУЉИЋ М. БРАНКО

Рођен је 1921. године на Трусини, Берковићи, у породици Митра Куљића, земљорадник.

За НОП се определио почетком 1942. године, када је ступио у Трусинску партизанску чету Столачког НОП батаљона. Од јуна 1942. до почетка 1945. године имао је прекид учешћа у НОП-у.

У фебруару 1945. године постао је борац 2. чете 2. батаљона 10. херцеговачке НОУ бригаде. Учесник је борби за ослобођење Невесиња, Острошца и Коњица. Храбро се борио против дијелова 909. њемачке тврђавске пјешадијске бригаде 49. фашистичке легије »Сан Марко« и дијелова 9. усташког здруга у рејону Лисац и Вихор на Иван планини, те у борбама у рејону Тарчин у долини Зујевине.

Погинуо је у борби за ослобођење Опчине код Трста 2/3. маја 1945. године.*)

КУЉИЋ Ј. МИЛОВАН

Милован Куљић је ратовао свега осам дана. Борац 1. чете 1. батаљона 13. херцеговачке НОУ бригаде постао је половином јануара 1945. године. Рођен је 1924. године у породици Јована Куљића на Трусини, Берковићи, земљорадник.

Као борац 1. чете 1. батаљона учествовао је у борбама против дијелова њемачке борбене групе »Rogge«, остатака борбене групе »Тимел« и 1. батаљона 9. усташког здруга.

Погинуо је 24. јануара 1945. године у рејону Ходбине, на тзв. »мостарским положајима«.**)

*) 29. ХНОУ дивизија, стр. 546-547

**) 29. ХНОУ дивизија, стр. 403-404 и 418

КУЉИЋ Ђ. ТОДОР

Тодор Куљић је рођен на Трусини, Берковићи, 1905. године, у породици Ђуре Куљића. Земљорадник.

Почетком 1942. године постао је борац Трусинске партизанске чете. Послије повлачења партизанских снага у Босну, јуна 1942. године, остао је на Трусини, гдје се бавио земљорадњом до 1944. године.

У другој половини 1944. године прикључио се раду за НОП и сарађивао са органима народне власти. Почетком јануара 1945. године укључио се у Територијални батаљон Другог војног подручја, па је учествовао у

чишћењу територије од остатака четничких банди и усташких крижара на подручју столачког среза. Првих мјесеци 1945. године борио се против дијелова 369. њемачког легионарског пука и четника Невесињске бригаде на правцу Удужење-Комаревци, а затим и против остатака четничких банди на простору Трусине, Дабра, Хргуда и Љубиња. Пошто је био добар познавалац терена, знатно је допринио откривању јатака и уништењу остатака четничких банди.

Погинуо је у, такођекућу у посљедњој борби и обрачуна са четничким зликовцима на челу са Бранком Куљићем 12. маја 1945. године у рејону Крупац, Сњежница.

МАРИЋ Ђ. ВИДЕ

Рођен је 1927. године у селу Голо Брдо, Бурмази, у породици Ђуре и Луције Марић, земљорадник.

Почетком маја 1942. године напустио је Бурмазе и населио се у село Одашевци код Шида, Срем, гдје је живио до 1945. године.

У фебруару 1945. године ступио је у 9. бригаду 10. крајишке НОУ дивизије, а пред крај рата је постао борац 3. далматинске НОУ бригаде. Учествовао је у уништењу преосталих квислиншких банди усташа и четника на простору Лике и Далмације.

Погинуо је у јулу 1945. године приликом уништења посљедњих остатака усташких крижара као борац 3. далматинске НОУ бригаде.*)

*) Податке дао Никола Марић и брат Виде Марића из Бурмазе

МЕКИЋ О. ОМЕР

Са својом браћом Мујом и Ахметом млади столачки ковачки радник Омер Мекић осудио је усташке злочине и покољ српског живља у Стоцу у јуну 1941. године. Рођен је 1923. године у Стоцу. Син је Османа и Зибе Мекић.

Као радник и омладинац прихватио је идеје напредне омладине и почетком 1943. године почео да сарађује са НОП-ом, али га је тада, заједно са браћом Мујом и Ахметом, ухапсила талијанска окупаторска полиција. Спроведен је у затвор Ловријенац, у Дубровник, гдје је током четворомјесечног боравка саслушаван и малтретиран. Послије истраге и полицијске тортуре предат је талијанском војном суду у Шибенику, па је у судском затвору у Шибенику остао до капитулације фашистичке Италије септембра 1943. године.

Ступио је у НОВЈ 14. фебруара 1945. године. Погинуо је 22. фебруара 1945. године у Црнићима.*)

РАДОШ К. СВЕТО

Био је дјечак када је почео рат. Рођен је 1927. године у селу Поцрње, Столац, земљорадник. Син је Крсте и Спасеније Радош.

У току рата потуцао се по збјеговима, а почетком 1945. године као осамнаестогодишњак ступио је у заштитну јединицу—пратећи вод Команде мјеста Столац. Обављао је курирске задатке, обезбјеђивао Команду мјеста и друге органе НОП-а у Стоцу. Учествовао је у разбијању и уништењу четничко-усташких банди на простору Стоца и Љубиња.

Често је био у потјерним групама и знатно је допринио откривању и уништавању четничких банди на простору Стоца и Љубиња. У једном сукобу са четничким злочинцима на простору Крушевица—Жабица код Љубиња погинуо је крајем марта 1945. године.**)

*) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 379 и 389. Евиденција СУБНОР-а Столац

**) Податке дали Сава Радош и Мехо Бећа

САЦАК С. ЂАМИЛ

Омладинац Ђамил Сацак, борац 2. батаљона 9. бригаде 23. НОУ дивизије, погинуо је уочи Дана побједе, 8. маја 1945. године.

Рођио се 1928. године у селу Поцрње, Столац, земљорадник. Син је Смаје и Мунте Сацак.

Кроз ратне вртлоге од 1941. године до 1945. када је стасавао у младића, пробијао се са породицом по многим мјестима. Током 1942. године напустио је родно мјесто и потуцао се од мјеста до мјеста да би преживио ратне тешкоће.

Као седамнаестогодишњак почетком 1945. године ступио је у 9. бригаду 23. НОУ дивизије и као борац 2. батаљона учествовао у борбама на правцу Дубица—Карловац—Загреб. У освит побједе, у одлучном окршају и разбијању заштитних дијелова њемачких и усташких снага, у рејону Зденчине код Загреба, погинуо је 8. маја 1945. године, у дану када је Загреб постао слободан град.*)

ЗИЛИЋ Б. САФЕТ

Рођен је 1914. године у Стоцу. Син је Бећири и Хате Зилић. Био је брљач, радник напредно оријентисан. Активно је учествовао у раду синдикалне организације у Стоцу, радећи заједно са комунистичким активистима Хусом Салчићем и Хасом Питићем у ЗОЈ-и на ширењу напредних идеја радничког покрета.

У току 1941/42. године дошао је у сукоб са усташким режимом, а затим и са талијанским окупационим властима. Ухапшен је половином 1942. године и спроведен у талијански затвор у Шибеник. Након издржане ка-

зне присилно је мобилисан у домобранство, одакле је побјегао.

Почетком фебруара 1945. године ступио је у 2. далматинску пролетерску НОУ бригаду, па је учествовао у борбама које је његова јединица водила у том периоду.

Погинуо је у завршним операцијама, у борби против њемачких окупатора и словеначких белогардиста код Постојне, крајем априла 1945. године, као борац 2. далматинске пролетерске НОУ бригаде**)

*) Подаци из евиденције—архива о породичним инвалидима СО Столац

**) Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 379 и 387

VII

БОРЦИ НОР-а ИЗ ДРУГИХ КРАЈЕВА ЈУГОСЛАВИЈЕ КОЛИ СУ ПОГИНУЛИ НА ТЕРИТОРИЈИ СТОЛАЧКОГ СРЕЗА

АЛИЧИЋ М. САЛКО, рођен је 1919. године у селу Локве, Чапљина. Због одређења за напредни омладински покрет избачен је из сарајевске медресе 1937. године, када се вратио у Локве, гдје се укључио у рад омладине. Од почетка 1943. активно је радио за НОП у Локвама.

Борац 10. херцеговачке бригаде постао је у августу 1943. године. Убрзо је постао члан СКОЈ-а. Крајем 1943. године примљен у КПЈ.

Од краја 1944. године био је комесар Команде мјеста Чапљине, а затим је распоређен у ОЗН-у. Радио у ОЗН-и у Мостару и Стоцу, а потом у Обласном одјељењу ОЗН-е за Херцеговину. У току 1944/45. године истакао се у низу акција против остатака усташко-четничких банди на територији Херцеговине.

Погинуо је 22. априла 1946. године на путу из Требиња у Мостар несретним случајем на домаку Стоца на једном од задатака ОЗН-е.¹⁾

АНДРИЈАШЕВИЋ С. МИЛОШ, рођен је 1920. године у селу Степен, Гацко. Подофицир бивше Југословенске војске.

У НОВ ступио 1. априла 1943. године. Био борац 1. батаљона 10. херцеговачке НОУ бригаде. Био замјеник командира чете. Члан КПЈ.

Погинуо у априлу 1944. године у борби против њемачких фашиста на Жегуљи код Стоца.²⁾

БАШИЋ М. ХАЦО, рођен 1925. године у селу Башићи код Гацка, земљорадник.

У НОВ ступио 20. септембра 1944. године. Био борац 2. батаљона 14. херцеговачке НОУ бригаде.

Погинуо 25. октобра 1944. године у борбама за ослобођење Стоца, у окршајима против дијелова борбене групе »Тимел« 369. њемачке легионарске дивизије.

БАЈАТ С. МИЛАН, рођен 1919. године у селу Корлати, Требиње, земљорадник.

Био је борац партизанске чете »Попово поље«, а затим партизанског батаљона »Михајло Ђузулан« и 14. херцеговачке НОУ бригаде.

¹⁾ Енциклопедија »Пали непобјеђени«, стр. 265, СУБНОР Столац бр. 01-262/1887.

²⁾ Спомен-књига палих бораца НОР-а и ЗФТ Гацко, стр. 47

Погинуо као борац 14. херцеговачке НОУ бригаде 29. септембра 1944. године код Стоца у борби против дијелова 369. легионарске њемачке дивизије.³⁾

БАНДОВ М. СРЕЂКО, рођен је 1923. године у селу Гргурући код Ливна, земљорадник.

Ступио у НОВ и ПОЈ јула 1942. године. Био борац Ливањског партизанског батаљона »Војин Зиројевић«, а затим 10. херцеговачке НОУ бригаде.

Погинуо у нападу на италијанско-четнички гарнизон у Стоцу 3/4. априла 1943. године као пушкомитраљезац 5. батаљона 10. херцеговачке НОУ бригаде у рејону Шиваловци, Поплат.

БУЛУТ С. ДУШАН, рођен је 1912. године у селу Пребиловци код Чапљине, земљорадник.

Крајем 1941. године определијелио се за НОП. Био је борац 10. херцеговачке НОУ бригаде, а затим Јужнохерцеговачког НОП одреда.

Погинуо је у борби против четника Столачке бригаде у селу Поплат децембра 1943. године.⁴⁾

БУЛУТ Т. СИМО, рођен је 1924. године у селу Пребиловци код Чапљине, земљорадник.

У НОВ и ПОЈ ступио 1941. године. Био борац Пребиловачке партизанске чете, Јужнохерцеговачког НОП одреда и 10. херцеговачке НОУ бригаде.

Погинуо у селу Бјелојевићи код Стоца.⁵⁾

ЧОРЛИЈА Н. ВАСИЉ, рођен је 1918. године у селу Качањ код Билеће, земљорадник.

Ступио у НОВ и ПОЈ 1941. године. Био борац Горњомекогрудске-риочке партизанске чете, 10 и 11. херцеговачке НОУ бригаде.

Члан СКОЈ-а постао је крајем 1941. године. Члан је КПЈ од октобра 1943. године.

Погинуо је 7/8. августа 1944. године као командир вода у 4. батаљону 11. херцеговачке НОУ бригаде, у борби против дијелова 369. њемачке легионарске дивизије код Поплата, Столац.⁶⁾

³⁾ »Трешњици пали у борби за слободу 1941-45«, стр. 48

⁴⁾ »Пали за слободу Чапљина-Неум«, стр. 46

⁵⁾ »Пали за слободу Чапљина-Неум«, стр. 47

⁶⁾ »Билећа у НОР и револуцији«, стр. 620

ЧУБРИЛО Т. МИЛАН, рођен је 1921. године у селу Фатници код Билеће, ученик.

Члан је СКОЈ-а од 1939. године, а КПЈ од септембра 1941. године.

Борац је НОР-а од 1941. године.

Припремао је савјетовања среских и општинских комитета СКОЈ-а априла 1942. године у Фатници. У јуну 1942. године са Херцеговачким НОП одредом отишао у Босну. Од августа 1942. године био је борац 10. херцеговачке НОУ бригаде.

Учесник је битка на Неретви и Сутјесци.

Погинуо је 5. априла 1944. године као комесар 3. чете 4. батаљона 11. херцеговачке НОУ бригаде на Жегуљи код Стоца, у борби против дијелова 369. легионарске њемачке дивизије.⁷⁾

ГАМБЕЛИЋ Д. БОЖО, рођен је 1920. године у селу Трусини, Невесиње, земљорадник.

Јуна 1941. године ступио у Трусинску устаничку чету.

У борбама 25/26. јуна 1941. године заробиле га усташе на Трусини. Одведен на Берковиће, гдје је после мучења и малтретирања стријелан од стране усташа 26. јуна 1941. године.⁸⁾

ГРЕБОВИЋ А. БЕЂКО, рођен је 1910. године у Бахорима код Гацка, земљорадник.*

У НОВ и ПОЈ ступио 1944. године. Био је борац 2. батаљона 14. херцеговачке НОУ бригаде, с којим је учествовао у борби за ослобођење Стоца.

Погинуо је у борбама против дијелова борбене групе »Тимел« 369. легионарске њемачке дивизије, 25. октобра 1944. године, у дану када је ослобађан Столац.

ИЈАЧИЋ Л. МАКСИМ, рођен је 1912. године у Тасовчићима код Чапљине, радник.

Члан КПЈ је од 1940. године. Почетком 1941. године био је секретар партијске ћелије у Тасовчићима и члан Мјесног комитета КПЈ за Чапљину.

Избјегао је први вал хапшења Срба и других напредних људи и покушао да се пробије у источни дио Херцеговине. На том путу је ухавањен од стране усташа у селу Крушево код Стоца у јулу 1941. године. Узалудно је покушавао да заведеним сељацима објасни да су на погрешном путу.

⁷⁾ »Билећа у НОР и револуцији«, стр. 630-631

⁸⁾ »Невесињци пали у борби за слободу 1941-1945«, стр. 37

* Спомен књига палих бораца НОР-а и ЖФТ Гацко 1941-1945.

Усташе су га убиле у јулу 1941. године у селу Крушево код Стоца.⁹⁾

ИЈАЧИЋ Д. ВЕЉКО, рођен је 1905. године у селу Тасовчићи код Чапљине, радник.

До 1941. године био укључен у напредни раднички покрет. После хапшења Срба и других напредних људи заједно са Максимом Ијачићем покушао да се пробије у источну Херцеговину, али је на том путу ухваћен и стријељан од стране усташа у селу Крушево у јулу 1941. године.¹⁰⁾

ЈАШАРЕВИЋ () СУЛЕЈМАН, рођен је на територији Коњица, радник.

Борац НОР-а од 1942. године. Био борац Игманске партизанске чете а затим 10. херцеговачке НОУ бригаде.

Учесник је битке на Неретви.

Погинуо 3/4. априла 1943. године у борби против талијанских фашиста и четника у гарнизону Столац.

КАРДУМ Ј. ТОМО, рођен је у селу Рапти код Требиња, земљорадник.

Борац НОР-а од 1941. године. Био борац партизанске чете »Бобани« а затим 12. херцеговачке НОУ бригаде. Политички комесар 2. чете 2. батаљона.

Погинуо у борби против дијелова њемачке окупаторске 118. ловачке дивизије и усташа 21. децембра 1943. године у селу Бурмази код Стоца.¹¹⁾

КИСИН Б. БОРИША, рођен је 1914. године у Зупцима код Требиња. Ступио у НОВ и ПОЈ 1941. године. Био борац 12. херцеговачке НОУ бригаде.

Тешко је рањен у борбама против дијелова 369. легионарске њемачке дивизије и 9. усташког здруга у току ослобађања Чапљине. Пренесен у болницу у Стоцу, али је подлегао ранама.

Сахрањен у Спомен-парку палих бораца у Стоцу.¹²⁾

КОЈОВИЋ С. МИРКО, рођен је 1919. године у Требињу, радник.

У НОВ и ПОЈ ступио 1941. године. Био борац Циварске партизанске чете, а затим 13. херцеговачке НОУ бригаде.

Погинуо у борби против борбене групе »Тимел« 369. легионарске њемачке дивизије и усташке милиције 27. октобра 1944. у Дубравама код Стоца.¹³⁾

КОВАЧЕВИЋ С. МИЛОВАН, рођен је 1920. године у селу Срђевићи код Гацка, земљорадник. Био борац 10. херцеговачке НОУ бригаде од 15. августа 1943. године. Члан СКОЈ-а.

Погинуо 6. априла 1944. године на Жегуљи код Стоца као борац 2. чете 1. батаљона 11. херцеговачке НОУ бригаде у борби против њемачких фашиста.¹⁴⁾

МИЛЕТИЋ Р. МИРКО, рођен је 1917. године у селу Бобани код Требиња, подофицир бивше Југословенске војске.

Борац НОР-а од 1941. године. Члан КПЈ од маја 1942. године.

Био командир Бобанске партизанске чете. Крајем 1942. године био замјеник команданта партизанског батаљона »Слобода«. Учествовао у бици на Сутјесци као замјеник командира чете у 6. батаљону 10. херцеговачке НОУ бригаде. Од фебруара 1944. године био замјеник команданта партизанског батаљона »Саво Беловић«, односно командант 2. батаљона 14. херцеговачке НОУ бригаде.

Погинуо у борби против четничке групе јуришних корпуса под командом Војислава Лукачевића 15. октобра 1944. године на Жегуљи код Стоца као командант 2. батаљона 14. херцеговачке НОУ бригаде.¹⁵⁾

ЛИВЊАК И. ОМЕР, рођен је 1920. године у Витини код Љубушког, радник.

Члан СКОЈ-а од 1941, а КПЈ од 1942. године.

У НОВ и ПОЈ ступио 1942. године. Био борац Мостарског батаљона, односно 3. батаљона 10. херцеговачке НОУ бригаде, а затим 13. херцеговачке НОУ бригаде.

Погинуо у борби против дијелова 369. легионарске њемачке дивизије и четника Столачке и Љубињске бригаде 6. јула 1944. године у рејону села Г. Битуња.¹⁶⁾

ЛОЈЕВИЋ Г. ЈОВО, рођен је 1925. године у Липнику код Гацка, земљорадник.

У септембру 1943. године ступио у 1. батаљон 11. херцеговачке НОУ бригаде. Члан СКОЈ-а.

Погинуо 30. марта 1944. године на Жегуљи код Стоца, у борби против њемачких фашиста и четничког гарнизона Столац.¹⁷⁾

⁹⁾ »Пали за слободу Чапљина-Неум«, стр. 51

¹⁰⁾ »Пали за слободу Чапљина-Неум«, стр. 51

¹¹⁾ 29. ХНОУ дивизија, стр. 145

¹²⁾ »Требињци пали у борби за слободу«, стр. 79/80

¹³⁾ »Требињци пали у борби за слободу«, стр. 82

¹⁴⁾ Спомен-књига погинулих бораца НОР-а и ЖФТ Гацко 1941-45, стр. 66

¹⁵⁾ »Требињци пали у борби за слободу 1941-45«, стр. 91

¹⁶⁾ »Мостарски батаљон«, стр. 350

¹⁷⁾ Монографија 29. ХНОУ дивизија, стр. 188

ПЕРИШИЋ Р. ВИДО, рођен је 1920. године у селу Тодорићи код Билеће, радник. Школовао се у трговачкој школи у Београду, гдје је радио у напредном омладинском покрету, због чега је био протјеран из Београда. Априла 1941. године дошао у родно мјесто а октобра 1941. године ступио у Симијовску партизанску чету.

Члан СКОЈ-а од 1941. а члан КПЈ од фебруара 1942. године. У марту 1943. године отишао у 10. херцеговачку НОУ бригаду. Као пушкомитраљезац тешко је рањен у нападу на талијанско-четнички гарнизон Столац 3/4. априла 1943. године. Сутрадан је подлегао ранама.¹⁸⁾

САЛАН О. ИБРАХИМ, рођен је 1916. године у Рогатици, службеник. Службовао у Стоцу.

Са НОП-ом сарађивао од 1943. године. Од 1944. године организовано радио за НОП. Учествовао у извођењу војника из њемачког гарнизона у Стоцу и њиховом пребацивању на слободну територију, у јединице 29. херцеговачке НОУ дивизије.

На једном од илегалних задатака откривен заједно са сестрама Ифетом и Мелком Басарић. Гестапо га је стријељао заједно са сестрама Басарић 15/16. септембра 1944. године.¹⁹⁾

САВОВИЋ К. ДАНИЛО, рођен је 1920. године у селу Баљци код Билеће, земљорадник.

У септембру 1941. године ступио у Баљачку партизанску чету Билећког НОП батаљона. Члан СКОЈ-а од децембра 1941. године.

У првој половини 1942. године отишао у 2. ударни партизански батаљон. Тешко је рањен у априлу 1942. године у борби против талијанских фашиста и четника. Активно радио за НОП и у току 1942/43. године, а затим ступио у партизанску чету »Владо Томановић«. Крајем 1943. године отишао у 11. херцеговачку НОУ бригаду.

Члан КПЈ је од 1944. године.

Погинуо 26. марта 1944. године као командир вода у 11. херцеговачкој НОУ бригади у борби против њемачких фашиста и четника на Жегуљи код Стоца.²⁰⁾

СИКИМИЋ С. МИРКО, рођен је 1903. године у селу Жрвањ код Љубиња, земљорадник.

Опредијелио се за напредни раднички покрет 1938. године.

Борац НОР-а од 1941. године. Члан КПЈ је од марта 1942. године.

Био је командир партизанске чете и командант сектора Љубиње-Столац. Послије повлачења партизанских снага у Босну живио у илегалству.

Четници Љубињске и Билећке бригаде ухватили га у септембру 1943. године, мучили га до изнемоглости и свирепо убили 23. септембра 1943. године у селу Забрђе код Стоца.

СИКИМИЋ Л. СТЕВО, рођен је 1919. године у селу Жрвањ код Љубиња, земљорадник.

Борац НОР-а од 1941. године. Члан КПЈ од марта 1942. године. Био командир Видушке партизанске чете. Обављао дужност члана Општинског и Среског комитета КПЈ за Љубиње.

Заједно са Мирком Сикимићем ухваћен од стране четника Билећке и Љубињске бригаде. Мучен и тучен више дана и стријељан заједно са Мирком Сикимићем 23. септембра 1943. године у насељу Забрђе код Стоца.

ШАРИЋ А. ДРАГО, рођен је 1923. године у селу Борци код Коњица, земљорадник.

У НОВ и ПОЈ ступио 1941. године. Члан СКОЈ-а од 1941. а члан КПЈ од 1942. године.

Био је борац Мостарског батаљона, а затим 13. херцеговачке НОУ бригаде.

Погинуо је у борби против дијелова 369. легионарске њемачке дивизије и четника Невесињске бригаде у јулу 1944. године на Трусини код Стоца, као командир чете у 1. батаљону 13. херцеговачке НОУ бригаде.²¹⁾

ТОМАНОВИЋ Ш. МИТАР, рођен је 1906. године у селу Бежђеђе, Невесиње, земљорадник.

Крајем јуна 1941. године ступио у Трусинску устаничку чету. Учествовао у осмодневним борбама против усташа на Трусини. У тим борбама усташе су га заробиле, одвеле на Берковиће, гдје су га последије мучења стријељале 3. јула 1941. године.²²⁾

ВРЕЋА Ђ. РИСТО, рођен је 1920. године у селу Крајковићи код Требиња, подофицир бивше Југословенске војске.

Борац НОР-а од 1941. године. Члан КПЈ од почетка 1942. године. Био је командир Шумске партизанске чете, а затим замјеник команданта партизанског батаљона »Шума«. У току 1942/43. године илегално радио у Требињу са групом чланова Среског комитета КПЈ. Крајем

¹⁸⁾ »Билећа у НОР-у и револуцији«, стр. 471-472

¹⁹⁾ Сјећања бораца столачког краја, књ. II, стр. 392

Споменик палих бораца НОР-а Рогатица, бр. 13

²⁰⁾ »Билећа у НОР-у и револуцији«, стр. 359

²¹⁾ Мостарски батаљон, стр. 356

²²⁾ »Невесињци пали у борби за слободу 1941-1945«, стр. 84

1942. године постављен за комесара партизанског батаљона »Слобода«, а априла 1943. постао командир чете у 6. батаљону 10. херцеговачке НОУ бригаде. Проглашен за народног хероја – 24. јула 1953. године.

У борбама против четника Билеће, 11. априла 1943. године тешко Обло брдо, село Врањска код Билеће, је рањен. Изнесен је из борбе и склоњен у село Блаце на Берковићима. Сутрадан, 12. априла 1943. године четници Столачке бригаде пронашли су га и тешко рањеног заклали. Бошко Ружић Дугалић хвалисао се да је он усмртио народног хероја Ристу Врећу.²³⁾

ВУЧУРОВИЋ М. БОРИША, рођен је 1923. године у селу Зупци код Требиња, земљорадник.

У НОВ и ПОЈ ступио 1941. године. Био борац партизанског батаљона »Лука Вукаловић« а затим 3. (херцеговачке) бригаде народне одбране.

Погинуо на војној дужности 25. јула 1945. године код Стоца.²⁴⁾

ВУКАСОВИЋ П. ВЕЉКО, рођен је 1923. године у селу Жаково, Требиње, земљорадник.

Био борац партизанског батаљона »Неђо Чабриновић« и партизанског батаљона »Шума«, те 14. херцеговачке НОУ бригаде.

Погинуо у борби против четника Љубињске и Столачке бригаде на Жегуљи код Стоца као борац 2. чете 3. батаљона 14. херцеговачке НОУ бригаде 15. септембра 1944. године.²⁵⁾

ЖУТКОВИЋ О. ЈОВАН, рођен је 1924. године у селу Трусина, Невесиње, земљорадник.

Крајем јуна 1941. године ступио у Трусинску устаничку чету и учествовао у борби против усташа на Трусини 25/26. јуна 1941. године. У тој борби је заробљен, одведен на Берковиће, гдје су га усташе после вишечасовног мрцварења стријелале 26. јуна 1941. године.²⁶⁾

VIII

БОРЦИ НОР-а ИЗ ДРУГИХ КРАЈЕВА ЈУГОСЛАВИЈЕ САХРАЊЕНИ У СПОМЕН- ПАРКУ ПАЛИХ БОРАЦА У СТОЦУ

²³⁾ »Требињци пали у борби за слободу«, стр. 58-59

²⁴⁾ »Требињци пали у борби за слободу«, стр. 62

²⁵⁾ »Требињци пали у борби за слободу«, стр. 60

²⁶⁾ »Невесињци пали у борбу за слободу 1941-1945.«, стр. 84

АЛИЧИЋ М. САЛКО¹⁾

БАЈАТ Р. ГОЈКО, рођен 1942. године у селу Жрвањ, Љубиње, земљорадник.

Борац НОР-а од 1943. године.

Погинуо у борби против дијелова 369. легионарске њемачке дивизије и 9. усташког здруга крајем 1944. године, код Чапљине, као борац 10. херцеговачке НОУ бригаде.²⁾

ЦЕРОВИНА Т. МИЛОШ, рођен 1920. године у селу Влаховићи, Љубиње, земљорадник.

Борац 12. херцеговачке НОУ бригаде од 1943. године. Члан СКОЈ-а од 1942.

Погинуо у борби против четника 20. децембра 1943. године на Ђурђевој глави код Љубиња као командир вода у 12. херцеговачкој НОУ бригади.

ЂУК Л. ПЕТАР, рођен 1911. године у Љубињу, земљорадник.

Ступио у НОВ и ПОЈ 1941. године. Члан КПЈ од 1942. године.

Погинуо у борби против дијелова 7. СС дивизије »Принц Еуген« 26. новембра 1943. године код Меке Груде, Билећа, као политички коме-сар чете у 10. херцеговачкој НОУ бригади.

ДОМАЗЕТ С. МИЛОРАД, рођен 1927. године у Влаховићима, Љубиње, земљорадник.

Борац НОР-а од 1941. године. Члан СКОЈ-а од 1942.

Погинуо у борби против четника Вучедолске бригаде 1944. године код Вилуса у Црној Гори као политички делегат вода у 12. херцеговачкој НОУ бригади.

ДОМАЗЕТ Ђ. НОВИЦА, рођен 1913. године у Влаховићима, Љубиње, земљорадник.

Борац НОР-а од 1941. године. Члан КПЈ од 1941.

Био командир Влаховићке партизанске чете, а затим замјеник команданта 2. ударног батаљона. У фебруару 1942. године прешао доњи ток Неретве и у саставу партизанског батаљона »Искра« постао борац 10. херцеговачке НОУ бригаде код Острошца. Обављао дужност замјеника команданта батаљона.

Учесник је битке на Неретви.

¹⁾Подаци о Салки Аличићу налазе се у претходном поглављу. Сахрањен је у Спомен-парку а није унесен на спомен-плочу.

²⁾Подаци о погинулим борцима НОР-а са територије општине Љубиње добијени су од СУБНОР-а Љубиње.

Погинуо је 14. марта 1943. године у борби са талијанским окупаторима на превоју Бахтијевица код села Зимља, Коњиц.
За изузетну храброст проглашен за народног хероја Југославије.

ГАБИНА Т. МИЛАН, рођен 1923. године у селу Жабица, Љубиње, земљорадник.
Крајем 1941. године определијелио се за НОП и постао борац Љубињског НОП батаљона.
Погинуо као борац НОР-а.

ГАБИНА Ђ. РАДИСЛАВ, рођен 1923. године у селу Жабица, Љубиње, земљорадник.
Крајем 1943. године ступио у 11. херцеговачку НОУ бригаду. Члан СКОЈ-а од 1944. године.
Погинуо у борби против дијелова 369. легионарске њемачке дивизије и 9. усташког здруга марта 1945. године на Иван планини, као борац 11. херцеговачке НОУ бригаде.

КРУНИЋ Л. МИЛАН, рођен 1907. године у Влаховићима, Љубиње, трговац.
Ступио у НОВ и ПОЈ 1941. године.
Члан КПЈ од 1941. године.
Био комесар Ситничког НОП батаљона, командант сектора Пребловци-Клепси, а затим интендант у 29. херцеговачкој НОУ дивизији.
Учесник је битке на Сутјесци.
Погинуо 1945. године у Мостару.

КРУЉ Н. МИЛОВАН, рођен 1921. године у селу Ранковци, Љубиње, земљорадник.
Борац НОР-а од 15. јула 1943. године. Члан СКОЈ-а од 1944.
Погинуо у борби против четника Билећке бригаде 12. јула 1944. године на Порјан Главици код Билеће. Био политички делегат вода у 12. херцеговачкој НОУ бригади.

ЛУЧИЋ В. МИЛАН, рођен 1915. године у селу Крушевица, Љубиње, трговачки помоћник.
Определијелио се на НОП 1941. Члан КПЈ од 1942. године.
Погинуо у борби против четника у Банчићима код Љубиња 1944. године. Био командир чете у 10. херцеговачкој НОУ бригади.

МАЛТЕЗ Ш. САВО, рођен 1910. године у селу Влаховићи, Љубиње, радник.
Члан КПЈ од 1936. године. Борац НОР-а од 1941.

Био комесар Влаховићке партизанске чете Ситничког НОП батаљона. Погинуо у борби против њемачких фашиста 14. марта 1942. године у Бадрљачама, код Љубиња.

МЕДАН С. ЛУКА, рођен 1914. године у селу Локве, Чапљина, земљорадник.
Определијелио се за НОП и октобра 1944. године ступио у 13. херцеговачку НОУ бригаду.
Погинуо у борби против дијелова 369. легионарске њемачке дивизије и 9. усташког здруга марта 1945. године у Брадини, у подножју Иван планине.³⁾

МИЋИЋ П. МИЛЕНКО. Рођен је 1908. године у Љубињу, геометар.
Веома млад се определијелио за револуционарни раднички покрет и 1938. године постао члан КПЈ.
У НОВ и ПОЈ ступио 1941. године. Био је партијско-политички радник на терену Љубиња и секретар Среског НОО за Љубиње.
Почетком априла 1943. године ухватили га четници, одвели у логор у Билећу, гдје су га више дана мучили. Четници су га стријелили 12. априла 1943. године у Билећи.

НОВОКМЕТ М. НИКОЛА, рођен 1922. године у селу Дубочица, Љубиње, земљорадник.
Борац НОР-а од фебруара 1942. године. Члан СКОЈ-а од 1942.
Радио за НОП као омладински руководилац.
Четници га ухватили, одвели у логор у Билећу, гдје су га послије вишедневног мучења стријелили.

ПЕЦЕЉ М. БРАНКО, рођен 1924. године у селу Ранковци, Љубиње, земљорадник.
Ступио у НОВ и ПОЈ августа 1944. године. Члан СКОЈ-а од 1944.
Погинуо у борби против дијелова 369. легионарске њемачке дивизије и четника Гатачке бригаде 1944. године на Чурјану код Билеће. Био борац 11. херцеговачке НОУ бригаде.

ПЕЦЕЉ Д. РАДОСЛАВ-РАТКО, рођен 1914. године у селу Дубочица, Љубиње, земљорадник.
Ступио у НОВ и ПОЈ марта 1944. године.
Погинуо у борби против дијелова 369. легионарске њемачке дивизије и четника јула 1944. године на Кобиљој глави код Гацка. Био политички делегат вода у 11. херцеговачкој НОУ бригади.

³⁾Подаци о погинулим борцима НОР-а са територије Чапљине узети су из књиге «Пали за слободу Чапљина» - Неум 1941-1945».

ПЕЦЕЉ Л. СПАСОЈЕ, рођен 1922. године у селу Жабица, Љубиње, земљорадник.
У НОВ и ПОЈ ступио у септембру 1943. године. Члан је СКОЈ-а од 1944.
Погинуо у борби против четника Невесињске бригаде 1944. године у Невесињу. Био борац 12. херцеговачке НОУ бригаде.

ПЕЦЕЉ В. ВЛАДИМИР-ВЛАДО, рођен 1915. године у селу Жабица, Љубиње, земљорадник.
У НОВ и ПОЈ ступио у септембру 1943. године.
Погинуо у борби против четника Невесињске бригаде 1944. године у Невесињу. Био борац 12. херцеговачке НОУ бригаде.

РАДИЋ А. ИЛИЈА, рођен 1912. године у селу Жрвањ, Љубиње, земљораник.
У другој половини 1941. године определијелио се за НОП. Члан КПЈ од децембра 1942. године.
Погинуо у борби против њемачких фашиста и четника Љубињске бригаде у Жрвњу код Љубиња. Био борац 10. херцеговачке НОУ бригаде.

САБЉИЋ М. ХАЛИЛ, рођен 1919. године у селу Локве, Чапљина, земљорадник.
У НОВ и ПОЈ ступио у јулу 1944. године.
Погинуо у марту 1945. године у борби против дијелова 369. легионарске дивизије и 9. усташког здруга на Иван-планини. Био командир вода у 2. батаљону 13. херцеговачке НОУ бригаде.

СИКИМИЋ С. МИРКО⁴⁾
СИКИМИЋ С. СТЕВО⁴⁾

ШАЛВАРИЦА П. РАДОСЛАВ, рођен 1913. године у Љубињу, поштански радник.
У НОВ и ПОЈ ступио 1944. године.
Погинуо у борби против дијелова 369. легионарске њемачке дивизије и усташа почетком 1945. године на Голим брдима код Мостара. Био борац 13. херцеговачке НОУ бригаде.

ШАРЕНАЦ А. МИЛОРАД, рођен 1912. године у селу Влаховићи, Љубиње, земљорадник.
Борац НОР-а од 1941. године. Члан КПЈ од 1942.
Погинуо у борби против дијелова 369. легионарске њемачке дивизије 1944. године. Био командир вода у 12. херцеговачкој НОУ бригади.

ШАТОР М. АХМЕД, рођен 1902. године у селу Локве, Чапљина, земљорадник.
Ступио у НОВ и ПОЈ септембра 1944. године.
Погинуо у борби против њемачких фашиста и усташа марта 1945. године у Бијелој код Коњица. Био борац 10. херцеговачке НОУ бригаде.

ШАТОР Ј. ДЕРВО, рођен 1915. године у селу Станојевићи, Чапљина, земљорадник.
Борац НОР-а постао почетком 1944. године.
Погинуо у борби против четника Љубињске и Столачке бригаде у септембру 1944. године у Влаховићима код Љубиња. Био борац Јужнохерцеговачког НОП одреда.

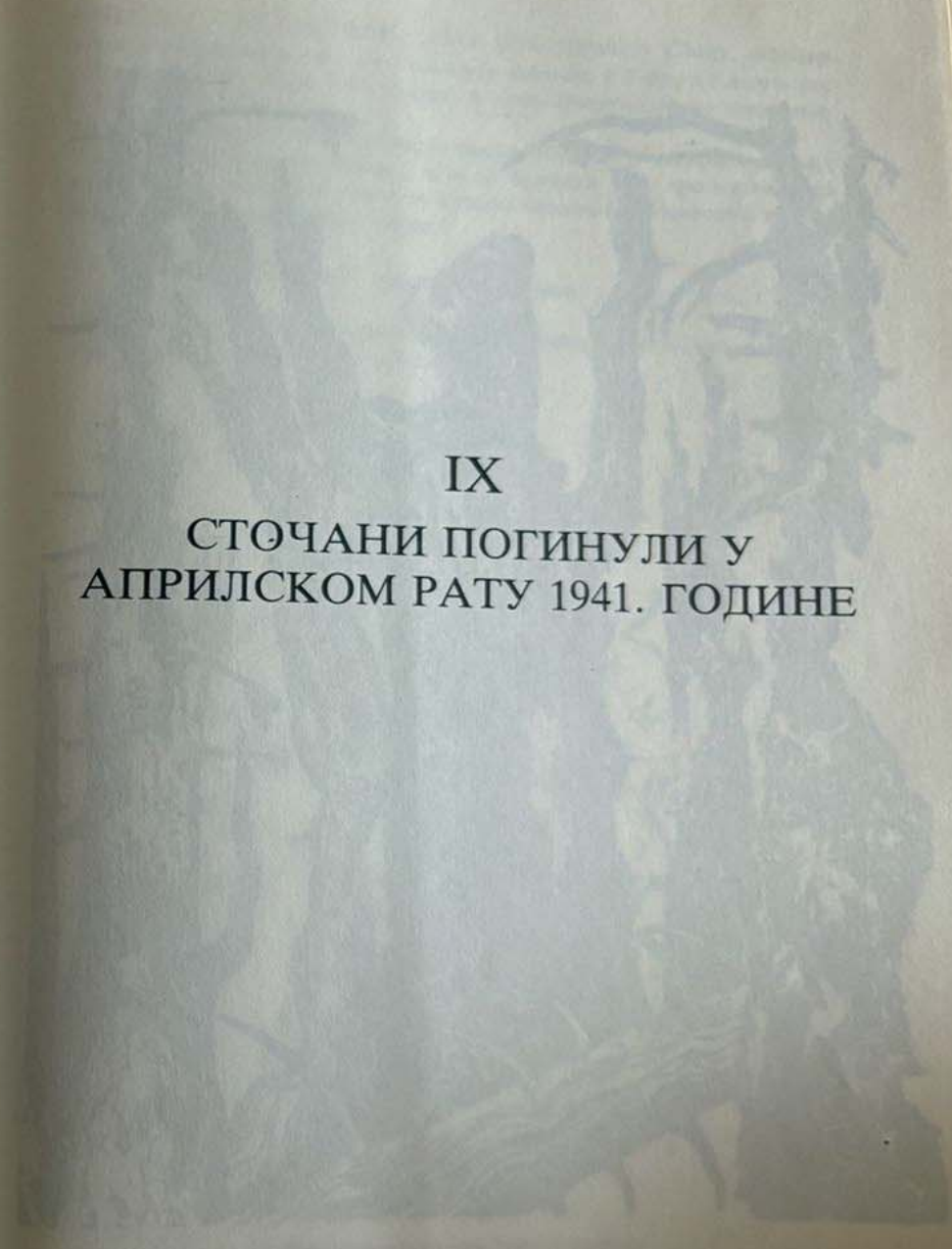
ШУЊЕ Х. ЏЕМАЛ, рођен 1925. године у селу Локве, Чапљина, ученик.
За НОП се определијелио 1943. године. Члан СКОЈ-а од половине 1943. а члан КПЈ од почетка 1944. године.
Био је борац Јужнохерцеговачког НОП одреда и 12. херцеговачке НОУ бригаде.
Као борац 12. херцеговачке НОУ бригаде погинуо на извршавању специјалног задатка у борби против усташа у Витини код Љубушког у јануару 1945. године.

ЗАКЛАН Х. ЈУСУФ, рођен је 1925. године у селу Локве, Чапљина, земљорадник.
У НОВ и ПОЈ ступио 1943. године.
Погинуо у борби против четника Столачке бригаде у априлу 1944. године у Пребиловцима код Чапљине. Био борац Јужнохерцеговачког НОП одреда.

КЕЛАВА ИВЕ АНТЕ-ЗОРКО, рођен 1916. године у Дувну, лугар, Хрват. У НОР-у од 1941. године. Члан КПЈ од 1942. године. Погинуо 16. новембра 1943. године у Долима, Билећа, у борби против њемачких есесоваца и четника као командант 5. батаљона 10. херцеговачке НОУ бригаде.

Имена бораца:
Батинић Милева, Црногорац Стево, Јањатовић Никола, Митриновић Душан, Станишић Димитрије и Томић Иван, налазе се на Спомен плочи погинулих бораца НОР-а столачког краја и за њих нисмо располага-ли одговарајућим подацима.

⁴⁾Подаци о Мирку и Стеви Сикимићу налазе се у претходном поглављу ове књиге.

IX

СТОЧАНИ ПОГИНУЛИ У АПРИЛСКОМ РАТУ 1941. ГОДИНЕ

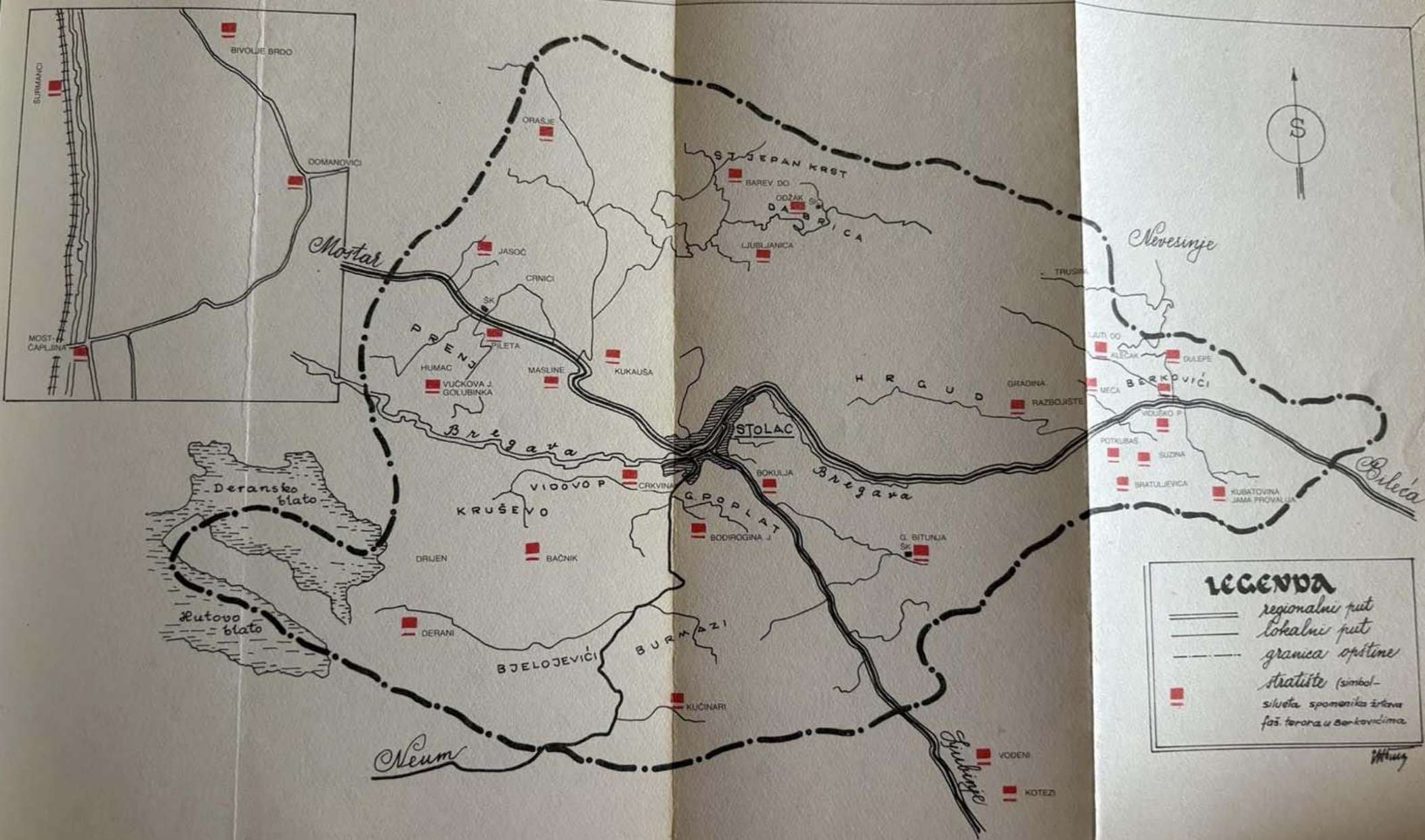
МИХИЋ С. СЛОБОДАН, рођен 1914. године у Стоцу, официр бивше Југословенске војске. Гимназију завршио у Стоцу а Нижу војну академију у Београду 1936. године, а затим Ваздухопловну извиђачку школу у Петроварадину. Бомбардујући немачке колоне из авиона »беге-19« на комуникацији Ђуприја-Светозарево-Лапово, које је бранила јака противавионска артиљерија, заједно са пилотом Владом Јањићем из Невесиња храбро погинуо 10. априла 1941. године.¹⁾

ПУХАЛО И. ЛАЗАР, рођен 1913. године у селу Прењ, Столац, земљорадник. Погинуо априла 1941. године на комуникацији Билећа-Плана као војник бивше Југословенске војске.

¹⁾Према изјави Момчила Мухића, пуковника у пензији, брата Слободанова.

ΠΡΕΣΒΥΤΗΡΙΑ

ДРУГИ ДИО

ЖРТВЕ ФАШИСТИЧКОГ ТЕРОРА
И ЦИВИЛНЕ ЖРТВЕ РАТА

I
ЖРТВЕ ФАШИСТИЧКОГ ТЕРОРА

АБРАМОВИЋ АЛЕКСЕ АНИЦА, рођена 1929. године у селу Меча, Берковићи, Столац, ученица основне школе, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Меча, Берковићи, од стране усташа.*

АБРАМОВИЋ САВЕ ЦВИЈЕТА, рођена 1898. године, живјела у селу Меча, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Меча, Берковићи, од стране усташа.

АБРАМОВИЋ АЛЕКСЕ МИЛИЦА – МИЛА, рођена 1931. године у селу Меча, Берковићи, Столац, ученица основне школе, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Меча, Берковићи, од стране усташа.

АБРАМОВИЋ БЛАГОЈА МИТРА, рођена 1870. године у селу Меча, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 24. јуна 1941. године у селу Меча, Берковићи, од стране усташа.

АБРАМОВИЋ АЛЕКСЕ СТАНА, рођена 1924. године у селу Меча, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Меча, Берковићи, од стране усташа.

АЛЕКСИЋ ИВАНА ЈАЊА, рођена 1887. године у селу Прењ, у породици Маслаћ, домаћица, Хрватица. Убијена од стране четника 27. септембра 1942. године у селу Ходово, гдје је касније и сахрањена.

АНДРИЋ () АНЂА, рођена 1880. године у селу Тасовчићи, Чапљина, супруга Андрић Тодора, живјела у селу Прењ, Црнићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 29. априла 1942. године у селу Прењ, бачена у јаму Голубинка у селу Прењ од стране усташа.

АНДРИЋ САВЕ АНЂА, рођена 1913. године у селу Опличићи, живјела у селу Прењ, Црнићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 29. априла 1942. године и бачена у јаму Голубинка у селу Прењ, од стране усташа.

АНДРИЋ ЛАЗАРА БОЖИЦА, рођена 1891. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 29. априла 1942. године у селу Прењ, и бачена у јаму Рудине-Прењ, од стране усташа.

АНДРИЋ ИЛИЈЕ БРАНКО, рођен 1907. године у селу Прењ, Црнићи, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у селу Пилета, а затим бачен у ријеку Неретву, од стране усташа.¹⁾

* Сва објашњења и цитати налазе се у прилогу књиге.

АНДРИЋ РИСТЕ ДАРИНКА, рођена 1903. године у селу Ошањини, Столац, супруга Андрић Душана, живјела у селу Прењ, Црнићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 29. априла 1942. године у селу Прењ, од стране усташа.

АНДРИЋ РИСТЕ ДАРИНКА, рођена у Хргуду, а живјела у селу Прењ, Црнићи, Столац, Српкиња, домаћица. Погинула 29. априла 1942. године у селу Прењ, и бачена у јаму Голубинка у Прењу, од стране усташа.

АНДРИЋ НИКОЛЕ ДУШАН, рођен 1902. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у селу Пилета, а затим бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

АНДРИЋ АНДРИЈЕ ЂУРЂА, рођена 1910. године у селу Пребиловци, Чапљина, домаћица, Српкиња. Убијена 29. априла 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, и бачена у јаму Голубинка у селу Прењ, од стране усташа.

АНДРИЋ БОШКА ЂУРЂА, рођена 1900. године у селу Поплат, живјела у Прењу, Црнићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 29. априла 1942. године у селу Прењ, и бачена у јаму Голубинка, у селу Прењ, од стране усташа.

АНДРИЋ ЛАЗАРА ГОЈКО, рођен 1912. године у селу Прењ, Црнићи, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у селу Пилета, Црнићи, Столац, и бачен у јаму Бивоље Брдо од стране усташа.²⁾

АНДРИЋ МИТРА ГОСПАВА, рођена 1890. године у селу Поплат, у породици Комненовић. Удата у село Прењ за Трифка Андрића, домаћица, Српкиња. Убијена 29. априла 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, и бачена у јаму Голубинка – Прењ од стране усташа.

АНДРИЋ ИЛИЈЕ ИЛИНКА, рођена 1881. године у селу Козице, Ходово, домаћица, Српкиња. Убијена 29. априла 1942. године у селу Прењ, Црнићи, од стране усташа и бачена у јаму Голубинка.

АНДРИЋ МИЛАНА КОСА, рођена 1926. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, бавила се земљорадњом и сточарством, Српкиња. Убијена 30. априла 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, бачена у такозвану Вучју јаму у селу Прењ, од стране усташа.

АНДРИЋ РИСТА ЈЕЛКА, рођена 1908. године у селу Козице, супруга Саве Андрић, живјела у селу Прењ, Црнићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 29. априла 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, од стране усташа.

АНДРИЋ ДУШАНА ЉЕПОСАВА, рођена 1931. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, ученица основне школе, Српкиња. Убијена 29. априла 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, и бачена у јаму Голубинка у селу Прењ, од стране усташа.

АНДРИЋ ЂОРЂА МАРА, рођена 1900. године у селу Опличићи а живјела у селу Прењ, Црнићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 29. априла 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац и бачена у јаму Рудине у селу Прењ од стране усташа.

АНДРИЋ НИКОЛЕ МАРА, рођена 1880. године у селу Пребиловци, Чапљина, са мјестом боравка у Прењу, домаћица, Српкиња. Убијена 29. априла 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, од стране усташа.

АНДРИЋ ИЛИЈЕ МИХАЈЛО, рођен 1895. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, жандарм за вријеме старе Југославије, Србин. Ухапшен 3. јуна 1941. године у Прењу, одведен у Аладиниће, одакле га је Маслаћ Мартин, усташки таборник, упутио уз пратњу усташа Столац. Успут негдје убијен.

АНДРИЋ НИКОЛЕ МИЛАН, рођен 1899. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у селу Пилети и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

АНДРИЋ МИХАЈЛА МИЛЕНКО, рођен 1934. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, дијете, Србин. Убијен 30. априла 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, и бачен у Вучју јаму у селу Прењ од стране усташа.³⁾

АНДРИЋ МИЛАНА МИЛЕНКО, рођен 1928. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, ученик основне школе, Србин. Убијен 30. априла 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, и бачен у Вучју јаму у селу Прењ, од стране усташа.

АНДРИЋ РИСТЕ МИЛЕВА, рођена 1930. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, ученица основне школе – дијете, Српкиња. Убијена 29. априла 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, и бачена у јаму Голубинка, Прењ, Црнићи, од стране усташа.

АНДРИЋ ЛАЗАРА МИТРА, рођена 1894. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 30. априла 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, и бачена у јаму Рудине-Прењ, од стране усташа.

АНДРИЋ РИСТЕ НЕЂО, рођен 1928. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, ученик основне школе, земљорадник, Србин. Убијен 29. априла 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, и бачен у јаму Рудине, у селу Прењ, од стране усташа.

АНДРИЋ ДУШАНА НИКОЛА, рођен 1936. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, дијете, Србин. Убијен 29. априла 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, и бачен у јаму Рудине у селу Прењ од стране усташа.⁴⁾

АНДРИЋ ТОДОРА ПАВЛЕ-ПАЈО, рођен 1898. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, дугогодишњи кнез села, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у селу Пилета, Црнићи, Столац, а затим бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

АНДРИЋ САВЕ РАДЕ, рођен 1920. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 29. априла 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, и бачен у јаму Рудине – Прењ, од стране усташа.

АНДРИЋ СТОЈАНА РИСТО, рођен 1889. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, и бачен у јаму Голубинка у селу Прењ, од стране усташа.

АНДРИЋ НИКОЛЕ САВА, рођен 1907. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. у селу Пилета, Црнићи, Столац, и бачен у ријеку Неретву, од стране усташа.

АНДРИЋ САВЕ СЕНА, рођена 1934. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 29. априла 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, и бачена у јаму Голубинка – Прењ, од стране усташа.

АНДРИЋ ЛАЗАРА СИМАНА, рођена 1888. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 29. априла 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, и бачена у јаму Голубинка – Прењ, од стране усташа.

АНДРИЋ ТОДОРА СИМАНА, рођена 1910. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 29. априла 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, и бачена у јаму Рудине – Прењ, од стране усташа.

АНДРИЋ БРАНКА СОФИЈА, рођена 1939. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 29. априла 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, и бачена у јаму у селу Прењ, од стране усташа.

АНДРИЋ ИЛИЈЕ СПАСО, рођен 1913. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у рејону Долуми-Прешивац, Црнићи, Столац, од стране усташа.

АНДРИЋ ТРИПЕ СТОЈА, рођена 1903. године у селу Поплат, у породици Комненовић, супруга Андрић Павла, живјела у селу Прењ, Црнићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 29. априла 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, и бачена у јаму Гробље-Прењ од стране усташа.

АНДРИЋ АНДРИЈЕ ТРИВКО, рођен 1890. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у селу Пилета, Црнићи, Столац, а затим бачен у јаму у селу Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

АНДРИЋ РИСТЕ ВЛАДО, рођен 1924. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Пилета, Црнићи, Столац, од стране усташа, који су га бацили у непознату јаму.

АНДРИЋ МИХАЈЛА ВЛАЈКО, рођен 1932. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, ученик основне школе, Србин. Убијен 29. априла 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, и бачен у јаму у селу Прењ од стране усташа.

АНДРИЋ САВЕ ЗДРАВКА, рођена 1938. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 29. априла 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, и бачена у јаму у селу Прењ од стране усташа.

АНДРИЋ ДУШАНА ЗОРКА, рођена 1938. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 29. априла 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, од стране усташа.

АНДРИЋ МАКСИМА ЗОРКА, супруга Бранка Андрића, рођена 1909. године у Берковићима, домаћица, Српкиња. Убијена 29. априла 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац од стране усташа.

АНТУНОВИЋ ПЕРЕ ЦВИЈЕТА удова Пере, рођена 1895. године у селу Ходово, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 24. септембра 1942. године у селу Ходово и бачена у јаму Љуца, Ходово, Столац, од стране четника.

АНТУНОВИЋ ШИМУНА ЦВИЈЕТА, рођена 1908. године у селу Кошћела, Крушево, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена јуна 1942. године у селу Крушево-зеселак Кошћела. Столац, од стране четника.

АНТУНОВИЋ ЈОВЕ ЂЕТКО, рођен 1908. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у Клечку од стране усташа.

АНТУНОВИЋ ЈОВЕ ДАНИЛО, рођен 1905. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране усташа.

АНТУНОВИЋ ТОДОРА ГОЈКО, рођен 1929. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, ученик основне школе, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране усташа.

АНТУНОВИЋ ТОДОРА ЈАНКО, рођен 1931. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране усташа.

АНТУНОВИЋ РИСТЕ ЈОВО, рођен 1873. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране усташа.

АНТУНОВИЋ ТОДОРА МИШО, рођен 1925. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране усташа.

АНТУНОВИЋ ЛАЗЕ РИСТА, рођена 1876. године, живјела у селу Клечак, Берковићи, домаћица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године од стране усташа у селу Клечак, Берковићи, Столац.

АНТУНОВИЋ РИСТЕ РИСТА, рођена 1890. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране усташа.

АНТУНОВИЋ ЈОЗЕ ВИДОЈЕ, рођен 1898. године у Крушеву, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен крајем јуна 1942. године у засеок Кошћела, Крушево, од стране четника.

АВДАЛОВИЋ () ВОЈИСЛАВ, рођен 1906. године у Невесињу, по занимању учитељ, Србин. Ухапшен 1/2 августа 1941. године, у Стоцу, затим одведен, убијен и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

АВДИЋ МЕХЕ ФАТА, рођена 1892. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БАБИЋ МАТЕ ЛУКА, рођен 1882. године у селу Прењ, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 10. септембра 1942. године у Прењу, од стране четника.

БАЈИЋ НИКОЛЕ АНИЦА, рођена 1862. године у Шевањ-Њивама, Чапљина. Хрватица, старица. Убијена септембра 1942. године у селу Прењ, од стране четника.

БАЈИЋ (....) ЈАЊА, супруга Бајић Стјепана, са мјестом боравка у селу Прењ, Црнићи, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 22. 9. 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, од стране четника.

БАЈИЋ МАРКА СТЈЕПАН, рођен у Прењу, гдје је и живио, земљорадник, Хрват. Убијен 22. 9. 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, од стране четника.

БАКУШИЋ ЈОВЕ БОСИЉКА, рођена 1916. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране усташа.⁹⁾

БАКУШИЋ БОЖЕ ЦВИЈА, рођена 1932. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, ученица основне школе, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БАКУШИЋ БОЖЕ ДАНА, рођена 1929. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, ученица основне школе, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БАКУШИЋ БОЖЕ ГОЈКО, рођен 1935. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БАКУШИЋ ЛАЗЕ ЈОВО, рођен 1889. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БАКУШИЋ БОЖЕ МИЛА, рођена 1926. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, бавила се земљорадњом и сточарством, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БАКУШИЋ ЈОВЕ МАРКО, рођен 1935. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БАКУШИЋ РИСТЕ ОБРЕНИЈА, рођена 1894. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БАКУШИЋ ЈОВЕ ПЕТРУША, рођена 1894. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БАКУШИЋ ЈОВЕ СЌВА, рођена 1922. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БАКУШИЋ ЛАКЕ СЌВА, рођена 1894. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БАКУШИЋ ЈОВЕ ВАСО, рођен 1919. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БАКУШИЋ ЛАКЕ ВИДОЈЕ, рођен 1892. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БАЛАВАЦ ОСМАНА ХАЛИЛ, рођен 15. новембра 1921. године у селу Аладинићи, Црнићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 2. октобра 1943. у рејону Илина главица, Пјешивац, Столац, од стране усташких оружника.

БАЈГОРИЋ АЛИЈЕ ОМЕР, рођен 1865. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен септембра 1942. године у селу Дабрица, Столац, од стране четника.

БАЉИЋ ОМЕРА ХАЛИЛ, рођен 1888. године у селу Крушево-Ораховица, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен концем маја 1942. године у селу Ораховица, Крушево, Столац, од стране италијанских фашиста.

БАЉИЋ СЕЛИМА ХАТА, рођена 1912. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 1944. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, од стране усташа.

БАЉИЋ ИБРЕ ХУСО, рођен 1894. године у селу Крушево-Ораховица, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен концем маја 1942. године у селу Ораховица, Крушево, Столац, од стране италијанских фашиста.

БАТИНИЋ МИТРА МИХАЈЛО, рођен 1910. године у селу Кубаш, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 1942. године у мјесту Ракова Нога, Невесиње.

БЕЋА МУРАТА АДИЛА, рођена 1930. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, од стране групе српских шовиниста.

БЕЋА БАЈРЕ АЛИЈА, рођен 1935. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.⁶

БЕЋА МУРАТА ЋАМИЛА, рођена 1924. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, бавила се земљорадњом и сточарством, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БЕЋА МУРАТА ДУДА, рођена 1928. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, ученица основне школе, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БЕЋА МУРАТА ФАДИЛА, рођена 1937. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БЕЋА ХАЛИЛА ФАТА, рођена 1918. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БЕЋА МУРАТА ХАЛИЛ, рођен 1935. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Берковићи од стране српских шовиниста.

БЕЋА МУРАТА ХАМИД, рођен 1935. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БЕЋА ОСМАНА МЕЛЋА, рођена 1901. године у Невесињу, живједа у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БЕЋА МУРАТА МЕВЛИДА, рођена 1933. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, ученица основне школе, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БЕЋА МЕХЕ МУЈО, рођен 1938. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БЕЋА ЈУСЕ МУНТА, рођена 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, једногодишње дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БЕЋА АДЕМА МУСТАФА, рођен 1939. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БЕЋА АХМЕТА НАЈЛА, рођена 1914. у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БЕЋА СМАЈЕ НУРА, рођена 1919. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БЕЋА САЛКЕ ОМЕР, рођен 1873. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БЕЋА МУРАТА РАМО, рођен 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране српских шовиниста.

БЕЋА МЕХЕ СМАЈО, рођен 1935. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БЕЋА АДЕМА ШАЋИРА, рођена 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БЕЋА БАЈРЕ ШЕФИКА, рођена 1937. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БЕЋА ХАЛИЛА ЗЕЈНА, рођена 1891. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 21. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране српских шовиниста.

БЕЋА САЛКЕ ЗЕЈНА, рођена 1904. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БЕЋА ХАЛИЛА ЗЛАТКА, рођена 1875. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Клечак, Берковићи, од стране групе српских шовиниста.

БЕГОВИЋ ВЕЛИЈЕ ЈАШАР, рођен 1920. године, у селу Дабрица, Столац, вјероучитељ, хоџа, Муслиман. Енергично се супротстављао усташким звјерствима у Дабрици. Убијен септембра 1942. године у селу Врањевићи, Мостар, од стране четника.

БЕХРАМ ЈУСУФА АДЕМ, рођен 1890. године у селу Ротимља, Ходово, Столац, зидар, Муслиман. Убијен 10. децембра 1941. године на путу Ходбина-Ротимља од стране усташа.

БЕЛОВИЋ ЈОВЕ ДАРИНКА, рођена Шкрба, 1904. године у селу До, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 23. децембра 1943. године у Стоцу од стране њемачких есесоваца.

БЕЛОВИЋ ЂУРЕ СТОЈАН, рођен 1873. године у селу Хргуд, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године на стратишту у Видову пољу код Стоца од стране усташа.

БЕШО АЛИЈЕ ХАЛИЛ, рођен 1874. године у селу Баране, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 4. априла 1943. године у Стоцу од стране италијанских фашиста.

БЕШО АЛИЈЕ ИБРО, рођен 1884. године у селу Баране, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 21. фебруара 1943. године у селу Баране, Столац, од стране четника.

БЕШО МУЈЕ МЕХО, рођен 1897. године у Стоцу, радник, кочијаш, Муслиман. Убијен 25. новембра 1943. године у Јасочу, село Црнићи, Столац, од стране усташа.

БИБЕРЦИЋ САВЕ АНИЦА рођена 1916. године у селу Меча, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране усташа.

БИБЕРЦИЋ БОШКА БОРИНКА, рођена 1904. године у Стоцу, домаћица, Српкиња. Јануара 1942. године отјерана у јасеновачки логор и тамо убијена октобра 1944. године од стране усташа.

БИБЕРЦИЋ ЂУРЕ БОСА, рођена 1939. године у селу Берковићи, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране усташа.

БИБЕРЦИЋ ДАНИЛА БРАНИСЛАВ, рођен 1931. године у Стоцу, дијете, ученик, Србин. Отјеран 1944. године у Јасеновац и тамо убијен 29. 9. 1944. од стране усташа.

БИБЕРЦИЋ СИМЕ ЦВИЈА, рођена 1865. године у селу Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране усташа.

БИБЕРЦИЋ МАРКА ДАНИЛО, рођен 1900. године у селу Берковићи, Столац, службеник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у Вучкову јаму у Прењу од стране усташа.

БИБЕРЦИЋ СЛАВКА ДИВНА, рођена 1913. године у селу Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране усташа.

БИБЕРЦИЋ ТРИПЕ ЂУРО, рођен 1905. године у селу Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране усташа.⁷⁾

БИБЕРЦИЋ САВЕ КОСТАДИН, рођен 1931. године у селу Берковићи, Столац, ученик основне школе, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране усташа.

БИБЕРЦИЋ ДАНИЛА МАРА, рођена 1906. године у Стоцу, домаћица, Српкиња. Отјерана 1941. године у јасеновачки логор и тамо убијена 16. 9. 1944. од стране усташа.

БИБЕРЦИЋ НИКОЛЕ МАРА, рођена 1908. године у селу Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране усташа.

БИБЕРЦИЋ ЂУРЕ МИЛЕВА, рођена 1940. године у селу Берковићи, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране усташа.

БИБЕРЦИЋ САВЕ НАТАЛИЈА, рођена 1930. године у селу Берковићи, Столац, ученица основне школе, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране усташа.

БИБЕРЦИЋ САВЕ НЕВЕНКА, рођена 1931. године у селу Берковићи, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране усташа.

БИБЕРЦИЋ САВЕ НИКОЛА, рођен 1933. године у селу Берковићи, Столац, ученик основне школе, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране усташа.

БИБЕРЦИЋ ТРИПЕ НИКОЛА, рођен 1900. године у селу Берковићи, Столац, официр бивше југословенске војске, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране усташа.

БИБЕРЦИЋ ЈОВЕ ПЕРО, рођен 1894. године у Стоцу, радник-поштар, Србин. Одведен 27. јуна 1941. године из усташког затвора у Стоцу и убијен у Врховнику, Опличићи, Чапљина, од стране усташа.

БИБЕРЦИЋ ДАНИЛА РАДОЈКА, рођена 1928. године у Стоцу, дијете, Српкиња. 1941. године отјерана у јасеновачки логор и тамо убијена 26. септембра 1944. од стране усташа.

БИБЕРЦИЋ ДАНИЛА РАНКО, рођен 1935. године у Стоцу, дијете, Србин. Отјеран 1941. године у јасеновачки логор и тамо убијен 26. септембра 1944. од стране усташа.

БИБЕРЦИЋ ПЕРЕ РАНКО, рођен 1936. године у Стоцу, дијете, Србин. Јануара 1942. године отјеран у јасеновачки логор и тамо убијен 16. септембра 1944. од стране усташа.

БИБЕРЦИЋ ЈОВЕ РАТКО, рођен 1903. године у Стоцу, радник-столар, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму у Видово поље код Стоца од стране усташа.⁸⁾

БИБЕРЦИЋ ДАНИЛА СЛАВКО, рођен 1936. године у Стоцу, дијете, Србин. Отјеран 1944. године у јасеновачки логор и тамо убијен 26. септембра 1944. од стране усташа.

БИБЕРЦИЋ ДАНИЛА СЛАВОЈКА, рођена 1933. године у Стоцу, ученица основне школе. Српкиња. Отјерана 1941. године у јасеновачки логор и тамо убијена 26. септембра 1944. од стране усташа.

БИБЕРЦИЋ ПЕРЕ СЛАВОЈКА, рођена 1928. године у Стоцу, ђак, Српкиња. Отјерана из Стоца јануара 1942. године у Јасеновац и тамо убијена октобра 1944. од стране усташа.

БИБЕРЦИЋ ЂУРЕ СОФИЈА, рођена 1935. године у селу Берковићи, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране усташа.

БИБЕРЦИЋ САВЕ СТАНА, рођена 1932. године у селу Берковићи, Столац, ученица основне школе, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране усташа.

БИБЕРЦИЋ ЂУРЕ ТРИПО, рођен 1859. године у селу Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране усташа.⁹⁾

БИБЕРЦИЋ ЂУРЕ ВЕСА, рођена 1931. године у селу Берковићи, Столац, ученица основне школе, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране усташа.

БИБЕРЦИЋ ДАНИЛА ЖАРКО, рођен 1938. године у Стоцу, дијете, Србин. Отјеран 1941. године у јасеновачки логор и тамо убијен 26. септембра 1944. од стране усташа.

БЈЕЛИЦА ТОДОРА АНЂА, рођена 1903. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БЈЕЛИЦА МИЛЕ БЛАГОЈЕ, рођен 1870. године у селу Меча, земљораник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Меча, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БЈЕЛИЦА РИСТЕ БОЖИЦА, рођена 1922. године у селу Предолје, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 12. августа 1943. године у селу Поткубаш, Столац, од стране њемачких нациста и четника.

БЈЕЛИЦА САВЕ БОЖИЦА, рођена 1940. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, једногодишње дијете, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године на Трусини од стране усташа.

БЈЕЛИЦА ЛАЗЕ ДАРИНКА, рођена 1907. године у селу Поткубаш, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Меча, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БЈЕЛИЦА ШПИРЕ ДАРИНКА, рођена 1894. године у селу Крушевица, Љубиње, са сталним мјестом боравка у селу Поткубаш, Берковићи, домаћица, Српкиња. Убијена 12. августа 1943. године у селу Поткубаш, Столац, од стране њемачких нациста и четника.

БЈЕЛИЦА САВЕ ДЕСА, рођена 1934. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године на Трусини од стране усташа.¹⁰⁾

БЈЕЛИЦА БЛАГОЈА ДОСТИЊА, рођена 1890. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Меча, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БЈЕЛИЦА НОВИЦЕ ДУШАНКА, рођена 1936. године у селу Поткубаш, Берковићи, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 12. августа

1943. године у селу Поткубаш, Столац, од стране њемачких нациста и четника.

БЈЕЛИЦА МИЛЕ ЂУРО, рођен 1870. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Меча, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БЈЕЛИЦА ЈОВЕ ГОСПАВА, рођена 1863. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БЈЕЛИЦА ВАСИЛИЈА ГОСПАВА, рођена 1922. године у селу Крушевица, Љубиње, домаћица, Српкиња. Убијена 12. августа 1943. године у селу Поткубаш, Берковићи, Столац, од стране њемачких нациста и четника.

БЈЕЛИЦА ПЕРЕ ЈАНКО, рођен 1897. године у селу Меча, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Ухапшен 22. јуна 1941. године у Стоцу, тучен у затвору, а затим убијен 24. јуна и бачен у јаму Ржани до, Коте-зи, Љубиње, од стране усташа.

БЈЕЛИЦА ИЛИЈЕ ЈОВАНКА, рођена 1913. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године на Трусини од стране усташа.

БЈЕЛИЦА НОВИЦЕ ЈОВАНКА, рођена 1940 године у селу Поткубаш, Берковићи, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 12. августа 1943. године у селу Поткубаш, Столац, од стране њемачких нациста и четника.

БЈЕЛИЦА НИКОЛЕ МИЛЕНКО, рођен 1940. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, једногодишње дијете, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, од стране усташа.¹¹⁾

БЈЕЛИЦА САВЕ МИЛИЦА, рођена 1888. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Меча, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БЈЕЛИЦА АНДРИЈЕ НИКОЛА, рођен 1870. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у селу Меча, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БЈЕЛИЦА ЛУКЕ НИКОЛА, рођен 1902. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Меча, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БЈЕЛИЦА ШПИРЕ ПЕТАР, рођен 1942. године у селу Поткубаш, Берковићи, Столац, једногодишње дијете, Србин. Убијен 12. августа 1943. године у селу Поткубаш, Берковићи, Столац, од стране њемачких нациста и четника.

БЈЕЛИЦА МИРКА РАДИВОЈЕ, рођен 1936. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, дијете, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БЈЕЛИЦА () САВА, рођена 1910. године у селу Дабрица, са мјестом боравка у селу Меча, Берковићи, Столац, супруга Крсте Бјелице, домаћица, Српкиња. Убијена 24. јуна 1941. године у селу Меча, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БЈЕЛИЦА БЛАГОЈА СЋАВА, рођена 1914. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, домаћца, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Меча, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БЈЕЛИЦА МИЛЕ САВА, рођен 1873. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Меча, Столац, од стране усташа.

БЈЕЛИЦА ШЋЕПАНА СЋАВА, рођена 1914. године у селу Дабрица, Столац, са сталним боравком у селу Меча, домаћица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Меча, Столац, од стране усташа.

БЈЕЛИЦА ЂЕТКА СИМАНА, рођена 1916. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БЈЕЛИЦА СТЕВАНА СОФИЈА, рођена 1939. године у селу Поткубаш, Берковићи, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 12. августа 1943. године у селу Поткубаш, Столац, од стране њемачких нациста и четника.¹²⁾

БЈЕЛИЦА НИКОЛЕ СПАСЕНИЈА рођена 1932. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, ученица основне школе, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БЈЕЛИЦА ЂУРЕ СТАНА, рођена 1897. године у селу Струпићи, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 12. августа 1943. године у селу Поткубаш, Берковићи, Столац, од стране њемачких нациста и четника.

БЈЕЛИЦА РАДОВАНА СТАНА, рођена 1878. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Меча, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БЈЕЛИЦА РАТКА СТАНА, рођена 1878. године у селу Зови До, Невесиње, са сталним боравком у Мечи, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у селу Меча, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БЈЕЛИЦА ШЋЕПАНА СТАНА, рођена 1896. године у селу Хатељи, Берковићи, Столац. Живјела у селу Поткубаш, домаћица, Српкиња. Убијена 12. августа 1943. године у селу Поткубаш, Столац, од стране њемачких нациста и четника.

БЈЕЛИЦА НИКОЛЕ СТОЈА, рођена 1902. године у селу Струпићи, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 12. августа 1943. године у селу Поткубаш, Берковићи, Столац, од стране њемачких нациста и четника.¹³⁾

БЈЕЛИЦА РИСТЕ ТРИПО, рођен 1907. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Меча, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БЛАГОЈЕ СИМЕ ДУШАН, рођен 1909. године у селу Габела, Чапљина, завршио богословију, био свештеник у Стоцу, Србин. Ухапшен 22. јуна 1941. године, убијен и бачен у јаму Ржани до, Котези код Љубиња, од стране усташа.

БОГДАНОВИЋ МАТЕ БОЖИЦА, рођена Рагуж, 1874. године у селу Крушево, домаћица, Хрватица. Убијена-спаљена у својој кући у селу Томишљен, Улог, Невесиње, 17. јануара 1942. године од стране четника.

БОГДАНОВИЋ САВЕ ЈЕЛИЦА, рођена 1895. године у Стоцу, домаћица, Српкиња. 1942. године отјерана у логор Госпић и тамо убијена од стране усташа.

БОГДАНОВИЋ ЉУБАНА МИТАР, рођен 1887. године у Стоцу, учитељ, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Ржани до код Љубиња, од стране усташа.

БОГДАНОВИЋ АЋИМА САВА, рођен 1890. године у Стоцу, радник-обућар, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца од стране усташа.

БОГДАНОВИЋ САВЕ ВАСО, рођен 1921. године у Стоцу, ђак, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца од стране усташа.

БОШКАИЛО МЕХЕ МУЈО, рођен 1902. године у селу Ходово, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен априла 1943. године у рејону Кукауша на путу од Стоца за Ходово од стране четника.

БОШКОВИЋ () АНИЦА, супруга Бошковић Бошка из села Црнићи, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 22. септембра 1942. године у селу Црнићи, Столац, од стране четника.

БОШКОВИЋ БОШКА ЦВИЈА, рођена 1910. године у селу Црнићи, Столац, домаћица. Убијена 22. септембра 1942. године у селу Црнићи, Столац, од стране четника.

БОШКОВИЋ ИВАНА ИВАНА, рођена 1912. године у селу Пјешивац, Црнићи, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 22. септембра 1942. године у селу Пјешивац-Кула, Црнићи, Столац, од стране четника.

БОШКОВИЋ ИВАНА КАТА, рођена 1890. године у селу Црнићи, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 22. септембра 1942. године у селу Црнићи, Столац, од стране четника.

БОШКОВИЋ () ЛУЦИЈА, супруга Лазара, рођена 1915. године у селу Црнићи, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 22. септембра 1942. године у селу Црнићи, Столац, од стране четника.

БОШКОВИЋ ИВАНА МАНДА, рођена 1885. године у селу Пјешивац, Црнићи, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 22. септембра 1942. године у селу Пјешивац-Кула, Црнићи, Столац, од стране четника.

БОШКОВИЋ ИВАНА МАРА, рођена 1885. године у селу Пјешивац, Црнићи, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 22. септембра 1942. године у селу Пјешивац-Кула, Црнићи, Столац, од стране четника.¹⁴⁾

БОШКОВИЋ ТОМЕ НИКОЛА, рођен 1879. године у селу Црнићи, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 22. септембра 1942. године у насељу Дерани, Бјелојевићи, Столац, од стране четника.

БОШКОВИЋ БУРЕ РУЖА, рођена 1875. године у селу Боројевићи, Црнићи, Столац, супруга Бошковић Луке, домаћица, Хрватица. Убијена 22. септембра 1942. године у селу Црнићи, Дубраве, Столац, од стране четника.

БОШКОВИЋ БАЛДА СРЕЂКО, рођен 1925. године у селу Црнићи, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен септембра 1944. године у селу Црнићи-поље, Столац, од стране њемачких нациста.

БРКИЋ ВАСИЉА АНЂА, удова Митра, рођена Карић 1885. године у селу Поплат, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 5. априла 1943. године у селу Поплат, Столац, од стране талијанских фашиста.

БРКИЋ ТОДОРА ЂОРЂЕ, рођен 1885. године у селу До, Столац, радник-млинар, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца од стране усташа.

БРКИЋ ТОДОРА МИХО, рођен 1880. године у селу До, Столац, радник-млинар, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца од стране усташа.

БРКИЋ МИХЕ ПЕРО, рођен 1915. године у селу До, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца од стране усташа.

БРКИЋ МИХЕ РАДОВАН, рођен 1920. године у селу До, Столац, службеник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца од стране усташа.

БРКИЋ НИКОЛЕ СИМАТ, рођен 1887. године у селу До, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 24. јуна 1941. године у селу До код Стоца од стране усташа.

БРКИЋ МИХЕ ВИДОЈЕ, рођен 1906. године у Стоцу, радник-лимар, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

БРКИЋ ЛОВЕ ЗОРКА, рођена 1935. године у селу Поплат, Столац, дијете. Српкиња. Убијена 5. јуна 1943. године у селу Поплат, Столац, од стране талијанских фашиста.

БРКЉАЧА БУРЕ МИХО, рођен 1907. године у Љубињу, а живио у Прењу, Дубраве, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године на Пилети, Црнићи, Столац, од стране усташа.

БРКЉАЧА МИЛАНА САВА, супруга Бркљаче Михе, са сталним боравком у селу Прењ, Дубраве, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 29. априла 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, од стране усташа.

БУЦМАН АХМЕТА АЛИЈА, рођен 1908. године у селу Ротимља, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.¹⁵⁾

БУЦМАН () ФАТА рођена 1889. године у Стоцу, супруга Буцман Алије, са мјестом боравка у селу Ротимља, домаћица, Муслиманка. Убијена 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

БУЦМАН ХАСАНА ФАТА, рођена 1908. године у селу Њивице, Поплат, Столац, са сталним мјестом боравка у Ротимљи, супруга Буцман Алије, домаћица, Муслиманка. Убијена 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

БУЦМАН ТАХИРА ФАТА, рођена Турајлић, 1905. године, у селу Опличићи, Чапљина, супруга Буцман Мехе, домаћица, Муслиманка. Убијена 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

БУЦМАН ИБРЕ ХАНА, рођена 1892. године у селу Дабрица, са мјестом боравка у селу Ротимља, супруга Буцман Ибре, домаћица, Муслиманка. Убијена 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

БУЦМАН МЕХЕ ХАСАН, рођен 1939. године у селу Ротимља, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

БУЦМАН МЕХЕ ИБРО, рођен 1927. године у селу Ротимља, Столац, земљорадник. Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

БУЦМАН МУРАТА ИБРО, рођен 1891. године у селу Ротимља, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

БУЦМАН АХМЕТА МЕХО, рођен 1899. године у селу Ротимља, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у селу Орашје, Столац, од стране њемачких нациста.

БУЦМАН МЕХЕ ЗЕЈНА, рођена 1929. године у селу Ротимља, Столац, ученица основне школе, Муслиманка. Убијена 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

БУТИГАН ПЕРЕ АНЂА, рођена 1889. године у селу Љубљаница, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена септембра 1942. године у селу Брањевићи, Мостар, од стране четника.

БУЗАЉКО СУЛЕ МУНИРА, рођена 1917. године у селу Тодоровићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена крајем 1942. године у хргудским странама, Столац, од стране четника.

БУЗАЉКО АВДЕ СЕВДА, рођена 1923. године у селу Струпићи, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЧАБРИЛО СПАСОЈА НИКОЛА, рођен 1914. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране усташа.

ЧАБРИЛО КОЈЕ СТЕВАН, рођен 1920. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Клечак, Столац, од стране усташа.

ЧАЛИЈА РИСТЕ МИЛАН, рођен 1915. године у селу Ошањићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

ЧАМО ЂАМИЛА АХМЕТ, рођен 1890. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Сузини, Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.¹⁶⁾

ЧАМО АДЕМА АЛИЈА, рођен 1927. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Сузина, Столац, и бачен у јаму Провалије код Кубатовине од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО ЂАМИЛА АЛИЈА, рођен 1888. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО МЕХЕ АВДО, рођен 1938. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Су-

зина, Столац, и бачен у јаму Провалије, од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО МАХМУТА БЕЋИР, рођен 1927. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО МЕХЕ МЕЛКА, рођена 1935. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Сузина, Столац, и бачена у јаму Провалије, од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО МЕХЕ ЂАМИЛА, супруга Мехе, рођена 1905. године у Берковићима, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Сузина, Столац, и бачена у јаму Провалије, од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО СУЛЕ ЂУЛА, рођена 1880. године у Берковићима, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО ОМЕРА ФАТА, рођена 1905. године у селу Крушевица, Љубиње, са сталним мјестом боравка у селу Сузина, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, и бачена у јаму Провалије, од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО АДЕМА ФАТИМА, рођена 1929. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, ученица основне школе, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Сузина, Столац, и бачена у јаму Провалије код Кубатовине од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО АДЕМА ХАЈРА, рођена 1935. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Сузина, Столац, и бачена у јаму Провалије, од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО МЕХЕ ХАМЗО, рођен 1927. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Сузина, Столац, и бачен у јаму Провалије од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО СУЛЕ ХАСАН, рођен 1898. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО СУЛЕ ХУСО, рођен 1896. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Сузини, Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО СУЛЕ ИБРО, рођен 1891. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Сузина, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО МЕХЕ ИСЛАМ, рођен 1932. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, ученик основне школе, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Сузина, Столац, и бачен у јаму Провалије, Кубатовина, од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО СУЛЕ МАХМУТ, рођен 1889. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО АЛИЈЕ МЕЛКА, рођена 1920. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Сузина и бачена у јаму Провалије, од стране групе српских шовиниста.¹⁷⁾

ЧАМО ХАСАНА МЕЛКА супруга Хасана, рођена 1900. године у селу Битуња, Столац, живјела у селу Сузина, Берковићи, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО МЕХЕ МУНЕВЕРА, рођена 1921. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Сузина, Столац, и бачена у јаму Провалије код Кубатовине, од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО МАХМУТА МУНТА, рођена 1923. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, и бачена у јаму Провалије од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО АХМЕДА МУРАТ, рођен 1924. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Сузина, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО АХМЕТА НАЗА, рођена 1923. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. го-

дине у селу Сузина, Берковићи, Столац, и бачена у јаму Провалије код Кубатовине, од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО ОМЕРА НАЗИФ, рођен 1938. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Сузина, Столац, и бачен у јаму Провалије код Кубатовине од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО ЈУСЕ ОСМАН, рођен 1900. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године и бачен у јаму Провалије код Кубатовине од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО САЛКЕ ПАШАНА, супруга Салке, рођен 1890. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Сузина, Берковићи, и бачена у јаму Провалије код Кубатовине, од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО ОМЕРА РАШИД, рођен 1936. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Сузина, Столац, и бачен у јаму Провалије код Кубатовине, од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО МАХМУТА САЈА, супруга Махмута, рођен 1891. године у селу Влаховићи, Љубиње, са сталним мјестом боравка у селу Сузина, Берковићи, Столац, домаћица Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО СУЛЕ САЛКО, рођен 1875. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Сузина, Берковићи и бачен у јаму Провалије код Кубатовине, од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО ИБРЕ СМАЈО, рођен 1922. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Сузина, Столац, и бачен у јаму Провалије код Кубатовине, од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО САЛКЕ СМАЈО, рођен 1925. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО АДЕМА СУЛТА, рођена 1938. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у

селу Сузина, Столац и бачена у јаму Провалије код Кубатовине, од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО ИБРЕ ШЕФИКА, рођена 1925. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Сузина, Берковићи, и бачена у јаму Провалије код Кубатовине, од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО МЕХЕ ШЕРИФ, рођен 1930. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, ученик основне школе, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Сузина, Столац, и бачен у јаму Провалије код Кубатовине, од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО ИБРЕ ШЕВКО, рођен 1935. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Сузина, Столац, и бачен у јаму Провалије код Кубатовине, од стране групе српских шовиниста.¹⁸⁾

ЧАМО ХУСЕ ЗАХИР, рођен 1925. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЧАМО ОМЕРА ЗЛАТА, рођена 1932. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, ученица основне школе, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Сузина, Столац, и бачена у јаму Провалије, Кубатовина, од стране групе српских шовиниста.

ЧЕРКЕЗ СУЛЕ ХАЛИЛ, рођен 1902. године у селу Крижане, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 16. септембра 1944. године у Стоцу од стране њемачких фашиста-легионара.

ЧЕРОВИЋ ПЕРЕ НОВИЦА, рођен 1908. године у селу Драговиље, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

ЧЕРОВИЋ ПЕРЕ ВОЈИСЛАВ, рођен 1903. године у селу Драговиље, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

ЧУСТОВИЋ МАХМУТА АЛША, рођена 1929. године у селу Кљенци, Берковићи, Столац, ученица основне школе, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЧУСТОВИЋ ОСМАНА ЂАМИЛ, рођен 1932. године у селу Кљенци, Берковићи, Столац, ученик основне школе, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЧУСТОВИЋ АЛИЈЕ ЏЕЦА, рођена 1900. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЧУСТОВИЋ ОСМАНА ФАТИМА, рођена 1923. године у селу Кљенци, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЧУСТОВИЋ МАХМУТА ИБРО, рођен 1932. године у селу Кљенци, Берковићи, Столац, ученик основне школе, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЧУСТОВИЋ МАХМУТА ОМЕР, рођен 1925. године у селу Кљенци, Берковићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЧУСТОВИЋ ЈУСУФА РЕШИД, рођен 1925. године у селу Кљенци, Берковићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЧУСТОВИЋ ОСМАНА СЕЛИМ, рођен 1925. године у селу Кљенци, Берковићи, Столац, ђак, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЧУСТОВИЋ ОСМАНА ШАЋИРА, рођена 1899. године у селу Кљенци, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЧУСТОВИЋ ЈУСУФА ШЕРИФА, рођена 1928. године у селу Кљенци, Берковићи, Столац, ученица основне школе, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БАПИН () АНБА рођена 1885. године у Стоцу. Потиче из радничке породице, домаћица, Српкиња. Почетком августа 1941. године одведена из Стоца, малтретирана у усташким логорима Цапраг, Гостић, и на путу преко Карлобага за оток Паг убијена од стране усташа.¹⁹⁾

БАПИН АБИМА РИСТО, рођен 1888. године у Стоцу, радник-гостионичар, Србин. Ухапшен 1. августа 1941. године од стране усташа у болници у Стоцу, одведен са Врећом Луком и Милом Раданом у правцу Чапљине и успут убијен.

БОРЛУКА МАРКА БОРКО, рођен 1922. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша код Маслина од стране усташа.²⁰⁾

БОРЛУКА ШЋЕПАНА ДРАГО, рођен 1923. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Какауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

БОРЛУКА ПЕРЕ ИЛИЈА, рођен 1894. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша, заједно са сином Новицом, од стране усташа.

БОРЛУКА ИЛИЈЕ ЈАНКО, рођен 1929. године у селу Козице, Ходово, Столац, ученик основне школе, Србин. Убијен 16. септембра 1944. године у селу Дријен, Бјелојевићи, Столац, од стране усташа.

БОРЛУКА БУРЕ МАРКО, рођен 1888. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године са сином Борком и бачен у јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

БОРЛУКА РИСТЕ МИТАР, рођен 1912. године у селу Козице, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

БОРЛУКА ИЛИЈЕ НОВИЦА, рођен 1921. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

БОРЛУКА ДУШАНА РИСТО, рођен 1928. године у селу Козице, Ходово, Столац, дијете, Србин. Убијен 10. септембра 1944. године у селу Дријен, Бјелојевићи, Столац, од стране усташа.

БОРЛУКА ЛАЗАРА ШЋЕПАН, рођен 1892. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

БОРЛУКА МАРКА ВОЈКО, рођен 1913. године у селу Козице, Ходово, Столац, службеник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

БУК СТЕПЕ АНБА, рођена 1880. године у селу Поцрње, Љубиње, са мјестом боравка у селу Клечак, домаћица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БУК СТОЈАНА АНБА, рођена 1923. у селу Хргуд, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Клечак, Дабар, Столац, од стране усташа.

БУК ЈОВЕ ЦВИЈЕТА, рођена 1885. године у селу Предоље, Столац, са сталним мјестом боравка у селу Клечак, домаћица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Клечак, Столац, од стране усташа.

БУК БУРЕ ФИЛИП, рођен, 1870. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Клечак, Столац, од стране усташа.

БУК ИЛИЈЕ СЛАВКО, рођен 1918. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БУК ЈОВЕ СТАНА, рођена 1895. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране усташа.

БУК ЈОВЕ ТОДОР, рођен 1880. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране усташа.

БУК ЛУКЕ ТРИПО, рођен 1896. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране усташа.

БУК ЛУКЕ ТРИПО, рођен 1921. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране усташа.

ДАМЈАНОВИЋ () РАДЕ, рођен у Стоцу Србин. Ухапшен 24. јуна 1941. године у Стоцу, мршварен у затвору усташког логора у Стоцу, а затим убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

ДИЗДАР ХАМЗЕ МУЈО, рођен 1887. године у селу Њивице, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 28. јула 1942. године у селу Поплат, Столац, од стране талијанских фашиста.²¹⁾

ДИЗДАР () НАЗИРА, супруга Диздар Мухарема, рођена 1890. године у Требињу, живјела у Стоцу, домаћица, Муслиманка. Убијена-објешена априла 1945. године у Сарајеву од стране њемачких нациста и усташа.

ДИЗДАР МУХАРЕМА РЕФИКА, рођена 1922. године у Стоцу, радница, Муслиманка. Убијена-објешена априла 1945. године у Сарајеву од стране њемачких нациста и усташа.

ДОБРАНИЋ ТРИФКА ДАРИНКА, рођена 1885. године у Ранковцима, Љубиње, са сталним мјестом боравка у селу Меча, Берковићи, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у селу Меча од стране усташа.

ДОБРАНИЋ ПЕТРА ФИМИЈА, рођена 1885. године у селу Кљенци, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у селу Меча, Берковићи, Столац, од стране усташа.

ДОБРАНИЋ БОРЉА МИЛОШ, рођен 1860. године у селу Меча, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен јуна 1941. године у селу Меча, Берковићи, Столац, од стране усташа.

ДОБРАНИЋ ПЕТРА РАДОЈКА, рођена 1925. године у селу Меча, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена јуна 1941. године у селу Меча, Берковићи, Столац, од стране усташа.

ДОБРАНИЋ СПАСА РАДОВАН, рођен 1937. године у селу Меча, Берковићи, Столац, дијете, Србин. Убијен 24. јуна 1941. године у селу Меча, Берковићи, Столац, од стране усташа.

ДОБРАНИЋ ПЕТРА СТОЈА, рођена 1875. године у селу Кљенци, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 24. јуна 1941. године у селу Меча, Берковићи, Столац, од стране усташа.

ДОБРАНИЋ БЛАГОЈА СТОЈА, рођена 1886. године у селу Меча, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 24. јуна 1941. године у селу Меча, Берковићи, Столац, од стране усташа.

ДОБРАНИЋ МИЛОША ВИДО, рођен 1880. године у селу Меча, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у селу Меча, Берковићи, Столац, од стране усташа.

ДОБРАНИЋ СПАСА ВИДОЈЕ, рођен 1940. године у селу Меча, Берковићи, Столац, дијете, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у селу Меча, Берковићи, Столац, од стране усташа.

ДРАПИЋ ДРАГЕ БРАНКО, рођен 1926. године у Стоцу, радник-обућар, Србин. Убијен 2. августа 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ДРАПИЋ ДРАГЕ ПЕТАР, рођен 1928. године у Стоцу, радник-обућар, Србин. Убијен 2. августа 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ДРЕКАЛОВИЋ ЈОВЕ ЖАРКО, рођен 1917. године у Стоцу, студент, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Ржани до код Љубиња од стране усташа.

ДУКА СТЕВАНА МИЛАН, рођен 1928. године у Кљенцима, Берковићи, Столац, дијете, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берковићима, од стране усташа.

ДУТИНА ЋИРА БРАНКО, рођен 1890. године у Стоцу, радник-обућар, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

ДУТИНА БРАНКА ЉУБО, рођен 1931. године у Берковићима, Столац, дијете, ученик, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

ДУТИНА ЈОВЕ ПЕРО, рођен 1880. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, од стране усташа.

ДУТИНА БРАНКА СТАНА, рођена 1933. године у Берковићима, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

ДУТИНА БРАНКА ЖАРКО, рођен 1928. године у Берковићима, Столац, ученик, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

ЦАКУЛА АНИЦА, супруга Стојана, рођена 1881. године у селу Прењ, Столац, са мјестом боравка у селу Пјешивац, супруга Цакуле Стојана, домаћица, Хрватица. Убијена 22. 09. 1941. године у селу Пјешивац, Црнићи, Столац, од стране четника.

ЦОКЛО МУХАМЕДА АБДУЛАХ, рођен 1937. године у селу Ротимља, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.²²⁾

ЦОКЛО САЛКЕ АИША, рођена 1886. године у селу Ротимља, Ходово, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ЦОКЛО АХМЕДА АЈНА, рођена 1896. године у селу Опличићи, са сталним мјестом боравка у Ротимљи, Ходово, домаћица, Муслиманка. Убијена 12. јула 1943. године у селу Орашје, Столац, од стране њемачких нациста.

ЦОКЛО МУХАМЕДА АВДО, рођен 1938. године у селу Ротимља, Ходово, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ЦОКЛО ИБРЕ ЦЕНКА, рођена 1896. године у селу Локве, Чапљина, са сталним мјестом боравка у селу Ротимља, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ЦОКЛО ХАСАНА ХАБИБА, рођена 1942. године у селу Ротимља, Ходово, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ЦОКЛО АВДЕ ХАМИД, рођен 1931. године у селу Ротимља, Ходово, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ЦОКЛО САЛКЕ ХАСАН, рођен 1908. године у селу Ротимља, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ЦОКЛО АВДЕ ХАСИБА, рођена 1903. године у селу Опличићи, са сталним мјестом боравка у селу Ротимља, Столац, супруга Цокло Му-Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ЦОКЛО ШАБАНА ХАТА, рођена 1912. године у Тријебњу, Столац, са сталним мјестом боравка у Ротимљи, домаћица, Муслиманка. Убијена 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ЦОКЛО МУСТАФЕ ИБРО, рођен 1900. године у селу Ротимља, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ЦОКЛО АВДЕ МУНИРА, рођена 1903. године у селу Опличићи, Чапљина, са мјестом боравка у селу Ротимља, Столац, супруга Цокло Ибре, домаћица, Муслиманка. Убијена 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ЦОКЛО АВДЕ МУСТАФА, рођен 1926. године у селу Ротимља, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ЦОКЛО МУСТАФЕ САЛКО, рођен 1886. године у селу Ротимља, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ЦОКЛО ИБРЕ ШЕРИФА, рођена фебруара 1943. године у селу Ротимља, Столац, шестомјесечно дијете, Муслиманка. Убијена 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.²³⁾

ЦОКЛО ИБРЕ ШУЋРИЈА, рођен 1937. године у селу Ротимља, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ЦОКЛО ХАСАНА ВЕЛИЈА, рођен 1940. године у селу Ротимља, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ЦОКЛО ХАСАНА ЗИНЕТА, рођена 1937. године у селу Ротимља, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

БОГО ЈОВЕ ДУШАН, рођен 1893. године у селу Поплат, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца од стране усташа.

БУЛБАБИЋ ЈОВЕ ДОБРОСЛАВ, рођен 1903. године у Стоцу, радник-казанџија, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Ржани до, код Љубиња од стране усташа.²⁴⁾

БУЛБАБИЋ БУРЕ ЈОВО, рођен 1883. године у Стоцу, трговац, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Ржани до, Љубиње, од стране усташа.

БУЛБАБИЋ ЈОВЕ ВЛАСТИМИР, рођен 1908. године у Стоцу, трговац, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Ржани до, код Љубиња, од стране усташа.

БУЛЕПА АХМЕТА АДЕМ, рођен 1912. године у Берковићима, Столац, поштански службеник, Муслиман. Убијен крајем јуна 1941. године на Бежђећу од стране групе српских шовиниста.

БУЛЕПА ОСМАНА БЕЋИР, рођен 1924. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, ђак, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БУЛЕПА ОСМАНА ДУДА, рођена 1927. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БУЛЕПА САЛКЕ БУЛСА, рођена 1885. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.²⁵⁾

БУЛЕПА ОСМАНА ЂАМИЛ, рођен 1930. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БУЛЕПА МУЈЕ ФАТА, рођена 1900. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БУЛЕПА МУЈЕ ФАТА, рођена 1913. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БУЛЕПА ЦАФЕРА ХИМЗО, рођен 1933. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БУЛЕПА ЦАФЕРА ХУСО, рођен 1930. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БУЛЕПА ЈУСЕ ХУСО, рођен, 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БУЛЕПА БЕЋИРА МЕХО, рођен 1879. године у Берковићима, земљорадник, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БУЛЕПА СУЛЕ МЕХО, рођен, 1870. године у селу Клечак, Берковићи, земљорадник, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Клечак, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БУЛЕПА ОСМАНА МЕЈРА, рођена 1932. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БУЛЕПА ОСМАНА МУНТА, рођена 1925. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БУЛЕПА ОСМАНА МУСТАФА, рођен 1934. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БУЛЕПА РИЗВАНА ТАХИР, рођен 1938. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БУЛЕПА САЛКЕ ШЕРИФА, рођена 1934. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БУЛЕПА ОСМАНА ЗЕЈНА, рођена 1920. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БУЛЕПА () ЗУЛА, рођена 1913. године у Љубињу. Удата у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БУЛЕПА БЕШИРА ЗУЛФО, рођен 1929. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

БУРИЦА ЈОВЕ АНЂА, супруга Крсте, рођена 1897. године у селу Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

БУРИЦА КОСТЕ БИЉАНА, рођена 1936. године у Берковићима, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

БУРИЦА МИХЕ БОЖИЦА, рођена 1898. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 12. августа 1943. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, од стране њемачких нациста и четника.

БУРИЦА ТОДОРА ЦВИЈА, рођена 1905. године у Берковићима, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

БУРИЦА ПАНТА ЦВИЈА, рођена 1936. године у Берковићима, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

БУРИЦА РИСТА БУРО, рођен 1890. године у Берковићима, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

БУРИЦА ЛУКЕ ЈОВО-ЈОШО, рођен 1865. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 12. августа 1943. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, од стране њемачких нациста.²⁶⁾

БУРИЦА РИСТА КОСТА, рођен 1893. године у Берковићима, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берковићима, од стране усташа.

БУРИЦА БУРЕ МИЛОРАД, рођен 1926. године у Берковићима, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

БУРИЦА КОСТЕ НЕВЕНКА, рођена 1930. године у Берковићима, Столац, ученица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

БУРИЦА КОСТЕ РАДМИЛА, рођена 1934. године у Берковићима, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

БУРИЦА КОСТЕ РАНКА, рођена 1940. године у Берковићима, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

БУРИЦА ТОДОРА РИСТА, рођена 1895. године у Берковићима, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

БУРИЦА ТОДОРА САВА, рођена 1908. године у Берковићима, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

БУРИЦА ТРИФКА ШЋЕПАН, рођен 1865. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 12. августа 1943. године у Сузини, Берковићи, Столац, од стране њемачких нациста.

БУРИЦА ЈОВЕ ТРИФКО, рођен 1888. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца од стране усташа.

БУРИЋ ВЛАДА БРАНКО, рођен 1921. године у селу Попрати, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца од стране усташа.²⁷⁾

БУРИЋ СТОЈАНА БОШКО-БОЖО, рођен 30 септембра 1891. године у селу Попрати, Столац, радник-бачвар, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца од стране усташа.

БУРИЋ ТОДОРА ЦВИЈА, рођена 1905. године у Берковићима, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у Берковићима, од стране усташа.

БУРИЋ ПАНТЕ ЦВИЈЕТА, рођена 1936. године у Берковићима, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у Берковићима, од стране усташа.

БУРИЋ СТОЈАНА БОКАН, рођен 1903. године у селу Попрати, Столац, радник-кројач, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

БУРИЋ РИСТА ГОЈКО, рођен 16. фебруара 1914. године у селу Попрати, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

БУРИЋ ВЛАДИМИРА МИЛАН, рођен 16. фебруара 1917. године у селу Попрати, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

БУРИЋ СПАСОЈА МЛАДЕН, рођен 1921. године у селу Попрати, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

БУРИЋ ТОДОРА РИСТА, рођена 1895. године у Берковићима, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у Берковићима од стране усташа.

БУРИЋ ЛОВЕ РИСТО, рођен 10. јануара 1885. године у селу Попрати, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу, код Стоца, од стране усташа.

БУРИЋ СТОЈАНА САВА, рођен 1908. године у селу Попрати, Столац, радник-кројач, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу, код Стоца, од стране усташа.

БУРИЋ КОЈЕ СПАСЕНИЈА, рођена 1875. године у Берковићима, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

БУРИЋ ЛОВЕ СПАСОЈЕ, рођен 24. марта 1893. године у селу Попрати, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

ЕМИНОВИЋ ОСМАНА АХМЕД-АХМИЋ, рођен 5. априла 1907. године у Стоцу, трговачки радник, Муслиман. Убијен-објешен априла 1945. године у Сарајеву, од стране усташа.

ГЕЛЕ СВЕТОЗАРА АНЂА, рођена 1940. године у селу Љубљаница, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 28/29. августа 1941. године у селу Љубљаница, Столац, од стране усташа.²⁸⁾

ГЕЛЕ МАКСИМА БРАНКО, рођен 1928. године у селу Љубљаница, Столац, дијете, Србин. Убијен 28/29. августа 1941. године у селу Љубљаница, Столац, од стране усташа.

ГЕЛЕ ДУШАНА МИЛЕНКА, рођена 1936. године у селу Љубљаница, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 28/29. августа 1941. године у селу Љубљаница, Столац, од стране усташа.

ГЕЛЕ МАКСИМА БОРКО, рођен 1933. године у селу Љубљаница, Столац, дијете, Србин. Убијен 28/29. августа 1941. године у селу Љубљаница, Столац, од стране усташа.

ГЕЛЕ МИЛАНА ДАНИЦА, рођена 1938. године у селу Љубљаница, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 28/29. августа 1941. године у селу Љубљаница, Столац, од стране усташа.

ГЕЛЕ ДУШАНА ДЕСАНКА, рођена 1940. године у селу Љубљаница, Столац, дијете, Српкиња. Убијена-спаљена 28/29. августа 1941. године на Љубљаници од стране усташа.

ГЕЛЕ ИЛИЈЕ ДУШАН, рођен 1906. године у селу Љубљаница, Столац, земљорадник. Србин. Убијен 27. јуна 1941. године у рејону Барев До, Шћепан Крст, Столац, од стране усташа.

ГЕЛЕ МИЛАНА КОВИЉКА, рођена 1935. године у селу Љубљаници, Столац, дијете, Српкиња. Убијена-спаљена у штали 28/29. августа 1941. године на Љубљаници, од стране усташа.

ГЕЛЕ МАКСИМА ЉУБИЦА, рођена 1904. године у селу Љубљаница, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 28/29. августа 1941. године у селу Љубљаница, Столац, од стране усташа.

ГЕЛЕ МИЛАНА ЉУБИЦА, рођена 1928. године у селу Љубљаница, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 28/29. августа 1941. године у селу Љубљаница, Столац, од стране усташа.

ГЕЛЕ ДУШАНА МАРА, рођена 1906. године у селу Љубљаница, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 28/29. августа 1941. године у Љубљаници, Столац, од стране усташа.

ГЕЛЕ СПАСОЈА МАКСИМ, рођен 1892. године у селу Љубљаница, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 27. јуна 1941. године у рејону Барев до, Шћепан Крст, Столац, од стране усташа.

ГЕЛЕ ЈОВЕ МИЛАН, рођен 1884. године у селу Љубљаница, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 27. јуна 1941. године у селу Јасоч, Црнићи, Столац, од стране усташа.

ГЕЛЕ ДУШАНА МИЛЕНКО, рођен 1934. године у селу Љубљаница, Столац, дијете, Србин. Убијен-спаљен у штали 28/29. августа 1941. године на Љубљаници, од стране усташа.

ГЕЛЕ ЈОВАНА РИСТО, рођен 1876. године у селу Љубљаници, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28/29. августа 1941. године у селу Љубљаница, Столац, од стране усташа.

ГЕЛЕ () ПЕТРА, супруга Светозара, рођена 1917. године на Љубљаници, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена-спаљена у штали 28/29. августа 1941. године у Љубљаници, Столац, од стране усташа.

ГЕЛЕ МИЛАНА СЛАВКА, рођена 1931. године у селу Љубљаница, Столац, дијете, Српкиња. Убијена-спаљена у штали 28/29. августа 1941. године на Љубљаници, Столац, од стране усташа.

ГЕЛЕ РИСТЕ СВЕТОЗАР-ЋЕТКО, рођен 1913. године у селу Љубљаница, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28/29. августа 1941. године у селу Љубљаница, Столац, од стране усташа.

ГЕЛЕ МИЛАНА СТАНА, рођена 1900. године у селу Љубљаница, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 28/29. августа 1941. године у селу Љубљаница, Столац, од стране усташа.

ГЕЛЕ МАКСИМА ВЕЉКО, рођен 1936. године у селу Љубљаница, Столац, дијете, Србин. Убијен-спаљен у штали на Љубљаници 28/29. августа 1941. године од стране усташа.

ГЕЛЕ МАКСИМА ВЛАДИМИР, рођен 1930. године у селу Љубљаница, Столац, дијете, Србин. Убијен-спаљен у штали на Љубљаници 28/29. августа 1941. године од стране усташа.

ГЕЛЕ ДУШАНА ЗДРАВКО, рођен 1938. године у селу Љубљаница, Столац, дијете, Србин. Убијен-спаљен у штали на Љубљаници 28/29. августа 1941. године, од стране усташа.

ГИГА ЈОВЕ ДИМИТРИЈА, рођен 1924. године у Стоцу, ђак, Србин. Убијен 25 јуна 1941. године и бачен у јаму Ржани до, код Љубиња, од стране усташа.

ГИГА РИСТЕ ЈОВАН, рођен 1882. године у Стоцу, службеник, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године и бачен у јаму Ржани до, код Љубиња, од стране усташа.

ГИГА ТРИФКА ЛАЗО, рођен 1880. године у Стоцу, службеник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Ржани до, код Љубиња, од стране усташа.

ГИГА ЈОВАНА РИСТО, рођен 1871. године у Стоцу, учитељ у пензији, Србин, Убијен 27. јуна 1941. године и бачен у јаму Ржани до, код Љубиња, од стране усташа.

ГОЛУЖА МАТЕ БОЖИЦА, рођена 1883. године у селу Козице, Ходово, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 29. септембра 1942. године у селу Козице, Ходово, Столац, од стране четника.³⁰⁾

ГОЛУЖА ПЕРЕ ЛУЦА, рођена Крњић рођена, 1918. године у селу Љуца, Ходово, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 15. јануара 1944. године у Ходову, Столац, од стране четника.

ГОЛУЖА НИКОЛЕ МАРА, Супруга Илије, рођена 1919. године у селу Боројевићи, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 15. септембра 1942. године у мјесту Хабатница, Крушево, Столац, од стране четника.

ГОЛУЖА ПЕРЕ МАРА, рођена 1939. године у селу Козице, Ходово, Столац, дијете, Хрватица. Убијена 29. септембра 1942. године у селу Козице, Ходово, Столац, од стране четника.

ГОЛУЖА МАРКА МАРТА, рођена 1894. године у селу Прењ, Столац, супруга Голужа Марка, домаћица, Хрватица. Убијена 15. септембра 1942. у селу Острово, Дерани, Бјелојевићи, Столац, од стране четника.

ГОЛУЖА ИВАНА НИКОЛА, рођен 1883. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 29. септембра 1942. године у селу Козице, Ходово, Столац, од стране четника.

ГОЛУЖА НИКОЛЕ ПЕРО, рођен 1932. године у селу Пјешивац, Црнићи, Столац, дијете, Хрват. Убијен 15. септембра 1942. године у мјесту Хабатница село Крушево, Столац, од стране четника.

ГОЛУЖА БУРЕ РУЖА, супруга Буре, рођена 1883. године у селу Козице, Ходово, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 29. септембра 1942. године у селу Козице, Ходово, Столац, од стране четника.

ГОЛУЖА ПЕРЕ СТОЈАН, рођен 1935. године у селу Козице, Ходово, Столац, дијете, Хрват. Убијен 29. септембра 1942. године у селу Козице, Ходово, Столац, од стране четника.

ГОЛУЖА СТОЈАНА ВИДА, супруга Стојана, рођена 1882. године у селу Козице, Ходово, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 29. септембра 1942. године у селу Козице, Ходово, Столац, од стране четника.

ГОРДИЋ ПЕРЕ БОШКО, рођен 1880. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

ГОРДИЋ БОШКА БРАНКО, рођен 1921. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу, код Стоца, од стране усташа.

ГОРДИЋ СИМЕ ГРУЈО, рођен 1914. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

ГОРДИЋ ТРИФКА ЈОВО, рођен 1903. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у рејону Криво, Подцрногувац, Ходово, Столац, од стране усташа.³¹⁾

ГОРДИЋ СТАНИШЕ ВУКАН, рођен 1861. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен јуна 1944. године у селу Дабрица, Столац, од стране њемачких легионара.

ГУСТИН ТОМЕ ЈАЊА рођена 1890. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 10. септембра 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, од стране четника.

ГУСТИН БОШКА МАРА, рођена 29. јуна 1890. године у селу Попрати, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 10. септембра 1942. године у мјесту Маслине, Пјешивац, Столац, од стране четника.

ХАИРЛИЋ МУЈЕ МУСА-МУЈО, рођен 1937. године у селу Бјелојевићи, Бурмази, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 11. јула 1943. године у селу Бјелојевићи, Бурмази, Столац, од стране њемачких нациста.

ХАИРЛИЋ МУЈЕ МУШКИЈА, рођена 1935. године у селу Бјелојевићи, Бурмази, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 11. јула 1943. године у селу Бјелојевићи, Бурмази, Столац, од стране њемачких нациста.

ХАЈРОВИЋ ИЛИЈЕ ДУШАН, рођен 1893. године у селу Хатељи, Берковићи, Столац, трговац, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране усташа.

ХАЈРОВИЋ ИЛИЈЕ МИЛА, рођена 1903. године у селу Сузини, са мјестом боравка у Хатељима, Берковићи, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

ХАЈРОВИЋ ДУШАНА РАДЕ, рођен 1939. године у селу Хатељи, Берковићи, Столац, дијете, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

ХАЈРОВИЋ ДУШАНА РАЈКА, рођена 1934. године у селу Хатељи, Берковићи, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

ХАЈРОВИЋ ДУШАНА СЛАВКА, рођена 1932. године у селу Хатељи, Берковићи, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

ХАМОВИЋ НИКЕ ЧЕДОМИР, рођен 1913. године у Стоцу, службеник, Србин. Отјеран 1941. године у логор Јасеновац и тамо убијен од стране усташа.

ХАМОВИЋ МИТРА МИЛАН, рођен 1891. године у Стоцу, радник, обућар, Србин. Убијен 2. августа 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, код Чапљине, од стране усташа.

ХАМОВИЋ ИЛИЈЕ МОМЧИЛО-МОМО, рођен 1904. године у Стоцу, официр бивше југословенске војске, Србин. Отјеран 1942. године у логор Јасеновац и тамо убијен од стране усташа.

ХАМОВИЋ МИТРА ПЕРО, рођен 1893. године у Стоцу, радник, златар, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Ржани до, код Љубиња, од стране усташа.

ХЕРБЕЗ ЈОВЕ ДАНИЛО, рођен 1907. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша, Маслине, Столац, од стране усташа.

ХЕРБЕЗ ПЕТРА ЈОВО, рођен 1870. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године у селу Дабрица, Столац, од стране усташа.

ХЕРБЕЗ ЂЕТКА КОСА, рођена 1880. године у селу Дабрица, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена јуна 1944. године у селу Дабрица, Столац, од стране њемачких легионара.

ХЕРБЕЗ ЛАЗАРА РИСТО, рођен 1865. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен јуна 1944. године у селу Дабрица, Столац, од стране њемачких легионара.

ХЕРБЕЗ ЛУКЕ СТОЈА, рођена 1871. године у селу Дабрица, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена јуна 1944. године у селу Дабрица, Столац, од стране њемачких легионара.

ХЕРБЕЗ ЈОВЕ СТОЈАН, рођен 1916. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша, Маслине, Столац, од стране усташа.

ХЕРБЕЗ ВИДЕ ВЕЉКО, рођен 1923. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша, Маслине, Столац, од стране усташа.

ХЕРБЕЗ СПАСОЈА ВИДОЈЕ, рођен 1898. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша, Маслине, Столац, од стране усташа.

ХРОМИЋ ИБРАХИМА САЛКО, рођен 1875. године у Стоцу, вјероучитељ-хоџа, Муслиман. Убијен 17. маја 1943. године у рејону Рисовача код Маслина, Столац, од стране четника.

ХУСКОВИЋ МУЈЕ АХМЕД, рођен 1892. године у селу Ротимља, Столац, живио у Мостару, земљорадник, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ХУСКОВИЋ АРИФА МУСЛИЈА, рођен 1913. године у селу Ротимља, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 15. новембра 1942. године код мјеста Злоглав у селу Дабрица, Столац, од стране четника.

ИСАКОВИЋ ХУСЕ САЛКО, рођен 1911. године у селу Битуња, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен јуна 1941. године у селу Ракова Нога, Невесиње, (враћајући се са Морива у Битуњу).

ИВАНКОВИЋ ИЛИЈЕ МАТО, рођен 1867. године у селу Шћепан-Крст, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен септембра 1942. године у селу Шћепан-Крст, Столац, од стране четника.

ИВЕЉА ЈОВАНА АЋИМ, рођен 1905. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

ИВЕЉА РИСТЕ БРАНКО, рођен 1908. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.³²⁾

ИВЕЉА МИРЕ ДАНИЛО, рођен 1909. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

ИВЕЉА ПЕРЕ ЉУБА, удова Пеке, рођена 1892. године у селу Мало Поље, Мостар, са мјестом боравка у селу Дабрица, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 28. августа 1941. године у селу Дабрица, Столац, од стране усташа.

ИВЕЉА БРАНКА МИРЈАНА, рођена 1938. године у селу Дабрица, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 28. августа 1941. године у селу Дабрица, Столац, од стране усташа.

ИВЕЉА БОШКА ПЕКО, рођен 1895. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

ИВЕЉА РИСТЕ ПЕТРА, удова Миће, рођена 1860. године у селу Дабрица, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 28. августа 1941. године у селу Дабрица, Столац, од стране усташа.

ИВЕЉА ПЕКА ВАСО, рођен 1922. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

ИВКОВИЋ МИЛАНА ДРАГУТИН, рођен 1919. године у селу Шћепан-Крст, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

ИВКОВИЋ СИМЕ ЈОВАН, рођен 1868. године у селу Шћепан-Крст, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у селу Јасоч, Црнићи, Столац, од стране усташа.

ИВКОВИЋ СТОЈАНА МИЛУТИН, рођен 1895. године у селу Шћепан-Крст, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу, код Стоца, од стране усташа.

ИВКОВИЋ ЈОВАНА ПАВО, рођен 1912. године у селу Шћепан-Крст, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

ИВКОВИЋ ЈОВАНА РАДЕ, рођен 1915. године у селу Шћепан-Крст, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

ИВКОВИЋ МИЛАНА САВИЦА, рођена 1891. године у селу Шћепан-Крст, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 12. јула 1943. године у селу Шћепан-Крст, Столац, од стране њемачких нациста.

ИВКОВИЋ МИЛАНА ТРИПКО, рођен 1921. године у селу Шћепан-Крст, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу, код Стоца од стране усташа.

ЈАГАЊАЦ АДЕМА ДЕВЛА, рођена 1907. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.³³⁾

ЈАГАЊАЦ ЂАМИЛА ЦЕМАЛ, рођен 1931. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАГАЊАЦ ЂАМИЛА ЦЕМИЛА, рођена 1925. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАГАЊАЦ АХМЕТА ФАТА, рођена 1903. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАГАЊАЦ АДЕМА ХАЈДАР, рођен 1933. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАГАЊАЦ МЕХЕ ХАЈРА, рођена 1934. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАГАЊАЦ БЕГАНА ХАНА, рођена 1919. године у селу Ораховица, са сталним мјестом боравка у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАГАЊАЦ ЂАМИЛА ХАТИЦА, рођена 1938. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, од стране групе српских шовиниста.

ЈАГАЊАЦ СУЛЕ ЈУСУФ, рођен 1929. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, ученик, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАГАЊАЦ СУЛЕ ЛУТВО, рођен 1933. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, ученик, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАГАЊАЦ МУЈЕ МЕХО, рођен 1881. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАГАЊАЦ ХАСАНА МЕЈРА, рођена 1893. године у селу Бијељани, Билећа, са мјестом боравка у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАГАЊАЦ ЂАМИЛА МЕВЛИДА, рођена 1938. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАГАЊАЦ МЕХЕ МУЈО, рођен 1938. године у селу Клечак, Берковићи, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАГАЊАЦ ХАЈДАРА МУНТА, рођена 1926. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАГАЊАЦ ХАСАНА МУНТА, рођена 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, полугодишње дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАГАЊАЦ АЛИЈЕ НАЈЛА, рођена 1887. године у селу Оцак, Невесиње, са сталним мјестом боравка у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАГАЊАЦ ХАКИЈЕ НАЗИФ, рођен 1932. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАГАЊАЦ ХУСЕ ОМЕР, рођен 1938. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАГАЊАЦ ХАСАНА РАЗИЈА, рођена 1939. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАГАЊАЦ АДЕМА САЛКО, рођен 1939. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАГАЊАЦ ХУСЕ САЛКО, рођен 1935. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАГАЊАЦ ХУСЕ СМАИЛ, рођен 1930. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, ученик, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАГАЊАЦ ЂАМИЛА СУЛТА, рођена 1933. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, ученица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАГАЊАЦ МЕХЕ ШАЋИРА, рођена 1926. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАГАЊАЦ МЕХЕ ЗАХИДА, рођена 1927. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАГАЊАЦ ЂАМИЛА ЗУЛКА, рођена 1935. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАЊИЋ БОГОЉУБ, рођен 1916. године у Мостару, на служби и са мјестом боравка у Стоцу, учитељ, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму на Бивољу Брду, Чапљина, од стране усташа.

ЈАЊИЋ ЈОВЕ НИКОЛА, рођен 1920. године у Стоцу, учитељ, Србин. Убијен 28. јуна 1941. год. и бачен у јаму на Бивољу Брду, Чапљина, од стране усташа.

ЈАКУПОВИЋ ФАДИЛА АЛИЈА, рођен 1885. године у селу Кљенци, Берковићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране српских шовиниста.

ЈАКУПОВИЋ АЛИЈЕ ЏЕМАЛ, рођен 1930. године у селу Кљенци, Берковићи, Столац, ученик, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАКУПОВИЋ МЕХЕ КЕМАЛ, рођен 1932. године у селу Кљенци, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, од стране групе српских шовиниста.

ЈАКУПОВИЋ ХАЛИЛА МЕХО, рођен 1882. године у селу Кљенци, Берковићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАКУПОВИЋ ХУСЕ НАЗА, рођена 1880. године у селу Кљенци, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАШАРЕВИЋ САЛКЕ АДЕМ, рођен 1928. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године

у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.³⁴⁾

ЈАШАРЕВИЋ ОСМАНА БЕГАН, рођен 1928. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАШАРЕВИЋ ХАСАНА ДЕРВО, рођен 1933. године у селу Кле-
чак, Берковићи, Столац, ученик, Муслиман. Убијен 25. августа 1941.
године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране групе српских
шовиниста.

ЈАШАРЕВИЋ САЛКЕ ЕСМА, рођена 1937. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАШАРЕВИЋ ОСМАНА ФАТА, рођена 1920. године у селу Кле-
чак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа
1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовини-
ста.

ЈАШАРЕВИЋ ХАСАНА ФАТИМА, рођена 1935. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. свгуста 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАШАРЕВИЋ САЛКЕ ХАЛИЛ, рођен 1927. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАШАРЕВИЋ ОСМАНА ХАМДИЈА, рођен 1926. године у селу Клеџак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Клеџак, Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАШАРЕВИЋ ОСМАНА ХАМИД, рођен 1930. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАШАРЕВИЋ МУРАТА ХАМИДА, рођена 1910. године у селу
Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка, Убијена 25. ав-

густа 1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране гру-
пе српских шовиниста.

ЈАШАРЕВИЋ САЛКЕ ХУСНИЈА, рођен 1933. године у селу Кле-
чак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941.
шовиниста.

ЈАШАРЕВИЋ САЛКЕ НАЗИФ, рођен 1929, године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године ниста.

ЈАШАРЕВИЋ САЛКЕ ОМЕР, рођен 1931. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, од стране групе српских шовиниста.

ЈАШАРЕВИЋ СМАЈЕ РАБИЈА, рођена 1905. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године код села Клечак, Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАШАРЕВИЋ САЛКЕ СМАИЛ, рођен 1939. године у селу Кле-
чак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941.
године у Берковићима, од стране групе српских шовиниста.

ЈАШАРЕВИЋ ХАСАНА ШЕМСА, рођена 1937. године у селу Кљечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године код села Кљечак, Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАШАРЕВИЋ ОСМАНА ШЕМСА, рођена 1932. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године код села Клечак, Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАШАРЕВИЋ ОСМАНА ШЕРИФА, рођена 1922. године у селу Кљечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године код села Кљечак, Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ЈАШАРЕВИЋ ОМЕРА ЗЕЈНА, рођена 1898. године у селу Кле-
чак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа
1941. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, од стране групе
српских шовиниста.

ЈАШАРЕВИЋ САЛКЕ ЗЛАТКА, рођена 1925. године у селу Кле-
чак, Берковићи, Столац, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. годи-
не код села Клечак, Берковићи, Столац, од стране групе српских
шовиниста.

ЈЕФТИЋ РИСТЕ ЈЕФТО, рођен 12. јула 1869. године у селу
Опличићи, Чапљина, са сталним мјестом боравка у селу Попрати,
Столац, радник, пензионер, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Ви-
дову пољу код Стоца, од стране усташа.

ЈЕЛАЧИЋ СТОЈАНА ЦВИЈЕТА, рођена 1890. године у селу
Удрежње, Невесиње, са сталним мјестом боравка у Дабрици, домаћи-
ца, Српкиња. Убијена 12. јула 1943. године у селу Дабрица, Столац, од
стране њемачких нациста и гатачких усташа.

ЈЕЛАЧИЋ БОШКА ЂЕТКО, рођен у Трусини, Столац, живио у
селу Степановићеву, Бачка, земљорадник, Србин. Маја 1941. године
протјеран из Бачке од мађарских фашиста. Убијен 27. јуна 1941. годи-
не у Дабрици, Столац, од стране усташа.

ЈЕЛАЧИЋ БУРЕ ЈАНКО рођен 1861. године у селу Дабрица, Сто-
лац, земљорадник, Србин. Убијен 12. јула 1943. године у селу Дабри-
ца, Столац, од стране њемачких нациста и гатачких усташа.

ЈЕЛАЧИЋ НОВИЦЕ МИХАИЛО рођен 1925. године у селу Даб-
рица, Столац, дијете, Србин. Убијен 27. јуна 1941. године и бачен у ја-
му Барев до, Шћепан-Крст, Столац, од стране усташа.

ЈЕЛАЧИЋ МИХАИЛА НОВИЦА, рођен 1900. године у селу Даб-
рица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 27. јуна 1941. године и ба-
чен у јаму Барев до, Шћепан Крст, Столац, од стране усташа.

ЈЕЛАЧИЋ МИТРА СПАСОЈЕ, рођен 1882. године у селу Дабрица,
Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у
јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

ЈЕЛАЧИЋ ИЛИЈЕ СТОЈАН, рођен 1891. године у селу Дабрица,
Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у
јаму Кукауша, Маслине, Столац, од стране усташа.

ЈЕРИНИЋ НИКОЛЕ БОШКО, рођен 1882. године у селу Прењ,
Црнићи, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 10. септембра 1942. го-
дине у селу Прењ, Црнићи, Столац, од стране четника.

ЈЕРИНИЋ НИКОЛЕ СТЕПАН, рођен 29. јануара 1886. године у
селу Прењ, Црнићи, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 10. септем-
бра 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, од стране четника.

ЈОКИЋ СТОЈАНА ДЕЈАН, рођен 1922. године у селу Поплат, Сто-
лац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу
код Стоца, од стране усташа.

ЈОКИШИЋ САВЕ БОЖО, рођен 1905. године у селу Попрати, Сто-
лац, радник, бачвар, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову по-
љу код Стоца, од стране усташа.³⁹

ЈОКИШИЋ САВЕ ДАНИЛО, рођен 1900. године у селу Попрати,
Столац, земљорадник, Србин. Ухапшен половином јуна 1941. године,
одведен из усташког затвора у Стоцу и убијен 22. јуна 1941. године у
Дабрици, од стране усташа.

ЈОКИШИЋ САВЕ ГОЈКО, рођен 1911. године у селу Попрати,
Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову
пољу код Стоца, од стране усташа.

ЈОКИШИЋ РИСТЕ ЛАЗАР, рођен 1898. године у селу Попрати,
Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову
пољу код Стоца, од стране усташа.

ЈОКИШИЋ ЈОВАНА МИЛАН, рођен 1921. године у селу Попрати,
Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову
пољу код Стоца, од стране усташа.

ЈОКИШИЋ МИХЕ НИКОЛА-НИКО, рођен 1912. године у селу
Попрати, Столац, радник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видо-
ву пољу код Стоца, од стране усташа.

ЈОКИШИЋ СПАСОЈА СИМО, рођен 1887. године у селу Попра-
ти, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видо-
ву пољу код Стоца, од стране усташа.

ЈОКИШИЋ СИМЕ СПАСОЈЕ рођен 1887. године у селу Попрати,
Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову
пољу код Стоца, од стране усташа.

ЈОКИШИЋ МИХЕ СТОЈАН рођен 1900. године у селу Попрати,
Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову
пољу код Стоца, од стране усташа.

ЛОКИШИЋ РИСТЕ ТОМО, рођен 1885. године у селу Попрати, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

ЛОКИШИЋ СПАСОЈА ВОЈИСЛАВ, рођен 1899. године у селу Попрати, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

ЛОВИЧЕВИЋ САВЕ ДЕСАНКА рођена 1933. године у Стоцу. Потиче из радничке породице, дијете, Српкиња. Ухапшена 2. августа 1941. године и отјерана у логор Цапраг, а потом на Паг, гдје је убијена од стране усташа.

ЛОВИЧЕВИЋ САВЕ ЧЕДОМИР, рођен 1930. године у Стоцу, Србин. Ухапшен 2. августа 1941. године, одведен у логор Цапраг, потом у Госпић, а затим на оток Паг, гдје је убијен од стране усташа.

ЛОВИЧЕВИЋ САВЕ ЉУБИЦА, рођена Петковић 1887. године, домаћица, Српкиња. Ухапшена 2. августа 1941. године у Стоцу. Прогањана по логорима Цапраг, Госпић, Лобор Град код Златара, Загреб. Подлегла усташкој логорској тортури 28. 11 1941. године.³⁶⁾

ЛОВИЧЕВИЋ ШЋЕПАНА ПЕТАР, рођен 1895. године у Стоцу, радник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

ЛОВИЧЕВИЋ ШЋЕПАНА САВА, рођен 1890. године у Стоцу, трговац, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.³⁷⁾

ЛОВИЧЕВИЋ САВЕ СЛАВКО, рођен 1923. године у Стоцу, ђак, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

ЛОВИЧЕВИЋ ЛОВЕ ТОДОРА рођена 1900. године у Стоцу, домаћица, Српкиња. Ухапшена 2. августа 1941. године, одведена у логор Цапраг, потом у Госпић, а затим на оток Паг, гдје је убијена од стране усташа.

ЛУРКОВИЋ МАРА, супруга Ђуре, рођ. 1864. године. Хрватица, старица, убијена 24. септембра 1942. године у Црнићима, од стране четника.

КАПИЋ МУХАМЕДА МУЈО-МУЈКА рођен 10. јуна 1898. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, правник, Муслиман. Убијен 21. септембра 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, од стране четника.

КАПЛАН ОСМАНА ХАЛИЛ, рођен 1892. године у селу Пјешивац, Црнићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 8. децембра 1944. године и бачен у Брегаву, низводно од Стоца, од стране њемачких легионара³⁸⁾

КАРАЈИЦА МЕХЕ АСИМ, рођен 1928. године у селу Поплат, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 15. септембра 1944. године у селу Аладинићи, Црнићи, Столац, од стране њемачких легионара.

КАРИЋ СТОЈАНА ДУШАН, рођен 1890. године у селу Поплат, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 12. јуна 1943. године у Видову пољу код Стоца, од стране њемачких нациста.

КАТИЋ МАРКА НИКОЛА рођен 10. јуна 1889. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 21. септембра 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, од стране четника.

КАТИЋ МАТЕ ВИДЕ, рођен 1931. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, дијете, Хрват. Убијен 1944. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, од стране њемачких легионара.

КАШИКОВИЋ БОШКА ЂОРЂО рођен 1908. године у Стоцу, радник-кројач, Србин. Убијен 2. августа 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

КАШИКОВИЋ РИСТЕ НЕДЕЉКО, рођен 1920. године у Стоцу, радник-кројач, Србин. Убијен 2. августа 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

КЕВО БОШКА АНИЦА, рођена 1919. године у селу Брштаник, Шћепан Крст, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена септембра 1942. године у рејону Барев до, Шћепан Крст, Столац, од стране четника.

КЕВО ЈОЗЕ ЈАЊА, рођена 1876. године у селу Брштаник, Шћепан Крст, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена септембра 1942. године у селу Шћепан Крст, Столац, од стране четника.

КНЕЖЕВИЋ ЂУРЕ ЛУКА, рођен 1892. године у селу Ходово, Столац, радник, Хрват, Убијен 10. септембра 1944. године у селу Поткоса, Домановићи, од стране њемачких легионара и усташа.

КНЕЖЕВИЋ СПАСОЈА РИСТО, рођен 23. јануара 1886. године у Стоцу, Србин. Ухапшен 24. јуна 1941. године у Стоцу, мрцварен у затвору усташког логора у Стоцу, а затим убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

КОЈО ЗАФИРА ДРАГИЊА-ДРАГИЦА, рођена 1913. године у Стоцу, службеник, Српкиња. Ухапшена 1. августа 1941. године у Стоцу од стране усташа, у затвору пред мајком силована и мрцварена, а затим одведена и бачена у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.³⁹⁾

КОЈО ПЕРЕ ЂУРЂА, рођена 1881. године у селу Берковићима, Столац, домаћица, Српкиња. Ухапшена 1. августа 1941. године у Стоцу, затим убијена и бачена у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

КОЈО ЗАФИРА МИЛЕ, рођен 1900. године у Стоцу, тешки инвалид, Србин. Ухапшен 1. августа 1941. године у кући у Стоцу и задављен жицом пред мајком и сестрама, а затим бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

КОЈО ЗАФИРА МИЛЕНА, рођена 1916. године у Стоцу, службеник, Српкиња. Ухапшена 1. августа 1941. године у Стоцу од стране усташа, одведена у усташки затвор и пред мајком силована, затим убијена и бачена у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

КОЈОВИЋ ПЕТРА АНКА, рођена 1880. године у Берковићима, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 24. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.⁴⁰⁾

КОЈОВИЋ БРАНКА ЦМИЉА, рођена 1941. године у Берковићима, Столац, дијете, новорођенче, Српкиња. Убијена 24. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

КОЈОВИЋ () ЦВИЈЕТА, рођена 1913. године у селу Дрвеница, а живјела у Поплату и Берковићима, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

КОЈОВИЋ ПЕРЕ ЂУРЂА, рођена 1898. године у Берковићима, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 24. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

КОЈОВИЋ КОЈЕ ЛАЗО, рођен 1880. године у селу Струпићи, Берковићима, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

КОЈОВИЋ ЛАЗЕ СТЕВАН, рођен 1906. године у Берковићима, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

КОЈОВИЋ () СТОЈА, рођена 1873. године у селу Ошањићи, са мјестом боравка у Берковићима, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

КОЈОВИЋ ФИЛИПА ТОДА, рођена 1885. године у селу Хатељи, Берковићима, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

КОЈОВИЋ РИСТЕ ТОДОР, рођен 1887. године у селу Струпићи, Берковићима, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

КОКОТОВИЋ ЈОВАНА СТАНКО, рођен 1870. године у Невесињу, са мјестом службовања у Стоцу, радник-лугар, Србин, Ухапшен, мрцварен и тучен три дана у затвору Усташког логора у Стоцу, тучом откинут му је нос, а затим у несвесном стању убијен 27/28. јуна 1941. године на мјесту Црквине у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.⁴¹⁾

КОМНЕНОВИЋ НИКОЛЕ ДРАГО, рођен 1928. године у селу Степановићево, Бачка, ђак, Србин. Убијен 5. априла 1943. године у селу Поплат, Столац, од стране италијанских фашиста.

КОЊЕВОД ВИДОЈА БОЖА, рођена 1940. године у селу Бурмази, Столац, дијете, Хрватица. Убијена 17. јануара 1942. године и бачена у ријеку Неретву код Улога, од стране четника.⁴²⁾

КОЊЕВОД МАРКА ЦВИЈА, рођена 1941. године у селу Бурмази, Столац, дијете, Хрватица. Убијена и бачена у ријеку Неретву код Улога 17. јануара 1942. године од стране четника.

КОЊЕВОД ЂУРЕ ИЛИЈА, рођен 1941. године у селу Бурмази, Столац, дијете, Хрват. Убијен и бачен у ријеку Неретву код Улога 17. јануара 1942. године од стране четника.

КОЊЕВОД ВИДОЈА ИЛИЈА, рођен 1938. године у селу Бурмази, Столац, дијете, Хрват. Убијен 17. јануара 1942. године и бачен у ријеку Неретву код Улога од стране четника.

КОЊЕВОД МАРКА ИВАНА, рођена 1906. године у селу Горње Храсно, а живјела у Бурмазима, домаћица, Хрватица. Убијена 17. јануара 1942. године и бачена у ријеку Неретву код Улога од стране четника.

КОЊЕВОД ИЛИЈЕ КАТА, рођена 1902. године у селу Бурмази, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 17. јануара 1942. године и бачена у ријеку Неретву код Улога од стране четника.

КОЊЕВОД ИВАНА МАРИЈАН, рођен 1877. године у селу Бурмази, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 17. јануара 1942. године и бачен у ријеку Неретву, код Улога, од стране четника.

КОЊЕВОД ВИДОЈА МОНИКА, рођена 1941. године у селу Бурмази, Столац, дијете, Хрватица. Убијен 17. јануара 1942. године и бачена у ријеку Неретву, код Улога, од стране четника.

КОЊЕВОД ИВАНА СТОЈАН, рођен 1875. године у селу Бурмази, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 17. јануара 1942. године и бачен у ријеку Неретву, код Улога, од стране четника.

КОЊЕВОД МАРКА ТОМИСЛАВ, рођен 1940. године у селу Бурмази, Столац, дијете, Хрват. Убијен 17. јануара 1942. године и бачен у ријеку Неретву, код Улога, од стране четника.

КРАЉЕВИЋ ПЕРЕ ЛУКА, рођен 1887. године у селу Аладинићи, Црнићи, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 22. септембра 1942. године у селу Аладинићи, Црнићи, Столац, од стране четника.

КРАЉЕВИЋ СТОЈАНА ПЕРА, супруга Луке, рођена 1890. године у селу Црнићи, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 28. септембра 1942. године у селу Аладинићи, Црнићи, Столац, од стране четника.

КРГО МЕХЕ ХАСАН, рођен 1892. године у селу Басилије, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен априла 1943. године у селу Драговиље, Столац, од стране четника.

КРЕШИЋ () БОЖИЦА, рођена 1903. године у Бјелојевићима, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена фебруара 1943. године у селу Свитава, Чапљина, од стране четника.

КРЕШИЋ ПЕРЕ ДАНА, рођена 1934. године у селу Дашница, Бјелојевићи, Столац, дијете, Хрватица. Убијена фебруара 1943. године у селу Свитава, Чапљина, од стране четника.

КРЕШИЋ ВИДЕ ДРАГИЦА, рођена 1926. године у Доњем Храсну, Неум, домаћица, Хрватица. Убијена фебруара 1943. године у селу Свитава, Чапљина, од стране четника.

КРЕШИЋ ПЕРЕ ЈОЗО, рођен 1939. године у селу Дашница, Бјелојевићи, Столац, дијете, Хрват. Убијен фебруара 1943. године у селу Свитава, Чапљина, од стране четника.

КРИВОКАПИЋ ЂОРЂА ДАРИНКА, рођена 1924. године у селу Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

КРЊИЋ БУРЕ АНДРИЈА, рођен 20. октобра 1892. године у селу Ходово, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 24. септембра 1942. године у селу Љуца, Ходово, Столац, од стране четника.⁴³⁾

КРЊИЋ СТАНКА БУРО, рођен 1860. године у селу Ходово, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 24. септембра 1942. године у селу Љуца, Ходово, Столац, од стране четника.

КРЊИЋ БУРЕ ЛУЦИЈА, супруга Буре Крњића, рођена 1862. године, домаћица, Хрватица. Убијена 24. септембра 1942. године у селу Љуца, Ходово, Столац, од стране четника.

КРЊИЋ БУРЕ НИКО, рођен 1892. године у селу Ходово, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 10. септембра 1944. године код Домановића, Чапљина, од стране њемачких легионара и усташа.

КРУЉ МАРКА АРСЕН, рођен 1900. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 2. августа 1941. године и бачен у јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

КРУЉ МАРКА ГОСПАВА, рођена 1904. године у селу Козице, Ходово, Столац, супруга Арсена Круља, домаћица, Српкиња. Убијена 2. августа 1941. године и бачена у јаму Кукауша, код Маслина, Столац, од стране усташа.

КРУНИЋ РИСТЕ ГАВРИЛО-ГАШО, рођен 1876. године у Стоцу, радник-обућар, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

КУЧИНАР ТРИПКА АЛЕКСА, рођен 1909. године у селу Бурмази, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Бурмази, Столац, од стране усташа.⁴⁴⁾

КУЧИНАР ЈОВАНА БУДИМИР, рођен 1932. године у селу Бурмази, Столац, дијете, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Бурмази, Столац, од стране усташа.

КУЧИНАР РАЈКА ЧЕДО, рођен 1921. године у селу Бурмази, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Бурмази, Столац, од стране усташа.⁴⁵⁾

КУЧИНАР ЈОВЕ КОСА, рођена 1930. године у селу Бурмази, Столац, ученица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Бурмази, Столац, од стране усташа.

КУЧИНАР МИХЕ ЉУБИЦА, супруга Јована, рођена 1906. године у селу Убоско, Љубиње, домаћица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Бурмази, Столац, од стране усташа.

КУЧИНАР ТРИФКА МИТРА, удова Трифка, рођена 1868. године у селу Орашје, Требиње, са мјестом боравка у селу Бурмази, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Бурмази, Столац, од стране усташа.

КУЧИНАР СИМЕ НЕДЕЉКО, рођен 1898. године у селу Бурмази, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у Бурмази, Столац, од стране усташа.

КУЧИНАР СИМЕ ОБРЕН, рођен 1876. године у селу Бурмази, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Бурмази, Столац, од стране усташа.

КУЧИНАР РАЈКА ОЛГА, рођена 1926. године у селу Бурмази, Столац, ученица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Бурмази, Столац, од стране усташа.

КУЧИНАР МИТРА РАЈКО, рођен 1897. године у селу Бурмази, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Бурмази, Столац, од стране усташа.

КУЧИНАР ПЕТРА, удова Николе, рођена 1865. године у селу Ходово, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Бурмази, Столац, од стране усташа.

КУЧИНАР ИЛИЈЕ ПЕТРУША, супруга Илије, рођена 1862. године у Горњем Храсну, Неум, домаћица, Српкиња. Убијена 26. јуна 1941. године у селу Бурмази, Столац, од стране усташа.

КУЧИНАР ОБРЕНА СИМО, рођен 1908. године у селу Бурмази, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Бурмази, Столац, од стране усташа.

КУЛАШ ПЕРЕ ЗОРА, рођена 1926. године у селу Црнићи, Столац, дијете, Хрватица. Убијена 22. септембра 1942. године у Црнићима, Столац, од стране четника.

КУЛУШИЋ МАРКА МИЛАН, рођен 1903. године у селу Хатељи, Берковићи, Столац, жандарм, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у Влаховићима, Љубиње, од стране усташа и бачен у јаму Пандурица, Вођени, Љубиње.

КУЉИЋ () МИХАЈЛО, рођен 1889. године у селу Трусина, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године на Трусини, Берковићи, Столац од стране усташа.

КУНИЋ САВА ЂОРЂЕ, рођен 1886. године у Стоцу, радник-столар, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.⁴⁶⁾

КУРИЛИЋ ЈЕФТА ИЛИЈА, рођен 1889. године у Стоцу, службеник, Србин. Ухапшен 22. јуна 1941. године, мрцварен, убијен и бачен у јаму Ржани до, код Љубиња, од стране усташа.⁴⁷⁾

КУРИЛИЋ ИЛИЈЕ ЈЕФТО, рођен 1915. године у Стоцу, студент, Србин. Ухапшен 22. јуна 1941. године, мрцварен, убијен и бачен у јаму Ржани до, код Љубиња, од стране усташа.

КУРИЛИЋ ШПИРЕ ЉУБА, рођена 1890. године у Стоцу, домаћица, Српкиња. Ухапшена 2. августа 1941. године у Стоцу, прогањана по логорима Цапраг, Госпић и Лобор Град код Златара, Загреб, и тамо убијена од стране усташа.

КУРИЛИЋ ШПИРЕ МАКРЕНА, рођена 1920. године у Стоцу, домаћица, Српкиња. Ухапшена 2. августа 1941. године у Стоцу, прогањана по логорима Цапраг, Госпић и Лобор Град код Златара, Загреб, и тамо убијена од стране усташа.

КУРИЛИЋ ШПИРЕ МАРКО, рођен 12. септембра 1916. године у Стоцу, радник-кројач, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу, код Стоца, од стране усташа.

КУРИЛИЋ НИКОЛЕ МИЛАН, рођен 1886. године у Стоцу, радник-молер, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године, у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

КУРИЛИЋ ШПИРЕ МИЛАН, рођен 1930. године у Стоцу, ђак, Србин. Убијен 2. августа 1941. године, и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

КУРИЛИЋ ШПИРЕ НИКОЛА, рођен 1915. године у Стоцу, радник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

КУРИЛИЋ ВУКЕ РОСА, рођена Врећа 1869. године у Стоцу, супруга Јефте, домаћица, Српкиња. Ухашћена 2. августа 1941. године у Стоцу. Прогањана у логорима Цаплаг, Госпић и Лобор Град код Златара, Загреб, и тамо убијена од стране усташа.⁴⁸⁾

КУРИЛИЋ ШПИРЕ СЛАВКО, рођен 1924. године у Стоцу, радник-кројач, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

КУРИЛИЋ ИЛИЈЕ СТРАХИЊА-СТРАЈО, рођен 1921. године у Стоцу, ђак, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Ржани до код Љубиња, од стране усташа.

КУРТОВИЋ АЛИЈЕ МЕЛКА, рођена 1911. године у селу Кубатовина, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

КУРТОВИЋ АЛИЈЕ ЗЕЈНА, рођена 1906. године у селу Кубатовина, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

КУЗМАН ПЕРЕ БОШКО, рођен 1904. године у селу Бјелојевићи, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 26. јуна 1942. године у мјесту Дерани, Бјелојевићи, од стране талијанских фашиста.⁴⁹⁾

КУЗМАН ИВАНА ПАВО, рођен 1904. године у селу Бјелојевићи, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 26. јуна 1942. године у мјесту Дерани, Бјелојевићи, од стране талијанских фашиста.

КУЗМАН ПАВЕ КАТА, рођена 1910. године у селу Бјелојевићи, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 26. јуна 1942. године у мјесту Сјекосе, Чапљина, од стране талијанских фашиста.

ЛАЛИЋ ПЕРЕ ГОЈКО, рођен 1891. године у Стоцу, живио у Берковићима, велепосједник, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

ЛУЧИЋ ВУКОСАВ ЛАЗАРА АНЂА, рођена 1878. године у Дабрици, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 13. јула 1943. године, спаљена у кући, у Дабрици, Столац, од стране њемачких нациста и гатачких усташа.

ЛУЧИЋ ЈОВЕ БОЖИЦА, рођена 1903. године у селу Равно, Љубиње, са мјестом боравка у Берковићима, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

ЛУЧИЋ ЈОВЕ НИКОЛА, рођен 1860. године у Берковићима, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

ЛАСОВАН МИЛЕ ДАНИЦА, рођена 1897. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, од стране усташа.

ЛАСОВАН МИЛЕ ЈОВАНКА-ЈОКА, рођена 1930. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, ученица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, од стране усташа.

МАЊУРА ХАЛИЛА ЗУЛФО, рођен 24. фебруара 1921. године у селу Ошањићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 16. септембра 1944. године у Стоцу, од стране њемачких легионара.

МАРЧИНКО ЈОЗЕ МАРИЈАН, рођен 1925. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 10. септембра 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, од стране четника.⁵⁰⁾
МАРЧИНКО МАТЕ СТОЈАН, рођен 1889. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 10. септембра 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, од стране четника.

МАРЧИНКО СТОЈАНА ЗОРКА, рођена 1896. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, супруга Марчинко Стојана, домаћица, Хрватица. Убијена 10. септембра 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, од стране четника.

МАРИЋ СТОЈАНА БОЖИЦА, рођена 1875. године, Хрватица старица. Убијена 24. септембра 1942. године у Црнићима, од стране четника.

МАРИЋ НИКЕ ЈЕФТО, рођен 1899. године у Стоцу, службеник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

МАРИЋ МАРКА МАТО, рођен 1887. године у селу Шћепан Крст, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен новембра 1942. године у селу Шћепан Крст, Столац, од стране четника.

МАРИЋ ИВАНА, супруга Јозе, рођена 1867. Старица, Хрватица. Убијена 24. септембра 1942. године у Црнићима од стране четника.

МАРКОВИЋ ДАМЈАНА АНИЦА, рођена у селу Брштаник, уда-та у селу Пјешивац, Црнићи, Столац, супруга Марковић Јозе, домаћица, Хрватица. Убијена јуна 1942. године у селу Кошћела, Крушево, Столац, од стране четника.

МАРКОВИЋ ВИДОЈА АНИЦА, рођена 1896. године у селу Крушево, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена јуна 1942. године у селу Кошћела, Крушево, Столац, од стране четника.

МАРКОВИЋ БОШКА ЈОЗО, рођен 1898. године у селу Пјешивац, Црнићи, Столац, повремено живио у селу Кошћела, земљорадник, Хрват. Убијен јуна 1942. године у селу Кошћела, Крушево, Столац, од стране четника.

МАРКОВИЋ АНДРИЈЕ НИКОЛА, рођен 1927. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, дијете, Хрват. Убијен 29. септембра 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, од стране четника.

МАСЛАЋ МАТЕ БОШКО, рођен 1888. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 10. септембра 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, од стране четника.

МАТИЋ МАТЕ ЂУРО, рођен 1880. године у селу Тријебањ, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 29. септембра 1942. године у селу Тријебањ, Столац, од стране четника.

МАТИЋ МАТИЈА, удова Андрије, рођена 1886. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, домаћица Хрватица. Убијена 10. септембра 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, од стране четника.

МЕДАН АЛЕКСЕ АНЂЕЛКО, рођен 1932. године у селу Пољице, Столац, дијете, Србин. Убијен 22. децембра 1943. године у селу Забрђе, Столац, од стране њемачких нациста.

МЕДАН МАКСИМА БОСИЉКА, рођена 1935. године у селу Пољице, Столац, дијете. Српкиња. Убијена 22. децембра 1943. године у селу Забрђе, од стране њемачких нациста.

МЕДАН ЛАЗАРА ДРАГИЊА, рођена 1912. године у селу Поцрње, Пољице, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 22. децембра 1943. године у селу Забрђе, Пољице, Столац, од стране њемачких нациста.

МЕДАН МИЛАНА ЈОКА, рођена 1926. године у селу Хргуд, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 23. децембра 1943. године у Стоцу, од стране њемачких нациста.

МЕДАН ШЋЕПАНА ИЛИЈА, рођен 1901. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

МЕДАН ТРИПКА МАКСИМ, рођен 1882. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Јасоч, Црнићи, Столац, од стране усташа.

МЕДАН ВАСЕ МАКСИМ, рођен 1932. године у селу Пољице, Столац, дијете, Србин. Убијен 22. децембра 1943. године у селу Забрђе, Столац, од стране њемачких нациста.

МЕДАН ТРИПКА ОГЊЕН, рођен 1902. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

МЕДАН СПАСОЈА РАЈКА, рођена 1933. године у селу Пољице, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 22. децембра 1943. године у селу Забрђе, Битуња, Столац, од стране њемачких нациста.

МЕДАН ПЕРЕ РАТКО рођен 1930. године у селу Пољице, Столац, ученик. Србин. Убијен 22. децембра 1943. године у селу Забрђе, Столац, од стране њемачких нациста.

МЕДАН ИГЊАТА ВОЈО, рођен 1912. године у селу Берковићи, Столац, свешеник-поп, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

МИЧЕТА ЈОВЕ ЛУКА, рођен 1875. године у селу Чаваш, Требиње, са мјестом боравка у Бурмазима, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у Бурмазима, од стране усташа.

МИЋЕВИЋ ПЕРЕ БОСИЉКА, рођена 1893. године у Стоцу, домаћица, Српкиња. Ухапшена 1/2 августа 1941. године, убијена 2. августа 1941. године у бачена у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

МИЋЕВИЋ ЈОВЕ ЉУБИЦА, рођена 1903. године у Берковићима, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

МИЋЕВИЋ ЈОСИПА МИЛЕ, рођен 1936. године у Берковићима, Столац, дијете, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

МИЋЕВИЋ ЈОВЕ МИРОН, рођен 1873. године у Стоцу, радник-трговац, Србин. Ухапшен 1/2, августа 1941. године, убијен 2. августа 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

МИЋЕВИЋ ЈОСИПА ПЕТАР, рођен 1934. године у Берковићима, Столац, дијете, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

МИХИЋ СТОЈАНА АНЂА, рођена 1899. године у селу Поплат, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 31. августа 1941. године у селу Поплат, Столац, од стране усташа, и бачена у Бодирогину јаму.

МИХИЋ ДУШАНА БИЉАНА, рођена 1934. године у селу Поплат, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 31. августа 1941. године у селу Поплат, Столац, од стране усташа.

МИХИЋ СТОЈАНА БОГДАН, рођена 1900. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Јасоч, Црнићи, Столац, од стране усташа.

МИХИЋ РИСТЕ БОЖИЦА, удова Ђорђа, рођена 1887. године у селу Поплат, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 2. августа 1942. године у концентрационом логору Јасеновац, од стране усташа.

МИХИЋ МИТРА БОЖИЦА, удова Стојана, рођена 1887. године у селу Поплат, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 13. фебруара 1942. године у селу Поплат, Столац, од стране талијанских фашиста.

МИХИЋ ЈОВЕ ЦВИЈЕТА, рођена 1896. године у селу Поплат, Столац, супруга Милић Душана, домаћица, Српкиња. Убијена 31. августа 1941. године у селу Поплат, од стране усташа и бачена у Бодирогину јаму.

МИХИЋ ГОЈКА ДУШАН, рођен 1917. године у селу Поплат, Столац, радник, Србин. Убијен јуна 1941. године у Поплату, Столац, од стране усташа.

МИХИЋ ГОЈКА ДУШАН, рођен 1922. године у селу Степановићево Бачка, земљорадник, Србин. Маја 1941. године протјеран из Бачке од стране мађарских фашиста. Ухапшен је у Стоцу и убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу, код Стоца, од стране усташа.

МИХИЋ ДАМЈАНА ГОСПАВА, супруга Максима, рођена 1888. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена јуна 1941. године на Трусини, од стране усташа.

МИХИЋ ЂУРЕ ИЛИЈА, рођен 1898. године у селу Поплат, Столац, радник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца од стране усташа.

МИХИЋ САВЕ ИЛИНКА, супруга Данила, рођена 1914. године у селу Поплат, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 31. августа 1941. године у селу Поплат, од стране усташа, и бачена у Бодирогину јаму.

МИХИЋ ДАНИЛА ЈАВОРКА, рођена 1938. године у селу Поплат, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 31. августа 1941. године у селу Поплат, Столац, од стране усташа, и бачена у Бодирогину јаму.

МИХИЋ МИЛОРАДА ЈОКА, рођена 1936. године у селу Поплат, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 31. августа 1941. године у селу Поплат, Столац, од стране усташа, и бачена у Бодирогину јаму.

МИХИЋ НИКОЛЕ ЈОВО, рођен 1923. године у селу Поплат, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Ржани до код Љубиња.

МИХИЋ НИКОЛЕ КОСА, супруга Милорада, рођена 1903. године у селу Горње Храсно, са мјестом боравка у Поплату, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 31. августа 1941. године у селу Поплат, Столац, од стране усташа, и бачена у Бодирогину јаму.

МИХИЋ МИХЕ ЛАЗО, рођен 1870. године у Стоцу, радник-трговац, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

МИХИЋ НИКОЛЕ МИХО, рођен 1920. године у селу Поплат, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Ржани до, Котези, код Љубиња, од стране усташа!

МИХИЋ МИТРА МИЛИЦА, рођена 1905. године у селу Поплат, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 31. августа 1941. године у селу Поплат, Столац, од стране усташа, и бачена у Бодирогину јаму.

МИХИЋ ЛАЗАРА ПЕРО, рођен 1889. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

МИХИЋ РИСТЕ ПЕРО, рођен 1864. године у селу Поплат, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 31. августа 1941. године у селу Поплат, Столац, од стране усташа, и бачен у Бодирогину јаму.⁵¹⁾

МИХИЋ МИХЕ САВА, рођен 1862. године у Стоцу, радник-угоститељ, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

МИХИЋ ПЕРЕ СЛАВКО-ГОРЧИЛО, рођен 1901. године у Стоцу, радник-угоститељ, Србин. Ухапшен 29. маја 1941. године у Стоцу, и као прва жртва усташког злочина убијен 9. јуна 1941. године у затвору жандармерије у Стоцу, од стране усташа.⁵²⁾

МИХИЋ ДАНИЛА СТОЈАН, рођен 1935. године у селу Поплат, Столац, дијете, Србин. Убијен 31. августа 1941. године у селу Поплат, Столац, од стране усташа, и бачен у Бодирогину јаму.

МИХИЋ ЛАЗАРА ВЕЉКО, рођен 1910. године у Стоцу, радник-шофер, Србин. Ухапшен 22. јуна 1941. године у Стоцу, мрцварен неко-

лико дана у усташком затвору а затим убијен и бачен у јаму Котези код Љубиња од стране усташа.

МИХИЋ () ВОЈКА, супруга Ђорђа, рођена у Стоцу, домаћица, Српкиња, ухапшена, 2. августа 1941. године у Стоцу, затим отјерана у усташки логор у Цапраг, потом у Госпић и Лобор Град у Загорју и тамо убијена од стране усташа.

МИХОЉЕВИЋ ТОДА РИСТО, рођен 1905. године у Стоцу, радник-ковач, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

МИЛАНОВИЋ ВИДЕ ЈОЗО, рођен 27. априла 1921. године у Крушеву, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 8. јуна 1942. године у Крушеву, Столац, од стране четника.

МИЛАНОВИЋ ЂУРЕ МИТАР, рођен 14. септембра 1909. године у Крушеву, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 8. јуна 1942. године у Крушеву, Столац, од стране четника.

МИЛИЋ ЛУКЕ БЛАГОЈЕ, рођен 1883. године у Стоцу, радник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

МИЛИЋ БЛАГОЈА ЛУКА, рођен 28. јуна 1924. године у Стоцу, ђак, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

МИЛИЋЕВИЋ ЂУРЕ АНЂА, рођена Николић 1920. године у селу Хргуд, Берковићи, Столац, супруга Лазара, домаћица, Српкиња. Ухапшена 6. јула 1941. године у Стоцу од стране усташа, одведена и убијена у Домановићима код Чапљине.

МИЛИЋЕВИЋ () АНЂА супруга Васе, рођена 1891. у Стоцу, домаћица, Српкиња. Ухапшена 2. августа 1941. године у Стоцу. Прогоњена по логорима Цапраг, Госпић, Лобор Град и другдје и тамо убијена од стране усташа.

МИЛИЋЕВИЋ ПАЈЕ ЂУРО, рођен 1910. године у селу Хргуд, Берковићи, Столац, радник-млинар, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

МИЛИЋЕВИЋ МИТРА ЈЕЛА, рођена 1895. године у селу Хргуд, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 14. новембра 1943. године у селу Хргуд, Берковићи, Столац, од стране њемачких нациста.

МИЛИЋЕВИЋ ПЕРЕ МИЛИЦА, рођена 1898. године у селу Хргуд, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 14. новембра 1943. године у селу Хргуд, Берковићи, Столац, од стране њемачких нациста.

МИЛИЋЕВИЋ МИХЕ РУЖА, рођена 1897. године у селу Хргуд, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Ухапшена 6. јула 1941. године у Стоцу и убијена у Домановићима, Чапљина, од стране усташа.

МИЛИЋЕВИЋ ТОДОРА ВАСО, рођен 1878. године у Стоцу, радник-обућар, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.⁵³⁾

МИЛИЋЕВИЋ ПАЈЕ ВИДОЈЕ рођен 1900. године у селу Хргуд, Берковићи, Столац, радник-млинар, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу, код Стоца, од стране усташа.

МИЛИВОЈЕВИЋ () ЦВИЈА, рођена 1886. године у селу Потком, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

МИЛИВОЈЕВИЋ МАРКА МИЛЕ, рођен 1895. године у селу Меча, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у селу Меча Берковићи, Столац, од стране усташа.

МИЛИВОЈЕВИЋ БУРЕ НИКОЛА, рођен 1876. године у селу Меча, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у селу Меча, Берковићи, Столац, од стране усташа.

МИЛУТИНОВИЋ РИСТЕ БОЖО, рођен 1910. године у селу Ошањићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.⁵⁴⁾

МИЛУТИНОВИЋ СТОЈАНА БРАНКО, рођен 1918. године у селу Ошањићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

МИЛУТИНОВИЋ ПЕРЕ ГОЈКО, рођен 1921. године у селу Ошањићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.*

МИЛУТИНОВИЋ НИКОЛЕ ЈОВО, рођен 1919. године у селу Ошањићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

* Гојко је рањен и преживио масакр 27/28 јуна, али га је рањеног докрајчио Јашаревић Осман, усташа из Берковића.

МИЛУТИНОВИЋ СТОЈАНА МИЛАН, рођен 1913. године у селу Ошањићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

МИЛУТИНОВИЋ МИТРА ПЕРО, рођен 1892. године у селу Ошадову пољу код Стоца, од стране усташа.

МИЛУТИНОВИЋ ЈОВЕ РИСТО, рођен 1879. године у селу Драговиље, Столац, земљорадник, Србин. Убијен крајем јула 1941. године у селу Драговиље, од стране усташа.

МИЛУТИНОВИЋ ТРИФКА РИСТО, рођен 1871. године у селу Ошањићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.⁵⁵⁾

МИШКОВИЋ БОЖЕ СТЕПАН, рођен 1895. године у селу Хатељи, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

МИТРИНОВИЋ ЈОВЕ ДЕСА, рођена 1939. године у селу Поплат, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 5. априла 1943. године у селу Поплат, Столац, од стране италијанских фашиста.

МИТРИНОВИЋ ШЋЕПАНА САВА, рођен 1898. године у Стоцу, лимар, Србин. Ухапшен 1/2. августа 1941. године, убијен 2. августа и бачен у јаму у селу Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

МИТРИНОВИЋ ЈОВЕ САВКА, рођена 1935. године у селу Поплат, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 5. априла 1943. године у селу Поплат, Столац, од стране италијанских фашиста.

МИТРИНОВИЋ САВЕ ШЋЕПО, рођен 1921. године у Стоцу, радник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Ржани до код Љубиња од стране усташа.

МОРО НИКЕ ЛУЦИЈА, супруга Видана, рођена 1882. године у селу Црнићи, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 22. септембра 1942. године у кањону ријеке Брегаве, код села Прењ, Црнићи, Столац, од стране четника.

МОРО ЈОЗЕ МАРА, рођена 1882. године. Хрватица, старица, Убијена 24. септембра 1942. године у Црнићима, од стране четника.

МОРО СТОЈАНА НИКО, рођен 1873. године у селу Црнићи, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 22. септембра 1942. године у селу Црнићи, Столац, од стране четника.

МОРО РУЖА, супруга Стојана, рођена 1890. године у селу Дерани, Крушево, са мјестом боравка у селу Аладинићи, Црнићи, Столац, супруга Моро Николе, домаћица, Хрватица. Убијена 27. септембра 1942. године у селу Пјешивац, Црнићи, Столац, од стране четника.

МРАУШИЋ () БОРБО, рођен 1878. године у Стоцу службеник, Србин. Ухапшен 1/2. августа 1941. године, убијен 2. августа и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

МУРАДБАШИЋ ШЕФКЕ МУРИЗ, рођен 1927. године у Стоцу ђак, Муслиман. Убијен 10. септембра 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, од стране четника.

МУРАТОВИЋ ФИЛИПА ЈАНКО, рођен 1882. године у селу Хргуд, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 8. фебруара 1944. године на Хргуду, (Харачи), Берковићи, Столац, од стране немачких нациста.

МУРАТОВИЋ ЂЕТКА ЛАЗАР-ЛАЗО, рођен 1902. године у селу Хргуд, Берковићи, Столац, са сталним мјестом боравка у селу Попрати, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

МУСТАФИЋ ЕМИНА, удова Шабана, рођена 1892. године у селу Тријебањ, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 14. фебруара 1943. године у селу Тријебањ, Столац, од стране четника.

МУСТАФИЋ САЛКЕ ХУСО, рођен 1907. године у селу Тријебањ, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 31. децембра 1942. године на путу из Црнића за Тријебањ, од стране четника.

НАДАЖДИН ПЕРЕ ВИДОЈЕ, рођен 1865. године у селу Бјелојевићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 13. јула 1944. године у селу Бјелојевићи, Столац, од стране усташа из Свитаве.

НОГОЛИЦА ЦВИЈЕТА, супруга Мате, рођена 1873. године, Хрватица, старица. Убијена 24. септембра 1942. године од стране четника.

НОГОЛИЦА МИХЕ ЈАЊА, рођена у Берковићима, Столац, удата у селу Црнићи, супруга Ноголица Павка, домаћица, Хрватица. Убијена 28. септембра 1942. године у селу Поткоса, Чапљина, од стране четника.

НОВАКОВИЋ СПАСОЈА БОЖИЦА, рођена 1889. године у селу Хргуд, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у селу Кубатовина, Берковићи, Столац, од стране усташа.

НОВАКОВИЋ ОМЕРА ХАЛИЛ, рођен 1885. године у селу Кљенци, Берковићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране српских шовиниста.⁵⁶⁾

НОВАКОВИЋ МЕХЕ МЕЈРА, рођена 1924. године у селу Кљенци, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

НОВАКОВИЋ МУЈЕ НУРА, рођена 1924. године у селу Кљенци, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

НОВАКОВИЋ ОМЕРА ШЕРИФА, рођена 1941. године у селу Кљенци, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, од стране групе српских шовиниста.

НУХАНОВИЋ ХАМИДА ЏЕЦА, рођена 1890. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1942. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

НУХАНОВИЋ СМАЈЕ ЕМА, рођена 1918. године у селу Поплат, Столац, са мјестом боравка у Берковићима, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

НУХАНОВИЋ ИБРЕ ФАТА, рођена 1881. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

НУХАНОВИЋ ХАЈДАРА ИБРО, рођен 1938. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

НУХАНОВИЋ СМАЈЕ МУЈО, рођен 1937. године у селу Клечак,
 Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године
 у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

УБИЈЕНА: **НУХАНОВИЋ СМАЈЕ ВАЈДА**, рођена 1941. године у селу Кле-
чак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа
1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовини-
ста.

НУХАНОВИЋ МУЈЕ ЗУЛКА, рођена 1920. године у селу Кљенци, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

НУХАНОВИЋ ИБРЕ ЗУЛКА, рођена 1924. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

НУРКО ХАМИДА АЛИЈА, рођен 1937. године у селу Хатељи, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.⁵⁷⁾

НУРКО ХАМИДА АЗЕМА рођена 1939. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године код села Клечак, Берковићи, Столац, од стране групе српских шовиниста.

НУРКО ХАМИДА БИБА, рођена 1911. године у селу Хатељи, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

НУРКО ЗУКАНА ДИКА, рођена 1910. године у селу Хатељи, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

НУРКО СМАЈЕ ЂУЛСА, рођена 1895. године у селу Хатељи, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

НУРКО СМАЈЕ ФАТА, рођена 1910. године у селу Ходово, Столац, са мјестом боравка у Берковићима, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

НУРКО ЂАМИЛА ХАЛИМА, рођена 1929. године у селу Хатељи, Берковићи, Столац, ученица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

НУРКО ЂАМИЛА ХАЈРИЈА, рођена 1929. године у селу Хатељи, Берковићи, Столац, ученица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

НУРКО СЕЈДЕ ХАТА, рођена 1890. године у селу Хатељи, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

НУРКО РАМЕ МУСТАФА-МУЈО, рођен 1909. године у селу Хатељи, Берковићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, од стране групе српских шовиниста.

НУРКО СЕЈДЕ МУСТАФА, рођен 1936. године у селу Хатељи, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

НУРКО СЕЈДЕ САЈА, рођена 1928. године у селу Хатељи, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

НУРКО ТАХИРА СЕЈДО, рођен 1885. године у селу Хатељи, Берковићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

НУРКО ТАХИРА СМАЈО, рођен 1892. године у селу Хателџи, Берковићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац; од стране групе српских шовиниста.

НУРКО САЛКЕ ШЕФКИЈА, рођен 1931. године у селу Хатељи, Берковићи, Столац, ученик, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

НУРКО СМАЈЕ ЗАЈКО, рођен 1926. године у селу Хатељи, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

НУРКО СМАЈЕ ЗУЛКА, рођена 1929. године у селу Хатељи, Берковићи, Столац, ученица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, Столац, од стране групе српских шовиниста.

ОБОРИНА КОЈЕ МИХО, рођен 1891. године у селу Поплат, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 12. јула 1944. године у селу Поплат, од стране њемачких легионара.

ОБОРИНА МИХЕ САРА, супруга Михе, рођена 1894. године у селу Поплат, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 12. јула 1944. године у селу Поплат, од стране њемачких легионара.

ОБРАДОВИЋ ПАНТЕ МАРЈАН, рођен 1934. године у селу Тријебањ, Столац, дијете, Хрват. Убијен 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ОКУКА ЂУРЕ НИКОЛА, рођен 1887. године у селу Поткубаш, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у селу Поткубаш, Столац, од стране усташа.

ОМАНИЋ МУЈЕ АЛИЈА, рођен 1923. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен септембра 1942. у рејону Рогојевац, Пребиловци, Чапљина, од стране четника.

ПАЛАМЕТА ПЕРЕ ЂУРО, рођен 1871. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 10. септембра 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, од стране четника.

ПАЛАТА СМАЈЕ АХМЕД, рођен 1888. године у селу Ротимља, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.⁵⁸⁾

ПАЛАТА ОМЕРА ДЕРВО, рођен 1931. године у селу Ротимља, Столац, ученик, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ПАЛАТА АЛИЈЕ ЂУЛСА, рођена 1935. године у селу Ротимља, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 12. јула 1943. године у наручју мајке у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ПАЛАТА ИБРЕ ЕКРЕМ, рођен јануара 1942. године у селу Ротимља, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ПАЛАТА МУЈЕ ФАТА, рођена 1902. године у селу Поплат, Столац, супруга Палате Омера из села Ротимља, домаћица, Муслиманка. Убијена 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ПАЛАТА ХУСЕ ХАМИД, рођен 1941. године у селу Ротимља, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године. Њемачки нациста бацио га у ваздух и дочекао бајонетом-ножом на пушци и тако га усмртио у селу Орашје, Ротимља, Столац.

ПАЛАТА ОМЕРА ХАСАН, рођен 1927. године у селу Ротимља, Столац, ученик, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ПАЛАТА АХМЕДА ИБРО, рођен 1910. године у селу Ротимља, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ПАЛАТА ОМЕРА ХАТА, рођена 1925. године у селу Ротимља, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ПАЛАТА АХМЕДА ХУСО, рођен 1908. године у селу Ротимља, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ПАЛАТА АХМЕДА МУХАРЕМ, рођен 1926. године у селу Ротимља, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ПАЛАТА АЛИЈЕ МУНИБА, рођена 1939. године у селу Ротимља, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ПАЛАТА ДЕРВИША ОМЕР, рођен 1901. године у селу Ротимља, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ПАЛАТА ОМЕРА РАМИЗА, рођена 1929. године у селу Ротимља, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 12. јула 1943. године у наручју мајке у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ПАЛАТА СМАЈЕ САЛКО, рођен 1891. године у селу Ротимља, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ПАЛАТА САЛКЕ СМАЈО, рођен 1925. године у селу Ротимља, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ПАЛАТА САЛКЕ ШАЋИРА, рођена 1932. године у селу Ротимља, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ПАЛАТА АЛИЈЕ ШЕМСА, рођена 1937. године у селу Ротимља, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ПАЛАТА АХМЕДА ЗЕЈНА, рођена 1884. године у селу Убоско, Љубиње, супруга Палата Ахмеда, домаћица, Муслиманка. Убијена 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ПАЛАТА ОСМАНА ЗЕЈНА, рођена 1912. године у селу Врањевићи, са мјестом боравка у селу Ротимља, Столац, супруга Палата Ибре, домаћица, Муслиманка. Убијена 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ПАЛАТА ЈУСЕ ЗУЛКА, рођена 1908. године у селу Ошањићи, Столац, супруга Палата Хусе, домаћица, Муслиманка. Убијена 12. јула 1943. године у селу Орашје, Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ПАПАЦ ВИДОЈА БОШКО, рођен 1883. године у Бурмазима, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 17. јануара 1942. године у Улогу, Невесиње, од стране четника.

ПАПАЦ ПЕРЕ МАРИЈАН, рођен 1904. године у селу Бурмази, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен септембра 1941. године у селу Крекови, Невесиње, од стране српских шовиниста.

ПАПАЦ ИВАНА МИЛАН, рођен 1900. године у селу Бурмази, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен септембра 1941. у селу Крекови, Невесиње, од стране српских шовиниста.*

ПАПАЦ СТЕПАНА ВЛАХО, рођен 1895. године у селу Бурмази, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен почетком јуна 1942. године у селу Удора, Бурмази, Столац, од стране четника.

ПАВИЋ ГОЈКА АНГЕЛИНА, Рођена 1927. године у Стоцу, ученица, Српкиња. Ухапшена 2. августа 1941. године у Стоцу, одведена у логор Цапраг и тамо убијена од стране усташа.⁹⁹

* ОО Субнор-а Столац, бр. 01-25/88 од 9. Маја 1988. године.

ПАВИЋ СТОЈАНА ДРАГИЊА, рођена 1910. године у Невесињу, са сталним мјестом боравка у Стоцу. Одведена у усташки логор Цапраг, затим на Паг и тамо убијена од стране усташа.

ПАВИЋ ГОЈКА ЂОРЂО, рођен 1925. године у Стоцу, ђак, Србин. Ухапшен 2. августа 1941. године у Стоцу, одведен у усташки логор Госпић и тамо убијен од стране усташа.

ПАВИЋ ГОЈКА ДУШАН, рођен 1930. године у Стоцу, ученик, Србин. Ухапшен 2. августа 1941. године у Стоцу, одведен у усташки логор Цапраг, затим на Паг и тамо убијен од стране усташа.

ПАВИЋ РИСТА ГОЈКО, рођен 1893. године у Стоцу, радник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Ржани До, Котези код Љубиња, од стране усташа.

ПАВИЋ РИСТЕ ЈЕЛКА, рођена 1886. године у Стоцу, домаћица, Српкиња. Ухапшена 2. августа 1941. године у Стоцу, одведена у усташки логор Цапраг, затим на Паг и тамо убијена од стране усташа.

ПАВИЋ ГОЈКА МЕЛАНИЈА, рођена 1923. године у Стоцу, домаћица, Српкиња. Ухапшена 2. августа 1941. године у Стоцу, одведена у усташки логор Цапраг, затим на Паг и тамо убијена од стране усташа.

ПАВИЋ ЈОВЕ МИЛИЦА, рођена 1870. године у Љубињу, са мјестом боравка у Берковићима, домаћица, Српкиња. Убијена 24. јуна 1941. године у селу Кубатовина, Берковићи, Столац, од стране усташа.

ПАВИЋ ЈОВЕ НЕЂА, рођена 1889. године у Љубињу, са сталним мјестом боравка у селу Кубатовина, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у селу Кубатовина, Берковићи, Столац, од стране усташа.

ПАВИЋ ЛУКЕ РИСТО, рођен 1860. године у Стоцу, радник, Србин. Ухапшен 2. августа 1941. године у Стоцу, одведен у логор Госпић и тамо убијен од стране усташа.

ПАВЛОВИЋ ФРАЊЕ БОЖИЦА, из села Прењ, Црнићи, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 10. септембра 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, од стране четника.

ПАВЛОВИЋ ПЕРЕ БОЖИЦА, рођена 1910. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, супруга Стојана Павловића, домаћица, Хрватица. Убијена 10. септембра 1942. године у селу Прењ, од стране четника.

ПАВЛОВИЋ ВИДОЈА МАРА, рођена 1868. године у селу Храсно, са мјестом боравка у селу Прењ, Црнићи, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 10. септембра 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, од стране четника.

ПАВЛОВИЋ ИВАНА НИКОЛА, рођен 1872. године у селу Прењ, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 10. септембра 1942. године у селу Прењ, од стране четника.

ПАВЛОВИЋ СТОЈАНА РУЖА, рођена 1888. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, супруга Павловић Николе, домаћица, Хрватица. Убијена 10. септембра 1942. године у селу Прењ, од стране четника.

ПАЖИН СТОЈАНА БОЖИЦА, рођена 1888. године у Ходову, гдје је и стално била настањена. Домаћица, Хрватица. Убијена 27. септембра 1942. године у Ходову, од стране четника.

ПАЖИН () ЛУЦИЈА, супруга Пере Пажина, рођена 1890. године, Брштаник, Шћепан Крст, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена септембра 1942. године у Брштанику, од стране четника.

ПАЖИН () ПЕРО, рођен 1888. године у селу Доњи Брштаник, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен септембра 1942. године у Брштанику, од стране четника.

ПЕХЛИЋ МУЈЕ ЂУЛСА, рођена 1937. године у селу Ротимља, дијете, Муслиманка. Убијена 12. јула 1943. године у засеоку Орашје – Ротимља, Столац, од стране њемачких нациста.

ПЕХЛИЋ () ЕМИНА, рођена 1915. године у селу Почитељ, са мјестом боравка у селу Ротимља, Столац, супруга Пехлић Хаџе, домаћица, Муслиманка. Убијена 12. јула 1943. године у засеоку Орашје – Ротимља, од стране њемачких есесоваца.

ПЕХЛИЋ МУЈЕ ФАТА, рођена 1924. године у селу Ротимља, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 12. јула 1943. године у засеоку Орашје – Ротимља, од стране њемачких нациста.

ПЕХЛИЋ ЈУСУФА ХАЏО, рођен 1905. године у селу Ротимља, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у засеоку Орашје – Ротимља, од стране њемачких нациста.

ПЕХЛИЋ ЈУСЕ ХАСАН, рођен 1899. године у селу Ротимља, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у засеоку Орашје – Ротимља, од стране њемачких нациста.

ПЕХЛИЋ МЕХЕ МУЈО, рођен 1892. године у селу Ротимља, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године у засеоку Орашје – Ротимља, од стране њемачких нациста.

ПЕХЛИЋ () САЈА, рођена 1901. године у селу Подвележје, са мјестом боравка у Ротимљи, супруга Пехлић Хасана, домаћица, Муслиманка. Убијена 12. јула 1943. године у засеоку Орашје – Ротимља, од стране њемачких нациста.

ПЕХЛИЋ ХАЏЕ ШЕРИФ, рођен 1943. године у селу Ротимља, Столац дијете, Муслиман. Убијен 12. јула 1943. године као новорођенче у засеоку Орашје – Ротимља, од стране њемачких нациста.

ПЕЈАК РИЗВАНА ХУСО, рођен 1891. године у селу Црнићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен јануара 1943. године у мјесту Дубрава код Козица, Столац, од стране четника.

ПЕЈКОВИЋ ФАДИЛА ХАБИЋ, рођен 1892. године у Фочи, са мјестом боравка у Берковићима, Столац, хоџа, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, од стране групе српских шовиниста.

ПЕЈКОВИЋ () ШАЋИРА, супруга Хабиба Пејковића, рођена 1908. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, од стране групе српских шовиниста.

ПЕРИЋ МАТЕ БОЖИЦА, рођена 1876. године у селу Прењ, Црнићи, у породици Марковић. Старица, Хрватица. Убијена је у кући у Тријебњу (била је непокретна) 27. септембра 1942. године од стране четника.

ПЕРИЋ МАТЕ АНИЦА, рођена 1880. године у селу Тријебањ, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 30. септембра 1942. године у селу Тријебањ, од стране четника.

ПЕРИЋ МАТЕ ЦВИЈЕТА, рођена 1902. године у селу Попрати, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 22. септембра 1942. године у селу Попрати, од стране четника.

ПЕРИЋ БОШКА ЂУРО, рођен 1887. године у селу Тријебањ, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 29. септембра 1942. године у селу Ротимља, Столац, од стране четника.

ПЕРИЋ () ИВАНА, рођена 1885. године у селу Битуња, са сталним мјестом боравка у селу Пјешивац, Црнићи, Столац, супруга Перић Ивана, домаћица, Хрватица. Убијена 24. септембра 1942. године у селу Пјешивац, од стране четника.

ПЕРИШИЋ МИЛАНА АНЂА, рођена 1928. године у Стоцу, ученица, Српкиња. Отјерана 1944. године у логор Јасеновац и тамо убијена од стране усташа.

ПЕРИШИЋ АНИЦА, супруга Јефте, рођена 1896. године у селу Влаховићи, Љубиње, домаћица, Српкиња. Убијена 22. децембра 1943. године у селу Битуња, Столац, од стране њемачких окупатора, есесоваца.

ПЕРИШИЋ МИЛАНА БИЉА, рођена 1932. године у Стоцу, дијете, Српкиња. Отјерана 1944. године у концентрациони логор Јасеновац и тамо убијена од стране усташа.

ПЕРИШИЋ САВЕ БОЈА, рођена 1908. године у селу Битуња, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 22. децембра 1943. године у селу Битуња, од стране њемачких нациста.⁶⁰

ПЕРИШИЋ ЛАЗЕ ДАРИНКА, супруга Видоја, рођена 1886. године у селу Пустипух, Љубиње, са мјестом боравка у селу Битуња, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 22. децембра 1943. године у селу Битуња, од стране њемачких нациста.

ПЕРИШИЋ МИТРА БУРБА, супруга Ристе, рођен 1857. године у селу Поплат, Столац, са мјестом боравка у селу Битуња, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 22. децембра 1943. године у селу Битуња, од стране њемачких нациста.

ПЕРИШИЋ БУРЕ ЛУКА, рођен 1890. године у Стоцу, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца од стране усташа.

ПЕРИШИЋ ЈАНКА МИЛКА, рођена 1900. године у Стоцу, домаћица, Српкиња. Отјерана 1944. године у логор Јасеновац и тамо убијена од стране усташа.

ПЕРИШИЋ МИЛКА МИЛАН, рођен 1887. године у Стоцу, радник-трговац, Србин. Убијен 2. августа 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ПЕРИШИЋ ИЛИЈЕ МИЛИЦА, супруга Јове, рођена 1885. године у селу Горње Храсно, Неум, домаћица, Српкиња. Убијена 22. децембра 1943. године у селу Битуња, Столац, од стране њемачких нациста.

ПЕРИШИЋ РИСТЕ МИЛИЦА, рођена 1890. године у селу Битуња, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 22. децембра 1943. године у селу Битуња, од стране њемачких нациста.

ПЕРИШИЋ ГОЈКА РАДМИЛА, рођена 1941. године у селу Битуња, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 22. децембра 1943. године у селу Битуња, од стране њемачких нациста.

ПЕРИШИЋ ЛАЗАРА САВА, супруга Михе, рођена 1913. године у селу Пустипух, Љубиње, са сталним мјестом боравка у селу Битуња, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 22. децембра 1943. године у селу Битуња, од стране њемачких нациста.

ПЕРИШИЋ СИМЕ САВА, супруга Лазе, рођена 1901. године у селу Пустипух, Љубиње, домаћица, Српкиња. Убијена 22. децембра 1943. године у селу Битуња, Столац, од стране њемачких нациста.

ПЕРИШИЋ САВЕ СПАСЕНИЈА, супруга Гојка, рођена 1914. године у селу Убоско, Љубиње, домаћица Српкиња. Убијена 22. децембра 1943. године у селу Битуња, Столац, од стране њемачких нациста.

ПЕРИШИЋ МАРКА СТОЈА, рођена 1888. године у селу Убоско, Љубиње, са мјестом боравка у селу Битуња, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 22. децембра 1943. године у селу Битуња, од стране њемачких нациста.

ПЕРИШИЋ МИХЕ УГЉЕША, рођен 1938. године у селу Предоље, Берковићи, Столац, дијете, Србин. Убијен 22. децембра 1943. године у селу Битуња, Столац, од стране њемачких нациста.

ПЕРИШИЋ МИХЕ ВЛАДИСЛАВ, рођен 1940. године у селу Предоље, Берковићи, Столац, дијете, Србин. Убијен 22. децембра 1943. године у селу Битуња, Столац, од стране њемачких нациста.

ПЕРИШИЋ МИЛАНА ЖАРКО, рођен 1923. године у Стоцу, ђак, Србин. Убијен 2. августа 1941. године и бачен у јаму у селу Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.⁶¹

ПИЧЕТА СТОЈАНА БРАНКО, рођен 1920. године у селу Пјешивац, Црнићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у засеоку Пилета, Црнићи, од стране усташа.

ПИЧЕТА СТОЈАНА ЈОВО, рођен 1918. године у селу Пјешивац, Црнићи, Столац, радник-ковач, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у засеоку Пилета, Црнићи, од стране усташа.

ПИЧЕТА СПАСОЈА МИРКО, рођен 1912. године у селу Пјешивац, Црнићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у засеоку Пилета, Црнићи, и бачен у јаму у селу Бивоље Брдо, Домановићи, Чапљина, од стране усташа.

ПИЧЕТА СТОЈАНА НЕЂЕЉКО, рођен 1928. године у селу Пјешивац, Црнићи, Столац, дијете, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у засеоку Пилета – Аладинићи, Црнићи, од стране усташа.

ПИЧЕТА СПАСОЈА РИСТО, рођен 1914. године у селу Пјешивац, Црнићи, Столац, радник, Србин. Ухапшен 3. августа 1941. године, одведен и убијен од стране усташа у непознатом мјесту.

ПИЧЕТА ЈОВАНА СТОЈАН, рођен 1881. године у селу Пјешивац, Црнићи, Столац, замљорадник, Србин. Ухапшен 1. августа 1941. године у Пјешевцу од стране усташа из Стоца и приликом спровођења у Столац убијен.

ПИЧЕТА СТОЈАНА ВАСО, рођен 1926. године у селу Пјешивац, Црнићи, Столац, дијете, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године као четврти син Стојана Пичете у засеоку Пилета, Црнићи, од стране усташа.

ПЛАМЕНАЦ СПАСОЈА ЉЕПОСАВА, рођена 28. децембра 1908. године у Стоцу, домаћица, Српкиња. Ухапшена 1/2. августа 1941. године у Стоцу. Убијена 2. августа 1941. године и бачена у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ПОКРАЈЧИЋ СИМЕ ДАНИЛО, рођен 1900. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године и бачен у јаму звану Голубинка, у селу Прењ, од стране усташа.

ПОКРАЈЧИЋ КОЈЕ ГОЈКО, рођен 1919. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Пилета, Црнићи, Столац, од стране усташа.

ПОКРАЈЧИЋ МИЛИЦА, удова Које, рођена 1882. године у селу Козице, Столац, са мјестом боравка у селу Прењ, Црнићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 29. априла 1942. године у селу Прењ, и бачена у Вучкову јаму у селу Прењ, од стране усташа.

ПОКРАЈЧИЋ ДАНИЛА СИМО, рођен 1924. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Пилета-Аладинићи, Црнићи, од стране усташа.

ПОКРАЈЧИЋ ДАНИЛА ВЕЉКО, рођен 1925. године у селу Прењ, Црнићи Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30 априла 1942. године и бачен у Вучкову јаму у селу Прењ, Црнићи, од стране усташа.

ПОПАРА ГАШЕ РАДОЈКА, рођена 1924. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 24. јуна 1941. године у селу Трусуна, Берковићи, од стране усташа.

ПОПОВИЋ ЂОРЂА БРАНКО, рођен 1899. године у Стоцу, службеник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

ПОПОВИЋ НИКОЛЕ ИЛИЈА, рођен 1876. године у Стоцу, радник-трговац, Србин, један од угледнијих старијих Сточана. Ухапшен, мрцварен и тучен три дана у затвору Усташког логора у Стоцу. У току 27. јуна подлегао је стари Илија од пендрека усташких целата, а 27/28. јуна 1941. године мртво тијело Илијино усташе су са осталим убијеним Србима одвезли, и затрпали у јаму на мјесту Црквина у Видову пољу код Стоца.⁶²⁾

ПОПОВИЋ МАКСИМА ЉУБИЦА, рођена 1895. године у Никшићу, са сталним мјестом боравка у Стоцу, домаћица, Српкиња. Отјерана августа 1941. године у концентрациони логор Јасеновац и тамо убијена од стране усташа.

ПОПОВИЋ ЂОРЂА ВЕЉКО, рођен 1900. године у Стоцу, радник-угоститељ, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године и бачен у јаму у селу Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ПРЕВИШИЋ () АНЂА, рођена Кукрика, 1890. године у селу Шћепан-Крст, Столац, супруга Јове Превишића, домаћица, Хрватица. Убијена-спаљена са још своја три члана породице септембра 1942. године у кући у селу Шћепан Крст од стране четника.

ПРЕВИШИЋ () АНТОНИЈА, супруга Илије, рођена 1868. године у Дабрици, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена крајем септембра 1942. године у Дабрици, од стране четника.

ПРЕВИШИЋ АДАМА ИЛИЈА, рођен 1870. године у селу Храсно, са сталним мјестом боравка у селу Дабрица, Столац, земљорадник.

Хрват. Убијен септембра 1942. године у селу Дабрица, Столац, од стране четника.

ПРЕВИШИЋ МАРТИНА ЈОЗО, рођен 1903. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен септембра 1942. године у селу Дабрица, од стране четника.

ПРЕВИШИЋ АДАМА МАРТИН, рођен 1868. године у селу Храсно, са сталним мјестом боравка у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен септембра 1942. године у селу Дабрица, од стране четника.

ПРКАЧИН БОШКА АНИЦА, рођена 1914. године у селу Црнићи, Столац, домаћица, Хрватица. Рањена 22. јуна 1943. године у селу Црнићи, од стране њемачких нациста и од посљедица рањавања умрла у болници у Стоцу 1945. године.

ПРКАЧИН БОШКА МАРА, удова Видоја, рођена 1851. године, са мјестом боравка у селу Црнићи, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 22. септембра 1942. године у селу Маслине, Пјешивац, Столац, од стране четника.

ПРКАЧИН ИЛИЈЕ БАЛДО, рођен 1895. године у селу Црнићи, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 22. септембра 1942. године у селу Станојевићи, Столац, од стране четника.

ПРОЛЕТА ИЛИЈЕ БАЛДО, рођен 1874. године у Црнићима, Хрват, старац. Убијен 24. септембра 1942. године у Црнићима, од стране четника.

ПУДАР ДАНИЛА БОСА, рођена 1932. године у селу Опличићи, Чапљина, дијете, Српкиња. Убијена 22. децембра 1943. године у Забрђу на Хргуду од стране дијелова 7. СС »Принц Еуген« дивизије.

ПУДАР КОЈЕ БОШКО, рођен 1910. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.⁶³⁾

ПУДАР АЋИМА ДАНИЛО, рођен 1896. године у селу Тријебањ, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године на Пилети, Столац, и бачен у ријеку Неретву код Чапљине, од стране усташа.

ПУДАР ЛАЗАРА ДУШАН, рођен 1897. године у селу Тријебањ, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године на Пилети, и бачен у ријеку Неретву код Чапљине, од стране усташа.

ПУДАР ИЛИЈЕ БОКО, рођен 1900. године у селу Тријебањ, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године на Пилети, Столац, и бачен у ријеку Неретву код Чапљине, од стране усташа.

ПУДАР ПЕРЕ БОРЂЕ, рођен 1883. године у Дабрици, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године, бачен у јаму Јасоч, Црнићи, Столац, од стране усташа.

ПУДАР СПИРЕ ЛАЗАР, рођен 1891. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ПУДАР СПАСА МИЛОЈКА, рођена 19. априла 1941. године, у селу Опличићи, Чапљина, дијете, Српкиња. У току рата боравила на Хргуду. Убијена 22. децембра 1943. године у Забрђу на Хргуду од стране дијелова 7. СС »Принц Еуген« дивизије.

ПУДАР СПАСА МИЛАДИН, рођен 27. септембра 1939. године, у селу Опличићи, Чапљина, дијете, Србин. У току рата боравио на Хргуду. Убијен 22. децембра 1943. године у Забрђу на Хргуду од стране дијелова 7. СС »Принц Еуген« дивизије.

ПУДАР ИЛИЈЕ ПЕРО, рођен 1896. године у селу Тријебањ, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у Пилети, Столац, и бачен у ријеку Неретву код Чапљине, од стране усташа.

ПУДАР МИХЕ ВИДОСАВА, супруга Спасе Пудара, рођена 21. јула 1915. године у селу Ошањићи, Столац. Завршила стручну школу, домаћица, Српкиња. У току рата боравила на Хргуду. Убијена 22. децембра 1943. године у Забрђу на Хргуду, од стране дијелова 7. СС »Принц Еуген« дивизије.

ПУДАР БОРЂА ВИТКО, рођен 1921. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Јасоч, у селу Црнићи, Столац, од стране усташа.

ПУДАР СПАСА ЖИВКА, рођена 27. септембра 1943. године у селу Хргуд, Столац, дијете са непуна три мјесеца, Српкиња. Убијена 22. децембра 1943. године у Забрђу на Хргуду од стране дијелова 7. СС »Принц Еуген« дивизије.

ПУДАРИЋ ВИДОЈА ДАНИЛО, рођен 1897. године у селу Пјешивац, Црнићи Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Пилета, Црнићи, од стране усташа.

ПУДАРИЋ ДАНИЛА ИЛИЈА, рођен 1925. године у селу Пјеши-
вац, Црнићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. годи-
не у селу Пилета, Црнићи, од стране усташа.

ПУДАРИЋ ЛАЗАРА САВО, рођен 1903. године у селу Пјешивац,
Црнићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у
засеоку Пилета, Црнићи, од стране усташа.

ПУДАРИЋ ПЕРЕ СЛАВКО, рођен 1920. године у селу Пјешивац,
Црнићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у
селу Аладинићи, Црнићи, од стране усташа.

ПУДАРИЋ ДАНИЛА ВИДОЈЕ, рођен 1927. године у селу Пјеши-
вац, Црнићи, Столац, дијете, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у се-
лу Пилета, Црнићи, од стране усташа.

ПУХАЛО ТОДОРА ИЛИЈА, рођен 1888. године у селу Прењ,
Црнићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 4. августа 1941. године
и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ПУХАЛО ИЛИЈЕ ТОДОР, рођен 1908. године у селу Прењ,
Црнићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 4. августа 1941. године
и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ПУЉИЋ-ХАНЦИЋ БОШКА АНЂА, рођена 1883. године у селу
Шћепан Крст, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена септембра 1942.
године у селу Шћепан Крст, од стране четника.

ПУЉИЋ-ГАШТАНОВИЋ БОЖИЦА, рођена и живјела у селу
Брштаник, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена септембра 1942. го-
дине у селу Врањевићи, код Благаја, Мостар, од стране четника.

ПУЉИЋ-ГАШТАНОВИЋ КАТА, живјела у селу Брштаник, Сто-
лац, домаћица, Хрватица. Убијена септембра 1942. године у селу Вра-
њевићи, код Благаја, Мостар, од стране четника.

ПУЉИЋ ЛУКЕ ЛУЦИЈА, рођена 1975. године у селу Пјешивац,
Црнићи, Столац, супруга Пуљић Марјана, домаћица, Хрватица. Уби-
јена 10 септембра 1942. године у селу Пјешивац, од стране четника.

ПУТИЦА МАРКА ВИДЕ, рођен 1859. године, са пребивалиштем у
селу Прењ, Црнићи, Столац, свештеник, Хрват. Убијен, спаљен у
цркви 22. септембра 1942. године у селу Прењ, од стране четника.

РАДАН БРАНКА БИЉАНА, рођена 1925. године у Стоцу, ђак,
Српкиња. Отјерана 2. августа 1941. године у концентрациони логор
Крушчица, Травник, а затим у Госпић, гдје је убијена од стране
усташа.

РАДАН МИЛКА БРАНКО, рођен 1897. године у Стоцу, радник-
кројач, Србин. Одведен 27. јуна 1941. године из усташког затвора у
Стоцу и убијен у Врховнику, Опличићи, Чапљина, од стране усташа.⁶⁹

РАДАН МАРКА ЂЕТКО, рођен 1924. године у селу Берковићи,
Столац, земљорадник, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берко-
вићима, од стране усташа.

РАДАН ВАСЕ ЂУРО, рођен 1904. године у Берковићима, Столац,
земљорадник, Србин. Убијен 24. јуна 1941. године у Берковићима, од
стране усташа.

РАДАН ЂЕТКА ЂОРЂЕ, рођен 1894. године у Берковићима, Сто-
лац, земљорадник, Србин. Убијен 24. јуна 1941. године у Берковићи-
ма, од стране усташа.

РАДАН ВАСЕ ГОЈКО, рођен 1917. године у селу Берковићи, Сто-
лац, земљорадник, Србин. Убијен 24. јуна 1941. године у Берковићи-
ма, од стране усташа.

РАДАН ПЕРЕ ГОСПАВА, рођена 1864. године у Стоцу, домаћица,
Српкиња. Одведена јануара 1942. године у концентрациони логор Јасе-
новац и тамо убијена од стране усташа.

РАДАН МИТРА ЛАЗАР, рођен 1904. године у селу Берковићи,
Столац, земљорадник, Србин. Убијен 24. јуна 1941. године у Берко-
вићима, од стране усташа.

РАДАН МИТРА ЉУБИЦА, рођена 1916. године у селу Берковићи,
Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у Берко-
вићима, од стране усташа.

РАДАН ЂЕТКА МАРКО, рођен 1888. године у селу Берковићи,
Столац, земљорадник, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берко-
вићима, од стране усташа.

РАДАН МИТРА МИЛАН, рођен 1915. године у селу Берковићи,
Столац, земљорадник, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берко-
вићима, од стране усташа.

РАДАН ВАСЕ НИКОЛА, рођен 1901. године у селу Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берковићима, од стране усташа.

РАДАН ЈОВЕ ПЕРО, рођен 1896. године у селу Потком, Берковићи, Столац, жандарм у пензији, Србин. Отац је Боре Радана, познатог мостарског комунисте и политичког комесара Мостарског омладинског одреда. Послије вишедневног мрцварења убијен новембра 1942. године у Берковићима, од стране четника.

РАДАН ВАСЕ РАДЕ, рођен 1914. године у селу Берковићи, Столац, трговац, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берковићима, од стране усташа.

РАДАН МАРКА СТАНА, рођена 1921. године у селу Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у Берковићима, од стране усташа.

РАДАН РАДЕ ТОМО, рођен 1885. године у селу Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берковићима, од стране усташа.

РАДАН РАДЕ ВАСО, рођен 1876. године у селу Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берковићима, од стране усташа.⁶⁵

РАДИЋ НИКОЛЕ НИКОЛА, рођен 1856. године у селу Црнићи, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 22. септембра 1942. г. у селу Црнићи, од стране четника.

РАДИШИЋ ИВАНА АЋИМ, рођен 1885. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Видово поље код Стоца, од стране усташа.

РАДИШИЋ ИВАНА ЛАЗАР, рођен 1899. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Видово поље код Стоца, од стране усташа.

РАДИШИЋ МАКСИМА МИЛА, рођена 1905. године у селу Јасена, Невесиње, супруга Радишић Ђоке, домаћица, Српкиња, Убијена 12. јула 1943. године у селу Дабрица, од стране њемачких нациста и гатачких усташа.

РАДИШИЋ ЂОКЕ РАДА, рођена 1940. године у селу Ходово, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 12. јула 1943. године у селу Дабрица, Столац, од стране њемачких нациста и гатачких усташа.

РАДИШИЋ ЈОВАНА ВАСИЉ, рођен 1889. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

РАДОЈЕВИЋ ПЕРЕ ГОЈКО, рођен 1904. године у Стоцу, радник-пекар, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

РАДОЈЕВИЋ МИХЕ ПЕРО, рођен 1871. године у Стоцу, радник-пекар, Србин. Убијен 2. августа 1941. године и бачен у јаму у селу Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

РАДОЈЕВИЋ ПЕРЕ НЕДЕЉКО, рођен 1908. године у Стоцу, радник-столар, Србин. Ухапшен 22. јуна 1941. године у Стоцу, затим убијен 24. јуна 1941. године и бачен у јаму Ржани до, Котези, код Љубиња, од стране усташа.⁶⁶

РАДОВАНОВИЋ НИКОЛЕ ЦВИЈЕТА, рођена 1880. године у селу Трусуна, Берковићи, домаћица, Српкиња. Одведена 2. августа 1941. године у усташки логор Крушчица, код Травника, потом у Цапраг, а затим у логор на отоку Пагу, гдје је и убијена.

РАДОВАНОВИЋ ПАВЛА САВА, рођен 1875. године у селу Хатељи, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берковићима, Столац, од стране усташа.

РАДОВИЋ РАДЕ ТОДОР, рођен 1895. године у селу Врањска, Билећа, а од 1925. године живио у селу Хатељи, Берковићи, Столац, радник-трговац, Србин. Ухапшен 22. јуна 1941. године у Берковићима, по себно шиканиран и понижаван у Берковићима и Стоцу, затим убијен 24. јуна 1941. године и бачен у јаму Ржани до, Котези код Љубиња, од стране усташа.

РАДОШ ИЛИЈЕ ДАНИЛО, рођен 1903. године у селу Крушево, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.⁶⁷

РАДОШ СТОЈАНА ГАВРИЛО, рођен 1914. године у селу Крушево, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

РАДОШ СТОЈАНА ГОЈКО, рођен 1917. године у селу Крушево, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

РАДОШ НИКОЛЕ ИЛИЈА, рођен 1912. године у селу Крушево, Столац, радник-кројач, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

РАДОШ ИЛИЈЕ ЈОВО, рођен 1900. године у селу Крушево, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

РАДОШ ЛАЗАРА ЈОВО, рођен 1915. године у селу Крушево, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

РАДОШ МАРКА МАРА, рођена 1887. године у селу Опличићи, Чапљина, са мјестом боравка у селу Крушево, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 11. јула 1943. године у Бачнику код села Крушево, Столац, од стране њемачких фашиста.⁶⁸⁾

РАДОШ НИКОЛЕ МАРКО, рођен 1914. године у селу Крушево, Столац, радник-кројач, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

РАДОШ ДАНИЛА МАКСИМ, рођен 1937. године у селу Крушево, Столац, дијете, Србин. Убијен 11. јула 1943. године у Крушеву, Столац, од стране њемачких нациста.

РАДОШ ЛАЗАРА РИСТА, рођена 1909. године у селу Крушево, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 11. јула 1943. године у Крушеву, Столац, од стране њемачких нациста.

РАДОШ ОБРЕНА САВА, рођена 1906. године у селу Хргуд, Столац, домаћица, Српкиња. Рађена 11. јула 1943. године у Крушеву, Столац, од стране њемачких нациста. Лијечила се у болници у Стоцу, затим одведена у Мостар и на путу убијена од стране усташа.

РАДОШ ГАВРИЛА СТОЈАН, рођен 1889. године у селу Крушево, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

РАГУЖ-ЛОВРИЋ БОЖИЦА, супруга Луке Рагужа, рођена 1908. године у селу Пјешивац, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена окто-

бра 1941. године у селу Мркаљи, Поцрње, Љубиње, од стране српских шовиниста.

РАГУЖ ПЕТРА ЈАЊА, супруга Ивана, рођена у Прењу, домаћица, Хрватица. Убијена 12. септембра 1942. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, од стране четника.

РАГУЖ-ЛОВРИЋ ЛОВРЕ ЛУКА, рођен 1905. године у селу Крушево, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен октобра 1941. године у селу Мркаљи, Поцрње, Љубиње, од стране српских шовиниста.

РАГУЖ ЛУКЕ ЛУЦИЈА, рођена 1868. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 12. септембра 1942. године у селу Прењ, од стране четника.

РАГУЖ-ГРГИЋ ЛУЦИЈА, супруга Јозе Рагужа, рођена 1870. године у селу Љубљаница, Столац, са мјестом боравка у Крушеву, домаћица, Хрватица. Убијена 8. јуна 1942. године у селу Крушево, Столац, од стране четника.

РАГУЖ () МАРА, супруга Бошка, рођена 1900. године у селу Црнићи, Столац, са мјестом боравка у Крушеву, домаћица, Хрватица. Убијена 8. јуна 1942. године у селу Крушево, од стране четника.

РАГУЖ () МАРА, супруга Пере, рођена 1886. године у Крушеву, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 8. јуна 1942. године у селу Крушево, од стране четника.

РАГУЖ СТОЈАНА МАРА, рођена 1932. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, дијете, Хрватица. Убијена 12. септембра 1942. године у селу Прењ, од стране четника.

РАГУЖ ИВАНА НИКОЛА, рођен 1877. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 12. септембра 1942. године у селу Прењ, (спаљен у кући), од стране четника.⁶⁹⁾

РАГУЖ () ПЕРО-БРАЋУШИЋ, рођен 1885. године у Крушеву, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 8. јуна 1942. године у Крушеву, од стране четника.

РАГУЖ СТОЈА, супруга Николе, рођена 1883. године у селу Попрати, Столац, са мјестом боравка у селу Прењ, Црнићи, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 12. септембра 1942. године у селу Боројевићи, Црнићи, Столац, од стране четника.

РАГУЖ ВИДОЈА ЗОРА, рођена 1874. године у селу Пјешивац, Црнићи, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 22. септембра 1942. године у селу Боројевићи, Црнићи, од стране четника.

РАИЧ НИКОЛЕ АНЂА, рођена 1903. године у селу Храсно, са мјестом боравка у селу Боројевићи, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 24. септембра 1942. године на Маслинама, Пјешивац, Столац, од стране четника.

РАИЧ ЈАНКА АНИЦА, рођена 1926. године у селу Боројевићи, Столац, дијете, Хрватица. Убијена 24. септембра 1942. године у рејону Маслине, Пјешивац, Столац, од стране четника.

РАИЧ СТАНКА АНЂА, супруга Пере, рођена 1874. године у селу Ходово, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 22. септембра 1942. године у селу Маслине, Црнићи, Столац, од стране четника.

РАИЧ БОШКА ИВАН, рођен 1939. године у селу Боројевићи, Столац, дијете, Хрват. Убијен 24. септембра 1942. године у селу Маслине, Пјешивац, Столац, од стране четника.⁷⁰⁾

РАИЧ БОШКА ЈАЊА, рођена 1894. године у селу Попрати, Столац, радница-кројач, Хрватица. Убијена 22. септембра 1942. године у селу Маслине, Пјешивац, Столац, од стране четника.

РАИЧ БОШКА ЈОЗО, рођен 1884. године у селу Боројевићи, Столац, земљорадник, ратни војни инвалид, Хрват. Убијен 22. септембра 1942. године у селу Маслине, Пјешивац, Столац, од стране четника.

РАИЧ ЈАНКА ЈОЗЕФИНА, рођена 1929. године у селу Боројевићи, Столац, дијете, Хрватица. Убијена 24. септембра 1942. године у селу Маслине, Пјешивац, Столац, од стране четника.

РАИЧ БОШКА ЛУКА, рођен 1934. године у селу Боројевићи, Столац, дијете, Хрват. Убијен 24. септембра 1942. године у селу Маслине, Пјешивац, Столац, од стране четника.

РАИЧ НИКОЛЕ МАРА, рођена 1893. године у селу Аладинићи, Црнићи, Столац, са мјестом боравка у селу Боројевићи, домаћица, Хрватица. Убијена 24. септембра 1942. године у селу Маслине, Пјешивац, Столац, од стране четника.

РАИЧ ТОМЕ МАРА, рођена 1882. године у селу Црнићи, Столац, са мјестом боравка у селу Боројевићи, домаћица, Хрватица. Убијена

22. септембра 1942. године у селу Маслине, Пјешивац, Столац, од стране четника.

РАИЧ НИКОЛЕ НИКОЛА, рођен 1856. године у селу Боројевићи, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 22. септембра 1942. године у селу Црнићи, од стране четника.

РАИЧ БОШКА ПАУЛА, рођена 1941. године у селу Боројевићи, Столац, дијете, Хрватица. Убијена 22. септембра 1942. године у селу Маслине, Пјешивац, Столац, од стране четника.

РАИЧ ИЛИЈЕ СТАНА, рођена 1911. године у селу Попрати, Столац, са сталним мјестом боравка у селу Боројевићи, домаћица, Хрватица. Убијена 22. септембра 1942. године у селу Маслине, Пјешивац, Столац, од стране четника.

РАИЧ БОШКА ВЛАТКО, рођен 1936. године у селу Боројевићи, Столац, дијете, Хрват. Убијен 22. септембра 1942. године у селу Маслине, Пјешивац, Столац, од стране четника.⁷¹⁾

РЕМЕТА ЛАЗЕ БОЖИЦА, удова Трифка, рођена 1900. године у селу Дабрица, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 12. јула 1943. године у селу Дабрица, Столац, од стране њемачких нациста и гатачких усташа.

РЕМЕТА ЛАЗАРА ТРИФКО, рођен 1890. године у Невесињу, са сталним мјестом боравка у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Јасоч, село Црнићи, Столац, од стране усташа.

РУДАН ЛАЗЕ БОШКО, рођен 1857. године у селу Бурмази, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у мјесту Глеђевци, Бурмази, од стране усташа.

РУПАР ВИДОЈА ДУШАН, рођен 1891. године у селу Шћепан-Крст, Столац, земљорадник, Србин. Убијен јуна 1944. године у селу Шћепан-Крст, од стране њемачких легионара.

РУПАР СТОЈАНА ГАЈО, рођен 1913. године у селу Шћепан Крст, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Какауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

РУПАР СТОЈАНА ЈОВАН, рођен 1910. године у селу Шћепан Крст, Столац, земљорадник, Србин. Двадесет осмог јуна 1941. побје-

гао са стратишта јаме Кукауша код Маслина, Столац. Сутрадан ухваћен у селу Баранима и убијен приликом спровођења у Столац, у Поплашћинама, од стране усташа.

РУПАР МАКСИМА МИЛАН, рођен 1925. године у селу Шћепан-Крст, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 27. јуна 1941. године у мјесту Барев до, Шћепан-Крст, од стране усташа.

РУПАР ИЛИЈЕ МИРКО, рођен 1900. године у селу Шћепан-Крст, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године у мјесту Газдаровина, Шћепан Крст, од стране усташа.

РУПАР МАКСИМА РАДОЈКА, рођена 1920. године у селу Шћепан-Крст, Столац, домаћица, Српкиња. Одведена августа 1941. године у логор Јасеновац и тамо убијена од стране усташа.

РУПАР ВЛАТКА СЛАВКО, рођен 1924. године у селу Шћепан Крст, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Барев до, Шћепан Крст, од стране усташа.

РУПАР МАКСИМА ТРИФКО, рођен 1918. године у селу Шћепан Крст, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 27. јуна 1941. године и бачен у јаму Барев до, Шћепан Крст, од стране усташа.

РУПАР ИЛИЈЕ ВЛАТКО, рођен, 1894. године у селу Шћепан Крст, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 27. јуна 1941. године и бачен у јаму Барев до, Шћепан Крст, од стране усташа.

РУЖИЋ МИХЕ ДРАГАН, рођен 1923. године у Стоцу, ђак, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

РУЖИЋ ИЛИЈЕ ЂУРО, рођен 1878. године у селу Поплат, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 3. августа 1941. године у Поплату и бачен у Бодирогину јаму од стране усташа.

РУЖИЋ ВИДОЈА ГОЈКО, рођен 1903. године у селу Поплат, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму у селу Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

РУЖИЋ ПЕТРА ЈОВО, рођен 1860. године у селу Поплат, Столац, са мјестом боравка у селу Дабрици, земљорадник, Србин. Убијен 28/29. августа 1941. године у селу Дабрица, Столац, од стране усташа.

РУЖИЋ МИХЕ ЉУБИДРАГ, рођен 1913. године у Стоцу, радник-трговац, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Ржани до, Котези код Љубиња, од стране усташа.

РУЖИЋ () МАРА, удова Јове, рођена Јокишић, 1875. године у селу Попрати, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 28/29. августа 1941. године у селу Дабрица, Столац, од стране усташа.

РУЖИЋ ЈОВЕ МИХО, рођен 1876. године у Стоцу, трговац, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Видово поље код Стоца, од стране усташа.

РУЖИЋ МИТРА МИЛИЦА, удова Митра, рођена 1885. године у селу Бурмази, са мјестом боравка у селу Поплат, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 3. августа 1941. године у селу Г. Поплат, од стране усташа и бачена у Бодирогину јаму.

РУЖИЋ СВЕТОЗАРА МИЛАДИН-ЕМИЛ, рођен 1915. године у Стоцу, службеник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Ржани до, Котези код Љубиња, од стране усташа.

РУЖИЋ РИСТЕ НИКО, рођен 1875. године у селу Поплат, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 3. августа 1941. године у селу Г. Поплат од стране усташа и бачен у Бодирогину јаму.

РУЖИЋ СТОЈАНА РИНДА, рођен 1882. године у селу Поплат, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа и бачен у јаму.

РУЖИЋ МИХЕ СЕРГИЈЕ, рођен 1920. године у Стоцу, ђак, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Ржани до, Котези код Љубиња, од стране усташа.

РУЖИЋ ЈОВЕ СПАСОЈЕ, рођен 1907. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године у мјесту Црњак у селу Дабрици, од стране усташа.

РУЖИЋ МИХЕ ТОМА рођен 1873. године у селу Поплат, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 3. августа 1941. године у селу Г. Поплат, Столац, од стране усташа и бачен у Бодирогину јаму.

САЦАК САЛКЕ АЛИЈА, рођен 1893. године у селу Поцрње, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен септембра 1942. године у селу Поцрње, од стране четника.

САМАРЦИЋ МИЛЕ БЛАГОЈЕ, рођен 1907. године у селу Клечак, Берковићи, жандарм, Србин. Био на служби у Влаховићима, Љубиње. Ухапшен 22. јуна 1941. године, затим убијен и бачен у јаму Пандурица, Вођени код Љубиња, од стране усташа.

САМАРЦИЋ ЋЕТКА БРАНКО, рођен 1910. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берковићима, од стране усташа.

САМАРЦИЋ ОБРАДА ИЛИЈА, рођен 1861. године у селу Љути До, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 24. јуна 1941. године у селу Трусуна, Берковићи, од стране усташа.

САМАРЦИЋ ЈОКАНА ЛУКА, рођен 1880. године у селу Поткубаш, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 12. августа 1943. године у селу Поткубаш, Берковићи, од стране њемачких нациста и четника.

САМАРЦИЋ М. НИКОЛА, рођен 1926. године у Зовом Долу, Невесиње, земљорадник, Србин, са мјестом боравка у Драговиљу код Стоца. Ухапшен са браћом Черовић, испребијан у усташком логору у Стоцу и убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

САМРАЦИЋ БОЖЕ РАЈКО, рођен 1925. године у селу Поткубаш, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 12. августа 1943. године у селу Поткубаш, Берковићи, од стране њемачких нациста и четника.

САМАРЦИЋ БОШКА СТАНА, рођена 1896. године у селу Поткубаш, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 12. августа 1943. године у селу Поткубаш, Берковићи, од стране њемачких нациста и четника.

СЕЛИМИЋ ХУСЕ МЕХО рођен 1923. године у селу Прењ, Црнићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијена марта 1942. године у кањону ријеке Брегаве код Прења, од стране усташа.

СЕЛИМИЋ ОМЕРА МУЈО рођен 1926. године у селу Пјешивац Кула, Црнићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 5. јануара 1943. године у кањону ријеке Брегаве испод Боројевића, Црнићи, од стране четника.

СЕЛИМИЋ ХАЛИЛА СМАЈО, рођен 1886. године у селу Пјешивац, Црнићи, земљорадник, Муслиман. Убијен јуна 1942. године у селу Крушево, Столац, од стране четника.

СКОЧАЛИЋ МИЛАНА ИЛИЈА, рођен 1888. године у Невесињу, са мјестом боравка у Стоцу, поштански службеник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

СМИЉАНИЋ ЈЕФТЕ МИРКО, рођен 1907. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

СМИЉИЋ ЂУРЕ АНДРИЈА, рођен 1888. године у Стоцу, трговац, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране усташа.

СМИЉИЋ ЂУРЕ СПАСОЈЕ, рођен 1883. године у Стоцу, радник, Србин. Убијен 2. августа 1941. године и бачен у јаму у селу Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

СМИЉИЋ ШЋЕПЕ СТАНА, рођена 1888. године у Стоцу, домаћица, Српкиња. Убијена 2. августа 1941. године и бачена у јаму у селу Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

СОЛДО () ИЛИНКА, супруга Јове, рођена 1863. године у селу Трусуна, Берковићи, Столац, са мјестом боравка у селу Сузину, домаћица, Српкиња. Убијена 12. августа 1943. године у селу Сузина, од стране њемачких нациста и четника.

СОЛДО ШЋЕПАНА ЛУКА, рођен 1860. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, од стране усташа.

СОЛДО ЈАНКА ЉУБИЦА, рођена 1926. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, од стране усташа.

СОЛДО БРАНКА МИЛЕВА, рођена 1910. године у селу Равно, са мјестом боравка у селу Сузина, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, од стране усташа.

СОЛДО () СТАНА, супруга Душана, рођена 1890. године у селу Сузина, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у селу Сузина, Берковићи, од стране усташа.

СПАХИЋ () АНА, удова Ђорђа, рођена 1894. године у Стоцу, домаћица, Српкиња. Ухапшена 2. августа 1941. године у Стоцу, прогоњена по логорима Цапраг, Госпић и другим и тамо убијена од стране усташа.

СПАХИЋ ЂОРЂА ДРАГО, рођен 1920. године у Стоцу, ђак, Србин. Убијен 2. јуна 1941. године и бачен у јаму Ржани до, Катези код Љубиња, од стране усташа.

СТАНКОВИЋ МАРКА БОЖИЦА, рођена 1858. године у Бивољу Брду, Чапљина. Хрватица, старица. Убијена 24. септембра 1942. године у Црнићима, од стране четника.

СТАНКОВИЋ НИКОЛЕ ИВА, рођена у селу Бивоље Брдо, са мјестом боравка у селу Црнићи, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 22. септембра 1942. године у селу Црнићи, од стране четника.

СУНАЈКО () ДУШАН, рођен 1915. године у Книну, Хрватска, дипломирани правник, службеник у Стоцу, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца од стране усташа.

ШАКОТА МИЛАНА АНЂЕЛКО, рођен 1913. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА ИЛИЈЕ БОШКО, рођен 1883. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

ШАКОТА КОЈЕ БОШКО, рођен 1904. године у селу Тријебањ, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године на Пилети, Црнићи, и бачен у ријеку Неретву код Чапљине од стране усташа.

ШАКОТА СИМЕ БОШКО, рођен 1900. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша, код Маслина, Столац, од стране усташа.

ШАКОТА ДАНИЛА БРАНКО, рођен 1912. године у селу Козице, Ходово, Столац, службеник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА ИЛИЈЕ БРАНКО, рођен 1922. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Домановићи, Чапљина, од стране усташа.⁷²⁾

ШАКОТА ИЛИЈЕ БРАНКО, рођен 1920. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша, код Маслина, Столац, од стране усташа.

ШАКОТА МИХЕ БРАНКО, рођен 1902. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА МИТРА БРАНКО, рођен 1923. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша, код Маслина, Столац, од стране усташа.

ШАКОТА РИСТЕ БРАНКО, рођен 1902. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА ЂУРЕ ДАНИЛО, рођен 1884. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА ЈОВЕ ДАНИЛО, рођен 1891. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА ПЕРЕ ДАНИЛО, рођен 1905. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА СИМЕ ДРАГО, рођен 1905. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА КОЈЕ ДУШАН, рођен 1920. године у селу Тријебањ, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године на Пилети, Црнићи, Столац, и бачен у ријеку Неретву код Чапљине од стране усташа.

ШАКОТА СТОЈАНА ЂОКО, рођен 1904. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА ВОЈКЕ ЂОКО, рођен 1923. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.⁷³⁾

ШАКОТА СПАСОЈА ЂОРЂО, рођен 1915. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА () ЂУРЂА, рођена 1915. године у селу Опличићи, са мјестом боравка у селу Козице, Тријебањ, Столац, супруга Шакоте Шћепана, домаћица, Српкиња. Убијена 12. јула 1943. године у селу Дабрици, Столац, од стране њемачких нациста и гатачких усташа.

ШАКОТА РИСТЕ ГОЈКО, рођен 1897. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА СТОЈАНА ИЛИЈА, рођен 1910. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА ВАСЕ ИЛИЈА, рођен 1891. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА ВУКАНА ИЛИЈА, рођен 1898. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА СИМЕ ЈОВО, рођен 1911. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА МИЛАНА ЛАКО, рођен 1925. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА САВЕ ЛАКО, рођен 1891. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА БОШКА ЉУБАН, рођен 1919. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 27. јуна 1941. године у

селу Аладинићи, и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА ДАНИЛА ЉУБО, рођен 1919. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА ДУШАНА МАНОЈЛО, рођен 1921. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА ВУКАНА МАНОЈЛО, рођен 1902. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша, Маслине, Столац, од стране усташа.

ШАКОТА КОЈЕ МАКСИМ, рођен 1883. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године код млинице у кањону Брегаве, испод Прења, Црнићи, Столац, од стране усташа.

ШАКОТА ИЛИЈЕ МАРКО, рођен 1890. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА БРАНКА МИЛАН, рођен 1926. године у селу Козице, Ходово, Столац, трговачки помоћник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

ШАКОТА ИЛИЈЕ МИЛАН, рођен 1882. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

ШАКОТА ВАСЕ МИЛАН, рођен 1903. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА БОШКА МИЛЕНКО, рођен 1924. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша, код Маслина, Столац, од стране усташа.

ШАКОТА МАКСИМА МИЛОСАВ, рођен 1915. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА СПАСОЈА МИТАР, рођен 1914. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА СИМЕ МИТАР, рођен 1893. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА СТОЈАНА МИТАР, рођен 1891. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, од стране усташа.

ШАКОТА ДАНИЛА НИКО, рођен 1923. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА СИМЕ НОВИЦА, рођен 1923. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА ИЛИЈЕ ПАНТО, рођен 1892. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА СПАСОЈА ПЕРО, рођен 1903. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА ШЋЕПАНА РАДОСЛАВ, рођен 1940. године у селу Козице, Ходово, Столац, дијете, Србин. Убијен 12. јула 1943. године у селу Дабрици, Столац, од стране њемачких нациста и гатачких усташа.

ШАКОТА МАРКА САВА, удова Крсте, рођена 1897. године у селу Биоград, Невесиње, живјела на Хргуду, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Ухапшена 6. јула 1941. године и одведена са још три жене на Домановиће, гдје је убијена од стране усташа.

ШАКОТА ЈОВЕ СИМО, рођен 1880. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

ШАКОТА МИЛАНА ШЋЕПО, рођен 1914. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА СПАСОЈА ШЋЕПАН, рођен 1909. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА МИХЕ ТОДОР, рођен 1907. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА МИХЕ ВАСО, рођен 1924. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА ДАНИЛА ВЕЉКО, рођен 1914. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

ШАКОТА СПАСОЈА ВЛАДО, рођен 1905. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА ЛАКЕ ВОЈКО, рођен 1892. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА СИМЕ ВОЈКО, рођен 1907. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШАКОТА ИЛИЈЕ ЖАРКО, рођен 1926. године у селу Козице, Ходово, Столац, дијете, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године и бачен у јаму у селу Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ШАРИЋ ОСМАНА АЛИЈА, рођен 1938. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, од стране групе српских шовиниста.

ШАРИЋ СУЛЕ БАЈРО, рођен 1924. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године код села Клечак, Берковићи, од стране групе српских шовиниста.

ШАРИЋ МУСЕ ЕМИНА, рођена 1880. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године код села Клечак, Берковићи, од стране групе српских шовиниста.

ШАРИЋ ОСМАНА МУНТА, рођена 1934. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, од стране групе српских шовиниста.

ШАРИЋ ОМЕРА РАЗА, рођена 1922. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, од стране групе српских шовиниста.

ШАРИЋ ОСМАНА САБИРА, рођена 1940. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у Берковићима, од стране групе српских шовиниста.

ШАРИЋ МУХЕ САЛИХА, рођена 1914. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Берковићи, од стране групе српских шовиниста.

ШАРИЋ ОСМАНА САЛКО, рођен 1936. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиман. Убијен 25. августа 1941. године у Берковићима, од стране групе српских шовиниста.

ШАРОВИЋ () ВОЈИН, рођен 1918. године у Гацку, службеник у пошти Столац, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

ШЕЛЕДА ПЕРЕ ЋЕТКО рођен 1906. године у Стоцу, службеник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Ржани до, Котези код Љубиња од стране усташа.

ШЕЛЕДА ПЕРЕ ГОЈКО, рођен 1911. године у Стоцу, радник-столар, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Ржани до, Котези код Љубиња, од стране усташа.

ШЕЛЕДА ПЕРЕ СВЕТОЗАР, рођен 1902. године у Стоцу, радник-кројач, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године бачен у јаму Ржани до, Котези код Љубиња, од стране усташа.

ШЕШЛИЈА () ИЛИНКА, супруга Пере, рођена 1882. године у селу Влаховићи, Љубиње, са мјестом боравка у селу Поплат, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 31. августа 1941. године у селу Поплат и бачена у Бодирогину јаму, од стране усташа.

ШЕТКА РИСТЕ ИЛИЈА, рођен 1898. године у селу Хатељи, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 15. септембра 1943. године у логору Ламија, код Солуна, од стране њемачких нациста.

ШЕТКА ЈАШАРА САЈА, рођена 1927. године у селу Прењ, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 15. октобра 1943. године у кањону ријеке Брегаве испод Прења, од стране четника.

ШИМУНОВИЋ МАТЕ АНИЦА, удова Станка, рођена 1855. године у селу Црнићи, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 22. септембра 1942. године у селу Јасоч, Црнићи, од стране четника.

ШИМУНОВИЋ МАТЕ СТАНКО, рођен 1864. године у насељу Јасоч, Црнићи, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 1. октобра 1942. године у селу Јасоч, од стране четника.

ШКРБА РИСТЕ ГОЈКО, рођен 1906. године у селу Комање Брдо, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у селу Комање Брдо, од стране усташа.⁷⁴⁾

ШКРБА РИСТЕ МАРА, рођена 1865. године у селу Комање Брдо, Столац, Српкиња. Убијена 28. јуна 1941. године у селу Комање Брдо, од стране усташа и италијанских фашиста.

ШКРБА РИСТЕ МАРКО, рођен 1899. године у селу Комање брдо, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у селу Комање Брдо, од стране усташа.

ШКРБА РИСТЕ МИХАЈЛО, рођен 1904. године у селу До, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 24. јуна 1941. године у Долу од стране усташа.

ШКРБА ЛАЗЕ ЖАРКО, рођен 1925. године у селу До, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 24. јуна 1941. године у Долу код Стоца, од стране усташа.

ШОТРА ЈЕФТЕ АЋИМ, рођен 1888. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.⁷⁵⁾

ШОТРА НИКЕ АЋИМ, рођен 1889. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ШОТРА () БОЖА, супруга Данила, рођена 1886. године у селу Поплат, са мјестом боравка у насељу Ривине, Пјешивац, до-маћица, Српкиња. Убијена 28. јуна 1941. године у насељу Пилета, Црнићи, а затим бачена у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ШОТРА РИСТЕ БРАНКО, рођен 1915. године у селу Козице, Хо-дово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и ба-чен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШОТРА ЈОВЕ ДАНИЛО, рођен 1881. године у селу Козице, Ходо-во, Столац, са мјестом боравка у насељу Ривине, Пјешивац, Столац, трговац, Србин. У његовој породици стасала су четири предратна чла-та КПП. Убијен 28. јуна 1941. године у засеку Пилета-Аладинићи, Црнићи, Столац, и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ШОТРА КОЈЕ ДУШАН, рођен 1902. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШОТРА СПАСОЈА ДУШАН, рођен 1905. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.⁷⁶⁾

ШОТРА ИЛИЈЕ БОКО, рођен 1906. године у селу Тријебањ, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године на Пилети, Црнићи, и бачен у ријеку Неретву код Чапљине, од стране усташа.

ШОТРА ЈЕФТЕ БОКО, рођен 1899. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ШОТРА РИСТЕ БОКО, рођен 1907. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШОТРА ТРИПЕ ЈОВО, рођен 1888. године у селу Козице, Трије-бањ, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године хра-стовим маљем и бачен у јаму Бивоље Брдо, код Домановића, Чапљи-на, од стране усташа.

ШОТРА МИХАЈЛА ЛАЗАР, рођен 1900. године у селу Тријебањ, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године на Пилети

код Стоца а затим бачен у ријеку Неретву код Чапљине, од стране усташа.

ШОТРА НИКОЛЕ ЛАЗАР, рођен 1925. године у селу Тријебањ, Столац, ђак, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године на Пилети, Црнићи, и бачен у ријеку Неретву код Чапљине од стране усташа.

ШОТРА КОЈЕ МАКСИМ, рођен 1906. године у селу Козице, Ходо-во, Столац, радник-путар, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШОТРА АЋИМА МИЛАН, рођен 1920. године у селу Козице, Хо-дово, Столац, трговачки помоћник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. годи-не и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ШОТРА НИКОЛЕ МИЛЕ, рођен 1920. године у селу Козице, Ходо-во, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ШОТРА ИЛИЈЕ МИЛАН, рођен 1915. године у селу Тријебањ, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Пи-лета-Аладинићи, Црнићи, Столац, и бачен у ријеку Неретву код Чап-љине, од стране усташа.

ШОТРА ТОДОРА МИЛАН, рођен 1902. године у селу Козице, Три-јебањ, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и ба-чен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШОТРА УРОША МИЛАН, рођен 1923. године у селу Тријебањ, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Пи-лета, Црнићи, а затим бачен у ријеку Неретву код Чапљине, од стране усташа.

ШОТРА ДУШАНА МИРКО, рођен 1923. године у селу Козице, Хо-дово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године у селу Пилета, а затим бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ШОТРА НИКОЛЕ МИТАР, рођен 1925. године у селу Козице, Хо-дово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године и ба-чен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ШОТРА ИЛИЈЕ НИКОЛА-НИКО, рођен 1900. године у селу Три-јебањ, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у се-

лу Пилета, а затим бачен у ријеку Неретву код Чапљине, од стране усташа.

ШОТРА КОЈЕ НИКОЛА, рођен 1917. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо код Домановића, Чапљина, од стране усташа.

ШОТРА ВУКЕ НИКОЛА, рођен 1892. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ШОТРА КОЈЕ ПЕРО, рођен 1890. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШОТРА КОЈЕ ПЕРО, рођен 1900. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године и бачен у јаму Бивоље брдо код Домановића, Чапљина, од стране усташа.

ШОТРА ИЛИЈЕ ПЕТАР, рођен 1917. године у селу Тријебањ, Столац, студент агрономије и припадник напредног студентског покрета, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Пилета, Црнићи, а затим бачен у ријеку Неретву код Чапљине, од стране усташа.

ШОТРА ЈОВЕ РАДИВОЈЕ, рођен 1923. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Послије бјекства са јаме Бивоље Брдо, рањен и ухваћен у селу Тријебањ и убијен 30. јуна 1941. године у мјесту Дубрава код Тријебња, од стране усташа.

ШОТРА ЛАЗАРА РИСТО, рођен 1893. године у селу Козице, Тријебањ, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШОТРА БУРЕ САВО, рођен 1895. године у селу Тријебањ, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Пилета код Стоца, а затим бачен у ријеку Неретву код Чапљине, од стране усташа.

ШОТРА САВИЦА, супруга Јове (Пере) Шотра, рођена 1862. године у селу Ошањићи, Столац, са мјестом боравка у селу Козице, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена јула 1941. године са кћерком Милевом и њеном дјецом и бачена у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ШОТРА АЋИМА СЛАВКО, рођен 1914. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Послије бјекства са јаме Шурманци, од стране усташа.

ШОТРА САВЕ СПАСОЈЕ, рођен 1908. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Шурманци, Чапљина, од стране усташа.

ШОТРА МИХАЈЛА УРОШ, рођен 1895. године у селу Тријебањ, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у селу Пилета код Стоца, а затим бачен у ријеку Неретву код Чапљине од стране усташа.

ШОТРА РИСТЕ ВЕЉКО, рођен 1921. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ШОТРА ЈОВЕ ВЕСЕЛИН, рођен 1920. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ШОТРА ТОДОРА ВОЈКО, рођен 1912. године у селу Козице, Ходово, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Ширманци, Чапљина, од стране усташа.

ШОТРА НИКОЛЕ ВУКО, рођен 1922. године у селу Козице, Ходово, Столац, трговачки помоћник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, од стране усташа.

ШТИРОЊА ИЛИЈЕ НИКОЛА-ХУРГО, рођен 1872. године у селу Пјешивац, Црнићи, Столац, земљорадник, Хрват. Супротставио се усташкој власти и био тумач социјалистичких идеја. Убијен 22. септембра 1942. године у селу Пјешивац-Греда, од стране четника.

ШТИРОЊА ИЛИЈЕ СТЕПАН, рођен 1888. године у селу Пјешивац, Црнићи, Столац, земљорадник, Хрват, Убијен 22. септембра 1942. године у селу Пјешивац-Греда, од стране четника.

ШУТАЛО () ИВАНА, рођена 1885. године, са мјестом боравка у селу Бјелојевићи, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена фебруара 1943. године у селу Сватава, Чапљина, од стране четника.

ШУТАЛО ПЕРЕ РУЖА, рођена 1914. године у Бјелојевићима, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена фебруара 1943. године са својим једногодишњим дјететом у селу Свитава, Чапљина, од стране четника.

ШУТАЛО ИВАНА СТОЈАН, рођен 1935. године у селу Бјелојевићи, Столац, дијете, Хрват. Убијен 20. фебруара 1943. године у селу Свитава, Чапљина, од стране четника.

ШУТАЛО () ЗОРИЦА, рођена Менало, 1872. године, са мјестом боравка у Бјелојевићима, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена фебруара 1943. године у селу Свитава, Чапљина, од стране четника.

ШУТАЛО-ПАВИЋ МАРЕ ЗОРИЦА, рођена 1908. године у селу Бурмази, Столац, са мјестом боравка у селу Бјелојевићи, домаћица, Хрватица. Убијена фебруара 1943. године у селу Свитава, Чапљина, од стране четника.

ШУТИЋ МИЛАНА БОРИСЛАВ, рођен 1920. године у Стоцу, ђак, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

ШУТИЋ ЈОВЕ ЂУРО, рођен 1875. године у селу Меча, Берковићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 26. јуна 1941. године у Мечи, од стране усташа.

ТАМИНЦИЋ АНЂА, рођена 1880. године у Стоцу, домаћица, Српкиња. Ухапшена 1/2 августа 1941. године, одведена у концентрациони логор Госпић, а затим на Велебит и тамо страдала од усташа.

ТРОЛИЋ ПЕТРА НИКО, Потиче из радничке породице из Стоца, радник-возач, Хрват. Убијен крајем јуна 1941. године у селу Аладињићи, Црнићи, Столац, од стране усташа, због тога што се супротставио убијањима Срба и није хтио да извршава наређења Петра Марића – ратног злочинца.

ТОПАЛОВИЋ ЉУБАНА СТАНА, рођена Богдановић у Стоцу, домаћица, Српкиња. Ухапшена 2. августа 1941. године у Стоцу. Прогањана по логорима Цапраг, Госпић, Лобор Град код Златара, Загреб и тамо убијена од стране усташа.

ТОПАЛОВИЋ ЈОВАНА ПЕТАР, рођен 1882. године у Стоцу, Србин. Ухапшен 1/2. августа 1941. године у Стоцу. Убијен и бачен у јаму Бивоље Брдо, Чапљина, 2. августа 1941. године од стране усташа.⁷⁷⁾

ВАСКОВИЋ ЈОВЕ БОСА, рођена 1920. године у Трусини, Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 24. јуна 1941. године у Берковићима, од стране усташа.

ВАСКОВИЋ ИЛИЈЕ БРАНКО, рођен 1929. године у селу Струпићи, Берковићи, Столац, дијете, Србин. Убијен 24. јуна 1941. године у Берковићима, од стране усташа.

ВАСКОВИЋ ИЛИЈЕ ЂОКО, рођен 1932. године у селу Струпићи, Берковићи, Столац, дијете, Србин. Убијен 24. јуна 1941. године у Берковићима, од стране усташа.

ВАСКОВИЋ ИЛИЈЕ ЂУРО, рођен 1927. године у селу Берковићи, Столац, дијете, Србин. Убијен 24. јуна 1941. године у Берковићима, од стране усташа.

ВАСКОВИЋ ЂУРЕ ИЛИЈА, рођен 1906. године у Берковићима, Столац, радник-трговац, Србин. Ухапшен 22. јуна, а убијен 24. јуна 1941. године и бачен у јаму Ржани до, Котези код Љубиња, од стране усташа.

ВАСКОВИЋ МАРКА ЈАНКО, рођен 1929. године у Берковићима, Столац, дијете, Србин. Убијен 24. јуна 1941. године у Берковићима, од стране усташа.

ВАСКОВИЋ ЈЕЛИЦА, супруга Маркова, рођена 1910. године у селу Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 24. јуна 1941. године у Берковићима, од стране усташа.⁷⁸⁾

ВАСКОВИЋ МАРКА ЈОВАНКА, рођена 1930. године у Берковићима, Столац, дијете. Српкиња. Убијена 24. јуна 1941. године у Берковићима, од стране усташа.

ВАСКОВИЋ МАРКА МАРА, рођена 1932. године у селу Берковићи, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 24. јуна 1941. године у селу Берковићи, од стране усташа.

ВАСКОВИЋ ЂУРЕ МАРКО, рођен 1910. године у селу Берковићи, Столац, трговац, Србин. Ухапшен 22. јуна у Берковићима, одведен у Столац, затим 24. јуна 1941. године убијен и бачен у јаму Ржани до, Котези код Љубиња, од стране усташа.

ВАСКОВИЋ МАРКА МИЛАН, рођен 1927. године у селу Берковићи, Столац, дијете, Србин. Убијен 24. јуна 1941. године у селу Берковићи, од стране усташа.

ВАСКОВИЋ ИЛИЈЕ МИЛЕВА, рођена 1925. године у селу Берковићи, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 24. јуна 1941. године у Берковићима, од стране усташа.

ВРЕЂА ЂОРЂА АНА, рођена 1900. године у Стоцу, домаћица Српкиња. Отјерана 2. августа 1941. године у концентрациони логор Јасеновац и тамо убијена 26. 9. 1944. године од стране усташа.

ВРЕЂА РИСТЕ МИХО, рођен 1899. године у Стоцу, радник-угости-тељ, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

ВРЕЂА РИСТЕ ВУКО, рођен 1897. године у Стоцу, радник-угости-тељ, Србин. Ухапшен 1. августа 1941. године у болници у Стоцу, а затим одведен са Ђапин Ристом и Раданом Милом према Чапљини и успут убијен од стране усташа.

ВУЧИНА ЂУРЕ БОЖИЦА, рођена 1882. године у Тријебњу, Столац, домаћица Хрватица. Убијена 29. септембра 1942. године у Тријебњу од стране четника.

ВУЧИНА ЂУРЕ ЈАЊА, рођена 1878. године у селу Тријебањ. Старица, Хрватица. Убијена 27. септембра 1942. године од стране четника на локалитету званом Граб, изнад села Ротимља. Ту су је два дана после гогибије пронашле њене комшије Муслимани и сахранили је. Потом су пренесени њени посмртни остаци у гробље у селу Тријебањ.

ВУЧИНА АНДРИЈЕ ЈАЊА, рођена 1882. године у селу Тријебањ, Столац, домаћица, Хрватица. Убијена 29. септембра 1942. године у селу Ротимља, Столац, од стране четника.

ВУЈИНОВИЋ СТОЈАНА ДАНИЛО, рођен 1911. године у селу Ошањићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

ВУЈИНОВИЋ РИСТЕ ЂОРЂО, рођен 1897. године у селу Ошањићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

ВУЈИНОВИЋ СТОЈАНА ГОЈКО, рођен 1908. године у селу Ошањићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

ВУЈИНОВИЋ () ЈОВАНКА, супруга Симе, рођена 1879. године у Стоцу, домаћица, Српкиња. Ухапшена 2. августа 1942. године у Стоцу. Прогањана по логорима Цапраг, Госпић, Лобор Град код Златара, Загреб, и другима и тамо убијена од стране усташа.

ВУЈИНОВИЋ ЈОВЕ МИЛАН, рођен 1912. године у селу Ошањићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

ВУЈИНОВИЋ ЈОВЕ НИКОЛА, рођен 1910. године у селу Ошањићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

ВУЈИНОВИЋ РИСТЕ НИКОЛА, рођен 1910. године у селу Ошањићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

ВУЈИНОВИЋ ЈОВЕ СИМО, рођен 1895. године у селу Ошањићи, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

ВУЈОВИЋ () МИРКО – »ПЕНЗЕР«, рођен 1880. године у селу Зови До, Невесиње, са мјестом боравка у Берковићима, радник-кројач, Србин. Убијен 24. јуна 1941. године у селу Берковићи, Столац, од стране усташа.

ВУКАНОВИЋ МАРКА МАРИЈАН, рођен 1904. године у селу Ходово, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 18. августа 1942. године у насељу Дерани, Бјелојевићи, Столац, од стране четника.

ВУКАНОВИЋ ВИДОЈА ТОМО, рођен 1922. године у селу Ходово, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен 18. августа 1942. године у насељу Дерани, Бјелојевићи, Столац, од стране четника.

ВУКИЋ МАРТИНА АНИЦА, рођена 1889. године у селу Прењ, у породици Марковић. Хрватица, домаћица. Убијена у Ходову 27. септембра 1942. године од стране четника. Сахрањена у гробљу у Ходову.

ВУКИЋ МАРКА НИКОЛА, рођен 1887. године у селу Доњи Брштаник, Столац, земљорадник, Хрват. Убијен септембра 1942. године у селу Ротимља, Столац, од стране четника.

ВУКОСАВ ЛАЗЕ АНЂА, рођена 1862. године у селу Ходово, Столац, са мјестом боравка у селу Љубљаница, домаћица, Српкиња. Убијена 28/29. августа 1941. године у селу Љубљаница, Столац, од стране усташа.

ВУКОСАВ МИТРА АНЂА, рођена 1923. године у селу Љубљаница, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 28/29. августа 1941. године у селу Љубљаница, Столац, од стране усташа.

ВУКОСАВ МИТРА АНЂЕЛКА, рођена 1925. године у селу Љубљаница, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 28/29. августа 1941. године у селу Љубљаница, од стране усташа.

ВУКОСАВ ДУШАНА АНЂЕЛКО, рођен 1938. године у селу Љубљаница, Столац, дијете, Србин. Убијен-спаљен у штали на Љубљаници 28/29. августа 1941. године од стране усташа.

ВУКОСАВ НОВИЦЕ НОВА-БОЈКА, рођена 1910. године у селу Храсно, са сталним мјестом боравка у селу Дабрица, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 12. јула 1943. године у селу Дабрица, од стране њемачких нациста и гатачких усташа.

ВУКОСАВ МАКСИМА БРАНКО, рођен 1926. године у селу Шћепан-Крст, Столац, дијете, Србин. Убијен 27. јуна 1941. године у Барев долу, у Шћепан-Крсту, од стране усташа.

ВУКОСАВ () ЦВИЈЕТА, супруга Лазара, рођена 1875. године у Љубљаници, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 28/29. августа 1941. године у селу Љубљаница, од стране усташа.⁷⁹⁾

ВУКОСАВ МИТРА ДАНИЦА, рођена 1925. године у селу Љубљаница, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 28/29. августа 1941. године у селу Љубљаница, од стране усташа.

ВУКОСАВ ПЕРЕ ДАНИЦА, рођена 1941. године у селу Љубљаница, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 28/29. августа 1941. године у селу Љубљаница, од стране усташа.

ВУКОСАВ СИМЕ ДАНИЦА, рођена 1910. године у селу Љубљаница, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 28/29. августа 1941. године у селу Љубљаница, од стране усташа.

ВУКОСАВ ЛАЗАРА ДАНИЛО, рођен 1903. године у селу Љубљаница, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 27. јуна 1941. године и бачен у јаму Баров до, код Шћепан Крста, од стране усташа.⁸⁰⁾

ВУКОСАВ МАКСИМА ДАНИЛО, рођен 1924. године у селу Шћепан-Крст, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 27. јуна 1941. године и бачен у јаму Баров до, код села Шћепан Крст, Столац, од стране усташа.

ВУКОСАВ ЛАЗАРА ДУШАН, рођен 1906. године у селу Љубљаница, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 27. јуна 1941. године и бачен у јаму Баров до, код села Шћепан Крст, Столац, од стране усташа.

ВУКОСАВ СИМЕ ЂОКО, рођен 1900. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 27. јуна 1941. године и бачен у јаму у насељу Јасоч Црнићи, од стране усташа.

ВУКОСАВ ДАНИЛА ГОЈКО, рођен 1929. године у селу Љубљаница, Столац, дијете, Србин. Убијен 28/29. августа 1941. године у селу Љубљаница, од стране усташа.

ВУКОСАВ ЈОВЕ ИЛИЈА, рођен 1889. године у селу Поплат, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 3. августа 1941. године у селу Г. Поплат, од стране усташа и бачен у Бодирогину јаму.

ВУКОСАВ ЛАЗАРА ЈОВО, рођен 1909. године у селу Љубљаница, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 27. јуна 1941. године и бачен у јаму Баров до, код села Шћепан-Крст, Столац, од стране усташа.

ВУКОСАВ МИТРА КОВА, рођена 1913. године у селу Дабрица, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 28/29. августа 1941. године у селу Љубљаница, Столац, од стране усташа.

ВУКОСАВ ЈОВЕ ЛАЗАР, рођен 1881. године у селу Љубљаница, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 27. јуна 1941. године и бачен у јаму Баров до, код села Шћепан Крст, Столац, од стране усташа.

ВУКОСАВ ДАНИЛА НЕЂЕЉКО, рођен 1937. године у селу Љубљаница, Столац, дијете, Србин. Убијен 28/29. августа 1941. године у селу Љубљаница, од стране усташа.

ВУКОСАВ ДАНИЛА МАРА, рођена 1933. године у селу Љубљаница, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 28/29. августа 1941. године у селу Љубљаница, од стране усташа.

ВУКОСАВ ДМИТРА МИЛАН, рођен 1912. године у селу Љубљаница, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 27. јуна 1941. године и бачен у јаму Баров до, код села Шћепан Крст, Столац, од стране усташа.

ВУКОСАВ ДАНИЛА МИЛЕНА, рођена 1940. године у селу Љубљаница, Столац, дијете, Српкиња. Убијена-спаљена у штали на Љубљаници 28/29. августа 1941. године од стране усташа.

ВУКОСАВ СИМЕ МИЈАТ, рођен 1900. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 27. јуна 1941. године и бачен у јаму Јасоч, у селу Црнићи, Столац, од стране усташа.

ВУКОСАВ СИМЕ МИРКО, рођен 1907. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године и бачен у јаму Јасоч, Црнићи, Столац, од стране усташа.

ВУКОСАВ ЈОВЕ МИТАР, рођен 1884. године у селу Љубљаница, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 30. јуна 1941. године и бачен у јаму Баров до, код села Шћепан Крст, Столац, од стране усташа.

ВУКОСАВ ТОДОР НАСТА, рођена 1884. године у селу Предолје, Берковићи, са сталним мјестом боравка у селу Љубљаница, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 28/29. августа 1941. године у селу Љубљаница, од стране усташа.

ВУКОСАВ ВУКАНА НОВО, рођен 1901. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

ВУКОСАВ () СИМО, рођен 1867. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 27. јуна 1941. године и бачен у јаму у селу Јасоч, Црнићи, Столац, од стране усташа.

ВУКОСАВ МИТРА СЛАВКО, рођен 1929. године у селу Љубљаница, Столац, дијете, Србин. Убијен 28/29 августа 1941. године у селу Љубљаница, од стране усташа.

ВУКОСАВ ДУШАНА СТОЈА, рођена 1934. године у селу Љубљаница, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 28/29. августа 1941. године у селу Љубљаница, од стране усташа.

ВУКОСАВ СИМЕ ВАСО, рођен 1887. године у селу Дабрица, Столац, радник, Србин. Убијен 29. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

ВУКОВИЋ ЈОВАНА АНЂЕЛКО, рођен 1900. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

ВУКОВИЋ ЂУРЕ БОСА, рођена 1900. године у Берковићима, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 25. јуна 1941. године у Берковићима, од стране усташа.

ВУКОВИЋ ДАНИЦА, удова Јованова, рођена 1870. године у селу Дабрица, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 28/29. августа 1941. године у селу Дабрица, од стране усташа.

ВУКОВИЋ РИСТЕ ДАРИНКА, рођена 1900. године у селу Дабрица, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 12. јула 1943. године у селу Дабрица, од стране њемачких фашиста.⁸¹⁾

ВУКОВИЋ ГОСПАВА, удова Лазара, рођена 1870. године у селу Дабрица, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 28/29. августа 1941. године у селу Дабрица, од стране усташа.

ВУКОВИЋ КРСТИЊА, удова Анђелка, рођен 1908. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28/29. августа 1941. године у селу Дабрица, од стране усташа.

ВУКОВИЋ ЈЕРЕМИЈЕ МАРКО, рођен 1875. године у селу Дабрица, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 28/29. августа 1941. године у селу Дабрица, од стране усташа.⁸²⁾

ВУКОВИЋ МАРКА МИЛАН, рођен 1880. године у селу Берковићи, Столац, трговац, Србин. Убијен 24. јуна 1941. године у Берковићима, од стране усташа.

ВУКОВИЋ МАРКА МИЛАН, рођен 1902. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28/29. августа 1941. године у селу Дабрица (Оцак), од стране усташа.

ВУКОВИЋ МИЛАНА МОМЧИЛО, рођен 1923. године у селу Берковићи, Столац, ђак, Србин. Убијен 24. јуна 1941. године у Берковићима, од стране усташа.

ВУКОВИЋ АНЂЕЛКА НАДА, рођена 1937. године у селу Дабрица, Столац, дијете, Српкиња. Убијена 28/29. августа 1941. године у селу Дабрица, од стране усташа.

ВУКОВИЋ МИЛАНА ОБРАД, рођен 1912. године у селу Берковићима, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берковићима, од стране усташа.

ВУКОВИЋ РИСТЕ РАДОСЛАВ, рођен 1935. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у селу Клечак, од стране усташа.

ВУКОВИЋ ЛАЗАРА РИСТО, рођен 1895. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

ВУКОВИЋ МИЛАНА СЛАВКО, рођен 1920. године у селу Берковићима, Столац, радник-трговац, Србин. Убијен 25. јуна 1941. године у Берковићима, од стране усташа.

ВУКОВИЋ МАРКА СПАСОЈЕ, рођен 1900. године у селу Дабрица, Столац, земљорадник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године и бачен у јаму Кукауша код Маслина, Столац, од стране усташа.

ВУКОВИЋ АНЂЕЛКА ТОМИСЛАВ, рођен 1933. године у селу Дабрица, Столац, дијете, Србин. Убијен 12. јула 1943. године у селу Дабрица, од стране њемачких нациста и гатачких усташа.

ВУЛИЋ ЈОВЕ МАРА, рођена Вујиновић 1905. године у селу Ошанићи, Столац, са мјестом боравка у селу Хргуд, Столац, домаћица, Српкиња. Убијена 23. децембра 1943. године у Стоцу, од стране њемачких нациста.

ЗЕЛЕНОВИЋ МИЛОША СТЕВО, рођен 1905. године у Гацку, са мјестом службовања и боравка у Стоцу, службеник, Србин. Убијен 28. јуна 1941. године у Видову пољу код Стоца, од стране усташа.

ЗОКОВИЋ ПЕТРА НИКОЛА, рођен 1896. године у селу Блато на Корчули, правник, до хапшења био срески начелник у Стоцу, Хрват. Ухапшен крајем маја 1941. године, мрцварен у усташким затворима у Стоцу и Љубињу, затим убијен 26. јуна 1941. године са групом Срба и бачен у јаму Ржани до код Љубиња од стране усташа.

ЗУБОВИЋ ХАЈДАРА ЕМИНА, рођена 1939. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Берковићи, од стране групе српских шовиниста.

ЗУБОВИЋ ХАСАНА ХАБИБА, рођена 1913. године у Невесињу, са сталним мјестом боравка у селу Клечак, Берковићи, Столац, домаћица, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Берковићи, од стране групе српских шовиниста.

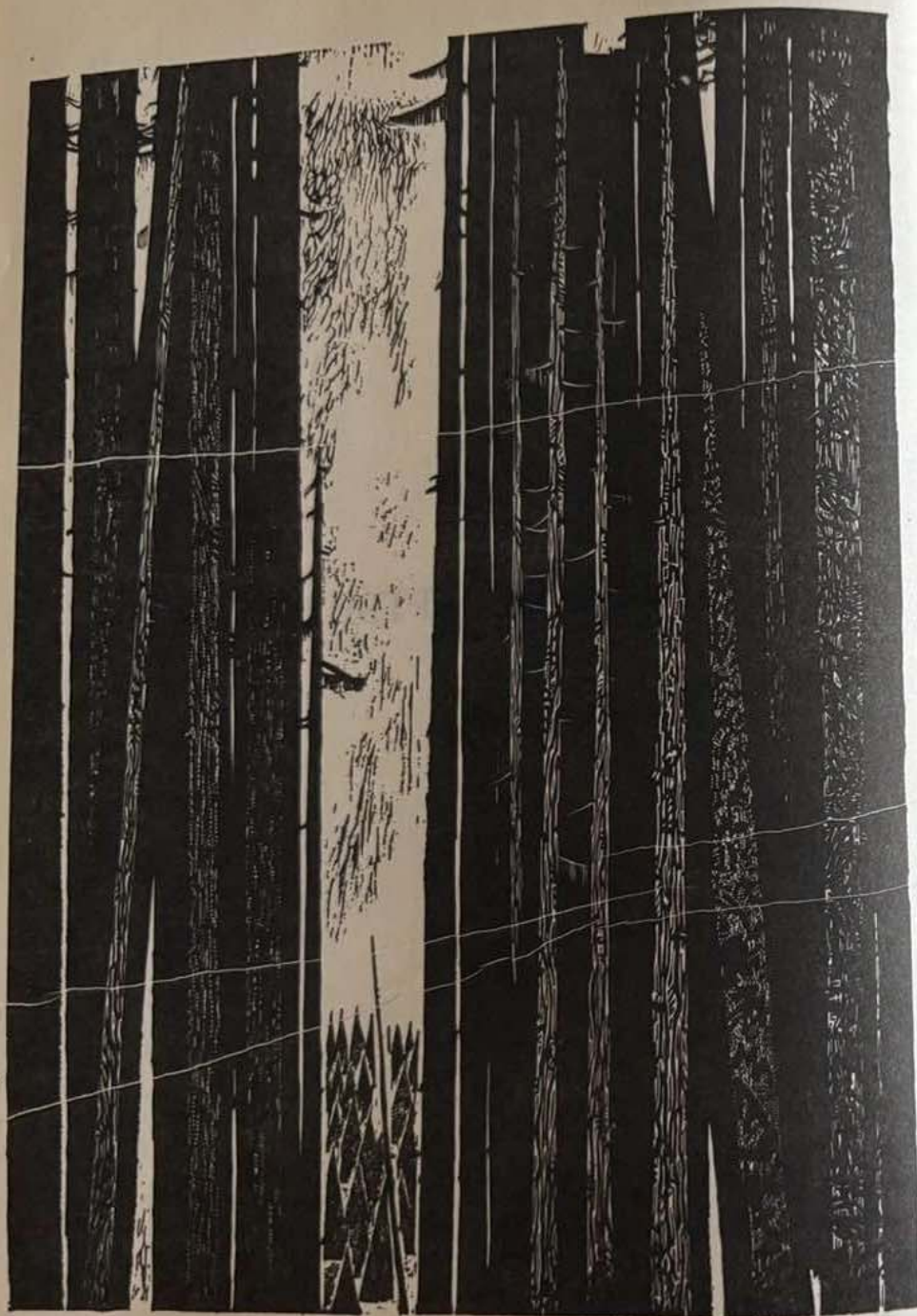
ЗУБОВИЋ ХАЈДАРА ШЕМСА, рођена 1938. године у селу Клечак, Берковићи, Столац, дијете, Муслиманка. Убијена 25. августа 1941. године у селу Берковићи, од стране групе српских шовиниста.

ЖИЛИЋ ИЛИЈЕ ИВАНА, рођена 1898. године у селу Прењ, Црнићи, домаћица, Хрватица. Убијена 29. септембра 1942. године у селу Прењ, од стране четника.

ЖУГОР () МУЈО, рођен 1890. године у Дабрици, Столац, земљорадник, Муслиман. Убијен септембра 1942. године у Дабрици, од стране четника.

II

ЦИВИЛНЕ ЖРТВЕ РАТА

БЕЋА ЈУСЕ ИБРО, рођен 1881. године у селу Битуња, Столац, земљорадник, Муслиман. Погинуо 13. априла 1943. године у Кукавцу, Столац, од минско-експлозивних средстава окупатора.

БУДИНЧИЋ СТЕВАНА СПАСОЈЕ, рођен 1906. године на Хргу-Зови До, Невесиње, од стране невестињских устаника, наводно због сумње да је усташки шпијун. За такву сумњу није било основа (напомена А. Беловића).

ГОЛУЖА ПЕРЕ ВИЦКО, рођен 1926. године у селу Крушево, Столац, земљорадник, Хрват. Погинуо 2. маја 1942. године за вријеме извођења борби Јужнохерцеговачког НОП одреда против усташке милиције и оружника НДХ у рејону Крушева као цивилно лице.

КУЧИНАР ЉУБАНА ЖИВОЈИН, рођен 1932. године у селу Бурмази, Столац, дијете, Србин. Погинуо фебруара 1945. године у Бурмазима од остатака минско-експлозивних средстава окупатора.

МАРИЋ ИВАНА, супруга Мате, рођена Коњевод 1902. године у селу Хутово, са мјестом боравака у Бјелојевићима, домаћица, Хрватица. Погинула почетком маја 1942. године у Деранима, Бјелојевићи, у току напада Јужнохерцеговачког НОП одреда на усташку милицију и оружнике НДХ, за ослобођење Бурмаза-Бјелојевића, као цивилно лице.

МАРИЋ () ЛУЦИЈА, супруга Томе, рођена 1873. године у селу Крушево, Столац, домаћица, Хрватица. Погинула почетком маја 1942. године у рејону Столови, Бјелојевићи, у току напада Јужнохерцеговачког НОП одреда на усташку милицију и оружнике НДХ, за ослобођење Бјелојевића и Храсна, као цивилно лице.

МЕДАР ХАМИДА МУНТА, рођена 1908. године у Стоцу, домаћица, Муслиманка. Погинула 17. маја 1944. године од бомбардовања савезничких авиона код Духанске станице у Стоцу.

МИХИЋ СТОЈАНА САВА, рођен 1904. године у селу Потком, Столац, земљорадник, Србин. Почетком 1944. године, покушао се у бјекству испред њемачких легионара и четника склонити у трусињске греде. Том приликом пао је низ стрме греде и смртно страдао.

ПАПАЦ ЈАНКА ЂУРАГА, рођен 1885. године у селу Бурмази, Столац, земљорадник, Хрват. Погинуо 29. априла 1942. године, за вријеме борби Јужнохерцеговачког НОП одреда против усташке милиције и оружника НДХ, за ослобођење Бурмаза, Бјелојевића и Крушева у рејону Пушишта, Бурмази, као цивилно лице.

РАГУЖ ЈОЗЕ БОШКО Гуњиновић, рођен 1912. године у селу Крушево, Столац, земљорадник, Хрват. Био је тешки болесник. Погинуо маја 1942. године за вријеме борби Јужнохерцеговачког НОП одреда против усташке милиције и оружника НДХ, за ослобођење Бурмаза, Бјелојевића и Крушева, као цивилно лице.

РЕЦИЋ АВДЕ СУЛЕ, рођен 1886. године у Стоцу, велепосједник, Муслиман. погинуо 18. августа 1941. године, за вријеме борби између групе устаника и усташа и домобрана, у рејону Сухавића, Преодоље. Нашао се као цивилно лице у камиону са усташама и домобранима.

САЛМАНИЋ ЈОЗЕ ИЛИЈА, рођен 1886. године у селу Ходово, Столац. Повремено живио у Кошћели, Крушево, земљорадник, Хрват. Погинуо почетком маја 1942. године, за вријеме борби ЈХ НОП одреда, против усташке милиције и оружника НДХ, за ослобођење Бурмаза, Бјелојевића и Крушева, као цивилно лице.

ШУТАЛО () МАРА – СТРИКИЋ, супруга Јозе, рођена 1875. године у Бјелојевићима, Столац, домаћица, Хрватица. Погинула 2. маја 1942. године у селу Заушје, Бјелојевићи, у току борби ЈХ НОП одреда против усташке милиције и оружника НДХ, за ослобођење Бурмаза, Бјелојевића и Крушева, као цивилно лице.

ВУЈИНОВИЋ СТАНКА МАРИЈАН, рођен 1872. године у селу Бурмази, Столац, земљорадник, Хрват. Погинуо 29/30. априла 1942. године у Бурмазима, за вријеме борби ЈХ НОП одреда против усташке милиције и оружника НДХ за ослобођење Бурмаза, као цивилно лице.

ОБЈАШЊЕЊА УЗ ДРУГИ ДИО – ЖРТВЕ ФАШИСТИЧКОГ ТЕРОРА

Напомена: Цитати из записника Земаљске комисије за утврђивање злочина дати су изворно.

1) »Одмах по слому старе Југославије, а настанком окупације, организовала се усташка власт и његовим замјеником Марић Петром који је погинуо 1942. г. У саставу општине Аладинићи улазило ки функционери. Тако је и у селу Прењ организована је велика усташка скупина која је под водством Јеринић Нико. У селу Прењ постављен за усташког ројника и заповједника усташа у палевини и плачки њихове имовине... Циљ усташа је био да истребе и униште српски живљак и што јасно произилази и из начина њиховог дјеловања и злочина које су починили у Прењу, по предузета је пред Видовдан 1941. године, друга пред Илндан 1941. г. и трећа концом априла 1942. године.

Према прикупљеним подацима под водством Јеринић Нико или уз његово саучесништво извршени су следећи злочини:

1) 26. јуна 1941. г. Маслаћ Мартин, упутио је у селу Прењ усташе Нику Јеринића и Милановић Лазара (и Николе из Пјешивца, МНО Аладинићи, през Столац, наводно погинуо), с тим да по Прењу покупе Србе-мушкарце и њему их доведу у општину Аладиниће. Поводом тог наређења усташе су под водством Јеринић Нико 26. 06. 1941. г. покупали и одвели у Аладиниће оних 10 православца: Андрић Душана, Саву, Владу, Гојка, Милана, Трифка, Пају и Бранка; и Покрајчић: Симу и Гају; док је Брљача Михо на позив тих усташа сам отишао у Аладиниће и тамо припојен горњој групи и идуће ноћи он и наведена десеторица побијени су у подруму куће Марић Петра у Аладинићима.

Истог дана усташе под водством Јеринић Нико одвели су од куће у селу Прењу Андрић Ристу и Покрајчић Данила, оба из Прења, и Буквић Ристу из Опличића... и одвели их на 500 м, далеко од кућа, до јаме »Голубинка«, ту их из пушака побили, а затим бацили у ту јаму. Том је приликом Јеринић Нико тако злостављао Ристу Буквића, да је пребио кундак пушке о Ристу...

Одлука Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача, о проглашењу Јеринић Нико п. Бошка, усташког ројника у Прењу, за ратног злочинца, број 1548 од марта 1947. г.

Ђуро Бошковић Хедић: »Усташки злочини у Дубравама«. Сјећања бораца столачког краја, књига I, стр. 586-589.

2) Мехо Жујо, Хуснија Марић и Мустафа Бркић: »Злочини који се не могу заборавити«, Сјећања бораца столачког краја, књига II, стр. 423-425.

3) »На дан 29. априла 1942. године усташе из Прења под водством Јеринић Нико извршили су масовно уништавање православног живља у селу Прењ и тог дана побили су жене, дјецу и старце који су се затекли код кућа. Тог дана усташе су побиле: Покрајчић: Вељка и Милицу; Андрић: Ђурђу, Гошу, Стоју, Симану, Цвијету, Анђу, Зорку, Софију, Илнику, Владу, Миленку, Симану, Божицу, Митра, Анђу, Мару, Мару, Даринку, Јелку, Косу, Миленку, Љепосаву, Стоју, Николу, Здравка, Ксену, Милену, Ђурђу, Неђу, Раду и Милеу; Брљача: Саву и Риста.

Усташе су ова лица побили пушкама, сјекирама, ножевима, а сва убијања почела су 29. априла 1942. године око подне а завршили у току ноћи... Усташе су тада под водством Јеринић Нико опљачкали српске куће. Овај злочин извршило је 20-25 усташа под водством Јеринић Нико.

Одлука Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача, о проглашењу Јеринић Нико п. Бошка из Прења, Столац, усташког ројника у Прењу, за ратног злочинца, број 1548, од марта 1947. године. Архив Југославије, Београд.

Вујиновић Ахмет: »Нијесмо успјели спасити Косу и Миленку«. Сјећања бораца столачког краја, књига II стр. 496.

4) Даринка Андрић: »Бијег у непознато«. Сјећања бораца столачког краја, књига II, стр. 498-499.

5) Одлука Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача, о проглашењу Јаганац (Халила) Хамзе за ратног злочинца, број 821. Архив БиХ Сарајево.

6) Душан Грк: »Берковићи у устанку«. Сјећања бораца столачког краја, књига I, стр. 8-39.

7) I/ Osman umrolog Ahmeta Bulepe, počinio je krivična djela iz čl. 3. tač. 3. i 4. Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države, na ga je Okružni sud u Mostaru po osnovu čl. 4. tač. 1. istog zakona osudio na kaznu smrti strijeljaњem.

U presudi se kaže da je kriv što je:
1/ U mjesecu maju 1941. godine, dakle, odmah po kapitulaciji bivše Jugoslavije postao ustaški taorbnik u Berkovinima i kao takav dobrovoljno i prisilno mobilisao tamošnje Muslimane u ustaše, radi davanja otpora rodoljubnim ustanicima, koji su se bili digli na ustanak protiv okupatora i njegovih pomagača;
2/ Kao ustaški taorbnik u Berkovinima kao ustaša pred jamničarmerijskom kasarnom

2) Dana 25. juna 1941. godine u Berkovinihima koji su se nalazili u selu Brijuni, Nikole, Rađa i Marka Vučur učestvovali su u streljaњу Save, Nikole, Ćure i Trispe Biberićina, kojom se prilikom slučajno spasi-
vao, ubivši pri tome lično Tripu, Nikolu i Ćuru Biberićina, kojom se prilikom slučajno spasi-

3/ Istog dana kao pod tach. 2/ kao ustajski taoborinik u Berkovcu, uhapšen i odveden u logor Jasenovac. U logoru je ubijen od strane ustaša, da uhapsje Stevana i Lazara Kojoiniha koji su nakon odvođenja odmah ubijeni.

Одлука Окружног суда у Мостару, Бр. Ко: 79/45.
Одлука Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача, о проглашењу Остана умр. Ахмета Булепе за ратног злочинца, Ива. бр. 52906/46.

8) Данило Компенић: »Поплат 1941. године«. Сјећања бораца столачког краја, књига I, стр. 93-97 и 100.

9) Одлука Земалске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача, о про-
... бр. 810. Архив БиХ Сарајево.

10) Бранко Попадић: «Између Стога и Билеће». Сјећања бораца столачког краја, књига I, стр. 204-206.

11) Одлука Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача, о проглашењу Бећа Ахмета Авде, за ратног злочинца, бр. 815, Архив БиХ, Сарајево.

12) «20. kolovoza 1943. godine od strane nemačkih vojnih SS postrojbi iz Stoca vršeno je uništenje zemljišnog prostora u selu Berkovini, uništili potpuno zaseoke Suzunu, Potkubaš i Mecu, ubili 35 osoba, od kojih 7 muškaraca-starača, a ostalo žene i djeca, zapalili 45 kuća, nakon prethodno uzetih vrijednih stvari i stoke, koju su doveli u Stolač. Razlog ovome što su imali partizane».

Оружничко крилно заповједништво број 959/ тајно, Дубровник, 17. колдовоз 1943. године. Архив НДХ, Војно историјски институт Београд, К. 105, Ф. 7-1, док. 32.

13) Јово Бјелица: «Трагедија у августу 1943». Сјећања бораца столачког краја, књига II, стр. 301.

14) Мехо Жујо, Хуснија Марин, Мустафа Бркић: »Злочини који се не могу заборавити«
 о сјећања бораца столачког краја, књига II, стр. 425-426.

Одлука Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача, о проглашењу Буре Андрића из Прена, четничког командира /стрелан 1943. год. по одлуци војног суда ратног злочинца, број 40 од 20. јула 1945. године.

15. Извјештај Котарске области Столиц о масакру у селу Орашје, Ротимља. Т/396 од 16. јула 1943. г. Велика жупа Дубрава, К. 2-417. Архива НДХ, Војно историјски институт Београд.

16. Косто Ђурица Мали: «Сузина од страдања до побједе». Сјећања бораца столачког краја
ига 1, стр. 251.

17) Бранко Попадић: «Између Стоца и Билеће». Сјећања бораца столачког краја, књига I, 210-211 и 218-221.

18) Одлука земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача, о проглашењу Бурин Тодора Панте, члана Штаба четничке Столачке бригаде, за ратног злочинца из 1945. године, бр. 2205. Архив БиХ Сарајево.

19) Милан Милићевић: «Да се никад не понови», Сјећања бораца столачког краја, књига I 414-420.

20) Одлука Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача, о проглашењу Пулић Грге Боже, замјеника усташког логорника у Стоцу, за ратног злочинца, број 47, из БиХ. Сарајево.

22) Зверства 7. СС немачке «Принци» у Херцеговини и околним крајевима.

22) Звјерства 7. СС немачке «Принц Еуген» дивизије над борцима НОР-а у становништву Херцеговине и шире била су неспремљива цивилизовано човјеку. (Напомена А. Беловић).
У Мостару 13. јула 1943. г. освануо је оглас СС Осајске: «Партизанска банда у јакости 200 на је и уништена 12. сепмја 1943. г. Ову банду су помагали Коритница и Ротмале (15 км јужно од Мостара) околу рида тога за одмазду са свим становништвом потпуно уништено.
Позива се пушчанство да се не излаже опасностима у овом мјесту. Мјесто паче потпомаже бандите.

Енвер Ђемаловић: «Мостарски батаљон», стр. 261-262

23) За вријеме масакра једужних житеља у селу Орашје 12 јула 1943. год. један нацифашкиста, припадник злогласне 7. СС «Принц Еуген» дивизије, био је, малу у повоју, ШЕРИФУ Ц вају мјештани Орашја, сјећајући се и данас стравичног призора. Напомена А. Беловића.

24) Записник Земалске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача Стоцу и о саслушању Данила Режине, службеника, кључара Суда у Стоцу. К. 1933, ф. 7, дод. Војно-историјски институт Београд.

25) Лазар Домазет, Анђелко Беловић: «Неки облици четничког терора». Сјећања бо
столачког краја, књига I, стр. 338.

26) Перо Ђурица: »Сузина опет у плазмену«. Сјећања бораца столачког краја, књига II, 340-343.

Одлука Земалске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача, о пршењу Муратовић (Луке) Чеда, командира четничке чете, а затим Штаба четничке Сачке бригаде, за ратног злочинца, бр. 1946, Архив БиХ – Сарајево.

27) Одлуке Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача, глашењу: Бисе (Алије) Тахира, бр. 60., Бисе (Мује) Смаје бр. 61. и Иванковић (Суле) Хусе бр. 62. за ратне злочинце, Архив БиХ, Сарајево.

28) Ђорђе Хербез, Чедо Ивковић: «Дабричка партизанска чета». Сјећања бораца сто
краја, књига I, стр. 354-355.

29) Концем августа (28/29) 1941. године усташе су у селу Љубљаници покупили све православне жене и дјецу, на броју 26 лица, затворили их у једну шталу, запалили и у штали живе изгорјеле 24 жртве, и то: Вукосав: Џијевта, Даница, Славоко (8 год.), Ани (год.); Гело: Петра, Ани, Љубица (8 год.), Славока (6 год.), Џијевта (4 год.), Мара, Миланка (6 год.), Љубица (2 год.), Даница, Бранко (15 год.), Миленико (12 год.), год.), Владо (12 год.) и Боро (10 год.). Са овим жртвама биле су у штали затворене и Вукосавица (К. п. Данила 12 год.) и Гело Спасенија (п. Ристе), али је овим дијелима успјело да измаче и тако се спасе.

Непосредни извршиоци овог злочина су усташе (наименом бр. 55226).

Одлука Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових
шефу Маслаћ Мишка Мартина за ратног злочинца, бр. 1539, прилог II, стр. 7, Архив Југославије,
Београд.

30) Миленко Пере Шотра: «Формирање и дјеловање четничке организације». Сјеница столачког краја, књига II, стр. 546.

31) »На дан 26. јуна 1941. године по налогу усташких власти морали су се јавити с Брачница и Дабрице у Основну школу у Дабрици. Многи су се Срби сами јавили, а неусташке патроле хватале и доводиле тако, да се скупило око 70 Срба. Истовремено су водили Србе из школе. Тако су истог дана (26. јуна) одвели прву партију од 10 људи Локвама, и ту побили деветорицу, док је једном, и то Гордић Панти, успело да побегне. Другу партију од 13 Срба... и сви су погинули у Видову пољу...
јуна 1941. год. побијени у Видову пољу...

У пресуди, под тач. 4. каже се да је крив што је:

«Истог дана (25. јуна 1941. год. као под 2) у Берковићима учествовао у стријељању Васа Радана и његових синова Бура, Рада и Гојка; Марка Радана и његових синова Чеда и Тома, Борђа Радана, Лаза, Милана, Љубине и Стане Радан и једног непознатог задара из Коњица, на тај начин што је из пушке лично пуцао на жртве и давао наређење другим усташама да пуцају...»
Одлука Окружног суда у Мостару бр. Ко: 79/45, Одлука Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача, о проглашењу Осман Булепа за ратног злочинца, инв. бр. 52906/46. (809).

66) Одлука Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача, о проглашењу Секо Миховил Мике, члана «Тајног усташког савјетодавног одбора» при Усташком логору у Стоцу, за ратног злочинца, бр. 50. Архив БиХ Сарајево.

67) «На 27. 6. 1941. г. дошло је у село Крушево из Аладинића око 30 усташа под водством Рагуж Николе, пок. Николе зв. «Грхић», Рагуж Станка, родом из Крушева и Моро Ђуре. Усташе су у селу окупили 9 православца мушкараца из породице Радош и спровели у општину Аладинић, где су били затворени у подруму куће Марић Петра и ноћу заједно са 14 Срба из села Трипића, где су били затворени у подруму куће Марић Петра и ноћу заједно са 14 Срба из села Трипића (М. Н. О. Ходово), камионом одведени према селу Ходово и тамо живи побачани у јаму једна (М. Н. О. Ходово). Одлука Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача, «Кукашу...» Одлука Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача, о проглашењу Маслаћ Мишка Мартина, из села Прењ, општина Столац, усташког таборника у Аладинићима, за ратног злочинца, бр. 1539 од марта 1947. г., прилог II, страна 5. инв. бр. 55208, 55209, 55055. Архив Југославије Београд.

68) Милосав Радош: «Двије године у селу Крушево». Звјерства дијелова злогласне 7. СС дивизије «Принц Еуген» у селу Крушево над породицом Хаирлић и Радош, 11. јула 1943. г. Сјећања бораца столачког краја, књига II, страна 587/88.

69) Енвер Жујо: «Злочини окупатора и његових помагача». Сјећања бораца столачког краја, књига I, страна 601–603.

70) Одлука Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача, о проглашењу Илић Милана Илије, из Боке Которске, команданта четничке Столачке бригаде од јула 1942. до половине 1943. год. за ратног злочинца, бр. 42. Архив БиХ Сарајево.

71) Никола Видана Цакула: «Казивање једног дубравског скојевца». Сјећања бораца столачког краја, књига II, страна 569.

72) Извод из записника са саслушања Стојана Мате Рагужа, из Домановића, усташког ројника у Домановићима, у истражном затвору у Мостару, (стр. 11, 13, 15, и 18.) Архива Одјељења управе државне безбједности Мостар.

73) Одлука Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача, о проглашењу Маслаћ Мишка Мартина, усташког таборника у Аладинићима, за ратног злочинца, бр. 1539/46. Архив Југославије Београд.

74) «На дан 28. јуна 1941. г. усташки логор у Стоцу одао је групу усташа под водством Рагуж Илије у село Комање Брдо. Ове усташе дошле су у кућу Шкрбе Гојка и у кући нашли Гојка и брата му Марка, одвели ове и на путу према Стоцу их убили».

Одлука Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача, бр. 1557/47, о проглашењу Рагуж Николе Станка, за ратног злочинца, прилог II, страна 2. и Одлука Земаљске комисије бр. 49., о проглашењу Рагуж Петра Илије зв. «Петровић», за ратног злочинца. Архив БиХ Сарајево.

75) 1) «На 25. 4. 1941. године, Маслаћ Мартин возећи се фијакером према Аладинићима, путем је срео цестара Шотра Максима из Тријебња, одвезао га у фијакеру у Аладиниће, и од тада се Максиму замео сваки траг.

2) Истог дана усташе су ухватиле на путу према Аладинићима Шакота Љубана из Тријебња и убили га.

3) На 25. јуна 1941. године, пред ноћ дошла је из Аладинића у Ходово група усташа која је сутри дан, тј. 26. јуна у с. Тријебњак (које граничи са Ходовом), похватала преко 100 Срба, одвела и у Аладиниће и предала усташком таборнику Маслаћ Мартину..., који је пустио на слободу само Шакота Симу пок. Луке, а Шотра Илије Николу у пратњи наоружаног усташе Станковић Илије, повратио је кући, с тим да донесе новац и с њиме откупи своју главу. Исти дан се Никола повратио и предао Маслаћу 15000 динара, али му ни то није спасило главу, јер је одмах потом у Аладинићима убијен са још 15 лица... (инв. бр. 55230).

Када су ове жртве биле доведене у Аладиниће, пред њих је изашао Мартин Маслаћ, а са њим и Рагуж Станко (родом из Крушева), усташки функционер из Стоца...
Након тога, Маслаћ је позвао 14 наоружаних усташа..., наредио им је да доведу групу православца, спроведу у усташки логор Домановиће и да их предају усташком логорнику Рагуж Стојану, а да, у случају покушаја бјекства којег из ове групе, пуцају у масу. Затим су жртве... са пратњом наоружаних усташа кренуле ка Домановићима. Испред ове тужне поворке до тада мирних људи, мотором се је одвезао Маслаћ Мартин у правцу Домановића (Инв. бр. 55227).

У овој групи за Домановиће одведено је 57 лица, јер је 15 лица истог дана по довођењу побјегило у Аладинићима. По приспјећу у Домановиће група је затворена у Дуванску станицу, где је била у затвору 3 дана.

У Домановићима из ове групе усташе су пустиле на слободу само 12 лица...
4) На 27. јуна 1941. године усташе су покупили и остатак од 15 православца из с. Тријебња... Све ове жртве усташе су одвеле у општину Аладиниће, где су по наређењу Маслаћ Мартина смјештени у подрум куће Марић Петра. У истом подруму налазило се још 9 чланова породице Радош, из с. Крушево, МНО Дреновац. Сва су ова лица у 12 сати ноћу између 27. и 28. јуна 1941. г. усташе повезале жицом, натрпали их на камион и упутили према Ходову у правцу јаме зв. «Кукашу» и у ту су јаму жртве све живе побачили, осим Шакота Славка, којем је успјело приликом вожње на 2–3 км. прије доласка пред јаму да се одријеши и искочи из камиона и тако се спаси...»

Одлука Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача, о проглашењу Маслаћ Мартина, п. Мишпа из села Прењ, усташког таборника у Аладинићима, за ратног злочинца, бр. 1439, прилог 2, стр. 3 и 4. у Сарајеву од 18. III 1947. године, Архив Југославије Београд.

76) Ђуро Бошковић – Хедић: «Усташки злочини у Дубравама». Сјећања бораца столачког краја, књига I, стр. 586–589.

77) «У ноћи између 1. и 2. августа 1941. усташе су у Стоцу похапсиле: Драгић Перу и Бранка, Мишевић Мирка и Босилку, Мраушић Ђорђа, Митриновић Саву, Перишић Милана и Зорку, Топаловић Петра, Смиљкић Спасоја и Стану, Пламенца Ђељосаву, Авдалиновић Војислава, Радојевић Перу Кашиковић Ђорђа, Хамовић Милана, Курилић Милана и Марић Јефту, сви из Стоца. Све ове жртве усташе су одвеле у правцу Мостара, побацили их и баčili у јаму из Биволем Брду».

Одлука Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача, о проглашењу Станка Николе Рагужа за ратног злочинца, бр. 1557 од 10. априла 1947. године, прилог 2, стр. 4.

Записник Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача у Стоцу 1941. г., инв. бр. 55152, стр. 5 до 9, и од 1. јуна 1946. г., Архив Југославије Београд.

78) «3) Осман умрлог Ахмета Булепа, починио је кривична дјела из чл. 3. тачке 3. и 4. Закона о кривичним дјелима против народа и државе, па га је Окружни суд у Мостару, по основу чл. 4. тач. 1. истог закона осудио на казну смрти стријељањем.

У пресуди под тач. 6. каже се да је крив што је:

«Дана 26. јуна 1941. год. у Берковићима, као усташки таборник у друштву са Османом и Мехом Јашаревићем и 5–6 других непознатих усташа извезао из куће Петрушу Васковић, жену Илијину, са 5 дјеце, Јелицу Васковић, жену Маркову, са 4 дјеце, Бурицу Косту са женом и 5 дјеце, те су их свију пред кућом одмах постријељали, а затим њихове лешеве натоварили на једна кола отјерали и бачили у један поток...»

Одлука Окружног суда у Мостару бр. Ко: 79/45, Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача, за БиХ инв. бр. 52906/46.

79) Одлука Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача, о проглашењу Маслаћ Мишка Мартина за ратног злочинца, бр. 1539, прилог II, стр. 7. Архив Југославије Београд.

80) «На 26. или 27. јуна 1941. године дошле су усташе у село Љубљаница и покупили 10 Срба и то: Вукосав: Лазара, Данила, Душана, Јову, Митра и Милана; Гело: Милана, Душана и Максима. Све ове жртве усташе су одвеле у правцу села Дабрице и тамо их негдје убили. (Жртве су убијене и бачене у јаму Баров до, на Шћепан Крсту).

Одлука Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача, о проглашењу Мартина Мишка Маслаћа, усташког таборника у Аладинићима, за ратног злочинца, бр. 1539, прилог II, стр. 4. Архив Југославије Београд.

81) Извјештај Котарске области Столац о масакру недужних жена и дјеце у селу Дабрици, 17. 396 од 16. јула 1943. год. Велика жупа «Дубрава», К-2-417. Архив Дубровник.

82) Записник Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача у Дабрици, Столац, јуна–августа 1941. год. Инв. бр. 55237, стр. 1–6. Архив Југославије Београд.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

- Архив Босне и Херцеговине, Сарајево.
 Архива 10, 11, 12, 13, 14. херцеговачке НОУ бригаде и 3. херцеговачке бригаде народне одбране, Архив Војно-историјског института, Београд
 Архива 2. далматинске НОУ бригаде
 Архив Дубровник (Архива НДХ-Велике жупе Дубрава)
 Архив Херцеговине, Мостар
 Архив Југославије, Београд
 Архива Јужно-херцеговачког НОП одреда, Војно-историјски институт, Београд
 Архива Прве шумадијске НОУ бригаде и књига »Прва шумадијска бригада«
 Архива 6. источно-босанске НОУ бригаде
 Архива НДХ, Војно-историјски институт ЈНА, Београд
 Архива СУБНОР-а Сарајево
 Архива 36. војвођанске НОУ дивизије, Војно-историјски институт, Београд
 Архив Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и његових помагача и Одлука Земаљске комисије о проглашењу ратних злочинаца, Архив Босне и Херцеговине и Архив Југославије у Београду.
 Бељански Милан: Четири сусрета са људима, СУБНОР Србије за Војводину, Нови Сад, 1976.
 Билећани у НОР-у и револуцији, СУБНОР Билећа, 1983.
 Божовић Бранислав: Рударска партизанска чета, Војно-издавачки завод, Београд, 1974.
 Чолаковић Родољуб, Др Леви Мони и Нико Михаљевић, Сјећања на Мустафу Голубића, »Слово Горчина«, Столац, 1975 и 1976. године
 Ђемаловић Енвер: Мостарски батаљон, Мостар, 1986.
 Дабић Радован Рако и Папић Милан: Невесињци пали у борби за слободу 1941–1945, Београд, 1984.
 Едисија »Сарајево у НОР-у и револуцији 1941–1945«, Сарајево.
 Евиденција–попис погинулих бораца НОР-а и жртава фашистичког терора и архива Општинског одбора СУБНОР-а Столац
 Херцеговина у НОБ-у, Војно дело, Београд, 1961.
 Херцеговина у НОБ-у, књига II, III, IV, Београд, 1986.
 Казивања преживјелих бораца НОР-а и породица погинулих бораца и ЖФТ Комненовић Данило и Кресло Мухарем: 29. херцеговачка дивизија, Војно-издавачки завод, Београд, 1979. г.
 Коњхоџић Махмуд: Кроника о љубушком крају, књига друга,
 Кучан Виктор: Стујеска-долина хероја, Партизанска књига, Београд
 Матичне књиге-домовници рођених, Архива СО Столац
 Монографија 14. херцеговачке НОУ бригаде, Београд 1988.
 Народни хероји Југославије, књига I, II и III
 Одлуке и рјешења о инвалидско-борачким питањима. Архива СО Столац
 Отргнути од заборава, Сарајево, 1983.
 »Пали за слободу Чапљина-Неум 1941–1945.«
 Пали борци и ЖФТ Титове Митровице
 Пролетерски батаљон Босанске крајине

Радић Симо: Љубиње и Попово поље 1941–1945, Љубиње, 1969.
 Сеферовић Менсур: Тринаеста херцеговачка НОУ бригада, Београд, 1988.
 Сјећања бораца столачког краја, књига I и II, СУБНОР Столац
 Споменница 10. херцеговачке пролетерске НОУ бригаде, Мостар, 1968.
 Спомен-костурнице-плоче у Стоцу, Берковићима, на Поплату, на Врацама
 код Сарајева
 Споменница погинулих бораца, Мостар 1941–1945.
 Стијачић Славо: Требињци пали у борбу за слободу 1941–1945, Требиње 1979.
 Сутјеска II, Војно-издавачки завод, Београд
 Тинтор Светозар: 13. приморско-горанска ударна дивизија, Институт за хи-
 сторију радничког покрета Хрватске, Загреб, 1968.
 Трхуљ Сеад: Мустафа Голубић, човјек конспирације, Београд, 1986.
 Зборник докумената и података о НОР-у југословенских народа, том I, том
 IV, књига V
 Жедничке искре, књига I, Суботица

ПОЗИВ ЧИТАОЦИМА

И поред најбоље воље, свјесне одговорности и хумане мотивисаности, дужег рада на прикупљању података, провјери и изradi рукописа, одговорног рада Комисије за Едицију и њених органа, Предсједништва Општинског одбора СУБНОР-а и мјесних удружења, учешћа великог броја преживјелих бораца НОР-а и других савременика, због мањкавости и недостатка дијела изворних докумената, могуће су извјесне грешке у подацима који су дати за погинуле и убијене. Због тога, молимо све читаоце и познаваоце погинулих бораца НОР-а и жртава фашистичког терора и околности њиховог страдања, уколико имају примједбе и предлоге за допуну, да их, уз вјеродостојан доказ, доставе Комисији за Едицију »Столац у борби за слободу и социјализам« преко Општинског одбора СУБНОР-а Столац.

Анђелко В. Беловић

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР	5
УВОД	9

ПРВИ ДИО

I поглавље – НАРОДНИ ХЕРОИ	23
II поглавље – Борци 1941. године	39
III поглавље – Борци 1942. године	175
IV поглавље – Борци 1943. године	213
V поглавље – Борци 1944. године	257
VI поглавље – Борци 1945. године	313
VII поглавље – Борци из других крајева Југославије погинули на столачкој територији	321
VIII поглавље – Борци НОР-а из других крајева Југославије-сахрањени у заједничку гробницу и унесени на спомен-плочу погинулих бораца НОР-а у Стоцу	331
IX поглавље – Сточани погинули у априлском рату 1941. године	339

ДРУГИ ДИО

I поглавље – Жртве фашистичког терора	345
II поглавље – Цивилне жртве рата	469
Објашњења уз други дио – жртве фашистичког терора	473
Извори и литература	483
Позив читаоцима	485